DILEMMA'S VAN EEN TOPCOACH

ROBIN VAN GALEN

www.robinvangalen.nl

info@robinvangalen.nl

@Robinvangalen

@robin_van_galen

Robin van Galen

Eerste druk

© 2019 Robin van Galen

Geredigeerd door: Hans Klippus

Omslagontwerp: Marjolein van Rietschoten, GrafiSjopMarjo

Fotografie omslag: Gertjan Kooij, Beeldboot

Vormgeving binnenwerk: Marjolein van Rietschoten, GrafiSjopMarjo

Fotografie: Soenar Chamid Sportfotografie, KNVB Media

Kledingsponsor: New Zealand Auckland (NZA)

Druk: De Bondt Publishing

Alle rechten voorbehouden / All rights reserved
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze en/of door welk ander medium ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deze uitgave is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Noch de maker, noch de uitgever stelt zich echter aansprakelijk voor eventuele schade als gevolg van eventuele onjuistheden en/of onvolledigheden in deze uitgave.

INHOUD

Voorwoord		4
Hoofdstuk 1	**RONALD KOEMAN**	6
Hoofdstuk 2	**BART BENNEMA**	20
Hoofdstuk 3	**TOON GERBRANDS**	34
Hoofdstuk 4	**MARCEL WOUDA**	48
Hoofdstuk 5	**SARINA WIEGMAN**	58
Hoofdstuk 6	**IWAN SPEKENBRINK**	74
Hoofdstuk 7	**TOON VAN HELFTEREN**	92
Hoofdstuk 8	**MAX CALDAS**	102
Hoofdstuk 9	**JEROEN OTTER**	110
Hoofdstuk 10	**LOUIS VAN GAAL**	120
Hoofdstuk 11	**RAEMON SLUITER**	134
Hoofdstuk 12	**BEN CRUM**	146
Hoofdstuk 13	**GERTJAN VAN DER LINDEN**	160
Hoofdstuk 14	**PETER BLANGÉ**	174
Hoofdstuk 15	**HENK GROENER**	188
Hoofdstuk 16	**JAN LAMMERS**	200
Hoofdstuk 17	**GERTJAN VERBEEK**	210
Hoofdstuk 18	**PETER MURPHY**	222
Hoofdstuk 19	**MARJOLEIN VAN UNEN**	234
Hoofdstuk 20	**JAN PETER BALKENENDE**	252
Hoofdstuk 21	**ROBIN VAN GALEN**	262

VOORWOORD

Begin 2019 had ik een NOC*NSF-bijeenkomst met collega-bondscoaches. Onderwerp van gesprek: intervisie met betrekking tot dilemma's in ons vak. Het werd een interessante middag, met een inhoud waar alle aanwezige coaches iets aan hadden, ongeacht in welke sport zij actief waren. Toen ik van Zeist naar huis terugreed, dacht ik: Hier moet ik wat meer mee doen, want dit is interessant voor iedere coach en andere leidinggevenden. Het idee om een boek te schrijven was toen snel geboren, met als titel: 'Dilemma's van een topcoach'.

Ik bespreek in dit boek met twintig topmannen en -vrouwen hun dilemma's en ervaringen, waarmee we vooral de volgende generatie coaches en leidinggevenden willen inspireren, maar die ook een breder publiek zullen aanspreken. Want het is leuk om te lezen wat er in de hoofden van al die toppers omgaat. De kracht van dit boek is onder meer dat de geïnterviewde hoofdpersonen mij niet als journalist beschouwden, maar als collega. Dat leverde andere, vaak openhartige gesprekken op.

Wat is de definitie van een topcoach? Iedereen mag daar zo zijn eigen ideeën over hebben, maar voor mij is dat iemand die minimaal tien jaar op het hoogste niveau in zijn tak van sport of vakgebied heeft gewerkt, in verschillende processen succesvol was en uiteindelijk ook prijzen heeft gewonnen of ruimschoots de doelstellingen heeft gehaald.

Zijn alle hoofdpersonen in dit boek topcoaches? Getoetst aan bovenstaande definitie moet ik deze vraag ontkennend beantwoorden. Meerdere hoofdpersonen voldoen natuurlijk wel aan alle criteria, anderen verdienen minimaal het predicaat 'potentiële topcoach' en zijn nog volop actief.

Het begrip 'topcoach' moet sowieso breed worden gezien, want ik ben blij dat toppers als Jan Lammers, Iwan Spekenbrink én Jan Peter Balkenende ook hun medewerking aan dit boek hebben verleend. Deze leiders zijn met hun hoofdstukken een extra toevoeging voor met name de lezers die naast alle metaforen en verhalen vanuit de sport juist op zoek zijn naar parallellen met de politiek of het bedrijfsleven. Ook genoemde mannen hebben zo hun twijfels, vraagstukken en hersenspinsels.

Wat voor mij al een dilemma op zich was bij het samenstellen van 'Dilemma's van een topcoach': wie vraag ik als hoofdpersonen? Via mijn sociale mediakanalen kreeg ik vele goede tips, veel meer dan in het boek pasten en die me af en toe aan het twijfelen brachten. Er waren ook een paar coaches die vriendelijk voor de eer bedankten. Misschien dat ze er in een volgend boek wel bij willen zijn.

In de afsluiting van het boek, hoofdstuk 21, neem ik zelf ook uitgebreid de ruimte om mijn eigen dilemma's, twijfels en bijzondere keuzes toe te lichten die ik in mijn 31 jaar als coach meemaakte. Een half jaar geleden heb ik mijn trainingspak ingeruild voor wat nettere kleding om verder te gaan als commercieel directeur van de zwembond, de KNZB. Ook in deze functie zal ik met mensen samenwerken en mensen coachen, want dat zit nu eenmaal in mijn DNA opgeslagen. Een prettig gegeven.

Robin van Galen

HOOFDSTUK I

RONALD KOEMAN

‘Als jij straks tegen Messi moet zeggen dat hij niet meer speelt… Ik geef het je te doen’

Foto: KNVB Media

Ronald Koeman (21 maart 1963)

Carrière als speler:

1980-1983	FC Groningen
1983-1986	Ajax
1986-1989	PSV
1989-1995	FC Barcelona (Spa)
1995-1997	Feyenoord

78 interlands

Carrière als coach:

1997-1998	assistent-bondscoach Nederland
1998-2000	assistent-coach FC Barcelona (Spa)
1999-2000	FC Barcelona B (Spa)
2000-2001	Vitesse
2001-2005	Ajax
2005-2006	Benfica (Por)
2006-2007	PSV
2007-2008	Valencia (Spa)
2009	AZ
2011-2014	Feyenoord
2014-2016	Southampton (Eng)
2016-2017	Everton (Eng)
2018-……	bondscoach Nederland

Voor mij is Ronald Koeman een held. Ik groeide op als sportliefhebber met het beeld van hem met de diverse bekers die hij omhoog hield. De Europese titel met Oranje van 1988, de Europa Cup I met PSV, de Champions League met Barcelona, met natuurlijk zijn winnende vrije trap in de finale tegen Sampdoria. Ik zie het allemaal nog zo voor me.
Zijn trainerscarrière heb ik ook nauwlettend gevolgd, eerst gewoon uit nieuwsgierigheid. Waarom redde hij het als grote speler van vroeger wel als coach en pakweg Gullit of Van Basten niet? Iedereen mag zijn eigen definitie hebben van het fenomeen 'topcoach', maar voor mij is dat iemand die meer dan tien jaar ervaring heeft en bij drie of meer teams succesvol gewerkt heeft. Succesvol wil niet zeggen dat je áltijd moet winnen, gezien je materiaal en begroting kan je ook stellen dat je het goed hebt gedaan als je vierde van Nederland wordt.
In mijn ogen voldoet Ronald Koeman dus aan de kenmerken van een topcoach. Met veel genoegen neem ik u dan ook mee in het eerste hoofdstuk van dit boek, gebaseerd op de bijzondere ontmoeting die ik aan het einde van zijn eerste volledige seizoen als bondscoach met hem had op de KNVB Campus in Zeist.

Ronald, in het voetbal is het gebruikelijk dat een goede speler ook coach wordt. Maar niet iedere goede voetballer is toch ook een goede coach?
,,Ik denk dat het ook afhangt van de positie waar je in het elftal gespeeld hebt. Ik heb het idee dat een verdediger meestal veel meer met het team bezig is dan een aanvaller. Neem Van Basten. Hij riep altijd alleen maar dat die bal zo snel mogelijk naar hem toe moest. Wat natuurlijk niet betekent dat hij geen goede coach kon worden, maar de manier van denken is vaak wel verschillend."

Een aanvaller is misschien egoïstischer?
,,Zeker. Als ik dingen bij het Nederlands elftal wil bespreken, tactische zaken bijvoorbeeld, dan zie je dat middenvelders en verdedigers meer interesse tonen. Aanvallers zijn meer van: Laat mij met rust. Ze zijn egoïstischer dan spelers op andere posities. Er zijn natuurlijk uitzonderingen."

Pep Guardiola was toch ook een verdedigende middenvelder?
,,Ja, een nummer 4. Maar er zijn ook toptrainers die zelf niet op het hoogste niveau hebben gespeeld. Jürgen Klopp, dat was een middelmatige voetballer. Van Gaal, Hiddink. Dat waren wel mensen die als speler al een soort trainer waren. Pochettino ook, in mijn ogen een heel goede manager. Hij presteert uitstekend met Tottenham Hotspur, terwijl hij toch minder middelen tot zijn beschikking heeft dan de grootste clubs in Engeland. Stond afgelopen seizoen wel mooi in de finale van de Champions League. Zelf ook weer een verdediger."

Ken je spitsen, die een goede coach zijn?
,,Antonio Conte was een aanvaller. Valverde was in mijn periode bij Barcelona een rechtsbuiten. Geen hoogvlieger. Hij speelde niet veel, maar zat wel een aantal jaren bij de selectie."

'Ik heb geleerd dat je niet moet proberen iemand als Memphis te veranderen als mens'

In jouw tijd als voetballer bij Barcelona mochten er maar drie buitenlanders worden opgesteld en werden alleen de echt beste spelers gekocht. Dan hield zo'n ploeg altijd nog het eigen karakter en cultuur van de club en de stad.
,,Dat vind ik bij Barcelona nog wel aanwezig. Hoewel nu Iniesta, Xavi, Puyol en keeper Valdés weg zijn, het wat minder is. Maar ze hebben altijd nog een Catalaans hart. Dat bepaalt daar de sfeer, de discipline en de norm. Voetballers zijn nu met social media een soort filmsterren en zo gedragen ze zich vaak ook, maar dat zie je minder bij Barcelona.

Mede daarom redde een type als Zlatan het daar niet, denk ik. Het klikte niet met Messi, want die is altijd een heel gewone gozer gebleven.”

Hoe ben jij als trainer toen bij Ajax met Ibrahimovic en Van der Vaart omgegaan, want het liep tussen die twee toch niet lekker?
,,Dat was een van de grootste dilemma’s die ik als trainer heb meegemaakt. Ik merkte toen al meteen dat dat onderling niet goed zat. Van der Vaart was de nummer 10 en speelde achter Zlatan. Je had ook nog Mido en ik was eigenlijk meer bezig die jongens op te voeden, qua gedrag. Als er eentje met tachtig kilometer per uur met een Ferrari over het dek van de Arena reed, kreeg ik een belletje. Het is nu een andere tijd. Ik mag het misschien niet zeggen, maar Donny van de Beek, Frenkie de Jong en Matthijs de Ligt zijn daarmee vergeleken ideale schoonzonen.’’

Maar is dat goed?
,,Natuurlijk moet je iets brutaals hebben. Dat hadden Van der Vaart en Sneijder. En ook Zlatan, Mido en Van der Meijde. Maar je kunt van die types er ook te veel hebben. Rinus Michels koos bij het EK in 1988 bewust voor spelers die blij waren dat ze tot de groep behoorden, ook als ze niet zouden spelen. Je kan het niet hebben dat spelers vervelend gaan doen als ze er naast staan. Daar moet je ook op selecteren. Je wilt als coach geen energie moeten stoppen in ontevreden spelers. In die tijd bij Ajax was het best lastig om Van der Vaart en Sneijder op één middenveld te zetten. Ze speelden elkaar dan eigenlijk uit de wedstrijd.”

Kwam je dan loopvermogen tekort?
,,Ja, en defensieve kwaliteiten. Ze wilden allebei de aanvallende man op het middenveld zijn en in de bal spelen.”

Hoe heb je dat opgelost?
,,Dat was moeilijk. Ik kan me Bayern München-uit herinneren. Dat ik Van der Vaart bij me riep en vertelde dat ik vond dat hij en Sneijder in zo’n zware wedstrijd niet samen op een middenveld konden spelen. Dus wilde ik Rafael rechts voorin zetten, maar dat werd een strijd. Hij zei dat hij daar niet kon spelen en dat ook niet wilde. Nou ja, zei ik toen, dan zit je op de bank. Hij was ook nog aanvoerder en later heeft hij gezegd dat hij zich in die kwestie verkeerd had gedragen. Ik moest wel een daad stellen en heb hem de aanvoerdersband afgenomen. Ik had toen als coach ook nog niet genoeg ervaring.”

Hoe zou je het nu aanpakken?
,,Totaal anders. Ik ben nog steeds geen grote prater en leg niet alles uit. Ik verwacht van een speler ook een belangrijke mate van professionaliteit. Maar ik ben nu wel breder georiënteerd. In het begin ben je zo bezig met

het team en met de oefenstof. Ik weet nu dat het ook om andere dingen gaat. Je denkt dat als het in de training goed gaat dit automatisch ook in de wedstrijd het geval is. Dat is natuurlijk niet zo.”

Zit je er nu minder bovenop?
,,Ja, en je krijgt ook meer begrip voor de karakters van spelers. De een moet je een schop onder zijn kont geven en de ander juist een aai over zijn bol. Daar groei je ook in. Daar hebben de ervaringen met de Zlatans en Mido’s zeker bij geholpen. Coachen is een ervaringsvak, dat weet jij ook wel.”

Ik ben al op mijn zestiende met coachen begonnen, omdat ik als speler veel problemen met mijn schouder had en besefte dat ik mijn Olympische droom niet zou kunnen waarmaken als speler. Ik ben nu 47 en heb dus 31 jaar gecoacht. Ik ben de laatste tien jaar een veel betere coach dan de twintig jaar daarvoor. Dat heeft met ervaring te maken. Je weet op den duur hoe spelers denken, hoe ze reageren, wat er nodig is om dingen te veranderen. Heb jij je op dat gebied bewust ontwikkeld, gebruik je bepaalde theorieën, of is het puur een kwestie van intuïtie?
,,Het is veel intuïtie. Ik heb bij het managen van een groep wel geleerd dat aandacht geven heel belangrijk is. Al stuur je maar een appje naar een speler. Het is makkelijk om daar in te investeren.”

‘Het was allemaal georganiseerd, want je besluit niet ineens om een limousine te huren en een wit pak te kopen.’

Mijn mental coach noemde laatst drie termen: inhoud, proces, relatie. Heel vaak gaat het over de inhoud, tactiek, systemen, visie. Of het gaat over het proces. Waar zijn we, waar willen we naartoe? De stip op de horizon. Maar uiteindelijk gaat het vooral om de relatie die jij als coach hebt met je spelers. Hoe ontwikkel je die relatie? Dat heeft met aandacht geven te maken, inderdaad een appje, een telefoontje, een keer bij een wedstrijd gaan kijken. Ik vind wel dat zoiets van twee kanten moet komen. Daar ontstaat dan een vertrouwensband uit, waardoor het team uiteindelijk beter gaat functioneren. Moeilijk om dat individueel met twintig, dertig spelers te doen, maar met een aantal kan dat.
,,Toen ik begon als trainer dacht ik dat de manier waarop je wilt spelen en de meest geschikte spelers daarvoor kiezen, de belangrijkste aspecten waren. Nu weet ik wel beter. Alles wat er omheen zit, is zoveel belangrijker geworden. Daar moet je energie in stoppen. Een band met een speler creëren.”

Snap jij dat er spelers zijn die zeggen helemaal geen contact met hun coach te hebben? Dan is de afstand tussen die twee blijkbaar dusdanig groot. Heb jij dat in je tijd als speler weleens ervaren?
,,Nee. Maar dat komt omdat ik altijd een speler was die meedacht over de tactiek en het groepsproces. Ik liep naar de trainer toe als ik iets opmerkte. Ik heb nooit een grote afstand met een coach gevoeld. Maar ik heb als clubtrainer wel meegemaakt dat een speler van mij voor het eerst bij het Nederlands elftal was geweest en bij terugkeer vertelde dat hij niet langer dan een halve minuut met de bondscoach had gesproken. Dat kan toch niet? Als er bij mij een nieuwe jongen komt, ga ik eerst even met hem zitten."

Maar ik kan me ook voorstellen dat jij met Virgil van Dijk een andere relatie hebt dan met speler nummer 23 uit de selectie en daar dan ook meer energie in stopt.
,,Dat klopt. Maar ik zeg altijd wel tegen mezelf: Geef die en die speler wat aandacht. Virgil is de aanvoerder, dus heb je automatisch al meer contact."

Memphis Depay is een totaal andere persoonlijkheid dan bijvoorbeeld Donny van de Beek. Beiden geweldige spelers. Hoe lever je maatwerk?
,,Ik heb geleerd dat je niet moet proberen iemand als Memphis te veranderen als mens. Dat lukt toch niet. Hij is wie hij is. Ik steek er wel energie in om hem het gevoel te geven dat hij medeverantwoordelijk is en zich daar ook naar moet gedragen.
Met Memphis heb ik een verleden. Toen ik bij Everton zat en hij bij Manchester United is hij een keer bij mij thuis geweest. Wij wilden hem destijds huren, maar United wilde hem alleen maar verkopen en het liefst aan het buitenland. Ik ging dat gesprek met een bepaald beeld van hem in. Ik had hem ooit zien spelen toen hij 19 jaar was, in Zwolle met de Nederlandse jeugd tegen PEC. Ik dacht: wat een arrogante gozer. Hij was aanvoerder en liep maar te zeuren.

'Bij Frenkie de Jong had ik met Paris Saint-Germain zoiets van: het is de Franse competitie, je wordt altijd met twintig punten verschil kampioen. Dat zeg ik hem dan wel.'

Tijdens dat gesprek merkte ik dat hij totaal anders was dan ik dacht. Ik zag iemand die echt wel goed nadacht over wat het beste voor zijn carrière was. Bij het Nederlands elftal heb ik er in ieder geval voor gezorgd dat hij een rol heeft, waarin hij zich happy voelt. Hij is geen linksbuiten die constant achter de rechtsback aanloopt. Plus dat wij beperkt zijn in onze aanvallers. Ik kon hem dus in de spits zetten, waar hij een vrije rol heeft."

Is dat het geheim van jullie relatie, dat jij hebt gezorgd dat hij zich lekker voelt?
,,Dat speelt wel een grote rol. Het is belangrijk dat hij zich gewaardeerd voelt. Ik vind dat hij met zijn manier van spelen vrijheid nodig heeft. Dan is het een geweldige speler en kan je verantwoordelijkheid bij hem neerleggen."

Hoe doe je dat, verantwoordelijkheid neerleggen bij een speler?
,,Dat zijn vaak momenten waar niet iedereen bij is en die niet iedereen ziet. Doe dit nou even, denk ook hieraan. Soms zijn dat maar twee of drie woorden, dat hoeven geen ellenlange gesprekken te zijn. Vorig jaar was ik jarig tijdens een interlandweek. In het hotel kwam ik om kwart voor acht beneden en wie zat daar, Memphis. Trainer, gefeliciteerd. Zo, dat jij dat weet. Ja, social media, hè, zei hij. Dan zit je daar 's ochtends vroeg. Dat is goud.
Het heeft ook met de plek te maken waar we tegenwoordig zitten in Zeist. Hotel Woudschoten is geen vijfsterrenlocatie, maar we hebben wel een aparte vleugel voor het Nederlands elftal en daar komt iedereen elkaar tegen. Of ze zitten op hun kamer, of ze zijn beneden in ons gezichtsveld. Dat is zo belangrijk. Dan praat je met elkaar over alles en nog wat."

Zo werk je dus weer aan die 'relatie' met de spelers.
,,Daar ben ik veel meer mee bezig dan ik ooit was. Ik ben daar wel in gegroeid. Vroeger nam ik te veel dingen voor vanzelfsprekend aan, maar dat is het niet altijd."

Een ander dilemma voor een coach: het doorselecteren. Een mooi bruggetje van de gouden generatie naar de spelers van nu. Hoe moeilijk was het om, met de druk van de media, bijvoorbeeld Van Persie en Sneijder niet op te roepen?
,,Ik heb toen ik bondscoach werd een rondje gemaakt. Ik ben bij Louis van Gaal geweest, bij Dick Advocaat. Om van hen te horen wat er anders is, clubcoach of bondscoach zijn. Ik ben ook naar Arjen Robben gegaan om te kijken en te toetsen hoe hij er tegenaan keek. Hij was er een beetje klaar mee. Ook Van Persie had al aangegeven dat hij aan zijn laatste seizoen bezig was. Wel ben ik nog naar Qatar gevlogen om Wesley Sneijder te vertellen wat hij eigenlijk al wist. Ik had ook de telefoon kunnen pakken, maar ik vond dat ik dat niet zo moest doen met iemand met zijn staat van dienst. Ik heb hem het respect en de aandacht gegeven die hij verdiende."

Weer die aandacht.
,,Ja, daar voorkom je zoveel mee."

Daardoor kon je snel gaan bouwen aan een team van de nieuwe generatie.
,,Een aantal jongens binnen deze groep voelde ook meteen de verantwoor-

delijkheid, Wijnaldum, Van Dijk. Er is een nieuwe hiërarchie ontstaan. Beetje bij beetje valt dat dan op zijn plek. Het talent is er. Als je De Ligt hebt, De Jong, Bergwijn, ja, dan wordt het wel makkelijker."

Net als jij ben ik een liefhebber van Johan Cruijff. Ik heb hem als supporter van Feyenoord in 1984 een paar keer in De Kuip live zien spelen. Hoe deed hij dat, het proces van doorselecteren? Hij stond er om bekend om spelers als Bergkamp op hun zeventiende voor de leeuwen te gooien. Vind je dat je ook iemand te vroeg kan brengen?
,,Dat is ook een beetje Nederlands. In Engeland zeggen ze ronduit dat zo'n jongen dat nog niet aankan. Misschien een wedstrijd of tien, maar meer niet. Terwijl wij altijd zeggen dat leeftijd niet uitmaakt. Hij is er klaar voor, ongeacht dat hij misschien pas 18 of 19 is. Ik ben geen aanhanger van de ideeën van Raymond Verheijen (inspanningsfysioloog, rvg), omdat ik denk dat je veel meer met een groep kan doen dan hij vindt. Twee keer trainen per dag is bij hem 'not done'. Dat vind ik te voorzichtig. Aan de andere kant heb ik ook wel geleerd dat je moet uitkijken om er vanuit te gaan dat een jonge speler alles meteen zou aankunnen. Het valt niet mee om zo'n stap naar een eerste elftal te maken, er komt zo veel bij kijken. Je moet niet onderschatten wat er dan in zo'n koppie gebeurt."

Hoe ging Cruijff er mee om?
,,Als je puur kijkt naar wat Johan deed als voorbereiding van trainingen… Niets. Puur intuïtie. Als hij naar het stadion reed, denk ik niet dat hij al wist hoe de training eruit zou zien. We deden elke dag een positiespelletje. Het liefst met de beste acht van de selectie. Twee teams van vier, en Johan speelde zelf mee als de vrije man, met aan de andere kant zijn assistent Charly Rexach in die rol. In een heel kleine ruimte, maximaal twee keer raken.
Tonny Bruins Slot nam de rest van de groep onder zijn hoede en ging afwerkingsvormen met ze doen. Aan het begin van een seizoen zette Cruijff de nieuwe spelers bij elkaar tegen de beste vier van de oude groep, en dan stonden die nieuwelingen dus alleen maar in het midden. Wisten ze gelijk vanaf dag één wat het gewenste niveau was."

Cruijff botste onder anderen met Frank Rijkaard. Heb jij ook zulke periodes gehad met hem?
,,Ja, mijn eerste periode bij Ajax was heel moeilijk. Ik speelde op positie 4 en moest van hem altijd inschuiven op het middenveld. Maar hij vond in het begin altijd dat ik óf te laat was, óf te vroeg. Ik dacht soms: hou nou eens op, man."

Dus toen kon je hem wel schieten?
,,Verschrikkelijk. Ik heb momenten gehad dat ik terug naar Groningen wilde. Ik kon er niet meer tegen. Tot er een keer een uitbarsting kwam. Dat was op het strand. Daar gingen we altijd voor een Europa Cup-wedstrijd naartoe. Soms deden we op het zand een partijtje en dan stond Cruijff te keepen, want dat kon hij ook goed. Ik speelde in zijn partij en zelfs in dat mulle zand bekritiseerde hij me nog. Toen hield ik het niet meer en heb geroepen: 'Man, houd je bek nou eens een keer.' Daar reageerde hij niet op, maar daarna kon ik ineens niets meer fout doen. Later zei hij nog wel: 'Als ik niets meer zeg, moet je je pas zorgen maken'."

Dat zegt Van Hanegem ook vaak, hè?
,,Hoe meer ik tegen je zeik, hoe meer ik in je zie."

'Ik mag het misschien niet zeggen, maar Donny van de Beek, Frenkie de Jong en Matthijs de Ligt zijn daarmee vergeleken ideale schoonzonen.'

Toch heb je Cruijff hoog zitten. Komt dat besef dan later, in je tijd bij Barcelona of pas toen je zelf coach werd?
,,Hij liet me bij Ajax te makkelijk gaan. Ik móest bijtekenen. 'Dit is het aanbod en daar moet je het mee doen.' Ajax werkte in die tijd met vaste salarissen, verder geen premies. Als iemand daarop tegen was, was het Cruijff. Als je wint, mag je geld verdienen, vond hij. Ik vond dat uit die aanbieding aan mij te weinig waardering bleek. Ik kon naar PSV, voor 1,3 miljoen gulden. Wij speelden het hard en ik ging naar Eindhoven. Later haalde Cruijff me naar Barcelona, terwijl hij me bij Ajax had laten lopen. In Spanje ontstond een andere band met hem, omdat we naast elkaar woonden en de families met elkaar omgingen. Hij kon dat trouwens wel geweldig scheiden."

Want hij moest jou wel vertellen dat je de vierde buitenlander was en op de bank moest zitten.
,,Dat heb ik hem wel verweten, hoor. Had dat even laten doorschemeren, één woordje maar. We hadden op het bord met de opstelling van die magneetjes. Ik had altijd nummer 4, maar ik zag dat magneetje op rechtshalf staan. Ik dacht: dat klopt niet. Eusebio speelde inderdaad met 4.
Ik hoorde het verhaal later van Tonnie Bruins Slot, de assistent. Hij vertelde dat Johan tot anderhalf uur voor de wedstrijd niet wist wat hij moest doen. En toen had hij geroepen: 'Dan Ronald maar'. Tonnie en Rexach hebben gezegd dat hij dat niet kon maken en ik moest spelen. Dat heeft Johan toch niet gedaan. Hij heeft er tegen mij nooit iets over gezegd. Ja, alleen in de pers. Ik was mentaal de sterkste volgens Johan. Direct na de wedstrijd zei hij dat we gezellig samen gingen eten. Geweldig… Ik zou dat niet kunnen."

Hoe ging dat toen verder? Stond je er weer naast of hadden jullie een soort roulatiesysteem?
,,Ik was vaak tegen mindere tegenstanders het haasje. Of het weekend voordat we Champions League moesten spelen. Logrones-thuis, makkelijk, 5-0 of zoiets. Toen Richard Witschge er speelde, was hij vaak de vierde buitenlander. Maar met Romário, Stoichkov, Laudrup en mijzelf kwam ik regelmatig aan de beurt."

Met dat dilemma van het doorselecteren heb ikzelf als coach vaak te doen gehad. Wat is nou het goede moment?
,,Als jij straks tegen Messi moet zeggen dat hij niet meer speelt... Ik geef het je te doen. Ik heb bij Everton meegemaakt dat wij Rooney erbij konden krijgen. De oude clubheld! We hadden Sigurdsson en Klaassen al, maar je neemt hem er toch bij. Maar je twijfelt wel of hij nog wel goed genoeg is. Moet je er dan eigenlijk 'nee' op zeggen? Soms heb je een grote naam die zelf nog niet doorheeft dat zijn tijd is gekomen. Dan is het echt een moeilijk dilemma. Rooney was trouwens nog een prima speler bij ons. Maar je hebt ook altijd te maken met de media, zaakwaarnemers, familie, die ook hun mening verkondigen."

'Achteraf vraag je je dan wel af: moet je ze meerdere scenario's meegeven, waardoor ze het tijdens wedstrijden misschien zelf kunnen omzetten?'

Het dilemma van de clubkeuze van de internationals. Bemoei je je daarmee?
,,Ik praat er wel met spelers over. Ze komen vaak naar me toe of bellen me er over op, of ik zoek zelf contact met ze. Bij Frenkie de Jong had ik met Paris Saint-Germain zoiets van: het is de Franse competitie, je wordt altijd met twintig punten verschil kampioen. Dat zeg ik hem dan wel. Soms zou je vanwege de trainer voor een club kunnen kiezen. Maar wat als die snel vertrekt?"

Hoe ging het met jouw eigen overstap als trainer van Southampton naar Everton?
,,Het was toch een stap hoger en ik dacht dat de eigenaren een traject in hun hoofd hadden om de grote zes in Engeland aan te vallen. Maar ik kreeg de spelers niet om dat te doen slagen. En dat terwijl Everton waarschijnlijk salarissen betaalt die ze bij een club als Spurs niet krijgen. Maar dan is het toch de naam. Everton heeft heel kritisch publiek, gematigd, niet te vergelijken met Liverpool. Daar zijn de fans veel uitbundiger, fantastisch. De Ajax-aanhang is ook zo kritisch. Daar riepen ze toen ik er speelde bij wijze van spreken al 'tien, tien, tien' als we het veld opkwamen. Als het dan na acht minuten nog 0-0 stond, hoorde je al geroezemoes."

Generatieverschil, hoe moet je daar mee omgaan? Je hebt nu bijvoorbeeld te maken met de smartphone-generatie. Een speler van 18 jaar groeit anders op dan iemand van die leeftijd uit onze tijd.
,,Kijk naar je eigen kinderen. Van ons zijn ze 32, 28 en 23 jaar. Ik ben toch vaak die oude zeikerd. Ik probeer daar wel in mee te gaan, hoewel ik toch dingen zie waar ik maar moeilijk aan kan wennen."

Als een international van jou met een petje voor de camera staat, wat doe je dan?
,,Dan zeg ik tegen hem dat hij dat de volgende keer niet meer moet doen."

En bij het eten bellen met de smartphone?
,,Wij hebben de regel dat we, als we in de groep met elkaar zijn, geen telefoons gebruiken. Ze hebben hun telefoon wel op tafel liggen, maar er

wordt niet gebeld. Dat weten ze wel. Ik wil ook dat ze niet altijd met dezelfde mensen aan tafel zitten. Af en toe een andere setting. Anders krijg je snel groepjes.
Ik weet nog dat ik bij het WK van 1998 assistent van Guus Hiddink was en we tijdens een rustdag op een terrasje zaten. Rijkaard, Neeskens en ik. Kwam er ineens een grote, witte limousine aan en wie stappen daar uit? Kluivert, Seedorf en nog een paar spelers, allemaal in een wit pak en een grote sigaar in de mond. Ik ben weggegaan, ik wilde het niet zien. Ik kan daar moeilijk tegen. Het was allemaal georganiseerd, want je besluit niet ineens om een limousine te huren en een wit pak te kopen."

Merk je verschillen met vroeger?
,,Die gasten zijn tegenwoordig dus heel veel met hun telefoon bezig. Maar ze doen bij het Nederlands elftal ook dingen met elkaar. De Roon, Blind en Hateboer spelen mens-erger-je-niet of zitten te kaarten, anderen lopen met z'n vieren om een tafeltennistafel. Gelukkig zoeken ze elkaar op en hebben plezier. Ze zijn blij om elkaar te zien."

Heb je ook momenten meegemaakt dat de pleuris uitbrak?
,,In de rust tegen Duitsland ging het wel even te keer."

'Later zei Cruijff: 'Als ik niets meer zeg, moet je je pas zorgen maken'.''

En wie neemt dan het voortouw?
,,Wijnaldum. Hij zei: 'Verdomme, waar zijn we mee bezig.' Als coach laat ik dat dan gaan. Daarna zeg ik wel nog wat dingen over de tactiek. Ik bespreek het vooraf wel met twee, drie spelers die het zien en begrijpen. Achteraf vraag je je dan wel af: moet je ze meerdere scenario's meegeven, waardoor ze het tijdens wedstrijden misschien zelf kunnen omzetten?"

Ik heb geleerd in time-outs dat ik niet meer dan twee dingen moet meegeven. Je hersenen kunnen maar een paar dingen onthouden. Hoe doe jij dat?
,,Tonnie Bruins Slot was altijd mijn assistent en na één minuut zei hij vaak al: 'Staat goed'. Hij had de tegenstander geanalyseerd. Ik ben met je eens: niet te veel informatie."

Soms zie je collega's tijdens besprekingen heel veel informatie geven, maar dan denk ik: dat is te veel, dat kan niet.
,,Mijn besprekingen zijn ook nooit lang. Maximaal dertig minuten, dat is eigenlijk al lang. Dat heb ik ook geleerd. Het is beter om spelers zelf dingen te laten uitzoeken. Dan zit het in het koppie. Ik vraag vaak: wat weet jij van de tegenstander?''

Hoeveel mensen heb je in je staf?
,,Achtentwintig?''

Wordt dat niet te gek?
,,Nee, het is nodig. Maar ik reken ook de twee koks mee, hè. Ken je René Felen, een team-ontwikkelaar? Daar werk ik mee. Dat bevalt prima. Hij doet ook sessies met de spelers. Verder de assistent-bondscoaches, de fysieke coaches, een analist met twee datajongens, medische staf met twee doktoren, drie fysio's…''

Het wordt wel steeds uitgebreider.
,,Ook nog een teammanager, drie meiden voor de communicatie, de persvoorlichter."

Als je dat nou vergelijkt met 15 jaar geleden toen je coach van Ajax was?
,,Dat was veel minder. Ik heb trouwens ook nog drie jongens voor het materiaal."

Is dat nodig?
,,Het is geweldig hoe dat bij het Nederlands elftal gaat. Ons kostuum hangt bijvoorbeeld al in de kamer als wij in het hotel aankomen. Ook in het buitenland. Er gaat altijd één materiaalman eerder naar de bestemming toe om alles te organiseren en alles klaar te leggen. Mijn staf is inderdaad behoorlijk uitgebreid, maar ja, als je de ambitie hebt om de beste te worden…"

HOOFDSTUK 2

BART BENNEMA

‘Toen wij afscheid namen, was Dafne de nummer één in mijn groep, de ábsolute nummer één. Dat kon niet meer. Ik heb nu meerdere nummers één rondlopen.’

Bart Bennema (28 april 1977)

Carrière als sporter:
1986-2002 atleet AAC'61
1992-1999 nationale selectie atletiek
1999-2002 nationale selectie bobslee

Carrière als coach:
2002-2008 hoofdcoach AAC'61
2008-2016 bondscoach talentontwikkeling
2016-…… bondscoach Nederland

In 2015 werd Dafne Schippers voor het eerst wereldkampioen op de 200 meter hardlopen. Natuurlijk gaat dan de meeste aandacht naar de atleet uit, maar vanaf dat moment kon haar coach, Bart Bennema, ook niet meer anoniem door het leven. In datzelfde jaar kreeg hij de erkenning voor zijn werk door de onderscheiding 'Coach van het jaar' te ontvangen op het jaarlijkse Sportgala in Nederland. Alsof dat nog niet genoeg was, kreeg Bart een maand later ook nog eens de prijs van 'beste coach van de wereld'. Mooie prijzen voor een bijzondere man die een inkijkje geeft in de dilemma's waar hij tegenaan loopt in de atletiek, de moeder aller sporten. Opmerkelijk is dat Dafne twee jaar na de breuk met Bart in 2016 weer bij hem terugkeerde.

Bart, dit is een boek over coaches en hun dilemma's. Is er iets wat dan bij jou meteen naar boven komt?
,,Wat altijd een dilemma is, is de combinatie werk en thuis. Toen ik talentcoach was, viel het te overzien en ging ik maar twee keer per jaar tien tot veertien dagen weg."

Dat viel met thuis natuurlijk goed te combineren.
,,Ja, je ging privé ook heel normaal op vakantie en dergelijke. Maar op den duur liep het helemaal uit de klauwen. Er kwamen steeds meer trainingskampen bij, meer wedstrijden, en op een gegeven moment ben je nooit meer thuis. Een goede verdeling tussen werk en thuis is er in mijn situatie bijna niet te maken."

Je hebt een vrouw en kinderen van acht en twee.
,,Ik heb afgelopen zomer onder meer een week vanaf de camping gewerkt. Maar ik ga dan niet ver weg en ben telefonisch altijd bereikbaar. Ik ben drie maanden in het jaar helemaal weg. Ik weet dat dat in sommige sporten nog veel meer is."

Ik sprak voor dit boek ook met Jeroen Otter. Hij is de helft van het jaar in het buitenland met de shorttrackers.
,,Volgens mij zijn schaatscoaches het langst van huis en daarna atletiekcoaches. Dat is wel een enorm dilemma."

Hoe los jij dat op met jouw vrouw?
,,We gaan in oktober of november altijd zitten en maken dan onze jaarplanning. Het is behapbaar thuis als ze weten dat er licht aan het einde van de tunnel is. Er komt een moment dat je tijd voor elkaar hebt. Dat moet je ook heel bewust plannen. En dan nóg loopt het af en toe spaak. Maar ik probeer het zo goed mogelijk op te lossen. Met een eendaagse wedstrijd, bijvoorbeeld in Engeland, vlieg ik er pas 's ochtends heen en keer dan zo snel mogelijk terug. Ik hoef daar niet twee dagen rond te hangen. Dat weten de sporters ook. In het begin, toen Dafne goed begon te worden, werd van me verwacht dat ik er altijd was. Dat wilde ik zelf ook. Het was allemaal nieuw en dat wil je meemaken."

'Het zijn net Formule 1-wagens. Die moet je ook blijven afstellen en controleren.'

Het is voor sporters ook goed dat je delegeert en het af en toe loslaat. Daar zouden ze minder afhankelijk van jou van moeten worden.
,,Klopt helemaal. Sporters zelfstandig maken, is altijd het streven. Als ze op de baan staan, kan je toch niets meer doen. Als meerkampcoach kon ik nog wel proberen wat aanwijzingen te geven, met alleen sprinten kan je ze succes wensen, meer niet. Maar het komt voor dat als mijn sporters twee keer alleen zijn weggeweest en ik dan weer meega, ze meteen weer allerlei dingen aan me vragen. Dan stellen ze zich meteen weer afhankelijk op."

Hoe reageer je dan?
,,Dan vraag ik hoe ze het de vorige keer hebben gedaan. Er zijn gradaties. Meerkampers zijn zelfstandiger dan sprinters. Dat zijn ze met al die onderdelen ook gewend."

Dat ligt bij sprinters dus anders.
,,Mensen zeggen weleens: 'Bij een sprinter hoef je er niet bij te zijn, hij moet alleen maar heel hard rechtdoor'. Dat is dus ook niet waar. Je kunt als coach toch nog heel veel toevoegen in de aanloop naar zo'n race. Het zijn net Formule 1-wagens. Die moet je ook blijven afstellen en controleren."

Is dat met name een mentale kwestie?
,,Mentaal is een groot woord. Het gaat meer om de focus behouden.
De ene atleet heeft daar meer moeite mee dan de andere. Het heeft ook met

de situatie van dat moment te maken. Misschien is de vorige race niet goed gegaan of voelen ze ergens pijn. Dan moet je ze toch helpen om de juiste gedachten te krijgen."

Nog even terug naar de thuissituatie. Hoe gaat het daar nu mee?
,,Ik denk dat het meer in balans is dan vroeger. Ik vergat vroeger ook de feestdagen, dan plande ik gewoon een training in. Koningsdag, Hemelvaart. Ik zet die dagen nu in ieder geval in de agenda."

We hebben er een sessie over gehad op Papendal. Met ongeveer tachtig bondscoaches spraken we toen over het probleem van veel van huis zijn.
,,Ik was er niet bij, maar heb er wel van gehoord. Het gaf mij het besef dat ik er niet alleen mee zit."

Er waren coaches die eerlijk vertelden dat ze aan hun derde huwelijk bezig zijn omdat dit dilemma hun de eerste twee had gekost. Door schade en schande word je wijs.
,,Dat wil ik natuurlijk niet."

'Topsporters leven in hun eigen wereld en hebben er vaak geen besef van dat vrachtwagenchauffeurs al om vier uur 's ochtends moeten opstaan.'

Ik ook niet. Ik heb het geluk dat mijn vrouw zelf in de nationale waterpoloploeg heeft gespeeld en de klappen van de zweep kent. Maar dan nog heb je moeilijke momenten. Dat je aan de andere kant van de wereld zit en er verjaardagen of schoolgesprekken over de kinderen zijn. Zoiets wordt je dan niet in dank afgenomen.
,,Ik heb dit jaar voor het eerst de verjaardag van de kinderen gemist."

Die momenten zijn onvermijdelijk. Maar dan is het wel een aanbeveling dat als je wel bij je gezin kan zijn, je de telefoon en computer uitzet en er ook echt bent.
,,Daar moet ik dus nog aan werken."

Heel herkenbaar. Je zit in je eigen tunnel.
,,We proberen soms 20-jarige atleten de wijsheid van iemand van veertig mee te geven. Soms realiseer je achteraf dat je dingen best anders had kunnen doen. Je groeit er wel samen mee op en leert ervan. Als ik nu drie weken ben weggeweest, moet ik niet meteen voor de volgende dag iets plannen met vrouw en gezin. Geef me drie, vier dagen. Je kan eigenlijk het beste nog even doorwerken. Anders stap je van een compleet andere wereld ineens in het gezinsleven en gooi je alles overhoop."

Toen ik bondscoach was, maakte ik de afspraak met mijn vrouw dat we altijd op dinsdagochtend iets leuks gingen doen met z'n tweeën. Even winkelen, koffie drinken of lunchen. Soms naar de sauna of een stuk varen met de boot. Dan heb je in ieder geval één moment in de week dat je er echt voor elkaar bent.
,,Wij plannen die momenten ook bewust."

Dat is dus een advies voor beginnende coaches.
,,Oudere coaches begrijpen ook meteen wat je bedoelt, maar de jongeren kijken je vaak raar aan. Dan komen ze er soms vijf jaar later op terug en begrijpen het dan wel."

Ander onderwerp. Voel je je meer een trainer of een coach?
,,Ik ben me gaandeweg steeds meer coach gaan voelen. Ik weet niet of het in andere sporten ook zo is, maar in de atletiek begin je met het technische werk. Het echte coachen komt later. Toen ik zelf nog atleet was, wist ik al dat ik het later niet zo wilde doen als mijn coach. Ook door gesprekken met mannen, die veel hebben meegemaakt, Peter Verlooy, Charles van Commenée, heb ik me als coach versneld ontwikkeld."

Is het een dilemma om constant de belastbaarheid van een atleet in de gaten te houden?
,,Dat is wel een dilemma, ja. Het is vooral de angst dat je misschien te weinig doet. Dat is voor veel coaches heel herkenbaar, denk ik. Je hebt bijvoorbeeld drie maanden voorbereidingstijd en als je dan te weinig doet, kan je dat niet meer inhalen, maar als je te veel doet, dan is weer de kans op blessures groot. Wat het beste is, weet je pas als je een atleet langer begeleidt. Ik heb bij iemand minstens een jaar tot anderhalf jaar nodig om te zien hoe hij of zij in elkaar zit. Ieder lijf heeft een geschiedenis.
Met Dafne ging het nu wat sneller, omdat ik haar al eerder had getraind. Maar dan moet je natuurlijk niet, zoals laatst, van de trap vallen… Dat onderbreekt zo'n proces. Op zo'n moment is er wel weer een dilemma: Zet ik het programma dat we voor ogen hadden door of zeg ik alle wedstrijden af en gaan we alleen trainen? Ik heb een paar dingen waar ik heilig in geloof: De wedstrijd is de beste training en *less is more*. Dat laatste geldt zeker voor raspaarden als Dafne en Churandy Martina. Ik kan wel tien keer iets laten doen, maar soms is twee keer aantikken voldoende."

Waar komt dat geloof in die principes vandaan?
,,Ervaring."

Van je eigen carrière?
,,Gedeeltelijk. Ik heb dingen zelf gevoeld."

Wanneer ben je met atletiek begonnen?
,,Ik was negen en werd als talent bestempeld toen ik vijftien was."

Welke onderdelen deed je?
,,De meerkamp. En ik kon aardig sprinten. Mijn voorliefde ligt ook daar. Horden ging ook goed. Dus is het niet voor niets dat ik atleten op die onderdelen train. Op mijn 22e scheurde ik mijn achillespees. Ik heb het daarna nog geprobeerd bij het bobsleeën."

Wanneer ben je gestopt?
,,Op mijn 24e kwam ik erachter dat de bobslee niets voor mij was, en ben ik gaan coachen. Ik heb ook mijn studie bewegingswetenschappen afgemaakt. Het was nooit mijn ambitie om coach te worden, maar ben nu blij dat ik in dit vak de kans heb gekregen."

Hoe is dat gegaan?
,,Ze zagen blijkbaar talent in mij. Het lukte me op mijn club, AAC '61 uit Assen, ook aardig om de talenten die er waren, te laten presteren. Ik heb stages gelopen bij verscheidene trainers. Het meeste heb ik gehad aan het Buro voor Fysieke Arbeid, waar ik een baan kreeg. Dat zijn bewegingswetenschappers die les geven op het vlak van fysieke belasting. Ik heb er 3,5 jaar gezeten en heel veel geleerd over het coachen van mensen. Mijn basis van coaching ligt eigenlijk daar."

Hoe werd je fulltimecoach in de atletiek?
,,NOC*NSF creëerde banen voor een aantal coaches en ze vroegen mij om op Papendal de meerkamp op te zetten."

Wanneer was dat?
,,2008. Meteen na de Spelen van Peking ben ik begonnen."

Kreeg je toen meteen Dafne Schippers onder je hoede?
,,Ik had met haar al een aanloopje gehad, omdat ik een aantal talenttrainingen gaf en zij daarbij zat. Ze hield van de meerkamp en de sprint. Nou, als je meerkamp doet, kom je automatisch ook aan sprinten toe. Ze was toen nog niet opgevallen als hét talent, wel als talentvol. Maar haar ontwikkeling ging snel."

Hoe ga je met de belastbaarheid van Dafne om?
,,Op een gegeven moment kom je er wel achter wat voor een bepaalde atleet genoeg is. In Amerika en Rusland wordt er harder getraind dan bij ons. Maar meer doen, is zeker niet altijd beter. Bij de Russen bleek veel gebaseerd op doping. In Amerika wordt er heel hard getraind en blijven de sterksten over, want ze hebben toch genoeg mensen. Bij mij gaat kwaliteit boven kwantiteit. Bij Dafne, en ook bij de meeste anderen, is belangrijk dat je blijft aantikken. Dan kan je, als je bijvoorbeeld ziet dat ze last van de warmte heeft, haar de laatste twee loopjes niet meer laten doen. 'Oké, het is genoeg zo'."

Hoe reageert Dafne dan?
,,Ze is inmiddels gewend om het te accepteren en mij daarin te vertrouwen. Vroeger, als je zei dat je er tien wilde doen en je stopte na acht, reageerde ze met: 'Tien! Ik wil er tien'."

Je traint ook Churandy Martina.
,,Toen hij bij me kwam, dacht ik eerst: Wat kan ik hem nog leren? Hij was 33 jaar, had verschillende coaches gehad en in grote finales gelopen. Maar het bleek dat ik hem zeker nog dingen kan leren. Daar staat hij ook voor open. 'Coach zeg het maar'. Zijn grote drijfveer is zijn vijfde Olympische Spelen halen, individueel of met de estafette."

'Ik denk wel dat door Dafne het besef er is dat blanke meisjes ook heel hard kunnen lopen.'

Vijf Spelen is maar voor weinigen weggelegd. Er is een Spaanse waterpolo-grootheid, Manuel Estiarte, momenteel de rechterhand van Pep Guardiola bij Manchester City, die heeft er aan zes meegedaan. De eerste in 1980, de laatste in 2000. Hij was 38 toen hij stopte. Bizar knap!
Terug naar de atletiek. Wat is de rol van Ad Roskam als technisch directeur en Charles van Commenée als hoofdcoach?
,,Ik krijg de vrijheid van ze."

Ook als waterpolocoach heb ik van die twee mannen ontzettend veel geleerd. Ad Roskam was prestatiemanager in de periode 2005-2008, toen ik de waterpolodames coachte en Charles van Commenée was de chef de mission van de Olympische ploeg. Beiden hebben indirect veel invloed gehad op het Olympisch goud. Ze waren voor mij een onmisbaar klankbord. Sparren ze met jou ook regelmatig?
,,Ja. Ik heb altijd mensen opgezocht met vragen. Ik weet nog dat ik Charles tien jaar geleden sprak en er niets van begreep. Nu begrijp ik exact wat hij bedoelt. Charles is de coach van de coaches, Ad doet vooral het regelwerk. Ik ben gezegend met de luxe omstandigheden waarin ik verkeer. Ik heb niet op water en brood hoeven leven. Charles vertelt weleens verhalen dat hij tijdens grote toernooien op bankjes in een park sliep, omdat een hotel te duur was. Die generatie heeft voor ons de weg vrijgemaakt."

Hoeveel sporters heb jij onder je hoede?
,,Negen. Naast Dafne en Churandy onder anderen Nadine Visser, Europees

kampioene 60 meter horden en Jamile Samuel, generatiegenoot van Dafne en wereldtopper op de 200 meter. Het is allemaal kwaliteit."

Wat voor een staf hangt daar dan omheen?
,,We doen het al een tijd met dezelfde mensen. Onder anderen drie fysio's, een voedingsdeskundige en de arts is Petra Groenenboom, zelf oud-atlete, en op de achtergrond kijkt Peter Vergouwen nog mee. Verder wil ik ook onze bio-mechanicus Paul Brice, bewegingswetenschapper Sam Ballack en mijn assistent Bram Peters noemen. Ik werk natuurlijk samen met de andere bondscoaches."

Heb jij verstand van alle onderdelen in de atletiek?
,,Nee, zeker niet. Maar ik was zelf van de tienkamp, dus heb ik veel onderdelen gedaan en heb daar gevoel bij. Als ik moet kiezen, hebben sprint, horden en verspringen mijn voorkeur. Maar in veel onderdelen zit ritme. Als je dat snapt, kan je veel coachen. Algemeen wordt gesteld dat je beter breed georiënteerd kan zijn dan specialistisch. Daarom is het ook goed om naar andere sporten te kijken."

Heb je Dafne ook andere dingen laten doen dan hardlopen?
,,Turnen. Ik ben wel altijd voorzichtig met haar geweest. Ze was ook niet goed in het turnwerk, ze vond het ook niet leuk, maar ze deed het wel. Met ondersteuning kon ze uiteindelijk een flikflak maken."

Wat is daar het voordeel van?
,,Het heeft gewoon met algemeen lichaamsbesef te maken. Als jij alleen maar rechtdoor hoeft te lopen, zit daar weinig motorische uitdaging in. Dus is het goed om breed bezig te zijn. Je moet gevoel voor je lijf krijgen."

Mogelijk ook weer een les voor beginnende coaches. Niet te snel specialiseren.
,,Ik zie het bij een aantal tienkampers. Zij kunnen aardig basketballen, meppen een golfbal weg, wakeboarden, skiën, van alles. Die gasten hebben hun lijf onder controle."

Was het voor jou een dilemma om weer met Dafne te gaan werken?
,,Als je zwart-wit denkt, ja. We zijn destijds op het goede moment uit elkaar gegaan, de chemie was een beetje weg. Ze was voor mij minder coachbaar geworden en het was net niet gelukt op de Olympische Spelen."

Nou, een zilveren medaille op de 200 meter…
,,Dat had goud moeten zijn."

Heb je er achteraf een verklaring voor waarom het geen goud is geworden?
,,Ik denk het wel, maar daar zal Dafne zelf het nog steeds niet mee eens zijn. Het succes van 2015 was zo groot geweest dat ze niet meer de rust kon vinden. Daardoor maakte ze soms weleens verkeerde keuzes. Ik denk dat ze het goud in Rio verspeelde door de dag voor de finale in de halve finale veel te hard te lopen. Dat was verspilde energie. Ze wilde een punt maken, maar dat was niet nodig. Ja, ze had de opdracht die serie te winnen, maar had daar niet zó hard voor hoeven te lopen. Die Jamaicaanse, Elaine Thompson, liep er gewoon achteraan, werd tweede, en dacht: Ik zie je morgen wel. De finale won ze."

Zal Dafne het de volgende keer anders doen?
,,Dat weet ik zeker. Onze chemie was in Rio al wat minder. Ze heeft me altijd vertrouwd en nam aan dat wat ik zei goed was, maar we waren ook alweer acht jaar bezig."

Je kent mijn verhaal met de waterpoloërs. Op een gegeven moment kom je er achter dat de chemie niet optimaal meer is. Wat heb jij toen gedaan?
,,Je moet dan een stap opzij maken. We hadden iemand in dienst van naam en faam…"

'Ik heb een paar dingen waar ik heilig in geloof: De wedstrijd is de beste training en less is more.'

De Amerikaan Rana Reider.
,,Ja. Hij werkte al sinds eind 2014 voor ons. Charles had hem binnengehaald. Rana adviseerde ons soms al over de start. Ik heb hem ook opgezocht, want ik wil altijd leren. Het klikte goed. Dus was het een logische stap dat hij Dafne zou gaan trainen en coachen."

Kwam Dafne na Rio naar jou toe en zei: 'We moeten het anders gaan doen'?
,,Helaas niet. Dat hadden we samen wel moeten doen. Het heeft nu te lang geduurd. Zij kon geen afscheid nemen en ik kon haar niet vertellen dat het klaar was en dat ze naar Rana moest overstappen. Dat verdient achteraf gezien ook geen schoonheidsprijs. Ik had meteen moeten zeggen: 'Volgens mij is het klaar, je gaat daar trainen en ik ben hier als je me nodig hebt'. Dat is niet gebeurd en we hebben het tot april 2017 laten doorsudderen. We hadden wel afgesproken dat we nieuwe dingen moesten gaan uitproberen om de samenwerking fris te houden."

Wat deed de breuk tussen jullie met jou? Baalde je of kon je er rationeel naar kijken?
,,Ja, dat ging goed. Ik was alleen niet zo happy met hoe het allemaal is gegaan. Maar ik vond het wel een goede stap dat ze bij een ander ging trainen."

Wat denk je dat Dafne geleerd heeft van die periode bij Reider?
,,Dat less echt more is. Tenminste, dat hoop ik."

Omdat ze daar te veel heeft gedaan?
,,Ik denk het. Maar dat ligt niet alleen aan de coach. Dafne wilde na Rio heel graag laten zien dat ze nog steeds goed was. Ze moest nieuwe dingen doen, maar die hadden niet de uitwerking waarop was gehoopt."

Het is toch goed om te zien dat die methode bij haar blijkbaar niet werkt? Dus kwam ze bij jou terug. Hoe gaat zoiets? Belt ze je dan op, of loopt dat via Charles van Commenée?
,,Het is eerst via Charles gegaan. Dafne moest nog evalueren met Reider, maar dat is er nooit van gekomen omdat hij meedeelde dat hij ging stoppen. Zo stond het in ieder geval in de krant, meer weet ik er ook niet van. Met andere woorden, het was helemaal niet zeker dat ze anders wel met hem was doorgegaan. Daarna was het de meest logische keuze dat ze mij zou terugvragen. Ik heb er wel even over moeten nadenken. Ik had een fantastisch lopende groep, en hoe zou er door de buitenwereld op worden gereageerd?"

Er zou met haar terugkeer natuurlijk een en ander veranderen.
,,Er moest een en ander worden gereorganiseerd. Er kwam een coach bij en de 100- en 400 meter-groepen werden gesplitst. Ik had zestien man, met allemaal hun eigen programma. Dat werd te veel."

'Ik denk dat Dafne een van de beste allround-atleten ter wereld is. Twee keer achter elkaar wereldkampioen worden op de 200 meter is in de hele historie maar twee vrouwen gelukt.'

Een aantal atleten vond het waarschijnlijk niet leuk, omdat ze niet meer onder jou konden trainen.
,,Dat klopt. Maar dit is een bondsprogramma, een bedrijf. Niemand wordt aan zijn lot overgelaten, alles wordt goed geregeld. Er is ook geen beginneling binnengehaald als nieuwe coach, hè. Ik doe de 100 en 200 meter, Laurent Meuwly, een Zwitser, de 400 meter en estafettes. Die splitsing zorgde voor rust. Ik kan nu veel beter de trainingen schrijven en begeleiden. Met betrekking tot Dafne heb ik er dus even over moeten nadenken. We hebben er over gesproken hoe we het zouden aanpakken en hoe we het niet meer zouden doen."

Kan je daar iets meer over zeggen?
,,Toen wij afscheid namen, was Dafne de nummer één in mijn groep, de ábsolute nummer één. Dat kon niet meer. Ik heb nu meerdere nummers één rondlopen."

Wat vond Dafne daarvan?
,,Dat begreep ze. We hebben een heel goed gesprek gehad, waarvoor zij dezelfde dingen had opgeschreven als ik. Zij zocht vooral rust en duidelijkheid. Die situatie bieden we haar."

Tegenwoordig is er in de atletiek voor een topper als Dafne Schippers ook goed geld te verdienen. Is dat een dilemma? Dat er een financieel aantrekkelijke wedstrijd is, maar dat je eigenlijk liever had willen trainen?
,,Ze heeft soms verplichtingen jegens haar sponsor Nike. Een wedstrijd die ze bijvoorbeeld dit jaar moest lopen, was aan de westkust van de Verenigde Staten. Die had ik liever niet gehad, maar daar discussiëren we dan niet over. Ik schrijf hem op en probeer ons trainingsprogramma er omheen te plannen."

Is het een dilemma: alleen 100 meter, alleen 200 meter of allebei?
,,Dat is het niet. Ik denk dat Dafne een van de beste allround-atleten ter wereld is. Ze heeft echt al unieke dingen gepresteerd. Twee keer achter elkaar wereldkampioen worden op de 200 meter is in de hele historie maar twee vrouwen gelukt."

Een land als Jamaica slaagt er steeds weer in om met sterke sprinters voor de dag te komen.
,,Daar is schoolatletiek heel groot. Het zijn niet specifiek de faciliteiten of de coaches die sterke atleten voortbrengen, maar ze hebben gewoon heel veel mensen die aan atletiek doen."

Zouden we zo'n situatie hier ook kunnen creëren?
,,Ik denk dat er wel veel beter en meer op school gesport kan worden. Er horen vakdocenten te staan."

Is het coachen van individuen moeilijker dan het coachen van een team?
,,Ik heb nog nooit een team gecoacht."

Maar wel een groep sporters. Dat is ook een proces.
,,Ik vind zo'n groepsproces interessant. Ik heb er ook over moeten leren. Ik verwacht van alle leden van mijn groep dat ze uitgerust, gefocust, *ready to go* op alle trainingen verschijnen. Dat is de opdracht. De shit laten ze maar thuis. Natuurlijk krijgt niet iedereen dezelfde aandacht. Dat kan voor irritatie zorgen. Maar ik probeer daarin duidelijk te zijn.
Ik heb een hekel aan klagende mensen. 'Ik ben zo moe, en we moeten er al om tien uur zijn'. Tien uur?! Je kunt hier om die tijd al niet meer parkeren, omdat de meeste mensen om acht uur of half negen beginnen. Topsporters leven in hun eigen wereld en hebben er vaak geen besef van dat vrachtwagenchauffeurs al om vier uur 's ochtends moeten opstaan."

Waar zit de rek bij Dafne?
,,Consistentie."

Hoe bereik je die?
,,Door elke keer te herhalen wat er nodig is. We hebben een vergelijking met de vorige periode. Maar het is simpel om te stellen dat ze nu weer precies hetzelfde programma zou moeten draaien. Dat kan niet meer. We zijn twee jaar verder. Ze heeft bepaalde gedachten gekregen over hoe het moet. Maar die kloppen niet, dus die moeten uit haar hoofd."

Noem eens wat.
,,Er klopte bijvoorbeeld iets niet in de laatste fase van haar sprint. Dat geldt voor beide afstanden, maar vooral op de 200 meter was dat desastreus. Ik ben aan het zoeken gegaan, heb beelden bekeken, ook van vroeger, en heb ze aan onze bewegingswetenschapper laten zien. We constateerden allebei hetzelfde: haar onderbenen waren niet ontspannen. Dat principe moest ze dus loslaten, maar dat doe je niet zo maar even. Ik weet niet of de vorige coach wilde dat ze zo liep of dat zij het misschien verkeerd heeft begrepen. Dat laat ik maar even in het midden. Hij heeft in zijn tijd als coach mensen heel hard laten lopen. Alleen bij Dafne lukte dat niet heel goed."

Waar zit jouw eigen rek nog als coach?
,,Ik denk dat ik nog wel een en ander kan opsteken als ik meer naar anderen kijk, coaches, wetenschappers."

Voor dit boek heb ik met twintig coaches gesproken. Dat was heel interessant en heel leerzaam. Toon Gerbrands heeft al veel boeken geschreven en ik heb hem gevraagd wat hem dat heeft gebracht. Dat was vooral zelfleerzaamheid. Dat is ook wat je jongere coaches wil meegeven: Zoek elkaar op, lees verhalen van elkaar. Toen ik beginnend coach was, ben ik veel naar ervaren collega's gaan kijken. Dat zie ik nu bijna niet meer gebeuren.
,,Daar heb ik me ook over verbaasd. Als ik met een atleet een topprestatie lever, komen er toch geen collega's naar me toe om te informeren hoe we dat hebben gedaan. Ik weet niet waar 'm dat in zit."

Staan in de internationale atletiek coaches er open voor om dingen te delen?
,,Coaches houden er over het algemeen wel van om over hun projecten te praten. Maar Rana Reider zei bijvoorbeeld altijd dat hij graag dingen wilde delen, maar in de praktijk deed hij dat maar mondjesmaat. 'Ik stuur dat wel even op'. Maar dan hoorde je niets meer. Misschien is het soms ook moeilijk om te delen omdat er veel op gevoel wordt gedaan."

Mag Dafne zelf bepalen wat ze doet en niet doet?
,,Ze heeft haar verplichtingen met sponsors. Ik wil wel weten wat die verplichtingen zijn. Dan kan ik er rekening mee houden. Als het zo uitkomt, mag ze zich achter mij verschuilen. 'Dat mag niet van mijn coach…' "

Is er een Dafne Schippers-effect? Zijn er veel meisjes ineens gaan hardlopen?
,,Ik weet niet of er echt een effect is. Bij de lokale club van Dafne heeft zich wel wat meer jeugd gemeld. Ik denk wel dat door Dafne het besef er is dat blanke meisjes ook heel hard kunnen lopen."

Laatste vraag: hoe ziet jouw leven eruit over tien jaar?
,,Dat is nóg een dilemma. Hoe lang ga je door met coachen? Ik weet het niet. Wat ik zou doen als ik niet meer zou coachen, weet ik ook niet. Zou hoofdcoach of technisch directeur iets voor me zijn? Ik denk dat ik over tien jaar nog wel in de sport zit. Dat hoeft dan niet persé als coach te zijn of in de atletiek. Ik wil er straks na de Olympische Spelen in Tokio in ieder geval even uit, zeker zes tot acht weken."

Is het buitenland misschien iets voor je?
,,Charles van Commenée is natuurlijk in Engeland geweest, maar meestal is het andersom. Dat er buitenlandse coaches naar Nederland komen. Het zou best leuk en interessant zijn om de stap een keer met mijn gezin te maken, maar er zijn ook weer niet zoveel landen waar ik zou willen werken. Ik kijk er nu ook nog niet bewust naar."

HOOFDSTUK 3

TOON GERBRANDS

‘Wat is nou leiderschap? Andere mensen goed laten functioneren en daar heb je tijd voor nodig. Je moet dus elke dag de helft van je agenda leeg hebben.’

Toon Gerbrands (31 oktober 1957)

Carrière als speler:
1976-1979 Reflex Kampen
1979-1982 Animo Sneek
1982-1985 VVH Harderwijk

Carrière als coach:
1991-1995 Nederland-jeugd (v)
1992-1994 Zaanstad (v)
1994-1995 Olympus (v)
1995-1997 Piet Zoomers/Dynamo (m)
1997-2000 bondscoach Nederland (m)
2000-2002 Piet Zoomers/Dynamo (m)

Carrière als directeur:
2000-2002 DSB Schaatsploeg
2002-2014 AZ
2014-…… PSV

Toen ik Toon Gerbrands in 1997 bij het Nationaal Coach Platform (NCP) op Papendal leerde kennen, was hij volleybalbondscoach en had hij net met de lange mannen een topprestatie geleverd door voor het eerst in de geschiedenis Europees kampioen te worden. Ik was clubcoach in het waterpolo en stond aan het begin van mijn carrière. Af en toe mocht ik 'sfeerproeven' op Papendal, omdat de KNZB, de zwembond, potentie in mij zag.
Als je met zo'n grote groep coaches bij elkaar bent, is er altijd een soort hiërarchie voelbaar en het was duidelijk dat Toon hoog in die pikorde stond. Niet alleen vanwege zijn goede resultaten met de volleyballers, maar ook door zijn intelligentie en de manier waarop hij zich presenteerde.
Ik had al snel door dat hij een topper is. Dat is daarna ook gebleken. Als een van de weinige 'buitenstaanders' was en is hij met succes werkzaam in het roerige topvoetbal, eerst bij AZ en nu bij PSV. Overal in de sportwereld wordt met groot respect over hem gesproken. Ik ben nog niemand tegengekomen die iets negatiefs over Toon te melden had. Sterker nog, hij is voor velen een inspirator en/óf een klankbord.

Toon, je bent alweer lange tijd succesvol werkzaam in het voetbal. Denk je weleens aan stoppen?
,,Nee, want als je dat doet, moet je eigenlijk meteen kappen. Dan ben je al met je afscheid bezig. Mensen vragen weleens: Wat ga je na de komende drie jaar bij PSV doen? Daarvoor moet je bij mij dus pas een half jaar voor het einde van het contract mee komen, zeker niet eerder. Ik zit er onvoorwaardelijk in. Als de Raad van Commissarissen me wegstuurt, oké, dan sturen ze me weg, maar zelf zal ik nooit opstappen. Ik heb aanbiedingen uit de Premier League gekregen, maar daar heb ik binnen twee seconden nee tegen gezegd."

Ik ben zelf na zes jaar als bondscoach bij de waterpoloërs gestopt. Laatst zei ik nog tegen mijn vrouw dat ik dat eigenlijk na het EK van 2018, na vijf jaar, had moeten doen. Dat was een mooi moment geweest en dan had de nieuwe coach tot de Spelen van Tokio twee jaar de tijd gehad. Aan het begin van het zesde jaar voelde ik al aan mezelf, en ook aan de spelers, dat de koek een beetje op was. Maar het is moeilijk om daar dan aan toe te geven, want het was mijn project. Ze zijn misschien te afhankelijk van mij, denk je dan, en als ik wegga, stoppen er misschien sponsors.
Hoe lang zit jij nu bij PSV?
,,Ruim vijf jaar. Bij AZ heb ik twaalf jaar gezeten. Het was niet mijn bedoeling om zó lang te blijven, maar na acht jaar viel de club om. Eigenaar Dirk Scheringa ging failliet, curator op de stoep. Het was een uitdaging om ondanks dat bijna alle spelers moesten worden verkocht, toch te blijven presteren. Qua management was dat eigenlijk het meest interessante jaar. Het was fijn dat er daarna een goed fundament lag. Ik heb uiteindelijk in mijn twaalfde jaar bij AZ zelf opgezegd en had toen nog geen nieuwe baan."

Maar je had wel de overtuiging dat er weer iets zou komen?
,,Ja, maar dat had niet in het voetbal hoeven zijn. Ik heb ook wat aanbiedingen uit het bedrijfsleven gekregen."

PSV kwam op het juiste moment.
,,Maar dat betekent niet dat het meteen was beklonken. Ik heb twee keer vijf uur met ze gezeten, alles besproken. Daarna ben ik pas gaan nadenken of ik het wilde doen."

Waar praat je dan over?
,,Over alles wat beheersbaar is. Wat bijna niemand weet, is dat er 50 miljoen euro schuld was. Ik heb ook heel lang over de sportieve doelstellingen gesproken en gevraagd: Wanneer zijn jullie nou tevreden? Het antwoord was: Meespelen om de prijzen. Dat vond ik te makkelijk. Ik zei dat ik meteen voor de landstitel zou gaan. Ze vroegen of ik dat dan ook naar buiten zou roepen. Natuurlijk! Maar als het niet lukt, worden we afgebrand.

Ja, dat heet dus topsport. Ik had na die twee gesprekken het gevoel dat er iets moois kon groeien. Weet je tot welke conclusie ik ben gekomen? Dat de timing in mijn carrière altijd goed is geweest. Blijkbaar is dat ook een talent.”

Dat kan je nou wel zeggen, maar je werd in het volleybal bondscoach toen de mannen net Olympisch kampioen waren geworden. Dan kan je het eigenlijk niet meer beter doen.
,,Iedereen zei ook dat ik het niet moest doen.”

‘Het is wetenschappelijk bewezen dat mensen met zelfreflectie het succesvolst zijn in de sport.

Waarom deed je het dan wel? Het was geen lekker instapmoment.
,,Als je naar mijn karakter kijkt, zie je dat ik geen beheerder ben. Ik wil in een dynamische wereld zitten, waar een hoop ellende plaatsvindt. Ik moet het verschil kunnen maken. Als clubcoach had ik in het volleybal al tien prijzen gewonnen, en toen kwam dat aanbod om bondscoach te worden. Eigenlijk één, twee jaar te vroeg. Maar ik dacht: Ik ga het gewoon doen.”

Je heb het vier jaar gedaan.
,,Het eerste jaar was meteen het meest succesvolle. We werden Europees kampioen, de enige keer ooit, en we stonden nummer één op de wereldranglijst. Daarna werd het moeizamer. Er stopte een aantal jongens, waardoor er een nieuw basisteam moest worden opgebouwd. We werden zesde op het WK, massa’s kritiek, vijfde op het EK en toen vond iedereen dat ik weg moest. De kranten schreven me naar huis toe. Maar bij de Olympische Spelen van 2000 ging het bijna weer heel goed. We gingen er in de kwartfinale op één bal uit tegen Europees kampioen Servië. In die vijfde set stonden we zelfs met 10-8 voor. We hadden die wedstrijd echt kunnen winnen. Als dat was gelukt, hadden we bij de laatste vier gezeten.”

Waren de spelers na de gouden generatie zoveel minder qua niveau?
,,Dat viel best mee. Jongens als Reinder Nummerdor en Richard Schuil zaten er al bij en kwamen nu in de basis. De ploeg van Atlanta had er tien jaar over gedaan om van niets naar Olympisch goud te groeien. Dan kan je niet verwachten dat er daarna meteen weer een kampioensteam staat. Daar zijn we een te klein land met te weinig volleyballers voor. Toch kwam het dus nog redelijk goed met die vijfde plaats in Sydney. Ik had gelukkig bestuurders om mij heen die mij met rust lieten. Dus toen iedereen in mijn derde seizoen als bondscoach riep dat die vent weg moest, zeiden zij dat ik een contract voor vier jaar had.”

Heb jij dat vertrouwen nodig?
,,Wat ik wil hebben, is een veilige omgeving. Daar bedoel ik mee dat ze alles tegen me mogen zeggen, het liefst als het moet hard tegen hard, maar houd het wel intern. Het is zoals met een gezin, daar gebeurt ook weleens wat en dat hang je dan ook niet aan de grote klok. Voor de rest kan ik veel hebben en wil ik uitgedaagd worden.”

Wie doen dat bij PSV?
,,Robert van der Wallen, lid van de raad van commissarissen, is van de uitdagingen en voorzitter Jan Albers van de processen.”

Waar ligt jouw kracht?
,,Ik ben eigenlijk nooit coach af geweest. Wat is nou leiderschap? Andere mensen laten functioneren. Ik zit hier nu met jou en het is maar te hopen dat die andere 199 man bij PSV op dit moment hun best doen. Als dat het geval is, vinden ze mij een goede leider. Om anderen goed te laten functioneren, moet je tijd hebben. Eigenlijk moet elke dag de helft van je agenda leeg zijn.”

Is dat je advies aan mensen die leidinggevend zijn? De meeste mensen met zo’n functie lopen van bespreking naar bespreking.
,,En dan overlijdt de moeder van een medewerker… Met een volle agenda zou je daar pas ’s avonds om zeven of acht uur aandacht aan kunnen schenken. Begrijp je? Dat is niks. Mensen weten voordat ze bij me binnenkomen vaak zelf het antwoord op hun dilemma’s en vragen al, maar ze hebben vooral steun nodig. Je moet er voor ze zijn. Een leider die niet met zijn medewerkers luncht, doet het niet goed. Hoe kan je anders connectie met iemand maken?
Ik maak voor het PSV Magazine een serie interviews met de belangrijke ceo’s in de regio, heel leuk en leerzaam. Aan de grote man bij Philips, Frans van Houten, vroeg ik of hij nog tips voor timemanagement had. Ja, één ding: Goede mensen aannemen. Dan heb je het namelijk niet druk, omdat zij het allemaal zelf wel regelen. Het lijkt te simpel voor woorden.”

‘Ik wil in een dynamische wereld zitten, waar een hoop ellende plaatsvindt.’

Dat lijkt op de lessen van Jim Collins over leiderschap in ‘Good to Great’. Een fantastisch boek, dat voor mij een inspiratiebron is geweest en waarmee ik ook de waterpolomannen de afgelopen jaren heb proberen te infecteren.
,,Grappig dat je dat zegt. Collins heeft het over niveau 5, dienstbaar leiderschap. Ton Boot zegt altijd dat ik zo functioneer.”

Wat bedoelt hij daarmee?
,,Ik sta niet met bekers in mijn handen op het veld."

Je staat alleen op het veld als het moeilijk gaat?
,,Ja, toen we in 2017 tegen NK Osijek Europees voetbal verspeelden, was de harde kern van de supporters boos en heb ik tien man van hen uitgenodigd. In slechte tijden toon ik leiderschap, in goede tijden zie je me niet. Van binnen voel ik het wel, hoor, als we iets winnen. Ik blijf dan toch in mijn rol. We zijn in mijn periode drie keer landskampioen geweest, maar toen de schaal werd uitgereikt, stond ik in het halletje."

Welke moeilijke momenten heb je, afgezien van die uitschakeling tegen Osijek, nog meer bij PSV meegemaakt?
,,Hoe groter de ellende, hoe meer ik opleef. Dat kan je een vervelende eigenschap van mij noemen. Als er mensen met de handen in het haar zitten, leef ik juist op. Met de ernstige momenten bij PSV valt het wel mee. Is het nou zo héél erg dat je er tegen Osijek uitgaat? Vervelend ja, maar het is ook een moment om de deur dicht te trekken en aan het werk te gaan. We hebben hier in 2018 meegemaakt dat er in een korte periode vier, vijf belangrijke mensen weggingen, de technisch directeur, de trainer, de hoofd jeugdopleiding, de hoofdscout. Dat viel toevallig allemaal samen. Ik roep altijd dat de opvolgers al zijn geboren en we hebben ook lijstjes liggen, maar je weet niet of die mensen wel willen."

'Het dilemma van voetballeiders is dat je de organisatie moet managen als een bedrijf en besturen als een club.'

Jij zei, toen ik hier vorig seizoen met Excelsior was, inderdaad al dat je de opvolgers in huis wilde hebben. Zo nam John de Jong het als technisch directeur van Marcel Brands over, Mark van Bommel als trainer van Philip Cocu. Stel dat Van Bommel wordt weggekocht door AC Milan of een andere club, loopt de volgende hoofdtrainer dan al op De Herdgang rond?
,,Nogmaals, je weet nooit of iemand wel wil. Ik heb een lijstje, waar twee, drie namen op staan. Met een duidelijke nummer één. Wil hij, dan is het klaar, anders gaan we naar nummer twee en eventueel nummer drie. Ik ben die mensen eigenlijk al aan het scouten, maar dat weet niemand. Ik observeer ze. Wat doet hij onder stress, hoe is hij bij persconferenties? Niemand scout een coach. Terwijl het de belangrijkste functie bij een club is. Hoeveel mensen van de zwembond zijn er, voordat jij bondscoach werd, bij jou op de training geweest om te kijken hoe je het doet?"

Er is niemand geweest. Ze gaan meestal maar uit van het beeld dat ze van je hebben. Toen ik een jonge coach van 20, 22 jaar was, ging ik naar trainingen van ervaren collega's, zoals Ivo Trumbic. Kijken hoe hij het deed en dan schreef ik soms oefeningen op. Dat zie je talentvolle, jonge coaches tegenwoordig toch niet vaak meer doen. Jammer.
,,Daarom zit jij nu ook hier en anderen niet. Ik zie ze bij PSV ook niet, terwijl de meeste trainingen openbaar zijn. Maar de weinige mensen die het wel doen, halen extra bagage op. Bij AZ lieten we weleens vijf, zes scouts naar een trainer kijken. Daar moesten ze dan een rapport van inleveren en daar haalde je veel informatie over iemand uit."

'Niemand scout een coach, terwijl het de belangrijkste functie bij een club is.'

Vaak begrijp ik clubs ook niet. Feyenoord wilde Dick Advocaat. Die deed het niet en toen kwamen ze bij Jaap Stam uit, een heel ander type. Gebeurt zoiets alleen in de voetballerij?
,,Het gebeurt overal. Alleen heb je dat in het voetbal alles wat je doet en zegt op straat ligt. Neem jezelf. Jij maakt bekend dat je een boek gaat schrijven, dan gaat er iets mis bij Excelsior en wordt er meteen een column vol kritiek over je geschreven."

Het is een rare wereld die voetballerij…
,,Het zijn wel voorbeelden hoe die wereld in elkaar steekt. Als je mij vraagt wat het moeilijkste is, dan is het dat je niet altijd open kunt zijn."

En dan valt het hier nog mee in vergelijking met landen als Spanje, Italië en Turkije.
,,Het komt er ook hier aan, let maar op. We lopen alleen een paar jaar achter. Hoewel het met de ethiek van de Nederlandse media best meevalt. Ik loop al lang mee, maar ik ben eigenlijk nooit belazerd. Als ik aangeef dat ik iets *off the record* vertel, dan kan dat hier.
Maar zelfs in mijn eigen omgeving ben ik niet altijd open. Voor een boekje dat ik schreef over de prijs van succes, heb ik met mijn eigen kinderen gepraat. Ik heb ze gevraagd welke prijs zij hebben betaald omdat ik egoïstische keuzes in mijn carrière als coach heb gemaakt. Want zij moesten steeds verhuizen, mij af en toe verdedigen, enzovoort. Ik kwam er onder meer achter dat ik ten opzichte van hen een soort mentaal schild heb opgebouwd om ze niet met de ellende op mijn werk op te zadelen. Dus ik vertel ze heel veel niet, om ze te beschermen.
Er kwamen in dat gesprek bijzondere en ook grappige dingen naar boven die ik niet wist. Zo vertelde mijn zoon dat toen ik na twaalf jaar van AZ naar PSV ging en uitgerekend in de allereerste wedstrijd die twee clubs tegen elkaar moesten, hij helemaal niet voor PSV was. Terwijl iedereen dat zou verwachten. Maar wat zei hij: Ik vond AZ een leuke club met leuke

mensen, waarom moet ik dan ineens voor PSV zijn. Ja, eigenlijk heel logisch."

We belasten in dit vak vaak onze gezinnen met onze keuzes. Ik kreeg onlangs een aanbod uit Duitsland om technisch directeur van de zwembond te worden. Ik heb daar meteen ***'nee'*** *op gezegd omdat ik mij in Nederland lekker voel, net ben verhuisd en een mooie baan bij de zwembond heb. Maar ik vertelde aan tafel van die aanbieding en zag mijn zoon van negen schrikken: 'Oh nee, we hoeven toch niet naar Duitsland, hè.'*

'Collins heeft het over niveau 5, dienstbaar leiderschap. Ton Boot zegt altijd dat ik zo functioneer.'

Iets anders: je bent een expert op het gebied van leiderschap en hebt er acht boeken over geschreven.
,,Dat wil niet zeggen dat ik overal een antwoord op heb. Het schrijven van boeken heeft mij verrijkt en geleerd om goed over dingen na te denken. Ik kreeg eens de vraag: Is leiderschap overdraagbaar? Daar heb ik toen een week over nagedacht, alles zitten napluizen. Het antwoord is simpel: nee. Ik ga ergens weg en mijn opvolger doet het op zijn manier. Beter of slechter, maakt niet uit. Koester de tijd dat je ergens hebt gewerkt, je bent er voor betaald, klaar."

Waarom ben je destijds in de voetbalwereld gestapt?
,,De uitdaging. Ik ben iemand die niet naar een reünie gaat, niet terugkijkt en niet heel lang hetzelfde doet. In het volleybal had ik zo'n beetje alles gedaan en bereikt. Ik blijf dan niet rustig zitten."

Ik heb gemerkt in de gesprekken met verscheidene coaches dat de relatie met spelers of medewerkers belangrijk en essentieel is.
,,De behoefte aan coaching is in deze tijd groot, op alle fronten. De vraag of ik een goede directeur ben, is niet interessant. Nee, kan ik mensen steunen en helpen, daar gaat het om. De wereld wordt steeds digitaler, sneller en de echte interesse voor mensen neemt steeds meer af.
Ik heb aan meerdere coaches gevraagd door wie ze zelf worden gecoacht. Daar kreeg ik meestal geen antwoord op. Op een avond met sponsors heb ik die vraag ook aan Louis van Gaal voorgelegd. Vind je dat de coach ook gecoacht moet worden? Ik dacht dat zijn antwoord 'nee' zou zijn, maar hij zei het belangrijk te vinden. Wie is dan jouw coach? Hij legde uit dat dat niet één iemand is, maar meerdere mensen uit zijn omgeving die zelf niet weten dat ze die functie hebben.
Het mooiste voor een coach is dat er mensen zijn die hem volgen en weten wat er speelt. Iemand die dan ineens tegen jou zegt: Robin, volgens mij heb je daar je beste tijd gehad. Misschien denk je in eerste instantie: Wat een eikel! Maar later besef je dat het je aan het denken heeft gezet. Ik had hier een politicus op bezoek en een van zijn prioriteiten was om leiding te geven aan zijn fractie. Hoeveel tijd heb je daarvoor, vroeg ik hem. Geen tijd dus. Maar het is toch een prioriteit? Ik word geleefd, zei hij. Ja, maar wie bepaalt jouw agenda? Hij kwam helemaal terug op aarde."

Jij was op dat moment zijn coach.
,,Hij vertelde me ook dat hij naar Groningen moest voor een verkiezingsbijeenkomst. Ik vroeg hem hoeveel mensen daar op zouden afkomen. Tweehonderd. Hoeveel daarvan stemmen nu al op jouw partij? Honderdvijftig. Dus ging hij voor die andere vijftig helemaal naar Groningen, zonde van zijn tijd. Dat realiseerde hij zich toen ook. Moet ik afzeggen, vroeg hij. Nee, want je hebt toegezegd en anders vinden mensen je onbetrouwbaar, maar elke kilometer die je er straks naartoe rijdt, moet je je realiseren dat het de laatste keer is geweest."

Zo zet je mensen in de denkstand. Een mooi voorbeeld. Wat heb jij specifiek bij AZ en PSV ingebracht?
,,Eigenlijk alleen maar de manier van denken. PSV is een combinatie van hard met een 'd' en hart met een 't'. Het eerste is gewoon bezig zijn met harde topsport en het tweede het menselijke aspect. Die twee zaken zijn hier redelijk in balans. Wel moet je oppassen dat de gemoedelijkheid en gastvrijheid af en toe niet de overhand krijgen op De Herdgang. Want het gaat daar toch vooral om hard met een 'd', er moet worden gepresteerd. Dat besef heb ik er geprobeerd in te brengen."

'Het schrijven van boeken heeft mij verrijkt en geleerd om goed over dingen na te denken.'

Waren AZ en PSV vergelijkbaar?
,,Totaal niet. Bij PSV is alles keer tien groter ten opzichte van AZ. Grotere sponsoren, grotere druk, grotere verhalen in de krant. Daarom had ik bij AZ de tijd om het vak te leren. Zoals ik al zei, is het gelukt om bij AZ iets op te bouwen en een mooi fundament neer te leggen. De ploeg kwam van de vijftiende plaats. Bij PSV stond er natuurlijk al iets, het stadion, honderd jaar historie met vele titels. Maar na vijf jaar zonder kampioenschap moesten er wel weer eens prijzen worden gepakt."

Tegen welke dilemma's liep je aan?
,,Een van de spagaten die ik heb ervaren, was die tussen afstand en nabijheid. Aan de ene kant is er een hiërarchie tussen de directeur en de trainer. Maar ik wil hem ook dagelijks van nabij steunen. Ik heb het zelf ook mee-

gemaakt, stond als coach met de poten in de klei en ken de eenzaamheid die soms bij dat vak hoort.
Ik heb de oplossing in de observatie gevonden. Ik zeg nooit dat het niet goed gaat, maar ik geef weleens een signaal. Ik zou bijvoorbeeld tegen de trainer kunnen zeggen dat ik heb gezien dat de spelers niet meer zo goed naar hem luisteren. Dat is een waarneming, geen oordeel."

Hoe reageert Mark van Bommel op jouw observaties?
,,Hij staat er voor open. Hij is een winnaar in ontwikkeling, én heel leergierig. Ik vind het fantastisch om te zien dat Bert van Marwijk hem daarbij helpt en alles in de gaten houdt. Die man was tweede van de wereld met het Nederlands elftal! Bijna niemand begrijpt dat zo'n topcoach assistent wil zijn. Ik heb soms wereldgesprekken met de trainer en John de Jong, die ook een enorme ervaring meebrengt. De deur gaat dan dicht, alles komt op tafel, alles. Naar buiten toe zijn we altijd een eenheid. Zo wil ik werken."

Hoe ging dat met Louis van Gaal bij AZ?
,,Ik maakte in het begin weleens een opmerking als hij weer in de clinch lag met de pers. 'Laat toch gaan, man.' Wat zei hij dan: 'Je haalt een coach binnen met plussen en minnen en als je alleen de plussen wilt hebben, moet je een ander nemen.' Hij had gelijk. Ik heb zelf ook mijn plussen en

minnen. Je moet altijd proberen de minkant te beperken, maar veranderen kan je het niet. Van Louis heb ik dus geleerd dat je gewoon jezelf moet blijven. En de ideale coach bestaat toch niet."

Soms hebben topspelers vedetteneigingen. Hoe ga je daarmee om? Mogen die jongens uit de band springen, of gelden voor iedereen dezelfde regels?
,,Een topcoach is goed in discrimineren, hij behandelt niet iedereen gelijk. Want iedereen heeft een ander profiel. De kernwaarden en afspraken over discipline zijn voor iedereen hetzelfde, geen discussie. Maar als een speler zich vijf jaar als modelprof heeft gedragen en dan een keer uit de band springt, kan dat gebeuren. Zo moet je daar dan ook mee omgaan.
Het zijn jonge mensen, die gaan weleens in de fout. Net zoals wijzelf vroeger. Alleen zaten wij in een sport, waarin over zoiets niet werd geschreven. Het voetbal ligt onder een vergrootglas en dus krijg je na één voorval een stempel opgedrukt, waar je niet meer vanaf komt. Toen Memphis met die hoed kwam aanlopen, was ik zo'n beetje de enige in Nederland die zei dat we er ons niet druk over moesten maken. Die jongens willen zich onderscheiden, met hoeden, tattoos, dat is deze generatie. In mijn tijd zou het niet goed met je komen als je lang haar had en naar The Beatles luisterde. Maar het komt allemaal in orde, hoor."

'Een topcoach is goed in discrimineren, hij behandelt niet iedereen gelijk.'

Een voetbalorganisatie leiden als een bedrijf, kan dat?
,,Nee. Het dilemma van voetballeiders is dat je de organisatie moet managen als een bedrijf en besturen als een club. Bedrijfsmatig is een voetbalclub niet zo complex om te leiden. Om de cijfers en getallen die er in omgaan, moeten ze bij een multinational lachen. Maar je hebt met veel meer te maken dan je begroting op orde brengen en genoeg seizoenkaarten verkopen. Er zijn mensen die hun vakantiegeld opofferen om een wedstrijd van PSV in het buitenland te bezoeken, tattoos laten zetten met het clublogo en niet slapen na een nederlaag.
Een balans vinden tussen het zakelijke en het emotionele, is de kunst. Dat kunnen maar heel weinig bestuurders. Ik ken mensen die in het bedrijfsleven tien keer meer hebben gepresteerd dan ik, maar het niet redden bij een voetbalclub."

Is het een ervaringsvak?
,,Absoluut. Ik heb bij AZ echt twee, drie jaar de kans gekregen om te leren. Daar ben ik heel blij om. Het is een vak dat nergens mee te vergelijken is. Het moeilijke is de buitenwereld, intern is het meestal wel te managen. Als de resultaten slecht zijn of tegenvallen, ben ik bij elke tankbeurt bij het

benzinestation aan de beurt. Daar moet je tegen kunnen en het af en toe met een kwinkslag oplossen. De trainer moet eruit! Dan zeg ik tegen die vrachtwagenchauffeur dat we misschien beter maar de hele club kunnen opheffen, dan hoeft hij zich nooit meer druk te maken. Nee, dat hoeft dan ook weer niet.
Ik zit zelf ook weleens met een dilemma. Dan vind ik ook dat de scheidsrechter verkeerde beslissingen heeft genomen. Maar dan moet ik me in mijn positie in toom houden. Van binnen ben ik supporter, van buiten bestuurder. Dat is een heel dunne scheidslijn. Als we een onterechte nederlaag hebben geleden dan loop ik bij ons over de derde verdieping, waar alle sponsors zijn, en moet ik mijn gemak houden. Terwijl je eigenlijk vindt dat de mensen die klagen, gelijk hebben."

'Ik heb de oplossing in de observatie gevonden. Ik zeg nooit dat het niet goed gaat, maar ik geef weleens een signaal.'

PSV en de regio staan voor innovatie, data en wetenschap. Kleven daar ook nadelen aan?
,,Nee. We hebben bewust voor een vraaggestuurde aanpak gekozen. Als we drie keer verliezen, krijg ik mails van minstens vijf mentale coaches die uitleggen waarom dat is gebeurd. Dat wilden wij voor zijn en daarom hebben we zelf twaalf vraagstukken opgesteld over onderwerpen waar we niet uitkwamen en waar we hulp bij konden gebruiken. We toetsen zaken bij de Universiteit Eindhoven. Hoe lossen we dit op, wat zien wij niet? Maar als we er ook dan nog niet uitkomen, brengen we de vraag naar buiten. Misschien is er iemand die de oplossing aandraagt.
Een klein voorbeeld. Het is wetenschappelijk bewezen dat mensen met zelfreflectie het succesvolst zijn in de sport. Maar hoe test je dat bij spelers van twaalf jaar? Er meldde zich een man bij mij die vier touwen bij zich had. Hij vertelde dat hij met kinderen tikkertje speelt, hen dan laat kiezen tussen drie met die touwen gemaakte vakken: het ging goed, voor verbetering vatbaar of het ging slecht. De man beweerde dat de kinderen die bij slecht gaan staan, zelfreflectie hebben. Ik ben naar onze jeugdopleiding gegaan en heb het daar laten testen. Het bleek te kloppen. Reuze interessant toch?
Ook heb ik laten uitzoeken wat de ideale teambespreking is. Hoe lang moet hij duren, wat moet er worden gezegd, hoe ver van te voren moet je 'm houden? Er kwam vooral naar voren dat je maar één iemand het woord moet laten voeren. Als jij iets zegt, dan is je boodschap helder. Maakt een ander dan ook nog een paar opmerkingen, komt er ineens een tweede verhaal bij en kunnen spelers dingen interpreteren. De coach moet het zeggen, of niets zeggen en het helemaal aan iemand anders overlaten."

En de coach moet niet te veel zeggen, want dat is ook een veelgemaakte fout. Ik denk dat je een team tijdens een time-out hooguit twee aanwijzingen moet geven.
,,Je kunt ook splitsen. Je hebt twee assistenten en je kunt dan ieder twee of drie spelers toespreken. Want wat heeft de keeper aan een aanwijzing voor een aanvaller?"

Hij luistert wel mee, maar wordt daar misschien door afgeleid.
,,Zo proberen we dus voortdurend te leren en te innoveren. Ik heb niet alle antwoorden, maar ik kan wel vragen of anderen de oplossing wel hebben. Leg een vraag neer en mensen gaan er mee aan de slag. Dat kan je overal zo doen, ook bij de zwembond."

HOOFDSTUK 4

MARCEL WOUDA

‘Maar het is helemaal niet slecht om duidelijk grenzen te stellen. We zijn een land van concessies en polderen en dat doen we bij alles. Maar dit is topsport.’

Marcel Wouda (23 januari 1972)

Carrière als sporter:
1979-1992 Zeester-Meerval
1992-1994 Michigan in Ann Arbor (USA)
1994-2000 PSV

Carrière als coach:
2000-2003 teammanager zwemploeg Philips
2003-2006 bondscoach jeugd KNZB zwemmen
2006-2016 bondscoach KNZB zwemmen en openwater
2016-…… hoofdcoach KNZB zwemmen

Zwemmen en waterpolo vallen onder dezelfde werkgever, de KNZB (Koninklijke Nederlandse Zwem Bond). Toch zijn het twee aparte werelden. Ik ben bij elkaar twintig jaar lang werkzaam geweest als coach voor de KNZB en natuurlijk ken ik Marcel Wouda, maar inhoudelijk hebben we nooit veel gesproken. En ja, daar vind ik iets van…
Een gemiste kans met name. Juist de kracht van de bijeenkomsten van het NCP (Nationaal Coach Platvorm) op Papendal is dat je met pakweg honderd bondscoaches vanuit allerlei verschillende sporten kennis kunt uitwisselen. Drie keer per jaar kruisbestuiving, georganiseerd dus door NOC*NSF. Waarom doen we die kennisoverdrachten niet binnen onze eigen bond? Tijd om daar verandering in te brengen!

Marcel, stuit jij binnen jouw wereld weleens op een dilemma?
,,Wat ik een dilemma vind, is dat als je hoofdcoach wordt, er allerlei facetten bijkomen waarvoor je niet bent opgeleid. Misschien een beetje arrogant, maar puur inhoudelijk wat het zwemmen betreft, heb ik echt de kennis wel. Maar op het gebied van zaken als leiderschap, management en communicatie moet je je door de jaren heen ontwikkelen en het in de praktijk ondervinden. Best lastig.”

Tot de Olympische Spelen in Rio was je bondscoach, daarna hoofdcoach. Wat is het verschil?
,,Als bondscoach was ik alleen verantwoordelijk voor mijn programma in Eindhoven. Dat was heel overzichtelijk. Ik had elf zwemmers, waarvan drie van het openwater en acht uit het zwembad. Wel was het lastig om die twee groepen te combineren, omdat het twee totaal verschillende werelden zijn. De één moet heel veel trainen, de ander beduidend minder. Én de wedstrijden zijn niet op hetzelfde tijdstip. Het vroeg dus veel van mijn tijd. Op het moment dat je bij een Grand Prix van de ene groep bent, kan je thuis de andere groep niet trainen. Dat is heel lang best goed gegaan, maar op het laatst moest ik daar toch een keuze in maken en heb ik tijdens de Spelen in Rio de Janeiro alleen het openwater begeleid.”

Na Rio is daar dus verandering in gekomen?
,,Ja, toen kreeg ik de functie als hoofdcoach en werd ik eindverantwoordelijk voor het hele topsportgedeelte, dus voor de zwemmers in Eindhoven én Amsterdam. Daar zitten veel meer kanten aan. Een van de eerste dingen die ik heb gedaan, is de twee groepen van Eindhoven bij elkaar zetten. In de oude situatie had je onder meer twee hoofdcoaches, dat vind ik verspilling.”

Het is nu drie jaar verder. Bevalt dat?
,,De groep vindt het heerlijk. Voor ons als begeleiders heeft het wel even geduurd om daar de goede weg in te vinden. Patrick Pearson had bijvoorbeeld eerst de verantwoordelijkheid over zijn eigen groep en programma en ging in de nieuwe situatie naar de rol van assistent-coach. Dat was een omschakeling voor hem. We hebben ook veel tijd geïnvesteerd in de onderlinge samenwerking en ook wel een aantal moeilijke momenten meegemaakt. Daarin hebben we ook begeleiding gezocht.”

Een mental coach of een mediator?
,,Ja, zo’n iemand.”

Heb je er lessen uit getrokken waardoor die samenwerking duidelijk beter is geworden? Zijn bijvoorbeeld de verantwoordelijkheden en taken beter afgebakend?
,,Daar gaat het juist altijd een beetje mis. Tachtig procent van de taken die we hebben, kun je beschrijven. Dat zijn dingen die dagelijks of wekelijks terugkeren en prima onderling te verdelen zijn. De resterende twintig procent zijn onverwachte zaken. Op het moment dat er een dopingcontroleur binnenloopt en Femke of Ranomi komt daardoor een half uur te laat, dan heb je een verstoring van de training. Dat is niet te voorzien en daar moet je dan op inhaken. Dat kost veel tijd en energie. Het is ook moeilijk om daarover afspraken te maken. Ik denk dat het misschien goed is om te vermelden dat ik een controlefreak ben.”

Daar heb ik ook last van…
,,Ik heb moeite om dingen uit handen te geven. Ik doe het liever allemaal zelf, want dan weet ik in ieder geval zeker dat het gaat zoals ik wil. Maar ja, als je veel zaken op je bord krijgt, dan moet je wel delegeren.”

Hoe doe je dat dan, hoe laat je dingen los?
,,Ik heb vooral vertrouwen nodig. Wat topsport voor mij anders maakt dan andere *high pressure jobs*, is dat alles al heel lang vaststaat. We weten al jaren dat straks bij de Olympische Spelen op 3 augustus om tien over elf de

finale van de 100 meter vrijeslag is. Als je op de EHBO werkt, dan moet je, bij wijze van spreken, je inzetten om iemand à la minute in leven te houden.
Onze deadlines liggen dus ver voor ons. Ik stippel daarvoor een route uit. Over het algemeen heb ik veel vertrouwen in mensen, maar als ik voel dat ze binnen onze weg hun eigen koers gaan uitzetten, ebt dat vertrouwen snel bij me weg. Dan ga ik weer dingen naar me toetrekken. Ik heb inmiddels wel geleerd om met mensen in gesprek te gaan. Om te vragen waarom iemand dat zandpaadje is ingeslagen.
Negen van de tien keer komt het ook wel goed, want in de topsport werken we met exceptionele professionals, die uitzonderlijk zijn in hun vakgebied en weten wat ze doen. Maar die ene keer dat het gevoel niet goed is, moet het van mij ook meteen terug naar de afgesproken route. Dan wil ik wel de regie houden. Hoe vervelend dat soms ook is. Dat ene moment is meestal een kwestie van gevoel, gestoeld op 20, 25 jaar topsportervaring."

‘Ik denk dat het heel Nederlands is om innovatief te werken en te coachen.’

Kun je een voorbeeld noemen van dat je op je strepen moest staan?
,,Wij hebben altijd een jaarplan dat verdeeld is in blokken. Mijn assistent bij het openwater vindt het leuk om daarmee te stoeien, dus had hij al een voorzetje gemaakt. Daarmee ging hij een stap harder dan ik wilde. Ik was het ook niet helemaal eens met de inhoud. Ik ben toen op mijn strepen gaan staan, maar heb het wel op een goede manier proberen op te lossen. Ik heb hem eerst een paar inhoudelijke vragen gesteld. Wat is je gedachte hier achter? Wat bereik je op deze manier? En past dat in waar we heen willen? Hoe is dat in het verleden gegaan?
Dat is hij gaan uitzoeken en daarna kwam hij met een mooie opzet, die ik ook ongeveer voor ogen had. Daar hebben we een goed gesprek over gehad. Hij leert ervan en ik heb toch het pad aangehouden dat ik als eindverantwoordelijke had uitgezet."

Jullie meten veel in het zwemmen.
,,Dat klopt. En mijn visie is dat er geen goede of foute meting bestaat. Het is altijd een momentopname. Hier staan we, klaar. In de dojo, de judozaal, hangt een uitspraak aan de muur: ‘Topsport is alleen goed of fout.’ Dat is dus totaal anders dan hoe ik erover denk.
Wat ik bedoel met niet goed of fout, is, om een voorbeeld te noemen, dat we net de waarden met betrekking tot de snelheid van Ferry Weertman hebben gemeten en dat die iets naar beneden zijn gegaan. Verontrustend? Nee, want ik had dat van te voren al ingeschat. Met het oog op de Olympische Spelen van Tokio hebben we net veel in een warme omgeving getraind, twee weken in Singapore, een week op de Seychellen. De prijs die je betaalt voor trainen onder die omstandigheden is hoog. Het kost veel energie, je capaciteiten nemen af, maar dat is dus bekend."

Een dilemma: meer omvang trainen of meer techniek trainen? Jij bent volgens mij meer van de techniek.
,,Dat klopt. Ik probeer het altijd terug te brengen naar een simpele essentie. Zwemmen gaat over weerstand, aan de ene kant moet je de weerstand van het water overwinnen, aan de andere kant gebruik je de kracht van het water om vooruit te komen. De makkelijkste manier om sneller te gaan zwemmen, is de negatieve weerstand van het water zo klein mogelijk te maken. Dat kan door smal te gaan zwemmen. Bijvoorbeeld kijken hoe je benen in het water liggen, dus techniek."

De Franse trainer van Sharon van Rouwendaal, Philippe Lucas, staat weer meer bekend om het meters maken, omvang. Hoe kijk je daar naar?
,,Dat is ook een manier. Dat ik meer van de techniek ben, wil niet zeggen dat ik niet probeer de fysiologische component hard te trainen. Alleen doe ik dat gedoseerd. Ik probeer dat ook aan te bieden met de focus op techniek. Waarom zou een coach een trainingsopdracht geven zonder technische insteek, terwijl hij dat makkelijk kan doen? Ik vind dat moeilijk te begrijpen. Wij trainen echt ook hard en veel, dat is niet anders dan in de rest van de wereld, maar de intensiteit is waarschijnlijk wel wat lager."

Waar zit het verschil in?
,,Ik denk dat het heel Nederlands is om innovatief te werken en te coachen. Wij zijn heel erg gericht op efficiency. We proberen altijd manieren te vinden om met dezelfde hoeveelheid arbeid, tijd en geld meer te bereiken. Zo zijn wij in het zwemmen ook bezig."

Jij hebt als zwemmer in Amerika gestudeerd en getraind. Dat was kilometers maken, gaan, gaan, gaan. Doen we het hier slimmer?
,,Dan denk ik wel. Alleen zijn ze daar met veel meer. Dus kunnen ze het zich veroorloven om zo te werk te gaan. Als de een omvalt, staan de volgende tien al klaar. Degene die daar doorheen komt, is sterk. Wij proberen het slimmer te doen, meer uit een zwemmer te halen. Wij zijn door het verschil in aantallen niet zo goed als Amerika. Maar we hebben minder blessures, dat is ook wat waard. Onze uitdaging zit ‘m in de periode dat zwemmers 16 tot 18 jaar zijn, daar moeten wij een slag maken. Aan de voorkant hebben we genoeg instroom, maar het gaat om het doorontwikkelen van die talenten. Daar moeten we beter in worden."

Waarom zijn we daar niet zo goed in?
,,Misschien door de beperkte trainingshoeveelheid. We zijn hier toch wel wat voorzichtig. Er ligt ook een focus op de sprint, zodat de langere

afstanden minder aandacht krijgen. Bovendien denk ik dat de meeste goede coaches in Nederland bij de senioren zitten. We zijn wel bezig om dat omgedraaid te krijgen, maar daar gaat wel een decennium overheen. In andere landen heb je als zwemcoach een flink beroepsperspectief, maar hier is de enige werkgever eigenlijk de zwembond. Bij de jeugd zijn we toch vooral afhankelijk van goedwillende vrijwilligers."

Een ander dilemma: experimenteren of wetenschappelijke analyse?
,,Dat is voor mij simpel. Wij werken met zulke extreem unieke freaks, daar kan je niet zomaar wetenschap op loslaten. Wetenschap is toch meestal gebaseerd op statistieken van groepen mensen. En wij hebben geen twintig Ranomi's. Het is wel balanceren, welke richting stuurt de wetenschap ons op en wat betekent dat voor zo'n unieke sporter?"

Geef eens een voorbeeld hoe je daarmee in de praktijk omgaat?
,,Een jaar geleden werd er een onderzoek in het zwemmen gepubliceerd dat aangaf dat als er op een bepaalde manier een warming-up zou worden gedaan dat een prestatieverbetering van twee procent zou opleveren. Daarbij werd vermeld dat Ranomi op die manier dik wereldkampioen zou zijn geworden. Dat vond ik nogal een ongenuanceerde uitspraak en ben gaan kijken wie ze voor dat onderzoek hadden gebruikt. Bleek het te gaan om twintig gezonde Japanse mannen, die rond de minuut over de 100 meter vrijeslag doen en twee keer per week trainen. Voor ons heeft dat dus nul relevantie. Ik vind het dan ook heel vervelend dat de connectie met Ranomi wordt gemaakt."

'Wat ik een dilemma vind, is dat als je hoofdcoach wordt, er allerlei facetten bijkomen waarvoor je niet bent opgeleid.'

Zijn er wel onderzoeken waar je wel wat aan hebt en waarmee je dan experimenteert?
,,Ik denk dat Ranomi de beste start heeft in de hele wereld. Dat heeft ze altijd goed gekund, maar hoe kom je nou van een goede naar de beste start? Dat hebben we in Eindhoven samen met Innosport gedaan. We hebben allerlei dingen geprobeerd, je meet en registreert dat en op een gegeven moment heb je meer dan honderd starts in de database. Daar kan je dan wel de wetenschap voor gebruiken. Die kniehoek is bepalend voor een goede start op vijftien meter, oké dan gaan we daar mee verder. Zo kom je met een combinatie van experimenten en wetenschap tot een beter inzicht. Dat hebben we vaker zo gedaan. Op die manier hebben we ook een keerpunt verbeterd.

We zijn nu bezig met een project voor openwater, *hot en humide*. De sporters moeten tijdens de Olympische Spelen in Tokio onder hele warme en vochtige omstandigheden zwemmen. Hoe gaan we dat aanpakken en meetbaar maken? De enige manier om dat te meten, is met een temperatuurpil. Die slik je in, komt in je darmen te zitten en dan kan je met een apparaatje uitlezen hoe hoog je kerntemperatuur is. Maar die pil bleek niet betrouwbaar, soms was hij al uitgepoept, voordat de meting begon. Uiteindelijk hebben we besloten om het toch maar op het gevoel te doen. De jongens zijn inmiddels drie keer op zo'n hot en humide-stage geweest en als ze dan in het zwembad in Eindhoven terugkeren, vinden ze het koud, met 27 graden. We hopen dat ze straks in Tokio volledig geacclimatiseerd zijn."

Nog een aardige misschien, is het een dilemma voor je om twee concurrenten in één trainingsgroep te hebben?
,,Dat is soms best wel lastig. Je laat de groep met elkaar zwemmen, ook voor de estafettes, maar in het kwalificatieproces zwemmen ze ook tegen elkaar. Natuurlijk kijken ze naar elkaar, houden ze elkaar in de gaten. Soms zeiken ze elkaar een beetje af. Dan kijk ik wel of dat grappig is bedoeld of dat het een steek onder de gordel is. Als ik merk dat het vervelende vormen aanneemt, grijp ik in."

Heb je dat weleens meegemaakt?
,,Já. Ik heb toen betreffende zwemmers met z'n tweeën bij elkaar gezet, en praten maar. Ik heb ze allebei ook weleens weggestuurd. 'Nu zijn jullie naar elkaar aan het kijken en heb je daar last van, én ik ook.' Ik heb gezegd dat ze eerst maar met elkaar moesten praten. Ze hebben een goede kop koffie gedronken en toen was de kou uit de lucht."

Soms heb je te maken met sporters, die achterblijven bij de verwachtingen die je van ze hebt en teleurstellend presteren.
,,Wat ik dan wel lastig vind, is de keuze maken om afscheid van iemand te nemen of hem of haar toch nog bij de groep te houden. Je werkt zo intens samen en je bouwt een band met elkaar op. Je hoopt altijd dat je als coach sporters beter kan maken, maar er komt een afrekenmoment. Dan moet een zwemmer een bepaald niveau laten zien."

Heb je er weleens naast gezeten met iemand van wie je afscheid hebt genomen?
,,Ja hoor. Dan zie je iemand vijf jaar later en realiseer je dat je destijds blijkbaar nog niet genoeg onderlegd was om die zwemmer goed te beoordelen. Het gaat meestal om lifestyle stress. Dat iemand thuis problemen heeft of dat de combinatie school en zwemmen niet lekker loopt. Heel veel heeft met druk van buitenaf te maken. Zo'n zwemmer is een talent, wordt daar door zijn omgeving altijd om gewaardeerd en geprezen, dus heeft hij

nooit geleerd hoe hij met een tegenslag moet omgaan. Dat het een keer slecht gaat, is niet erg, maar het heeft vaak invloed op de volgende prestatie. Daar moet ik dan wel rekening mee houden."

Jij zegt dat je als coach meer oog hebt voor de menselijke component dan vijf of tien jaar geleden en tegenwoordig zo'n zwemmer, met wie het even niet lekker loopt, beter begeleidt.
,,Dat is de grote waarde van ervaring."

Wij zijn van dezelfde leeftijd. Ik dacht dat ik vijftien jaar geleden als coach al veel wist, maar dat was natuurlijk niet zo.
,,Als je begint, dan is je wereld ook heel beperkt. Dan is het handboek 'Harder zwemmen' je leidraad en denk je vol enthousiasme: Ik doe dat wel even! Hoe ouder je wordt, besef je dat we eigenlijk helemaal niet zo veel weten."

Nog een dilemma: de waarheid versus wat je daadwerkelijk naar buiten brengt. Dan denk ik aan het geval met Kira Toussaint. Ze wordt beschuldigd van dopinggebruik. Jullie sturen haar van het WK kortebaan in China terug naar Nederland en zeggen dat ze ziek is. Hoe kijk je daar op terug? Zou je dat een volgende keer anders doen?
,,Nee. Ik denk dat we het heel goed hebben gedaan. Je moet bij dit soort dilemma's en lastige beslissingen altijd afvragen wat het betekent voor het individu én voor het team. En voor mij stond bij die afweging één ding vast: Ze kan hier niet blijven. Ik kon haar niet meer inzetten voor de estafette, dat was een te groot risico. Stel dat later zou blijken dat ze onrechtmatig heeft meegedaan, dan wordt een heel team gediskwalificeerd.
Ik kon haar dus alleen op individuele nummers inzetten, maar als ze daar hard zou zwemmen, zou ik van iedereen de vraag krijgen waarom ze niet in de estafette wordt ingezet. En dat had ik ter plekke niet kunnen uitleggen. Vandaar dat ik haar naar huis heb gestuurd. Dat vond ik enorm rot voor haar, maar als je moet kiezen tussen team versus individu, dan is het duidelijk.
Een ander voorbeeld. Ik heb een zeer talentvolle jongedame in de groep die moeder is, Maud van der Meer. Voor het WK gaan we straks vier weken op pad en dat vindt zij in haar situatie te lang. Daar heb ik alle begrip voor. Ze dacht er zelf de oplossing voor te hebben door haar kind mee te nemen naar het trainingskamp. Maar daar heb ik nee op gezegd. Ik heb er goed over nagedacht, maar er waren te veel onduidelijkheden. Hoe reageert zo'n kind op die lange vlucht, op de tijdsverandering, het klimaat, het eten? Stel het wordt ziek, dan heb je een besmettingshaard binnen de ploeg. Dus dan kies ik in zo'n situatie weer voor het team."

Je hebt ook met ouders te maken, die mee naar het buitenland gaan. Ik weet uit ervaring dat dat niet altijd een pretje is.
,,Ik heb wat dat betreft een stel heel professionele sporters, die weten dat ze rondom een wedstrijd rust nodig hebben. Dus dat regelen ze zelf heel goed met hun ouders."

Bij de jeugd zal dat anders zijn.
,,Daar moet je meer bovenop zitten, ja. Ik heb met een jeugdploeg meegemaakt dat ik had gezegd dat ze na de ochtendtraining om half negen allemaal op hun eigen kamer moesten zijn. Liep ik om twee minuten over half negen over de gang en merkte ik dat ze met z'n zessen een film zaten te kijken. Ik ben er naartoe gelopen, heb die laptop dichtgeklapt en meegenomen. Pissed waren ze. Die film duurde ook nog maar twee minuten ofzo. Maar voor mij geldt afspraak is afspraak."

Zou je het nu nog steeds zo oplossen?
,,Ik zou het met wat meer humor doen, denk ik. Maar het is helemaal niet slecht om duidelijke grenzen te stellen. We zijn een land van concessies en polderen en dat doen we bij alles. Maar dit is topsport."

HOOFDSTUK 5

SARINA WIEGMAN

‘Je kunt Serena Williams niet vergelijken met Roger Federer. Dat vindt iedereen in het tennis logisch, maar in het voetbal moeten mensen dat nog leren.’

Sarina Wiegman (26 oktober 1969)

Carrière als speelster:
1976-1982 ESDO
1982-1987 Celeritas
1987-1989 KFC '71
1989-1990 North Carolina Tar Heels (USA)
1990-1994 KFC '71
1994-2003 Ter Leede
104 interlands

Carrière als coach:
2006-2007 Ter Leede (v)
2007-2014 ADO Den Haag (v)
2014-2016 assistent-bondscoach Nederland (v)
2017-…… bondscoach Nederland (v)

Bij de bijeenkomsten van bondscoaches kwam ik altijd een paar keer per jaar Sarina Wiegman tegen. Ze is een leuke, open persoonlijkheid die altijd opviel door haar nieuwsgierigheid. Heel vaak stelde ze de vraag: Waarom? Dat vind ik mooi. Iemand die constant op zoek is naar haar eigen persoonlijke ontwikkeling. Ook tijdens dit gesprek merkte ik dat ze openstond voor mijn mening en niet overkwam als een coach die alle wijsheid al in pacht denkt te hebben. Een goede eigenschap die veel over haar zegt, terwijl ze haar sporen toch al aardig heeft verdiend. Sarina leverde een fantastische prestatie door met het Nederlandse vrouwenvoetbalteam Europees kampioen te worden, en daarna zelfs tweede van de wereld. Mede door haar wordt het vrouwenvoetbal tegenwoordig door bijna iedereen heel serieus genomen en is er grote aandacht voor. Daar mag Sarina terecht zeer trots op zijn.

Sarina, wat is er sinds de tweede plaats op het WK allemaal op je afgekomen?
,,Héél veel. Het begon natuurlijk al bij het EK twee jaar eerder. Mensen willen ineens wat van je. Ze vragen wie je bent, waar je vandaan komt, hoe je werkt."

Ik heb hetzelfde meegemaakt toen ik met de waterpolosters Olympisch kampioen werd. Ik beschouwde de aandacht als een blijk van waardering voor onze prestaties, vond het nooit vervelend. Sterker nog, ik vond het wel mooi. Moest jij er erg aan wennen?
,,Het hoort bij je functie. Bovendien wilden we zichtbaar zijn en dat is gelukt. Ik vind het ook heel leuk om erover te vertellen en ik voel me erg verantwoordelijk om het vrouwenvoetbal verder te helpen. Maar als ik dan thuis met mijn gezin ben, is het belangrijk om rust te creëren. Dat heb ik nodig.''

Je hebt twee dochters. Hoe oud zijn ze?
,,17 en 15 jaar. Zij vinden het leuk wat er allemaal gebeurt. Ze hebben het EK destijds ook al helemaal meebeleefd."

Ik vind het knap hoe je die twee werelden gescheiden houdt. Ik lees zelden iets over je man en kinderen.
,,Dat wil ik ook niet. Daar hebben we met zijn vieren afspraken over gemaakt. Ze worden weleens benaderd. Op school weten ze het natuurlijk allemaal en hebben de kinderen tijdens het WK ook vrij gekregen. Maar verder proberen we ook vooral een gewoon gezinsleven te leiden. Het is vooral leuk, maar er zitten ook minder prettige kanten aan. Ze krijgen soms ook vage berichtjes. 'Ik ben familie van je moeder, kan je haar nummer geven, want we hebben een tijdje geen contact gehad'. Gelukkig zijn ze al op een leeftijd om te beseffen dat dit dan niet klopt."

Kinderen kijken anders naar jou dan de buitenwereld. Je bent gewoon hun moeder. En daar komt dan die aandacht bij omdat je bondscoach bent.
,,Ze zijn het inmiddels wel gewend. Ik heb destijds bewust nog een tijdje gewacht om naar de KNVB te gaan. Want ik wist dat ik dan veel van huis zou zijn, zij waren toen een stuk jonger. Mijn man Marten en ik vroegen ons af of we dat wel zouden bolwerken. Je voelt zelf wel wanneer de tijd er met name naar de kinderen toe rijp voor is. Marten zei op gegeven moment ook wel van: 'Je moet nu niet langer meer wachten, anders vragen ze je niet meer'. Ik krijg heel veel steun van thuis. Dat is wat mij betreft ook een belangrijke voorwaarde om dit werk goed te kunnen doen."

De bekendheid en aandacht hebben ook een andere kant. Er was tijdens het WK bijvoorbeeld ook een stroming die behoorlijk negatief deed. Hoe hebben jullie dat ervaren?
,,Na het gewonnen EK waren de verwachtingen natuurlijk hooggespannen. Ons doel was duidelijk: winnen en het liefst met zo goed mogelijk voetbal. De wereld om ons heen was wel veranderd. We wisten ook dat rond het WK alles nog groter zou zijn dan bij het EK en onder een vergrootglas zou liggen. Dus hebben we ons aan de voorkant ook bewust afgevraagd hoe we met de media en de publieke opinie moesten omgaan. Daar hebben we ons ook op voorbereid. Wat wilden we kwijt aan de buitenwereld, en wat niet?"

Hoe maak je dan afspraken? Wordt dat door de persdienst van de KNVB bepaald of door jou, en hebben de speelsters ook inspraak?
,,Dat doe je samen. Het belangrijkste vinden wij, is dat een speelster zichzelf blijft. Dat ze zegt wat ze vindt. Juist die openheid en authenticiteit

geven deze groep ook meerwaarde. Maar wel altijd rekening houdend met wat je binnenskamers wilt houden.”

Ik vond dat ze daar erg professioneel in waren. Er waren ook spelers die teleurstellingen moesten incasseren.
,,Dat is echt heel goed gegaan.”

Daar hebben jij en je staf zeker invloed op gehad.
,,Al voor het EK van 2017 hebben we er uitgebreid met de spelers over gesproken. Het gaat allereerst om ‘ik’. Er wordt gezegd dat je jezelf in een groepsproces moet wegcijferen, maar in een voorbereiding moet ‘ik’ wel degelijk centraal staan. Want een speler moet haar leven zo inrichten dat ze op 16 juli, toen de dag van de openingswedstrijd van het EK, helemaal top is. Dan moet het in die maanden daarvoor toch om jezelf gaan?
Het gaat vooral om het managen van verwachtingen. Een speler heeft te maken met haar club, haar leefomgeving, haar familie en vrienden. Daar moet ze afspraken mee maken. Kunnen wij als staf daarin nog iets betekenen? We hebben een inspanningsfysioloog, een sportpsycholoog, een sportarts. Het klinkt allemaal heel ingewikkeld, maar wij hebben het gewoon over verbeterpunten. Hoe zien wij dat, hoe zie je het zelf?”

‘Als je in de finale staat, wil je eerste worden. Maar als ik eerlijk ben, hebben we er alles uitgehaald wat er inzat.’

Je hebt tegenwoordig ook te maken met social media. De spelers zitten allemaal op Twitter, Facebook, Instagram, noem maar op.
,,Dat heb ik uitvoerig met de persvoorlichting besproken. Je leert van andere teams en andere sporten. De Duitse meiden zaten bijvoorbeeld bij het EK in bikini aan het zwembad en toen ze een keer verloren, was er meteen het verhaal dat ze vakantie aan het vieren waren. Spelers zijn zelf verantwoordelijk voor wat ze op social media zetten, maar wij hebben geprobeerd ze bewust te maken van wat er kan gebeuren. Uiteindelijk hebben ze met elkaar hun eigen spelregels gemaakt.”

Heb je wel eens een speler daar over moeten aanspreken? Dat het niet zo heel handig was wat ze op social media had gezet.
,,Ja… Ik lees en kijk natuurlijk zo min mogelijk, de persvoorlichter doet dat wel. Soms hoorde ik ook wel iets van mijn dochters. Zij zijn de doelgroep, volgen het en vinden het hartstikke leuk allemaal. Wij zeggen tegen een speler nooit dat ze iets niet mag, want het is haar leven. Alleen moet ik er wel wat mee als ik denk dat ze het teamproces kan schaden.”

Hoe pak je dat dan aan?
,,Een voorbeeld van het WK. Een speler werd in de eerste wedstrijd gewisseld en in de media stond dat ze vond dat het lekker ging en er niet had moeten worden uitgehaald. Dat werd enorm opgeblazen. We hebben toen met haar gesproken en vervolgens bleek dat het allemaal erg uit zijn verband was gerukt. Ze had het niet zo bedoeld. Maar ja, je moet er dus wel rekening mee houden dat dat kan gebeuren. Zij vond het heel vervelend en heeft dat aan het team uitgelegd. Wij willen heel graag open en authentiek zijn en blijven, maar soms moet je wel op je hoede zijn.
Zelf gaf ik een interview aan een Engelse krant en daarbij werd er naar Shanice van de Sanden gevraagd. Ik heb verteld hoe gefocust en waardevol ze is en hoe goed ze het in de Champions League had gedaan, en ook, meer grappend, dat er bij haar in haar poging om acties te maken ook weleens een bal het stadion uitvliegt. En wat stond er in het verhaal? Alleen dat laatste. Dan is het belangrijk dat je met elkaar praat en dat je elkaar vertrouwt.”

Zo voorkom je dat het een dilemma kan worden.
,,Ja, want als je het niet meteen uitpraat, kan het wel een probleem worden. Dan wordt er óver elkaar gesproken en niet mét elkaar. Je moet dus duidelijk en eerlijk zijn. Het is de reden waarom ik altijd in een redelijk vroeg stadium mijn selectie bekendmaak. Dat heb ik van Roger Reijners (voormalig bondscoach vrouwen, rvg) geleerd. Ik ben altijd geïnteresseerd geweest in hoe andere coaches zaken aanpakken. Toen ik zelf nog speelde, lette ik daar al op.
In mijn tijd bij ADO maakte ik mee dat spelers helemaal van de kaart waren als ik iemand die heel hecht in het team zat, liet afvallen. Dat deed echt wat met ze. Daarom heb ik ook voor de laatste oefenwedstrijd voor het WK tegen Australië met mijn beoogde basiself gespeeld, dat gaf duidelijkheid aan het team. Terwijl tegelijkertijd de selectie sinds het EK breder was geworden en sommige keuzes niet vanzelfsprekend waren.”

Want de nummers twaalf, dertien, veertien, vijftien had je ook zo kunnen opstellen.
,,Klopt. Supergoed gedaan van die meiden. Ook hoe ze voor hun team stonden, ondanks tegenslagen. Neem Anouk Dekker. Ze was geschorst in de eerste wedstrijd. Stefanie van der Gragt speelde, maar was de tweede en derde wedstrijd geblesseerd. Anouk verving haar en voetbalde goed, maar toch heb ik daarna Stefanie die weer fit was, opgesteld. Dat was natuurlijk vervelend voor Anouk. Maar je moet haar wel uitleg geven.”

Hoe doe je dat? Ga je apart met haar zitten en vertel je dat ze niet speelt?
,,Ja, samen met Arjan Veurink, een van mijn assistenten. We geven dan een korte toelichting op onze keuze.”

Maar je hebt zo'n speelster later in het toernooi wel weer nodig.
,,Je moet je spelers op zo'n moment hun emotie gunnen. Arjan heeft daar dan ook een belangrijke rol in. Hij heeft ook ervaring als hoofdcoach, heeft onder meer de vrouwen van FC Twente getraind. Ik vind hem heel goed, dus toen ik als bondscoach werd aangesteld, vroegen ze wie ik als assistent wilde hebben. Ik kende Arjan persoonlijk toen niet zo goed, maar er was altijd wederzijds respect en ik wilde hem er graag bij hebben. Hij heeft met zijn teams altijd een duidelijk strijdplan. Ik was niet gewend om veel te delegeren, terwijl dat met hem erbij goed kan. Daar hebben we een heel goede modus in gevonden. Daar had hij ook behoefte aan, hij moest zijn ei kwijt."

Hoe hebben jullie het verdeeld?
,,Arjan doet de trainingen."

En jij loopt er dan omheen? Of ga je op kantoor zitten?
,,Nee joh, gek."

Die hoofdtrainers heb je ook.
,,Nee, nee, nee. Ik niet. Arjan en ik bespreken altijd de hoofdlijnen van de week en bepalen de accenten voor die periode. Daarna nemen we met de gehele technische staf de trainingen door. Iedereen brengt dan dingen in. Arjan leidt de trainingen. De elf-tegen-elf partijen doen we juist weer samen. Dat gaat heel goed."

Ben je niet bang dat hij te veel de leiding gaat nemen?
,,Daar hebben we het veel met elkaar over gehad. We zijn allebei best wel dominant en hebben een heel duidelijke visie over voetbal. Maar omdat we dat juist van elkaar zo waarderen en respecteren, is dat een goede basis voor een optimale samenwerking. Je moet elkaars sterke punten benutten. Ik ben iemand die graag wil samenwerken. Ik wil ook zijn argumenten horen waarom hij voor een bepaald iets zou kiezen. Als ik dat niet zou doen en opties over het hoofd zou hebben gezien of vooraf niet zou hebben besproken, dan vind ik dat mijn werk niet goed heb gedaan."

Het gevaar is natuurlijk altijd dat een speler merkt dat jouw assistent een andere mening heeft dan jij en dan bij hem gaat shoppen.
,,Dus is het allerbelangrijkste dat je elkaar kunt vertrouwen en dat onze gesprekken binnenskamers blijven. We zijn het over heel veel dingen eens, hoor. Als we eenmaal een keuze hebben gemaakt, dan staan we er samen voor en gaan we als een eenheid naar buiten. Dat voelen spelers feilloos aan. Bij het WK hebben we alles tot in het kleinste detail doorgenomen en hebben we geen dingen laten liggen, daar zijn we van overtuigd."

Heb je bewust voor mannelijke assistenten gekozen?
,,Ik kies vooral de beste mensen, man of vrouw. We zouden bewust op zoek kunnen gaan naar een vrouwelijke assistent, maar er zijn er nog niet zo veel die daarvoor in aanmerking komen. Jessica Torny, die is toegelaten tot de UEFA Pro-opleiding, zou een heel goede kandidaat zijn, maar die doet Nederland onder 19. Haar tijd komt wel. Ik vind dat we er wel werk van moeten maken dat er meer vrouwelijke coaches in de top komen. De KNVB doet daar veel aan. Maar ze moeten zelf ook het lef hebben om op te staan. Ik heb zelf altijd mijn passie gevolgd. Dat vond men een beetje gek, een vrouw die zo met voetbal bezig was."

Was dat een dilemma voor je?
,,Nee! Je moet gewoon je gevoel volgen."

Achteraf bekeken: ben je tevreden met de tweede plaats op het WK?
,,Als je in de finale staat, wil je eerste worden. Maar als ik eerlijk ben, hebben we er alles uitgehaald wat er inzat. Verenigde Staten was gewoon de beste en de terechte kampioen. Die ploeg won ook van Engeland en Frankrijk, twee absolute toplanden."

'Het is voor mij echt een dilemma geweest hoe ik mijn staf het beste kon gebruiken. Ik was gewend om alles zelf te doen.'

Wat doen zij beter dan jullie? Waar zit het verschil?
,,Het totale niveau van de Amerikanen ligt net iets hoger dan dat van ons. Ze zijn net wat verder, breder ook, vaardiger en in staat om onder de hoogste weerstand te presteren. Ze móesten ook goud winnen en niets minder, dat gaf een gigantische druk. Daarom is het ook heel knap wat ze hebben gepresteerd."

Wij speelden bij de Olympische Spelen van 2008 met de waterpolosters in de finale eveneens tegen Verenigde Staten. Ze waren toen ook de grote favoriet, maar konden toen juist niet met die rol omgaan. Zij moesten winnen, wij mochten winnen. Vooral in het begin van de wedstrijd stonden ze stijf van de spanning.
,,De Amerikaanse voetbalsters zijn zó ver in hun ontwikkeling. Ze zijn nu al voor de vierde keer wereldkampioen. De eerste keer was al in 1991, zo lang draaien ze al mee in de top. Nederland plaatste zich pas in 2009 voor het eerst voor het EK.
We haalden toen wel meteen de halve finale. Dat was nog met heel verdedigend spel, countervoetbal. Hartstikke logisch, want als we waren gaan aanvallen, hadden we het nooit zo ver geschopt. Het team zelf wilde daar-

na meer brengen aan de bal. Natuurlijk een megastap. Domineren is moeilijker dan verdedigen. Roger Reijners heeft toen als bondscoach een fantastische prestatie geleverd. Dat is altijd onderschat en onderbelicht, vind ik. Hij heeft echt grote stappen gemaakt met het team.
In 2015 plaatsten we ons voor het eerst voor het WK. Ik ben er tijdens die aanloop als assistent van Roger bijgekomen. Het voetbal was toen al een heel stuk verbeterd, maar we moesten nog wel veel verdedigen. Het was ook nog te wisselvallig. Bij het EK 2017 lukte vervolgens alles en voetbalden we voor het eerst echt goed."

Voor dat toernooi waren jullie, zover ik me kan herinneren, geen favoriet.
,,Klopt, absoluut niet. Maar de spelers hadden zich na 2015 toch ontwikkeld, transfers naar het buitenland gemaakt en waren zich bewuster geworden van hun rol in het topvoetbal. Ik ben begin 2017 aangesteld als hoofdcoach en in dat voorjaar zei ik thuis al tegen Marten dat ik merkte dat het speltempo omhoog was gegaan. We gingen toen ook geloven dat we konden winnen. En bij het EK kwam dat eruit."

Dat heb ik ook meegemaakt. Toen wij met de waterpolosters voor het eerst van toplanden wonnen, leek het wel of we meteen twintig, dertig procent beter speelden. Met dezelfde dames!
,,Het is geloof."

Het geloof in eigen kunnen is zo belangrijk. Je houdt het bijna voor onmogelijk hoeveel beter je dan ineens kan worden.
,,Spelers als Lieke Martens, Daniëlle van de Donk en Stefanie van der Gragt keken eerst tegen anderen op. Ik heb steeds benadrukt dat zij zelf minimaal zo goed waren. Ik weet nog dat Lieke vertelde dat ze was genomineerd bij de beste middenvelders – dat was nog in het 4-4-2-systeem - en opgewonden was dat ook Marta (Braziliaanse voetbalster, zes keer gekozen tot beste van de wereld, rvg) daarbij zat. Toen heb ik gezegd dat Marta juist blij mocht zijn dat ze samen met Lieke was gekozen."

'Ik heb lange tijd niet durven dromen dat ik in mijn leven nog naar de Spelen zou mogen.'

Maar daarna is een WK toch nog wat anders dan een EK.
,,Dat merkten we ook. Bij het EK lukte alles, dat kwam ook omdat de tegenstanders het tegen ons vaak tactisch niet goed oppakten. Sherida Spitse was bijvoorbeeld heel vaak vrij. Bij het WK hadden ze ons goed geanalyseerd en werden we veel meer vastgezet. Maar er werd wel van ons verwacht dat we weer dat wervelende positiespel zouden spelen. Natuurlijk zetten we daar ook op in, maar dat heeft tegen dit soort tegenstanders tijd nodig. Kameroen bijvoorbeeld deed hele onberekenbare dingen.
Er kwam ook kritiek in de media. We speelden niet zo goed, riepen en schreven ze. Dat was inderdaad zo, maar had ook alles te maken met de fase van onze ontwikkeling en met de tegenstanders. Des te knapper vind ik ook dat we dit hebben gepresteerd. Met die druk en onder een vergrootglas."

Hoe denk je die stap naar nog beter spel te kunnen maken? Wedstrijden spelen en continu op de verbeterpunten hameren, of gaat het anders?
,,Eigenlijk zou ik meer willen trainen, maar we zitten met de EK-kwalificatie, waar de tegenstanders tegen ons zeer verdedigend zullen gaan spelen en wij negentig procent de bal hebben. Dat is eigenlijk vervelend, want je wilt het liefst tegen toplanden spelen. Dan pas kan je beter worden. We proberen nu in de trainingen een combinatie te maken van voorbereiden op de komende tegenstander en nog nadrukkelijker ons eigen spel te verbeteren onder de hoogste weerstand."

Het Nederlandse mannenelftal koos voor oefenwedstrijden sterke tegenstanders uit.
,,Dat willen wij ook, maar dat is lastiger dan je denkt. De sterke landen stonden in de voorbereiding op het WK niet meer te springen om tegen ons te oefenen."

Op welk gebied kan je zelf nog progressie boeken als coach?
,,Ik heb het half jaar voor en tijdens het WK al veel progressie gemaakt. Ik vond mezelf eerlijk gezegd bij het WK beter dan bij het EK. Rustiger vooral."

In welk opzicht?
,,Ik heb meer uit handen durven geven. Het is voor mij echt een dilemma geweest hoe ik mijn staf het beste kon gebruiken. Ik was gewend om alles zelf te doen. En nu kreeg ik ineens van alle kanten hulp. Het heeft dan even een tijdje nodig om daar optimaal gebruik van te maken en een goede werkwijze te vinden. Dat is vooral een kwestie van vertrouwen. Ik praat veel met coaches, maar ook met psychologen. Ik moet voetbal trainen, maar ook mijn eigen hoofd moet onder alle omstandigheden rustig blijven."

Is dat een kenmerk van vrouwelijke coaches of misschien vrouwen in zijn algemeen dat er veel wordt gecommuniceerd?
,,Dat weet ik niet. Ik vind dat nogal generaliserend. Wat ik altijd wel probeer, is oog hebben voor de mens. Want een voetballer is een mens. Dus je bent mensen aan het coachen. Dan kan je het gevoel niet helemaal uitschakelen en alleen met het voetbal zelf bezig zijn."

Ik vind het wel een verschil of je twintig mannen coacht of twintig vrouwen.
,,Dat weet ik niet. Ik heb nog nooit twintig mannen voor een langere periode getraind."

Ik merk bij mezelf dat ik met twintig vrouwen meer de rol van communicator inneem. Vrouwen willen uitleg en overtuigd worden. Als dat lukt, gaan ze voor je door het vuur.
,,Vrouwen zoeken wel sneller naar steun, ja."

Je hebt tijdens het WK meerdere keuzes moeten maken. Was Van de Sanden of Beerensteyn in de basis een dilemma voor je? Heb je er slecht van geslapen of kon je er makkelijk overheen stappen?
,,Ik heb er niet slecht van geslapen. Voorheen had ik daar meer moeite mee. Ik ben redelijk gevoelig, maar soms moet je dat gevoel toch uitschakelen."

Dat lijkt me moeilijk.
,,Dat vond ik ook heel moeilijk, maar het is me nu beter afgegaan dan voorheen."

‘Ik vind het raar dat het coachen van mannen als een eventuele ambitie wordt gezien. Die vraag krijg ik tegenwoordig elke dag.’

Hoe lang laat jij een speler staan, ook al voetbalt ze niet goed?
,,Dat heeft met de situatie te maken. Op welke positie speelt ze, wie heb je voor die plek nog meer en wat hebben we specifiek nodig in de volgende wedstrijd."

Natuurlijk heeft de ene speler meer krediet opgebouwd dan de ander. Lieke Martens zal je waarschijnlijk niet snel op de bank zetten, hoewel ze bij het WK soms ook onder haar kunnen speelde.
,,Ik heb haar een paar keer gewisseld. Maar je houdt er rekening mee dat sommige spelers altijd beslissend kunnen zijn. Soms is het moeilijk. Iemand als Jill Roord heeft zich super ontwikkeld, maar tijdens het WK was ze wissel. Dat vond ik best vervelend voor haar, maar vergeet niet dat we met Van de Donk, Groenen en Spitse een sterk en uitgebalanceerd middenveld hebben."

Besteed je dan extra aandacht aan Roord?
,,Ik heb voor en tijdens het toernooi gesprekken met haar gehad. We hebben eigenlijk vier middenvelders die op het hoogste niveau spelen. Dat is haar pech. Ik heb haar na het toernooi wel een compliment gegeven hoe ze er mee is omgegaan."

Heb je eigenlijk achteraf gezien spijt van je strategie in de finale?
,,Nee, ik sta daar nog steeds achter. Je wilt je eigen spel spelen, maar het zou heel naïef zijn geweest als we met name tegen Amerika niet naar de tegenstander hadden gekeken. We hadden ook hoger op het veld kunnen staan, sneller de druk erop kunnen zetten, maar dan zouden ze met hun diepgaande middenvelders achter onze verdediging zijn gekropen. Dan hadden ze waarschijnlijk grotere kansen gekregen."

Praat je met de spelers ook over de te kiezen strategie?
,,Dat hebben we vooral bij de finale gedaan, omdat dit toch een heel andere situatie en aanpak was. Het is met een groepje van drie spelers besproken. Eerst spreek ik dan met Arjan Veurink en Michel Kreek, daarna leg ik het aan de bredere staf voor. We waren er snel uit. De grootste aanpassing was dat Miedema op het middenveld zou spelen, omdat we in de spits met Beerensteyn meer snelheid wilden hebben. Van de Donk speelde bij Arsenal ook weleens op de flanken, waarbij ze de vrijheid had om een overtal op het middenveld te maken. Ook de spelers stonden daar achter. Dat is belangrijk, want als ze er niet in geloven, wordt het niets. Vervolgens zijn we individueel met spelers gaan praten en hebben uitgelegd wat hun rol zou zijn."

Kwam eruit wat je voor ogen had?
,,Je weet dat Amerika gewoon wat verder is, daar moet je je op instellen en hopelijk kan je ze dan wat pijn doen. Ik denk dat dat best aardig lukte. Alleen waren we niet sterk genoeg aan de bal. En als we de bal hadden, verloren we ‘m te snel."

Dan krijg je ook nog een strafschop tegen, na ingrijpen van de VAR. Wat vond je daarvan?
,,Dat doet er niet toe... Je wist gewoon dat als de VAR een moment zou terughalen dat altijd door de scheidsrechter gehonoreerd zou worden. De scheidsrechters hebben het hele WK blind gevaren op de ervaren VAR’s. Dus wij wisten al dat toen ze ging kijken, die strafschop zou geven.
Het was jammer dat de Amerikanen die penalty kregen, want als het niet zo was gegaan, waren ze misschien toch wat onrustig geworden. Ze scoren altijd en snel en zijn het niet gewend als dat niet gebeurt. Als het nog langer had geduurd, hadden wij met de counter mogelijk gevaar kunnen stichten. Maar ze zijn met hun individuele kwaliteiten natuurlijk de terechte kampioen. Voor ons heeft het daarentegen tegen Japan weer meegezeten."

Tegen Japan had het inderdaad ook andersom kunnen aflopen en was je voor de kwartfinale al klaar geweest.
,,En dan hadden we niet aan de Olympische Spelen mogen meedoen. Als je naar die wedstrijd tegen Japan kijkt. Vier jaar eerder waren we kansloos tegen die ploeg en hebben we alleen maar achter ze aangelopen. Nu hebben we in het eerste deel van de wedstrijd gedomineerd. We moeten nu zorgen dat we dat langer gaan volhouden, plus de slordige momenten uit ons spel halen."

Het was mooi om te zien dat de spelers na de overwinning op Italië niet alleen heel blij waren met het bereiken van de halve finale, maar ook met het ticket voor de Olympische Spelen. Dat herkende ik uit mijn eigen sport. Daar zijn de Spelen het hoogst haalbare. In het mannenvoetbal kijken ze daar wel wat anders tegenaan.
,,Dat was mega, echt geweldig. In het vrouwenvoetbal spelen de seniorenteams op de Spelen, bij de mannen zijn dat de nationale ploegen tot 23 jaar. Ik heb lange tijd niet durven dromen dat ik in mijn leven nog naar de Spelen zou mogen."

Zou er, zoals in de meeste andere sporten, voor jullie nog een extra Olympisch kwalificatietoernooi zijn geweest?
,,Nee! Dit was het. Als we bij de WK de halve finale niet hadden gehaald, zouden we geen kans op Tokio meer hebben gehad. Er mogen twaalf landen meedoen aan het Olympisch toernooi. Daarvan komen er maar drie uit Europa. Voor Frankrijk is het sneu, want die troffen al in de kwartfinale Amerika en gaan nu niet naar de Spelen."

Maar dat biedt ook wel weer kansen in Tokio, omdat een aantal toplanden er niet bij is.
,,Het wordt een interessant toernooi. We zullen daar om de drie dagen een wedstrijd spelen en dat valt niet mee in die hitte daar. We gaan ons er zo goed mogelijk op voorbereiden."

Je zei net dat je nog geen mannen hebt gecoacht. Is dat misschien een ambitie van je?
,,Ik vind het raar dat het coachen van mannen als een eventuele ambitie wordt gezien. Die vraag krijg ik tegenwoordig elke dag."

Maar het is wel een hoger niveau.
,,Ik weet niet of het hoger is."

Toch wel als je een club uit het betaald voetbal bij de mannen zou coachen?
,,Ik werk nu met zulke ambitieuze mensen, vrouwen in dit geval. Ze gaan echt als de brandweer. Dat is top of the bill. Het is helemaal niet gezegd dat mannenteams in de top ook zó ambitieus zijn, toch? Ik kan er slecht tegen als mensen iets laten liggen."

Mensen die kritiek hebben op vrouwenvoetbal vergelijken het altijd met de mannen. Dat moeten ze dus niet doen. Ook in het waterpolo is het spel bij de vrouwen totaal anders. Bijna twee verschillende sporten!
,,Bij het tennis ook. Je kunt Serena Williams niet vergelijken met Roger Federer. Dat vindt iedereen in het tennis logisch, maar in het voetbal moeten mensen dat nog leren."

De Nederlandse waterpolosters spelen weleens een oefenpartijtje tegen jongens onder 16 jaar en dat gaat dan gelijk op. Tegen jongens van 18 redden ze het niet meer. Met name fysiek moeten ze het dan afleggen.
,,Wij speelden vroeger met het nationale team ook wel tegen jongens, maar nu dus niet meer. Op clubniveau gebeurt het nog regelmatig."

Van de kenners mag je toch verwachten dat ze het in perspectief zien.
,,In Nederland is voetbal natuurlijk altijd een mannensport geweest. Dat is de referentie. In waterpolo, tennis en hockey is dat toch anders. Daar wordt het vrouwengedeelte als een andere sport gezien. Daar moeten we in het voetbal ook doorheen. Maar dat zal nog wel even duren."

Maar als je dus een profclub bij de mannen zou mogen trainen, heb je het qua spel dus wel over een hoger niveau.
,,Het tempo is in ieder geval hoger. Ik zou het ook heel leuk vinden."

Zou je dan de eerste vrouw zijn op dat niveau? Bij waterpolo zie je wel dat een vrouw een mannenteam coacht. Die voorbeelden heb je in andere sporten ook. De bondscoach van de hockeysters, Alyson Annan, heeft daarvoor ook mannenploegen getraind.
,,De voetbalwereld is heel conservatief, dat is bekend. Natuurlijk zou ik het kunnen. Waarom niet? Ik denk wel dat als je als vrouw één fout maakt of één verkeerde beslissing neemt, iedereen er bovenop springt. Voor mij is het geen doel op zich. Ik ben in mijn huidige functie heel gelukkig en er liggen gigantische mogelijkheden in het vrouwenvoetbal."

Je contract loopt tot…?
,,Tot en met de Olympische Spelen van Tokio."

En wat zou je daarna willen, een keer naar het buitenland?
,,Ik ben niet zo'n planner. Ik volg mijn gevoel, ben superambitieus en wil in het voetbal werken. Toen de kinderen klein waren, heb ik altijd mijn gezin leidend laten zijn. Als dat goed loopt, voel ik me gelukkig en kan ik de wereld aan. Dit is nu goed te doen. Ik zie wel wat er daarna op mijn pad komt. Ik heb geen planning liggen."

Het loopt toch altijd anders. Kijk naar mij. Het hield als bondscoach bij de mannen ook ineens op na zes jaar, terwijl ik er vanuit ging dat ik zeker nog een jaar zou doorgaan. Ik heb er best wel een paar weken slecht van geslapen. Was wel een dilemma.
,,Ik heb niet de illusie dat mij dat nooit gaat overkomen."

Het hoort er ook bij.
,,Wie weet hoe het met mij was gelopen als we niet zo goed hadden gepresteerd op het WK. Daar ben ik me wel van bewust en daarom geniet ik er met volle teugen van."

Waar heb je bij het WK het meest van genoten?
,,Van alles. Om maar wat te noemen, de plaatsing voor de Olympische Spelen en die ambiance van de finale in een vol stadion. Als dan ons volkslied wordt gespeeld, met al die fanatieke oranjefans op de tribunes, dan ben ik heel chauvinistisch en heel trots dat we daar als klein kikkerlandje staan. Kippenvel."

Ik kan me voorstellen dat bondscoach van de Verenigde Staten worden een droombaan voor je is. Je hebt er gewoond, gestudeerd en gevoetbald. Wat is het verschil tussen de sportcultuur daar en in Nederland?
,,Dat was wel dertig jaar geleden, maar er heerst in Amerika natuurlijk een enorme sportcultuur. Met een grote saamhorigheid, in ieder geval in woorden. Want ze slaan elkaar daar ook weleens op het gezicht, hoor. Ik was 19, toen ik daar zat. Dus was ik enorm geïmponeerd door de positiviteit, het harde trainen met gelijkgestemden en de grote waardering voor topsporters. Alles is daar mogelijk.
En dan sta je dertig jaar later tegen Amerika in WK-finale. Ik kreeg heel veel berichten van oude studie- en ploeggenoten. Ook van Kristine Lilly. Dat is een grootheid in het vrouwenvoetbal. Iedereen heeft het altijd over Mia Hamm, maar Kristine speelde 352 interlands."

Hoeveel?
,,352! Dat is het absolute wereldrecord, zowel bij de mannen als de vrouwen. Zij speelde 23 jaar in het nationale elftal. Ook zij toonde zoveel respect voor onze prestatie. Heel mooi."

Je ogen glinsteren als je het over Amerika hebt.
,,Ik ben samen met Marten nog terug geweest en we hebben daar gecoacht tijdens voetbalkampen. Ik word nog jaarlijks uitgenodigd. Helaas heb ik daar nog geen tijd voor gehad, maar ik wil mijn dochters nog wel een keer de plekken van toen laten zien."

Tot slot, Sarina: Je hebt veel waardering gekregen voor je prestaties met de vrouwen. Je bent zelfs de eerste vrouw die tussen al die grote namen uit het Nederlandse voetbal in de beeldentuin bij de KNVB in Zeist komt te staan. Dat is toch geweldig?
,,Ik werd er volledig door verrast. Dat bedenk je toch niet? Ik werd er emotioneel van en ben er heel trots op."

Ik heb zelf na het Olympisch goud van 2008 meegemaakt dat je een beetje gaat zweven door alle loftuitingen en aandacht. Het is dan belangrijk dat je jezelf blijft, maar ik heb toen wel even in mijn eigen genialiteit geloofd. Overal ging de rode loper uit.
,,Dat is bij mij ook wel een beetje, allemaal positieve aandacht. Als je alle verhalen en berichten leest, dan denk ik: pffff… En je doet het niet alleen, hè. Maar als ik gek ga doen, krijg ik dat thuis wel te horen, hoor. Dat ik effe lekker normaal moet doen."

HOOFDSTUK 6

IWAN SPEKENBRINK

‘Waar leren we eigenlijk dat we niet alleen op de wereld zijn, maar dienen samen te werken? Niet op school. Daar krijg je les in wiskunde en in taal, maar niet in samenwerken.’

Iwan Spekenbrink (15 februari 1976)

Carrière in de sport:

2000-2008	oprichter/directeur bureau Sports Marketing Services
2008-2011	eigenaar/CEO wielerploeg Team Skil Shimano
2012-2013	eigenaar/CEO wielerploeg Team Argos Shimano
2014-2016	eigenaar/CEO wielerploeg Team Giant Shimano
2017-……	eigenaar/CEO wielerploeg Team Subweb

BeLife is een human performance center in Rotterdam, waar vitaliteit en presteren hoog in het vaandel staan. Ik heb het bedrijf leren kennen door mijn rol als bestuurder van Excelsior. Ze hebben zowel Excelsior als de waterpolomannen ondersteund in het verzamelen van data op vooral fysiek gebied. Via BeLife, dat ook samenwerkte met de wielerploeg van Sunweb, leerde ik Iwan Spekenbrink kennen, de CEO van het bedrijf. Ik had voor dit boek een openhartig gesprek met hem, waarin tal van dilemma's besproken werden. Met name de geruchten over de overgang van Tom Dumoulin van Sunweb naar Jumbo-Visma waren op het moment van het interview, 14 augustus 2019, erg actueel en spraakmakend. Hoe ga je daar dan als algemeen directeur mee om?

Iwan, zijn er raakvlakken tussen het managen van een wielerploeg en een gewoon bedrijf?
,,Die zijn er zeker. We houden weleens workshops met mensen uit het bedrijfsleven. Daarin kwam een keer naar voren dat de raad van bestuur van een van die bedrijven van de ene naar de andere kwartaalcijfers stapte, maar tussendoor nooit een evaluatie hield. Ik zal nooit de verbazing bij een van onze renners, Tom Veelers, toen nog een jongen van begin twintig, vergeten. Hij heeft het ze toen even uitgelegd. Dat het bij het wielrennen ook niet alleen om de kopman draait. Hij is nutteloos zonder de rest."

'Ik kan alleen succesvol zijn als ik anderen sterker maak.'

Hoe moeten we jou typeren bij Team Sunweb? In de artikelen die ik over jou heb gelezen, wordt je rol op verschillende manieren omschreven.
,,Ik hou ervan als je me gewoon Iwan noemt. Maar als je het beestje een naam wilt geven, ben ik eigenaar en algemeen directeur."

Aan hoeveel mensen geef je leiding binnen deze organisatie?
,,125."

Dan praat je over een mannenploeg, een vrouwenploeg, een talentenploeg, begeleiders. Wat nog meer?
,,En mensen van de logistiek, financiën, communicatie, noem maar op. Alles."

Hoe zou je jouw manier van leidinggeven omschrijven?
,,Alles is gericht op presteren."

Hoe geef je leiding aan die 125 man, die je niet dagelijks ziet? Het is niet zoals op een kantoor, waar de mensen er elke dag om half negen zijn.
,,We moeten altijd ons doel voor ogen blijven houden. Dat is zo goed mogelijk presteren binnen onze mogelijkheden. Steeds over één, drie en vijf jaar gemeten."

Wat is bij jullie zo goed mogelijk presteren?
,,Als je er cijfers op wilt plakken, is dat bij de acht beste teams behoren in een World Tour-seizoen. Natuurlijk willen we wedstrijden winnen, maar we moeten bovenal het gevoel hebben dat het maximale uit onze mogelijkheden is gehaald."

Wanneer weet je dat je de beste versie van jezelf bent?
,,Dat is een goeie… Volgens mij is dat als je constateert dat niet steeds dezelfde fouten worden gemaakt en als je niet veel meer kunt vernieuwen. Als dat laatste het geval is en er nog veel rek inzit, is dat niet goed.
Er zijn meerdere wegen die naar Rome leiden, maar het is niet de bedoeling dat binnen ons team iedereen zijn eigen weg kiest. Dus moeten we met elkaar afstemmen via welke weg we naar Rome gaan. Binnen dat traject moet je de mensen gaan coachen, iedereen handvaten geven om binnen hun eigen gebied het beste te kunnen functioneren."

Nu ben je CEO van Team Sunweb, maar voel je je ook de coach van de renners?
,,Ja en nee. We hebben een goed systeem met mensen die met ze werken. Die zijn in principe veel beter thuis in de materie dan ik. Maar ik voel me wel verantwoordelijk, dus ik wil weten wat er gebeurt."

Maar het is niet zo dat tijdens een grote ronde je elke dag een coachmoment met de renners hebt?
,,Nee, niet ik. Ik kan ook een anti-teamplayer zijn als ik daarmee aan de haal zou gaan. En ik kan alleen succesvol zijn als ik anderen sterker maak. Uiteindelijk weten ze echt wel wie de handtekening onder een contract zet en de eindverantwoordelijke is."

Hoe zorg je er voor dat je de goede mensen om je heen verzamelt?
,,Stel, we zoeken een trainer. Dan laten we de mensen die met hem moeten

werken een profiel maken. Wat voor een type hebben we nodig? Daar komt iets uit en dan kijken we welke punten we wel willen gebruiken en welke niet. Ook vragen we dezelfde mensen om met namen van kandidaten te komen. Dan zijn ze meteen medeverantwoordelijk. Vervolgens starten we een sollicitatieprocedure op. We gooien dus niet iemand zomaar plompverloren in het team."

Het doorselecteren komt in dit boek ook regelmatig langs. Hoe doe jij dat?
,,Ik denk niet dat iemand het leuk vindt om tegen, in dit geval, een renner te zeggen: 'We zien het niet meer in je zitten'. Maar je moet dat toch zo objectief mogelijk beoordelen. Je kijkt of iemand voldoet aan het profiel dat we voor hem of haar hebben opgesteld. Als het te veel energie kost om dat te bewerkstelligen, is dat niet goed en moet je eigenlijk doorselecteren."

Ik zag je op een filmpje op internet uitleggen: performance is plan plus people. Leg eens uit.
,,Volgens mij geldt voor elk bedrijf en elk topsportteam dat de drive presteren is. Iedereen heeft zijn eigenaardigheden en daarbinnen moet je dan een plan bedenken waarmee je succesvol kunt zijn en dan heb je goede mensen nodig die het uitvoeren."

Zijn er dan gevaren?
,,Je moet je altijd blijven ontwikkelen. Alles verandert, het waterpolo, het wielrennen, bedrijfstakken. Dus moet je goed in de gaten houden wat er gaande is. Dat vereist gretigheid. Maar voldoen de mensen daar op den duur nog aan? Over vijf jaar zijn jij en ik ook anders en misschien zijn we dan niet meer zo gretig. Het gevaar is ook het opportunisme. Je moet je niet laten leiden door meningen van anderen, media, toeschouwers. Die zijn een uur later alweer met iets anders bezig."

'Onze ambitie is om wereldkampioen samenwerken én wereldkampioen innoveren te zijn.'

Volgens mij doe je dit werk sinds 2008. Hoe ben je er in verzeild geraakt?
,,Puur toeval…"

Had je een wielerachtergrond?
,,Ik heb gevoetbald, getennist, én gefietst. Ik had er geen talent voor."

Maar je hebt een bedrijfseconomische achtergrond.
,,Ik ben tijdens mijn opleiding begonnen met een sportmanagement en marketingbedrijf. Toen werd ik benaderd door Skil Shimano, die hadden een kleine ploeg, een beetje voor de hobby. Na al die dopingaffaires zagen ze wel mogelijkheden om via het wielrennen de Europese markt op te gaan. Of ik dat wilde leiden. Ik had nooit de droom om een wielerploeg aan te voeren, maar het sprak me altijd wel aan om met een groep mensen proberen te presteren."

Waar komt die gedrevenheid vandaan?
,,Ik vind niet dat je het leven als één groot avontuur moet zien. Je moet genieten van de leuke momenten, een vakantie of zoiets. Maar je moet ook wel iets serieus aanpakken. En ik werk dus graag met mensen. Daarom heb ik ja tegen Skil Shimano gezegd. Alleen kwam ik niet uit de wielerwereld en wilde ik het op mijn manier doen. Zeker in het begin miste ik de ervaring en maakte ik weleens een verkeerde inschatting. Als dan het opportunisme had geregeerd, had ik waarschijnlijk een belletje gekregen dat ik het anders moest gaan doen. Ik ben er Skil en Shimano nog steeds dankbaar voor dat ze me mijn gang hebben laten gaan."

In wat voor een sfeer kwam je binnen?
,,De wielersport had toen twee uitdagingen. Al die dopingaffaires waren net geweest. Er heerste een verkeerde cultuur en dat moet je zeker niet alleen de renners kwalijk nemen, maar ook de begeleiders, sponsors en misschien zelfs de media die de andere kant opkeek. Nadat de bom was gebarsten, dienden zich sponsors aan die wel wilden presteren, maar dan zonder doping. Daar lag een uitdaging.
Verder moet je binnen zo'n proces van een wielerploeg wereldkampioen samenwerken en wereldkampioen innoveren zijn. Wij zijn, zeg maar, een ploeg met acht vaatjes energie. Er zijn ook nog 23 andere teams met zulke vaatjes. Je rijdt dus met een kleine 200 renners in het peloton. En dat zes, zeven, acht uur lang. De winnende formule is dan om de juiste man of vrouw van jouw ploeg zo ver mogelijk en zo fris mogelijk in de finale te hebben. Soms drie weken op een rij. Cru gezegd praat je eigenlijk over energiebeheer. Je probeert energie uit te sparen, vooral door samen te werken, beter teamwork, maar aan de andere kant ook om meer energie te kunnen besteden door effectiever te trainen, innovatie dus.
Dat samenwerken is een vak op zich. Hoe gecommitteerd ben je echt aan een ploegdoel? Vergelijk het met het voetbal. De linksbuiten die de bal heeft, heeft tien procent kans om te scoren, zijn collega in de spits tachtig procent, want hij staat er veel beter voor. Als die linksbuiten dus echt aan het team denkt, geeft hij die bal af, maar als hij zijn eigen belang voorrang geeft, schiet hij zelf, met een grote kans dat het geen doelpunt wordt. Die keuzes bepalen hoe goed je als team bent."

Trek dat eens door naar het bedrijfsleven. Als ik daar als sportcoach op bezoek ben, hoor ik vaak dat er beter moet worden samengewerkt. Zijn er parallellen met een wielerploeg?
,,Het is hetzelfde. In onze sport heb je ook renners die veel talent hebben,

maar het team toch slechter maken. Wat ik al eerder zei, je hebt elkaar nodig. Er zijn mensen die binnen een team een situatie van 'wij en zij' creëren. Dat is niet bevorderlijk voor de teamprestatie. Net als in sportteams zitten bij bedrijven ook mensen die het wel snappen. Zij proberen eerst het geheel beter te maken, voordat ze misschien voor zichzelf iets trachten te regelen. Waar leren we eigenlijk dat we niet alleen op de wereld zijn, maar dienen samen te werken? Niet op school. Daar krijg je les in wiskunde en in taal, maar niet in samenwerken."

Opmerkelijke constatering. Dus daar zou de school eigenlijk meer aandacht aan moeten besteden.
,,Ik denk dat het essentieel voor de rest van je leven is. Jij zal dat ook wel merken als je bij een bedrijf een lezing geeft en je vraagt de definitie van samenwerken. Dat woord gebruiken we 38 keer per dag, maar je hoort heel veel verschillende definities."

Dat is meestal een teken dat mensen niet op één lijn zitten.
,,Als iedereen zijn eigen definitie voor samenwerking heeft, is dat de bron voor conflicten. Dus als je dat beter doet dan de rest, heb je al meteen een voorsprong."

Je vertelde net dat je in de wielersport bent begonnen, toen de bom wat betreft het massale dopinggebruik net was gebarsten. Wat doen jullie op het gebied van antidoping en hoe breng je jouw manier van denken over op de renners?
,,Het uitgangspunt 'niets aan de hand' is verkeerd. Ook mensen van wie je het totaal niet zou verwachten, kunnen foute bedoelingen hebben. Dat heeft de geschiedenis wel bewezen. We doen dus aan preventie. Je houdt renners voor dat ze straks niet trots over hun loopbaan zullen zijn als ze een positief geval achter hun naam hebben staan. We zijn duidelijk. DIT WILLEN WE NIET. Met hoofdletters."

Hebben wielrenners net als waterpoloërs en zwemmers ook met 'whereabouts' te maken? Dat ze moeten aangeven waar ze zijn in verband met onverwachte dopingcontroles.
,,Dat systeem komt uit het wielrennen. Ze zijn er hier mee begonnen. We zijn nog niet klaar in het wielrennen. We hebben wel al weten te bewerkstelligen dat de jonge generatie en zeker ook de ouders wel willen dat hun zoon of dochter deze sport beoefent, maar niet met dopingschandalen geassocieerd wordt. Er staat een heel hoge morele muur, in ieder geval in dit gedeelte van Europa."

De wielersport zal absoluut veel schoner zijn geworden, maar het dopinggebruik is zeer waarschijnlijk nog niet volledig uitgebannen.
,,Sport is net als de normale samenleving. We hebben niet voor niets flitspalen, wijkagenten, enzovoort. Als je het echt wilt aanpakken, moet je accepteren dat er doping wordt gebruikt. We kunnen mensen niet veranderen, wel gedrag beïnvloeden. Je hebt mensen die nooit iets verkeerd doen, engeltjes, en je hebt bengeltjes. En die mensen doen aan kansberekening. Je kunt niet meer zoals vroeger bakken epo bewaren, maar dat wil niet zeggen dat mensen niet op zoek zijn naar mogelijkheden om zichzelf voordeeltjes te verschaffen. We moeten heel alert blijven."

Ook binnen je eigen ploeg?
,,We moeten ervan uitgaan dat het kan gebeuren. En dus moet je er alles aan doen om het schoon te houden. Het zou wat zijn als we zouden zeggen dat wij het enige bedrijf in de wereld zijn waarin nooit iemand iets verkeerd doet. Ik ben er wel trots op dat we als wielersport de cultuur hebben veranderd en dat er een drempel ligt als je van plan bent om de regels te overtreden. Ondanks dat we veel snellere fietsen hebben, lichter materiaal en beter trainen wordt er op de beslissende momenten in de koers langzamer gereden dan vroeger."

'Het zou wat zijn als we zouden zeggen dat wij het enige bedrijf in de wereld zijn waarin nooit iemand iets verkeerd doet. Maar we zijn wel duidelijk. DIT WILLEN WE NIET. Met hoofdletters.'

Heel veel mensen weten niet dat er tegenwoordig langzamer tegen de Alpe d'Huez wordt opgereden dan in de jaren negentig. Dat wordt dus naar buiten toe slecht gecommuniceerd.
,,Daar heb je een goed punt. We moeten misschien beter uitleggen dat we met een cultuurverandering bezig zijn. Vorig jaar reed Tom Dumoulin inderdaad heel hard Alpe d'Huez op, maar hij zou daarmee niet in de buurt van de top-20 uit de jaren negentig zijn gekomen."

Is het voor jou een dilemma om renners met oortjes in te laten rijden, zodat je alles kunt voorkauwen, of dat ze zonder oortjes zelf het initiatief moeten nemen?
,,Er is door sommige media een beeld geschetst dat niet juist is. Een coach langs het voetbalveld kan zijn spelers iets toeroepen, maar hij zal op dat moment die speler niet precies uitleggen hoe hij zijn tegenstander moet passeren. Dat gaat toch niet? Een ploegleider rijdt twee kilometer achter de renners. Hij heeft dus nog minder contact.
Hij roept in het oortje meestal ook dingen die al bekend zijn, hoe groot een voorsprong is of welke ploegen er in de groep zijn vertegenwoordigd, maar wil dat misschien alleen nog een keer benadrukken. Mensen denken

blijkbaar dat de ploegleider zijn renner via het oortje de opdracht geeft om aan te vallen. Maar als die renner aan zijn limiet zit en op het punt van lossen, dan kan hij roepen wat hij wil. Je kunt niet vanuit de auto de benen besturen. Dat is een fabeltje."

Wat is het nut van die oortjes dan wel?
,,Informatie uitwisselen. En soms om te motiveren. Als een renner met een ander weg zit, man tegen man in de laatste drie kilometer, dan kan je hem nog even oppeppen om tot het gaatje te gaan."

Die ander wordt dan ook gemotiveerd door zijn ploegleider.
,,Het is toch niet slecht om renners te motiveren om harder te fietsen? Ze zouden er voor moeten zorgen dat het publiek de conversaties tussen ploegleiders en renners kan horen."

'Ondanks dat we veel snellere fietsen hebben, lichter materiaal en beter trainen wordt er op de beslissende momenten in de koers langzamer gereden dan vroeger.'

Net zoals in de Formule 1?
,,Ja. Als Erik ten Hag bij Ajax langs het veld wat roept, dan horen we het ook."

De ideale situatie zou een zelfsturend team zijn. Dan heb je de oortjes niet meer nodig.
,Het kan ook hand in hand gaan. Ik weet zeker dat jij in de rust van een waterpolowedstrijd jouw team aanwijzingen geeft en kaders schept. Maar die rust is er in een wielerkoers van zes uur niet. We hebben een duidelijke rolverdeling. Stel, er wordt gedemarreerd uit de groep en jouw renner moet de keuze maken: Ga ik mee of wacht ik. Dat kan de ploegleider op zo'n moment niet voor hem bepalen, maar doet de renner dat zelf of de captain van de ploeg."

Is de captain altijd de beste renner die je hebt?
,,Niet persé. Je kunt het vergelijken met de aanvoerder in het voetbal. Zodra er in de wedstrijd snel een keuze moet worden gemaakt, moet hij dat doen. Wat hij zegt, goed of fout, gebeurt dan ook."

Wie is bij jullie de captain?
,,Dat kan Roy Curvers zijn."

Waarom hij?
,,Hij maakt van nature veel goede inschattingen, coacht op een respectvolle manier en evalueert na afloop eerlijk. Hij bedekt geen zaken met de mantel der liefde."

In het begin werden jullie geroemd om het revolutionaire beleid. Hoe kijk je daar nu zelf naar?
,,Als je veel bijzondere sporters en talenten bij elkaar hebt, is dat nog geen topsport. Dat is het pas als je het maximale uit je mogelijkheden haalt. Weer people en plan. Iedereen, in welke sport dan ook, kijkt hoe hij zijn kansen kan vergroten ten opzichte van anderen. Hoe consistenter je dat doet, hoe duidelijker dat is voor je eigen mensen."

Keek de buitenwereld anders naar jullie?
,,Dat denk ik wel. Onze opzet was niet om revolutionair te zijn, wel visionair. Wij willen ook gewoon wedstrijden winnen en dan is het makkelijk als je daar een idee bij hebt hoe je dat wilt doen. Als dat dan heel goed gaat, noemt de buitenwereld dat al snel revolutionair, gaat het niet goed, dan heb je ineens geen beleid meer."

Was het wel jouw doel om een onderscheidend plan te hebben?
,,Nee, wel een succesvol plan. Soms moet je dan tegen heilige huisjes aanschoppen."

Zoals?
,,We zijn het wielrennen als een echte teamsport gaan beschouwen. Wij zijn zelf mensen gaan begeleiden, in het totale palet van training, materiaal, aerodynamica, tactiek, voeding. Wij namen de ontwikkeling in handen."

Deden andere ploegen dat heel anders?
,,Minder dan wij het deden. In het wielrennen bereidt iedereen van oorsprong zichzelf op fysiek gebied individueel voor. Vervolgens kom je in een snelkookpan terecht, dat zijn de wedstrijden, trek je hetzelfde shirt aan en ben je ineens een ploeg. Maar ze hebben zich niet met elkaar voorbereid. Dat kon beter, vonden wij."

Je zit met de situatie dat wielrenners verspreid wonen, verspreid trainen, hoe hou je daar grip op?
,,Als wij toen we als kleine ploeg begonnen, hadden geëist dat renners bij elkaar in de buurt zouden wonen, hadden we niemand onder contract kunnen krijgen. Wij hebben wel veel meer gezamenlijke trainingskampen en hoogtestages georganiseerd en onze begeleiders hadden ook op de momenten dat er geen wedstrijden of trainingen waren, elke dag contact met

elkaar gehad. Gelukkig hadden we vrij snel succes. Dan zijn mensen, dat weet jij ook, sneller bereid ergens aan mee te werken."

De talentgroep heb je wel meteen bij elkaar gezet. Die renners wonen in hetzelfde gebied.
,,Ja, bij het Drielandenpunt in Limburg."

Om hoeveel talenten gaat dat?
,,Veertien jongens, en er wonen daar ook een aantal profs van de mannen- en vrouwenploeg. Er zijn heel veel voordelen als mensen bij elkaar zitten. Uit die eerste groep zijn net vier mensen overgegaan naar het World Tour-circuit. Daar ben ik trots op."

Hoe scouten jullie talenten?
,,We kijken naar fysieke kwaliteiten en persoonlijkheid. Het gewone pakket."

Kan je iets vertellen over de relatie die je had met ploegleiders Rudie Kemna en Merijn Zeeman. Jullie vormden bij de start van het project een soort drie-eenheid.
,,Daar hoort ook Marloes bij, mijn vrouw. Rudi is nog steeds bij ons. Hij is meer dan een collega. We vullen elkaar goed aan. Rudi is een man met ruggengraat. Hij kijkt niet weg als er zich problemen voordoen. Hij kan heel goed mensen inzichten geven. Mensen zien op tegen confrontaties, maar Rudi weet als geen ander hoe hij dat moet aanpakken."

Welke rol heeft hij nu binnen de organisatie?
,,Hij zit in ons performance-team. Hij stuurt de coaches aan."

En Merijn Zeeman?
,,Dat is ook een talent. Hij heeft lang bij ons gewerkt en is daarna naar Rabobank gegaan. Merijn is begonnen als trainer, maar ik denk dat hij vooral kwaliteiten heeft in het coachen."

Vind je het jammer dat hij weg is?
,,De kwaliteiten zoals Merijn die heeft, wil je altijd graag in je ploeg hebben."

Je noemde je vrouw Marloes. Wat is haar rol?
,,Ik ben destijds het bureau Sports Marketing Services begonnen en zij is daar later bij ingestapt. Bij onze ploeg is zij hoofd finance and operations. Zij is echt een van onze steunpilaren."

Ik heb zelf bij een sportcentrum tien jaar samengewerkt met mijn vrouw. Dat ging goed en we zijn nog steeds bij elkaar. Maar je hoort ook weleens andere geluiden. Hoe is dat bij jullie?
,,Als je werkzaam bent in de topsport komt het regelmatig voor dat je een privéafspraak moet afzeggen omdat er plotseling iets is tussengekomen. Mijn vrouw snapt dat dus. Zij is er in meegegroeid. Je moet weleens uitkijken dat je er niet in doorschiet. We stoppen er onze ziel en zaligheid in, maken ons druk om een tiende van een seconde, maar we moeten ons wel blijven realiseren dat sport een bijzaak in het leven is, misschien inderdaad wel de belangrijkste bijzaak."

Waar zit de rek bij jouzelf nog?
,,In veel dingen, denk ik. We zijn ooit heel bescheiden begonnen, maar zijn inmiddels best wel een van de toonaangevende ploegen. Er werken veel meer mensen dan vroeger, dus heb je ook een andere stijl van managen nodig. Het is best wel een uitdaging om de balans te vinden tussen zaken waar ik invloed op kan pakken en waar ik reactief in moet zijn."

2017 en 2018 waren goede jaren voor Team Sunweb, 2019 viel wat tegen. Hoe kijkt je daar op terug?
,,Soms moet je gewoon de tegenstander feliciteren. Je moet heel goed kunnen verliezen om te kunnen winnen."

Wie heb jij gefeliciteerd?
,,Kijk naar de winnaars dit jaar. In Nederland heeft Jumbo het goed gedaan. Ik vond het leuk dat Pinot in de Tour op hoog niveau heeft gepresteerd. Dat is een renner waar ik veel mee heb.
Zonder ons erachter te verschuilen, zijn veel vooruitgeschoven renners bij ons bijna het hele jaar geblesseerd geweest. Stel je voor dat bij een topploeg in het voetbal alle spitsen niet kunnen spelen. We zijn dus in de uitvoering verzwakt geweest. Je hebt altijd blessures, maar nu waren het ook nog eens de kopmannen."

Dat had niemand kunnen voorzien.
,,Het is gewoon domme pech. Ondertussen zijn we blijven proberen ons team beter te maken. Dat is gelukt. Alleen was dat aan de buitenkant niet te zien. De uitslagen waren minder dan je van Team Sunweb mag verwachten."

Is het moeilijk om met die tegenvallende uitslagen de sfeer positief te houden?
,,Nee, want je kunt van renners die niet voor het klassement gaan, nu niet ineens verwachten dat ze dat wel doen. Je moet dus realistische doelen

stellen. Die zijn natuurlijk lager dan wanneer je met een compleet fitte ploeg kunt rijden.”

Heb je die bijgestelde doelen bereikt?
,,Ja en nee. Er zijn veel jonge jongens die doorgegroeid zijn en goede uitslagen hebben gereden. Alleen op het allerhoogste niveau, Giro en Tour, ging het minder met ons. Het leuke is dat mensen binnen onze organisatie heel betrokken zijn en trots op ons shirtje en zich de kritiek, die er van de buitenwereld altijd komt als je niet wint, bijna persoonlijk aantrekken.”

Hoe kijk je naar de toekomst?
,,Met ambitie.”

Wat zijn de doelen?
,,We willen ons op de sprint ontwikkelen. We blijven ook gefocust op het klassement in de grote ronden. We hebben daar zeker ook de mensen voor, zoals Wilco Kelderman en Sam Oomen en er komen jonge jongens aan. En dan willen we ook meedoen in de klassiekers.”

Volgend jaar zijn ook weer de Olympische Spelen. Voor vele sporten, zoals bijvoorbeeld waterpolo, is dat het belangrijkste evenement op de agenda. Hoe kijk jij daar vanuit het wielrennen tegenaan?
,,Voor ons is het minder belangrijk dan de grote ronden en de klassiekers. De naam van je ploeg mag bij de Spelen niet op het shirt. Dat maakt wel uit.”

‘We stoppen er onze ziel en zaligheid in, maken ons druk om een tiende van een seconde, maar we moeten ons wel blijven realiseren dat sport een bijzaak in het leven is, misschien inderdaad wel de belangrijkste bijzaak.’

Tom Dumoulin won bijvoorbeeld zilver in Rio.
,,We hebben er toen in zijn schema ruimte voor gemaakt. Het is ook wat de renner zelf graag wil. De Spelen zijn voor ons ook niet niets, hè?”

Vind je niet dat de Tour de France met de heel lange etappes en de vele bergritten te zwaar is geworden?
,,Eén heel zware ronde moet een renner in een seizoen kunnen rijden. Belangrijk is dan wel dat er een stringent antidopingbeleid wordt gevoerd, zodat iedereen ook gelijktijdig moe wordt. Je moet het niet hebben dat er met twee snelheden wordt gereden, één ‘gebrommerd’, dus met doping, en één op de geoorloofde manier, zodat er door dat deel gruwelijk moet worden afgezien.”

Vrees je die splitsing?
,,Ik ben blij met de stappen die er op het gebied van antidoping gezet zijn, maar ik hoop niet dat men denkt dat we nu klaar zijn.”

Wat haal je uit andere sporten, zie je daar dingen die je kunt gebruiken in het wielrennen?
,,Vooral het vergelijken vind ik leuk. Ik zie dat we, ongeacht de sport, allemaal tegen dezelfde dingen aanlopen. Het gaat altijd om de persoonlijke ontwikkeling van de sporters. Elke sport heeft ook zijn heilige huisjes. Iedereen weet dat niet alles zo optimaal is als het zou kunnen zijn, maar zo is het nu eenmaal. Het wordt geaccepteerd. Ik denk dat daar voor elke sport de grootste winst in te behalen is. Dat kan nooit één sporter, één coach, één club of één organisatie alleen bewerkstelligen. Je moet zoiets collectief aanpakken, dan heeft het zin.”

Wat is zo’n heilig huisje in het wielrennen?
,,Bijvoorbeeld het krampachtig over de hele wereld verspreid blijven wonen. Als je die cultuur wilt veranderen, moet je het ter discussie stellen. Wat je in het voetbal ziet, een club heeft een algemeen directeur, een technisch directeur, een trainer en spelers. Als die spelers of de fans gaan morren, wordt vaak de trainer buiten de deur gezet. Daarmee is de positie van zo’n belangrijk iemand binnen de organisatie veel te kwetsbaar. Ik denk dat ze daar ook eens goed over moeten nadenken.”

Er gebeuren regelmatig zware ongelukken in het wielrennen, zelfs met dodelijke uitkomst. Wat kan er worden gedaan om die sport veiliger te maken?
,,We moeten veel meer druk zetten op organisatoren van wedstrijden om bijvoorbeeld meer dranghekken te plaatsen. De veiligheid van de renners moet de prioriteit hebben, dus moet daar meer aan worden gedaan. Aan de andere kant, soms wil je met 200 man een bocht door omdat iedereen wil winnen. Daar zit gewoon een risico aan.”

Jij werkt met BeLife, net als Excelsior, en ik heb dat met de waterpoloërs ook gedaan. Het is een human performance-centrum uit Rotterdam dat teams en mensen optimaal wil laten presteren. Wat heeft die samenwerking jou gebracht?
,,Je wilt informatie hebben, hoe meer je die hebt, hoe beter je afwegingen kunt maken en beslissingen kunt nemen. Wij leren vooral meer over training en voeding.”

BeLife staat voor innovatie.
,,Héél veel vernieuwende informatie, ja."
Geef eens een voorbeeld van innovatie in jullie sport?
,,Als je nou kijkt hoeveel tijdritten wij de afgelopen jaren hebben gewonnen met minder dan een seconde verschil. Dus is het cruciaal dat je een fiets kunt ontwikkelen die net iets lichter en net iets stijver is. We zijn constant met materiaal bezig, voeding ook. DSM is daarin een belangrijke partner van ons, Cervélo ook en de universiteit van Delft."

Met welke begroting werken jullie?
,,Een gemiddelde World Tour-ploeg heeft een begroting van 18 miljoen en wij zijn net iets boven gemiddeld."

Dus rond de 20 miljoen?
,,Haha."

Oké, dat zijn dan mijn woorden… Wanneer is jouw missie eigenlijk geslaagd?
,,We willen dus wereldkampioen samenwerken en innoveren zijn. Als dat lukt, dan zullen de prestaties er ook naar zijn. En als we presteren, worden we ook onafhankelijker. Wij willen een instituut in de wielersport zijn. In voetbaltermen: Ajax, Feyenoord of PSV zijn. Waardoor de grootste talenten en de beste experts bij ons willen komen werken, maar ook dat we zeggenschap hebben in waar het met deze sport naartoe gaat."

Je bent nu nog geen Ajax, Feyenoord of PSV?
,,Nee, we kunnen niet zomaar zeggen dat we over tien jaar nog bestaan."

Het gaat dus niet alleen om de Tour en de Giro, maar om meer?
,,Het klinkt misschien gek, maar alleen de Tour de France winnen, is een te makkelijke ambitie. Want wat doe je dan de maandag erna?"

Een langere termijnvisie is belangrijker.
,,Ja, en daarvoor moet je dondersgoed presteren en blijven presteren. Ik zou héél graag een instituut willen neerzetten, echt iets blijvends."

****

Tijdens ons gesprek (14 augustus 2019) wilde en kon Iwan Spekenbrink nog niets zeggen over een eventueel vertrek van Tom Dumoulin bij Team Sunweb. Naderhand kwam het nieuws dat de toprenner naar Jumbo-Visma overstapt en heb ik de algemeen directeur nog even gebeld.

Iwan, kan je vertellen hoe dat met Tom Dumoulin in zijn werk is gegaan?
,,In de week voorafgaande aan de Tour de France stond er ineens een groot verhaal in de krant dat Tom bij ons zou vertrekken. Dat werd meteen ontkracht door een statement van hemzelf en zijn zaakwaarnemer. Maar voor ons was duidelijk dat er wel iets aan de hand was. Ik heb toen in de eerste week van de Tour een gesprek gehad met Tom en hij bevestigde dat er een heel mooi aanbod lag van Team Jumbo-Visma."

Wat was jouw eerste reactie?
,,We hadden natuurlijk met Tom Dumoulin een geweldige wielrenner in huis, waarmee we zeker nóg minstens een jaar voor het hoogste wilden gaan. Tom is een inspirerend iemand. Hij sport niet om bovenop de apenrots te staan, maar om een zo groot mogelijke erelijst te krijgen. Hij is heel

extreem om het beste uit zichzelf te halen en dat zijn wij ook. Dat heeft van beide kanten zeven jaar lang veel energie gevergd en er zijn veel opofferingen gedaan.
Tom weet dat hij nu op de toppen van zijn kunnen zit en de vraag is hoe ver hij nog kan doorgroeien. Hij gaf mij aan dat hij, om dat uit te proberen en nóg een keer alles te geven, behoefte heeft aan een frisse omgeving. Hoewel we hem graag hadden behouden, heb ik daar wel begrip voor. En dan kan je wel halsstarrig zijn en hem aan zijn contract houden, maar in welke situatie kom je dan?"

In het voetbal wordt er een transfersom betaald als een speler voor het einde van zijn contract naar een andere club gaat. Bij mijn club, Excelsior, ging Jerdy Schouten naar Bologna en kregen wij daar een recordbedrag voor.
,,In het wielrennen doen we niet aan transfers. Er is bij ons een regel dat wij contracten respecteren. Met andere woorden, dat als een andere ploeg een renner van ons wil hebben, zorgen wij dat we er óók beter van worden. Anders gebeurt het gewoon niet."

Hoe wordt Team Sunweb er in dit geval met Dumoulin beter van?
,,Het is financieel gecompenseerd, zeg maar. We hadden er absoluut niet in mee hoeven te gaan."

'Soms moet je gewoon de tegenstander feliciteren. Je moet heel goed kunnen verliezen om te kunnen winnen.'

Maar dan heb je een ontevreden renner.
,,Het gaat om presteren. Tom moet nog een keer heel extreem alles uit zijn mogelijkheden halen. Als dat dan niet lukt, heb je én negativisme, én geen prestaties."

Zijn er over en weer verwijten gemaakt, of is alles in goede harmonie verlopen?
,,In goede harmonie. We werden natuurlijk in het begin verrast. Misschien had het toen allemaal wat chiquer gekund. Maar daarna hebben we er als nette Nederlandse mensen over gesproken. Ons werk is ook om goed om te gaan met onverwachte gebeurtenissen en niet alleen prestaties na te jagen."

Hoe kijk je er op terug?
,,We hebben er vrede mee. Anders hadden we er ook niet aan meegewerkt. Ik vind nog steeds dat contracten gerespecteerd dienen te worden, maar soms gebeurt zoiets als dit. Aan onze doelen in het wielrennen verandert overigens niets."

Dat moet je dus doen zonder Tom Dumoulin. Ga je een andere topper aantrekken of investeer je in talent?
,,Dat zal altijd een combinatie zijn. We hebben gewoon ontzettend veel talent in huis, op twee vlakken, voor de sprint en voor de grote ronden. Daardoor zijn we ervan overtuigd dat we ook de komende jaren voor het podium kunnen blijven meedoen. Op het moment dat de mogelijkheid zich voordoet om een renner aan te trekken waarvan wij denken dat hij meteen die prestaties kan leveren, zullen we dat doen. Maar we zijn daar uitermate zorgvuldig in.
Het moet in ieder geval iemand zijn die echt bereid is maximaal voor zijn sport te gaan. Wij hebben een super veeleisende filosofie, topsport in optima forma. Dus gaan we niet ergens cosmetisch een pleister opplakken, omdat er bij ons iemand is vertrokken. Nogmaals, we hebben genoeg talent in ons team. Het zegt veel dat afgelopen jaar ondanks alle blessures zeven van onze renners in de top-10 van een etappekoers zijn geëindigd. Het geeft aan hoeveel kwaliteit er in de breedte zit. Vergeet niet dat Tom Dumoulin in zijn eerste jaren bij ons ook gewoon voor Marcel Kittel heeft gereden."

HOOFDSTUK 7

TOON VAN HELFTEREN

‘Coaches zijn geneigd om wanneer het er op aankomt voor de ervaring te kiezen en niet voor de aankomende generatie. Dat vind ik best een dilemma.’

Toon van Helfteren (20 februari 1951)

Carrière als speler:
1971-1983 Punch Delft
1983-1986 Leiden
1986-1990 DAS Delft
207 interlands

Carrière als coach:
1990-1992 DAS Delft
1993-1997 bondscoach Nederland (m)
1997-1998 EBBC Den Bosch
2000-2001 BC Virtus Werkendam
2001-2005 EBBC Den Bosch
2005-2006 Amsterdam Astronauts
2007-2008 Rotterdam Challengers
2008-2014 ZZ/Leiden
2013-2019 bondscoach Nederland (m)
2017-2019 DAS Delft
2019-…… Feyenoord Basketball

In 2013 en 2014 ben ik een paar keer te gast geweest bij basketbalvereniging Zorg en Zekerheid Leiden. De sfeer in de Vijf Meihal vond ik uniek, je kon het bijna vergelijken met voetbal. Een paar duizend man die fanatiek de thuisploeg naar een overwinning probeerden te schreeuwen, met voor en na de wedstrijd de bijeenkomsten van een bloeiende businessclub, waar Toon van Helfteren vaak ook nog even de nabeschouwing voor zijn rekening nam. Daar zag ik een zeer bekwame en kundige coach.
Later kruisten onze paden zich wederom. Hij als bondscoach van de basketballers, ik van de waterpoloërs. Beide teams werden financieel ondersteund door het TEAMKPN Sportfonds en daarom hadden we soms gemeenschappelijke sponsoractiviteiten. Naarmate ik Toon beter leerde kennen, besefte ik dat hij een echte liefhebber van zijn sport is, die waarschijnlijk in het harnas zal sterven. Want hij coacht inmiddels al 50 jaar en lijkt niet van plan binnen afzienbare tijd te stoppen.

Toon, zijn er dilemma's die je meteen te binnen schieten en waarmee je te maken hebt gehad?
,,Coaches zijn geneigd om wanneer het er op aankomt voor de ervaring te kiezen en niet voor de aankomende generatie. Dat vind ik best een dilemma."

Ik begrijp wat je bedoelt. Daar ben ik als bondscoach in het waterpolo ook weleens tegenaan gelopen.
,,Kijk, ik ben een coach die de jeugd een kans geeft. Ik zoek altijd een weg om jonge spelers te brengen. Dat gebeurt dan met vallen en opstaan, zowel voor de speler als voor de coach. Ik heb bij een wedstrijd twaalf spelers tot mijn beschikking. Het is dan misschien logisch om met je beste vijf mensen te beginnen, maar ik vind het prettig om zeker één van hen vanaf de bank te kunnen inzetten. Dat heb ik bij het Nederlands team regelmatig met Arvin Slagter gedaan.
Als je met je beste spelers begint, dan ga je gedurende de wedstrijd wisselen, wisselen en wisselen, meestal sta je al binnen tien minuten met je tweede vijftal op het veld. Dat wil ik dus voorkomen. Want anders zou het verschil in niveau te groot kunnen worden. Daarom start ik vaak met vier ervaren spelers en één jongere.
Nu het dilemma waarover ik het heb. Stel dat je ziet dat in een wedstrijd jouw tweede vijftal beter presteert dan het eerste. Wat doe je dan? Laat je ze staan of hou je vast aan het gebruikelijke wisselpatroon en breng je het eerste vijftal na rust weer terug en wat doe je in het vierde kwart? Ik ben dus een coach die dan mixt. Ik kijk gewoon, zonder aanzien des persoons, wie er het beste in hun vel zitten. Daarmee laat ik ook meteen zien dat ik het tweede vijftal net zo belangrijk vind als het eerste."

'Dat druiste wel in tegen mijn gevoel van loyaliteit.'

Dat is één manier om aan te tonen dat je zeker ook oog hebt voor, met alle respect, de tweede garnituur. Doe je op dat gebied nog meer? Benadruk je op de training of in gesprekken met spelers dat de bank uiteindelijk bepalend is voor de kracht van het team?
,,Je kunt van alles roepen, maar je moet dat dan natuurlijk ook wel hard kunnen maken. Dat iedereen meetelt en belangrijk is. Dat laat je dus zien als je, bijvoorbeeld, de tweede helft met één, twee of drie oorspronkelijke bankzitters start. Ik zie dat niet als een kwestie van durven. Deze jongens hebben aangetoond in die wedstrijd het minstens zo goed of beter te doen dan spelers uit de eerste vijf. Ze zullen het feit dat ze in de tweede helft mogen beginnen als een beloning zien, én gaan dan waarschijnlijk nóg harder lopen."

In 2015 deed je met Nederland voor het eerst na 25 jaar weer mee aan het EK. Dat was wat, hè. Ik kan me dat goed herinneren.
,,Ik had voor de kwalificatie van een jaar eerder maar zeven, acht spelers tot mijn beschikking die het niveau echt aankonden. Dat een aantal andere goede jongens geen interesse had om voor het nationale team te spelen,

was het gevolg van het wanbeleid voordat ik het in 2013 overnam. Toen we in 2015 naar het EK gingen, wilden ze allemaal ineens wel, gek, hè…?”

Dat was dus ook een dilemma. Want als je die spelers dan wel selecteert, krijgt je scheve gezichten bij de jongens die de kwalificatie hebben meegemaakt, maar daarna moeten plaatsmaken. Hoe heb je dat gedaan?
,,De eerste vraag die ik van een journalist kreeg, nadat wij ons in 2014 in de Vijf Meihal in Leiden hadden gekwalificeerd, was: Is dit ook het team voor het EK? Lekker, de wedstrijd was net afgelopen. Ik heb me op de vlakte gehouden, maar ik besefte toen al wel dat de nummers 9, 10, 11 en 12 bij het EK andere spelers zouden zijn. Iedereen had gezien dat ik maar zeven, acht spelers liet spelen. De rest had ik aangevuld met spelers van Jong Oranje.

‘Hij was duidelijk gepikeerd. Ik had hem bedankt en nu bedankte hij mij als het ware.’

Sterker nog, ook van de eerste acht heb ik uiteindelijk jongens vervangen. Dat druiste wel in tegen mijn gevoel van loyaliteit. Als je mij ook vraagt wat het hoogtepunt uit die periode was, dan zeg ik: Het EK zelf was leuk, maar voor mij was de kwalificatie, met dié groep, het ultieme moment. Dat we ons tegen alle stromingen en verwachtingen in toch wisten te kwalificeren. Die mannen hebben toen hun nek uitgestoken. Ze hebben mij geholpen, dus ja, wat doe je met hen? Dat was inderdaad een dilemma.
In eerste instantie wilde ik in ieder geval vasthouden aan de nummers 1 tot met 8. Maar toen dienden zich verscheidene spelers aan met zichtbaar meer kwaliteiten. En ben ik toch overstag gegaan. Ik heb onder anderen twee andere centers, de lange mannen, meegenomen.”

Hoe reageerden die jongens die gepasseerd werden?
,,Heel teleurgesteld, héél teleurgesteld. Een van hen, Nick Oudendag, heeft me die zomer nog een paar keer gebeld: Coach, ik begrijp het niet. Ik ben nog een keer naar hem toegegaan om met hem te praten. ‘Ja, maar wij hebben de kwalificatie toch gehaald.’
Ik begreep de teleurstelling maar al te goed, want ik heb als speler zelf ook in zo’n situatie verkeerd. Ze gaven toen bij de nationale ploeg de voorkeur aan een Nederlandse Amerikaan. Ik was 31. Drie jaar later kwam dezelfde bondscoach me weer vragen.”

Wat heb je toen gezegd: Bekijk het maar?
,,Nee, nee, voor het Nederlands team bedank ik niet. Ik heb het geslikt en vervolgens nog drie, vier jaar in Oranje gespeeld. De twee spelers waar we het over hadden, zijn naderhand ook weer bij de selectie teruggekomen.

Ik heb die jongens proberen uit te leggen waarom ik zo had beslist. In 2015 was ineens Henk Norel beschikbaar. Vanaf zijn achttiende zat hij in Spanje en speelde daar jaren in de ACB, de hoogste competitie. Henk had eerder ook al voor het Nederlands team gespeeld, maar was vanwege knieproblemen afgehaakt. Natuurlijk was hij beter dan de gepasseerde centers, dat zal iedereen erkennen, behalve misschien die jongens zelf.
Ook liep ik in het voorjaar van 2015 tegen Nicolas de Jong aan, een Fransman met een Nederlands paspoort. Sprak geen woord Nederlands, maar speelde in de Pro A, de hoogste Franse liga.”

Maar dat passeren van die jongens ging wel tegen je gevoel van loyaliteit in. Hoe heb je dat met jezelf opgelost?
,,Ik heb het rationeel bekeken. We gingen voor het eerst na zoveel jaar naar het EK en de loting was van dien aard dat, als we op ons sterkst zouden zijn, misschien van twee landen zouden kunnen winnen, Georgië en Macedonië. En dan zouden we als vierde eindigen en gingen we door naar de laatste zestien. Wij wonnen volgens plan ook van Georgië, met één puntje verschil, maar een dag later tegen Macedonië was de ballon leeg. Haalden we de volgende ronde toch niet. We hadden nog een goede kans tegen Griekenland, dat toen al geplaatst was, maar er ging aan het slot van alles mis en uiteindelijk verloren we met drie punten verschil. Dat was heel triest.”

‘Bij een club als Real Madrid zie je dat de voetballers regelmatig bij de basketballers komen kijken. Zo’n situatie zou het basketbal van Feyenoord ook cachet geven.’

Heb je er achteraf dan spijt van dat je het zo hebt gedaan?
,,Nee. Je maakt als coach weloverwogen keuzes. Dat is niet zo van: Ik kijk wel als ik morgen wakker word. Het is voor jezelf belangrijk dat je achter een keuze staat en die ook kunt verklaren.
Op een gegeven moment heb ik de loyaliteit wel voorrang gegeven en voor Nick Oudendag gekozen. Nico de Jong had in de zomer van 2017 nog geen club en moest halsoverkop naar Straatsburg, omdat zijn vrouw en kind daar uit hun flat moesten. Nico zou vier dagen later terug zijn. Maar ik voelde de bui eigenlijk al hangen, hij kwam helemaal niet meer terug. Hebben we Oudendag gebeld en die kwam meteen. Nico liet ook niets meer van zich horen. Geen berichtje om het team succes te wensen, niets. Dat vond ik heel teleurstellend.
Later ben ik speciaal naar Spanje gevlogen, waar De Jong inmiddels bij Zaragoza speelde, om hem uit te leggen dat ik hem niet meer zou selecteren. Hij hoorde mij daar aan: Oké coach, jouw beslissing. En hij liep weg.

Dat was een gesprek van amper drie, vier minuten. In februari van het jaar daarop raakte Henk Norel geblesseerd en heb ik Nico de Jong toch weer gebeld. Maar hij had geen interesse. 'Het team doet het goed, ik ga er niet tussen zitten.' Hij was duidelijk gepikeerd. Ik had hem bedankt en nu bedankte hij mij als het ware.
We plaatsten ons daarna voor de tweede kwalificatieronde en ik had met Nico de Jong min of meer afgesproken dat ik hem dan weer zou kunnen bellen. Maar dat heb ik niet meer gedaan. Ik vond dat ik door hem in mijn hemd ben gezet en heb Nick Oudendag laten staan. Het kwaliteitsverschil nam ik voor lief."

'Mijn spelopvatting is een van de redenen geweest dat begin 2019 mijn contract als bondscoach niet werd verlengd.'

Je hebt ook nog met de rest van de ploeg te maken. Wat doe je als de helft van je spelers laat blijken dat ze niet willen dat een bepaalde jongen nog wordt geselecteerd omdat hij eerst het team in de steek heeft gelaten? Hou je daar rekening mee?
,,Ik denk dat ik bij het Nederlands team waar we het hier over hebben, veel krediet had. Zodat ik ook zonder problemen beslissingen kon nemen. De kern van die ploeg had mij onder aanvoering van Arvin Slagter, die bij mij in Leiden speelde, in 2012 zelf gevraagd om de nationale ploeg te coachen. We hebben jarenlang min of meer dezelfde groep gehad, trokken met elkaar op, kenden elkaar.
Ik luister veel naar spelers. Toen ik met coachen begon, heb ik me afgevraagd hoe ik het wilde doen. Dat was op de manier die ik als speler in relatie met de coach als het prettigst had ervaren. Simpel, straight, afspraken maken en nakomen. Er moet natuurlijk onderling respect zijn. Ik hield zelf niet van een coach die ver boven de groep stond en maar toeterde.
Als ik met name verdedigend een tactisch plan heb, gaan we daarmee beginnen en zie ik gaandeweg wel of het bij de ploeg past en of de spelers er zich lekker bij voelen. Zo niet, dan hebben zij er een inbreng in hoe we het dan wel moeten doen. Zo leg je een deel van de verantwoordelijkheid bij de spelers neer."

Ik ben destijds een paar keer bij jou in Leiden wezen kijken en ik dacht te zien dat de verdediging voor jou de basis is. Dat als het daar goed dichtzit, de kans op de winst het grootst is. Is dat een filosofie?
,,Misschien is dat de aard van het beestje. Als speler was ik geen geboren aanvaller. Dus geen Kees Akerboom, de jonge niet, maar zijn vader, met wie ik bij het Nederlands team veel heb samengespeeld, al helemaal niet. Ik kon er best wel een aardig balletje ingooien, maar ik legde me meer toe op het verdedigen. Dat zal ik als coach hebben meegenomen.
Mijn spelopvatting is een van de redenen geweest dat begin 2019 mijn contract als bondscoach niet werd verlengd. Zo is mij tenminste verteld. De mannen die het toen bij de basketbalbond voor het zeggen hadden, zijn nooit een fan van mij geweest. Een van hen riep in 2013 al dat hij het basketbal van Van Helfteren achterhaald vond, ouderwets."

Wat vind jij van die uitspraak. Zit daar een kern van waarheid in?
,,Nee, het is onzin. Als ik meerdere spelers in mijn ploeg heb die er twintig, dertig punten per wedstrijd ingooien, zeg ik ook: We gaan lekker rennen. Dat kan als je zeker weet dat je elke wedstrijd minstens negentig, honderd punten maakt. Maar Nederland heeft die spelers niet. Wij hebben de grootst mogelijke moeite om de tachtig punten te halen, soms zelfs zeventig. Als wij dan verdedigend de tegenstander niet de duimschroeven aandraaien, zijn we kansloos. Voor mij is het dus een logische keuze om te spelen zoals ik wil spelen. Je moet zuinig zijn met de bal. Zo hebben we ons ook voor het EK geplaatst."

Past een international als Worthy de Jong, die als frivool en creatief bekend staat, dan wel in het plaatje bij jou?
,,Jazeker. Hij heeft het vooral bij het EK van 2015 goed gedaan. Was daar zelfs een keer speler van de dag en dat was over alle vier de poules gerekend. Een bijzondere prestatie, want op de andere dagen van het toernooi wonnen basketballers uit de NBA of Euro League die prijs. Bij de vermelding zetten ze ook steeds het salaris van de betreffende speler erbij. Achter de naam van Worthy stond toen een streepje…
Ik wist wat hij kon. Dus voor zo'n speler maakte ik wel ruimte. Maar ik moest er dan wel een beetje de rem op zetten. Als je Worthy helemaal zijn gang zou laten gaan, gooide hij met name een paar jaar geleden in een wedstrijd de bal vijf, zes keer weg. Dat balverlies kan je niet hebben."

Het lijkt erop dat ze bij de basketbalbond drogredenen hebben gebruikt om afscheid van je te nemen. Ze hadden toch ook kunnen zeggen: Toon, na zes jaar willen we nu met een jongere coach verder?
,,Dat had ik ook niet leuk gevonden, want het Nederlands team zit zo in mijn hart. Ik heb er lang zelf in gespeeld en daarna heb ik het, over twee perioden uitgesmeerd, ook lang gecoacht. Maar wat mij inderdaad het meest heeft geraakt, zijn die zogenaamde argumenten. Volgens hen zou ik ook niet goed met de jonge spelers in de selectie hebben kunnen omgaan. Daar begrijp ik helemaal niets van. Ik had één jongen van 22, één van 24 en de rest was 26 jaar en ouder."

Is het bij clubs een dilemma om de verdeling tussen Nederlanders en buitenlanders, en dan met name Amerikanen, te bepalen?
,,Als ik een club coachte, was mijn insteek altijd om de kern uit Neder-

landse jongens te laten bestaan. Daarna ga je kijken wat je nog mist en mogelijk van buiten moet halen. Ik denk dat ik wel de reputatie heb dat ik regelmatig jonge Nederlandse spelers breng.”

Het oog van de meester. Een goede coach ziet af en toe toch dingen die niet te analyseren zijn. Het Fingerspitzengefühl. Ik mis dat vaak wel een beetje bij de nieuwe generatie. Heb jij dat gevoel ook?
,,Dat ik zelf lange tijd op het hoogste niveau heb gespeeld, heeft mij altijd geholpen bij het coach-zijn. Veel van de huidige coaches hebben het vak geleerd achter de laptop. Dat wil niet zeggen dat ze niet goed kunnen worden, maar ze kijken er wel anders naar.”

‘Voetbal is in Nederland de absolute koning van de sporten, maar kijkt niet naar beneden.’

Maar wat zien zij niet wat jij wel ziet?
,,Toch dingen die niet geanalyseerd kunnen worden. Alles wordt tegenwoordig dood geanalyseerd en daardoor zit je tegen cijfers aan te kijken. Maar daar draait het zeker niet alleen om. Ik doe veel op gevoel, intuïtie. Ik ben mijn hele leven met basketbal bezig geweest. Toen ik op mijn zeventiende op de Sportacademie in Tilburg kwam, ben ik al jongens van 14, 15, 16 jaar gaan coachen. Later stond ik overdag voor de klas, gaf ik daarna training en trainde daarna zelf. Als ik met het Nederlands team op een toernooi was, waren er momenten dat je verplicht moest rusten. Dan vroeg ik toestemming om andere wedstrijden te bekijken. Ik wilde zoveel mogelijk basketbal zien.”

Nog een dilemma. Zit er een houdbaarheidsdatum op een coach? Jij gaat richting zeventig. Zie jezelf nog vijf, tien jaar doorgaan?
,,Tien jaar is wel heel veel. Vijf is te overzien. Het komt in het basketbal wel geregeld voor dat er oudere coaches werken. Alba Berlin heeft nu een Spanjaard, Reneses, die bij wijze van spreken in een rolstoel de zaal wordt binnengereden. Pesic, de man die het latere gouden team van Servië heeft opgeleid met spelers als Divac en Petrovic, zit bij Barcelona en is inmiddels al over de zeventig, denk ik.
Ach, ik zie wel hoe het allemaal loopt. Ik heb er nog plezier in.”

Nu zit je bij de basketbalafdeling van Feyenoord. Er zijn met name in het buitenland voorbeelden dat een omnivereniging een succes is en waar de verschillende sporten elkaar helpen en steunen. Is er een goede samenwerking met het voetbalgedeelte?
,,Dat is mijn grote frustratie, hoor. Voetbal is in Nederland de absolute koning van de sporten en kijkt niet naar beneden. Daar hebben ze bij Feyenoord de tijd en de mensen niet om met ons samen te werken.”

Toen de waterpoloërs van het Griekse Olympiakos Piraeus de Champions League wonnen in 2018 werden ze in het voetbalstadion met 50.000 toeschouwers op de tribunes gehuldigd.
,,Bij een club als Real Madrid zie je dat de voetballers regelmatig bij de basketballers komen kijken. Zo’n situatie zou het basketbal van Feyenoord ook cachet geven. Wij willen natuurlijk graag een link met het voetbal hebben.”

HOOFDSTUK 8

MAX CALDAS

‘Ik geloof in persoonlijk leiderschap.
Je bent wie je bent, dat staat los van leeftijd
of aantal interlands.
Een van de vragen die we vooraf aan de spelers
hebben gesteld is: Wat kom je hier brengen?’

Max Caldas (9 maart 1973)

Carrière als speler:
1978-1994 Club Cuidad de Buenos Aires (Arg)
1994-1997 New South Wales Warriors (Aus)
1998-1999 Adelaide Hotshots (Aus)
2000-2004 HC Klein Zwitserland
127 interlands voor Argentinië

Carrière als coach:
2000-2004 HC Klein Zwitserland jeugd, KNHB (verscheidene functies)
2005-2006 LOHC (m)
2006-2008 Amsterdam (v)
2006-2008 assistent-bondscoach Nederland (v)
2008-2010 Bloemendaal (m)
2009-2010 Jong Oranje (m)
2010-2014 bondscoach Nederland (v)
2014-…… bondscoach Nederland (m)

Ook Max Caldas ken ik van de ontmoetingen op Papendal, die meerdere keren per jaar plaatsvinden. Daarnaast heb ik hem meegemaakt als assistent van Marc Lammers bij de hockeyvrouwen, met wie hij in 2008 in Peking Olympisch kampioen werd. Dat gebeurde een dag, nadat wij met de waterpolosters goud hadden gewonnen. Mooie tijden!
Ook ben ik Max en zijn gezin toevallig weleens tegengekomen op Schiphol, waar we allebei opgepropt in de bus van Lang Parkeren P3 naar de vertrekhal zaten. Ik zag hem in de weer met vier kleine kinderen inclusief bagage, multitasken 2.0 zeg maar.
In alles is hij een enorm gedreven man, die met passie voor hockey en coachen succesvol is geweest met verscheidene teams, én die ook een goede vader wil zijn en op gezette tijden zijn vrouw en kinderen op de eerste plaats zet.
Ook in ons gesprek, dat ik thuis bij hem had in Leiderdorp, zag ik hem in beide rollen. Heel openhartig sprak Max daar over zijn dilemma's en twijfels in het hockey en tussendoor haalde hij zijn dochter uit school, bracht zijn zoon naar tennisles en dirigeerde twee honden de tuin in.

Max, wat was in jouw carrière tot nu toe het grootste dilemma? Waar je bij wijze van spreken een paar nachten slecht van hebt geslapen.
,,Ik werd in 2014 door de hockeybond gevraagd om van de vrouwen naar de mannen over te stappen. Ze wilden met die ploeg een andere richting inslaan. Mijn gevoel was eerst om het niet te doen, omdat ik dacht dat er een conflictmodel nodig zou zijn. En dat was niet zo mijn ding. Ik heb erg getwijfeld, zat zes uur thuis bij Stephan Veen, voormalig tophockeyer en verantwoordelijk bestuurslid. Het is ook niet mijn stijl om ergens tussentijds weg te gaan. Het werk met de vrouwenploeg was na het behalen van de wereldtitel in 2014 nog niet af, we konden nog verder groeien.
Ik wilde de volledige staf die ik bij de vrouwen had, meenemen naar de mannen. We wisten precies wat we aan elkaar hadden, waren onderling zeer kritisch en stonden volledig ten dienste van de sporter. Dat is prettig als je een ploeg moet verbouwen. Maar dat bleek dus niet te kunnen. De bond vond dat er bij de vrouwenploeg goede mensen moesten achterblijven voor de nieuwe coach. Ik heb dat uiteindelijk geaccepteerd."

Waarom deed je dat? Was het omdat je deze baan zo graag wilde?
,,Nee, maar ik dacht: Ik kan het wel aan."

Maar daarmee deed je jezelf tekort.
,,Ja. Ik heb in het begin bij de mannen ook mijn onderbuikgevoelens niet gevolgd. Ik koos ervoor om de bom niet te laten ontploffen. Ik dacht het met de staf die ik toen had wel te kunnen redden: Max, wees geen olifant in een porseleinkast en geef de spelers een kans. Ik heb me in de laatste zes à acht weken voor de Spelen van Rio gefocust op tactiek en techniek en dacht dat als het met die facetten goed zou gaan, we een kans op succes hadden. Daarmee heb ik mezelf verloochend. Ik schaam me daar achteraf ook voor.
Ik zag het misgaan. Ik weet nog dat ik tijdens een trainingsstage niet kon slapen en 's nachts met mijn assistent, Alexander Cox, over de problemen heb zitten praten. Wat gaan we hiermee doen? Kunnen we het repareren?"

'Ik ben erachter gekomen dat je een bepaalde liefde voor je spelers moet hebben.'

Wat zag je?
,,Dat de processen binnen het team niet klopten, en ik heb niet genoeg gedaan om dat proberen op te lossen. Ik ben erachter gekomen dat je een bepaalde liefde voor je spelers moet hebben. Omdat ze goed zijn, omdat ze een fantastisch scorend vermogen hebben, omdat ze wedstrijden voor je kunnen winnen, omdat ze grappig zijn… Wat het ook is, er moet een

reden zijn waarom je dag in dag uit met die gasten samen wilt zijn. Maar bij sommigen had ik dat gevoel niet.”

Als je het achteraf bekijkt, wat zou je anders hebben gedaan?
,,Ik had de arrogantie dat ik dacht dat ik mensen wel kon veranderen. Zonder rigoureus te werk te gaan te gaan. Sommige spelers haalden op de manier waarop ze gewend waren te leven en te trainen het niveau van de nationale ploeg niet. Ik dacht dat ze dat zelf wel zouden inzien. Ik gaf ze een duwtje in de rug, maar dat was niet genoeg. Steeds kwamen we weer in dezelfde situatie terecht van één stap vooruit, maar daarna twee achteruit. Er waren ook goede signalen. We wonnen mijn eerste titeltoernooi bij de mannen, het EK van 2015. Dat was sinds 2007 niet meer gebeurd. We versloegen Duitsland met 6-1! Maar het bleek voor een deel gebaseerd op lucht. We verbeterden ons niet goed genoeg, ik zocht te weinig naar oplossingen en koos voor de harde kant van mijn functie. In Rio bleek dat genoeg om de halve finale te halen, maar meer niet.”

‘Daarmee heb ik mezelf verloochend. Ik schaam me daar achteraf ook voor.’

Wat heb je daarna gedaan?
,,Ik had twee keuzes, of bij Albert Heijn vakkenvullen, of mezelf op een andere manier tonen. Ik ben altijd kritisch: Doe ik dit wel goed, doe ik dat wel goed? Elke dag voer ik dat gesprek met mezelf, zelfreflectie over hoe ik dingen heb aangepakt.”

Maar je hebt jezelf toch allang bewezen als coach? Je bent heel succesvol geweest.
,,Het is mijn manier om gefocust te blijven. Ik hou mezelf klein. Na de Spelen van Rio ben ik meer naar de spelers gaan luisteren, écht luisteren. Niet om daarna iets te kunnen zeggen, maar om dingen te begrijpen.”

Waar maakten de spelers je op attent?
,,Dat ze de echte Max nog niet hadden gezien. Dat kreeg ik via Conny van Bentum, de voormalige topzwemster en teamarts, te horen. Zij zat eerst bij mij bij de vrouwen en is er na Rio bij de mannen bijgekomen.”

Wat deed je bij die vrouwen anders?
,,Ik was bij de mannen te ver verwijderd van mijn eigen ik. Tijdens de eerste stage na Rio, in januari in Kaapstad, zagen de jongens een andere Max. Ik was vrolijk, zong, maakte gezellige praatjes. Ze waren verbaasd.
Wie is dit? Ik ben erachter gekomen dat deze baan veel meer gaat over de relaties die je met de mensen hebt dan over het hebben van een goede strafcornervariant. Voor Rio had ik geen echte band met de spelers en dat reken ik vooral mezelf aan. Ik denk dat het destijds vanaf de start al niet goed was, te krampachtig, te weinig de touwtjes laten vieren.”

En nu?
,,Nu praat ik veel meer met spelers. Tijdens trips ga ik elke dag voor of na het ontbijt met mijn drie aanvoerders zitten. Wat hebben we geconstateerd? Zit Pietje niet lekker in zijn vel, wie gaat er met hem praten? In vergelijking met de tijd voor Rio sta ik midden in de groep. Ze hebben geen generaal nodig, die er ver boven staat.
Ik praat met de spelers over hun gevoelens. Ze zien dat ik ben wie ik ben. Daarom accepteren ze mijn gezag en grijp ik in als dat nodig blijkt te zijn. Ik zit weer lekker in mijn vel. In de periode voor en tijdens Rio voelde het coachen voor mij voor het eerst als een baan en niet als mijn passie. En iedereen ging daar in mee, niemand trapte op de rem. Ik vind het echt kwalijk dat ik spelers de kans heb ontnomen om meer te kunnen genieten van de dingen die ze deden.
Ik raadpleeg nu regelmatig twee mensen van buiten de ploeg, Francesco Wessels van NOC*NSF, en een vrouw, die veel met hoge mensen uit het bedrijfsleven werkt. Met haar ga ik soms twee uur wandelen, door het Vondelpark. Op die manier krijg ik een spiegel voorgehouden. Binnen het hockey word ik scherp gehouden door mijn staf. Ook als we geen wedstrijden hebben, gaan we om de vier weken zitten en komen er allerlei onderwerpen op tafel.”

Hoe kan je voorkomen dat je straks niet weer in een ongewenste situatie terechtkomt?
,,Winnen of verliezen is niet de issue, weet ik nu. We moeten zorgen dat we zo optimaal mogelijk presteren en dan zien we wel of dat genoeg is voor de winst. In de top kan iedereen van iedereen winnen. Als je je dat realiseert, hoef je niet meer bang te zijn om te verliezen.”

‘Het zijn totaal verschillende mensen, een Amsterdammer, een Rotterdammer en iemand die op een boerderij in Someren is opgegroeid.’

Je hebt wel perioden gehad waarin je vond dat je te weinig leiderschap in je team had. Daar heb ik in het waterpolo ook mee te maken gehad. Hoe heb je dat geprobeerd op te lossen?
,,Ik geloof in persoonlijk leiderschap. Je bent wie je bent, dat staat los van leeftijd of aantal interlands. Een van de vragen die we vooraf aan de spelers hebben gesteld is: ‘Wat kom je hier brengen?’ Die vraag zet ze aan

het denken en ze worden er door geactiveerd. Dat merken we duidelijk. De taakverdeling in de ploeg voor Rio was vaak kunstmatig en geforceerd. Het loopt nu allemaal veel beter. Het negatieve, de somberheid, daar zijn we helemaal vanaf.”

‘Ik had de arrogantie dat ik dacht dat ik mensen wel kon veranderen.’

Je vertelde net dat je drie aanvoerders hebt.
,,Seve van Ass, Billy Bakker en Mink van der Weerden. Zij vormen een goede weerspiegeling van de groep. Het zijn totaal verschillende mensen, een Amsterdammer, een Rotterdammer en iemand die op een boerderij in Someren is opgegroeid. Ze vullen elkaar goed aan. Je moet altijd rekening houden met het karakter van een volk. Hollanders hebben altijd hun mening klaar, weten het altijd beter. Prima, maar dat moet je wel kanaliseren.”

Hoe is dat in jouw geboorteland Argentinië bij een ploeg?
,,Top-down, nog steeds. De spelers hebben niets te zeggen. De coach bepaalt de route, klaar. Ik vraag me weleens af hoe het met mijn stijl van coachen in landen als Japan en Korea, en ook Argentinië, zou gaan. En ook of ik in een andere sport zou kunnen werken. Daarvoor mis ik waarschijnlijk te veel specifieke kennis. Als ik in het voetbal aan mijn assistent moet vragen hoe het bij corners precies in zijn werk gaat, dan ben je al weg. Ik zou dus geen hoofdtrainer kunnen zijn, maar zeker wel nuttig in een andere functie binnen een begeleidingsteam.”

‘Ik ben erachter gekomen dat deze baan veel meer gaat over de relaties die je met de mensen hebt dan over het hebben van een goede strafcornervariant.’

Ik zit ruim twee jaar in het bestuur van Excelsior. Ik ben natuurlijk geen voetbalcoach, maar heb wel verstand van mensen, teamprocessen en gedrag. Daar gebruiken ze me dan ook voor, als klankbord voor coach, staf en directie. Erg leuk.
,,Ik ben geïnteresseerd in andere landen en in andere sporten. Kijk altijd of ik daar dingen zie die ik kan overnemen. Soms ben ik bijvoorbeeld jaloers op dat meedogenloze dat de Argentijnen hebben. Niks ja maar, het moet gedaan worden, BAM!”

HOOFDSTUK 9

JEROEN OTTER

‘Sjinkie is het alphamannetje, hij is de kleinste van het stel, maar heeft de grootste mond. Hij ziet alles, heeft een groot observatie-vermogen. Zo iemand mis je dan heel erg. Het was verdomd lastig allemaal.’

Jeroen Otter (27 mei 1964)

Carrière als sporter:
1983-1992 nationale selectie

Carrière als coach:
1992-1998 bondscoach USA
1999-2001 hoofd wedstrijdorganisatie KNSB
2001-2002 prestatiecoach Olympisch comité België
2002-2004 DSB Schaatsploeg
2004-2010 oprichter/hoofdcoach internationale ploeg
2010-…… bondscoach Nederland

Persoonlijk kende ik Jeroen Otter nog niet zo goed. Ik had hem natuurlijk weleens gezien op Papendal, maar we hadden nooit veel contact. Toch vind ik hem een heel interessante coach, die zeker een hoofdstuk waard is in dit boek. Hij komt op mij namelijk als zeer vooruitstrevend over, wat onder meer blijkt uit zijn creatieve aanpak rondom het meetrainen van atleten uit andere landen.
Als je de opmars ziet van het shorttrack in Nederland, dan is die populariteit te danken aan toppers zoals Sjinkie Knegt en Suzanne Schulting, maar zeker ook aan de coach Jeroen Otter, die een boegbeeld is geworden van zijn eigen passie. Daarnaast merkte ik dat hij openstaat voor innovaties in de sport in het algemeen, want hij kijkt toch wel door een heel aparte bril naar andere sporten. Zo begon ook ons gesprek.

Jeroen, jij kijkt ook graag bij andere sporten en hebt daar dan vaak vragen bij, toch?
,,Bij het waterpolo bijvoorbeeld vraag ik me af waarom de spelers geen haaienvinnenpakken dragen, zoals vroeger zwemmer Ian Thorpe. Ik hoorde dat het probleem is dat ze dan door de tegenstanders beter vast te pakken zijn. Oké, maar zo'n pak heeft wel drijfvermogen en een keeper wordt niet vastgepakt."

Interessante opmerking. Wij doen het al honderd jaar zo. Het zou een keeper inderdaad kunnen ontlasten als hij meer drijfvermogen heeft.
,,Een andere vraag, misschien een stomme, maar waarom hebben waterpolokeepers geen handschoenen aan? Dat hoeven geen klassieke handschoenen te zijn, maar van plastic ofzo. Mijn zoon keept bij het voetbal en door handschoenen worden die handen drie keer groter. Bij het WK vrouwen kreeg Nederland twee doelpunten niet tegen, omdat de keepster de bal nog net met de vingertoppen raakte. Dat was wel met handschoenen aan, het scheelt echt. Elke centimeter kan het verschil maken. Zó kijk ik naar andere sporten, die ik niet goed ken. Hoewel ik zelf onder meer in mijn jeugd waterpolo heb gespeeld."

Welke club?
,,De Futen uit Amstelveen. Van mijn zesde tot mijn twaalfde heb ik daar aan zwemmen, schoonspringen en waterpolo gedaan. Ik lag dus elke dag wel een keer in het bad."

Wat zijn dilemma's in jouw eigen sport?
,,Onder meer waar je het accent legt, bij de individuele prestaties of de relay? Als je voor het individu kiest, komen er misschien twee heren en twee dames bij de top-8, goed voor de A-status bij het NOC*NSF. Dat is in deze sport nog steeds de grootste inkomstenbron. Met een goede relay (estafette, rvg) heb je de kans dat er meer mensen voor een stipendium (A-status, rvg) in aanmerking komen. En ik wil een trainingsgroep van minimaal zestien sporters hebben. Dat is best lastig. Daarom trainen er ook buitenlanders mee, die daarvoor betalen."

'Talent is slechts een ondergrens.'

Toen ik in 2013 bij de waterpolomannen kwam, was er geen plan en geen geld. We zijn dus ook commercieel gaan denken. We hebben een businessclub opgezet en deden bijzondere dingen om sponsors er bij te betrekken. Wij namen de mensen mee de kleedkamer in en ze mochten bij de wedstrijdbespreking zijn. Dat gebeurde nooit. Jij doet ook zoiets, door concurrenten mee te laten trainen.
,,Het niveau van de trainingen gaat omhoog, én ze betalen er bovendien voor. Wij zijn een sparringpartnerssport. Rijders en coach moeten worden blootgesteld aan andere patronen en die moet je leren ontdekken en herkennen. Anders ga je op een gegeven moment niet meer vooruit en laat je dus iets liggen. Door mensen uit een andere cultuur en met een andere techniek erbij te halen, krijg je constante prikkels."

Dat creëert scherpte, lijkt me. Maar ik las ergens dat de schaatsbond er niet zo blij mee was dat er anderen bij jou mochten meetrainen.
,,Ook NOC*NSF heeft zich in het begin afgevraagd of dat nou wel moest. Dat wij mensen in onze keuken laten kijken en ook nog beter maken. In de aanloop naar Pyeongchang trainde er bij ons een Amerikaan mee en die haalde bij de Winterspelen een zilveren medaille. Oké, die heeft hij mede dankzij ons gehaald, maar wij werden ook beter omdat hij erbij was. Sjinkie won ook zilver. Die eenlingen, zoals die Amerikaan, verlaten huis en haard voor hun sport en hebben toch een andere drijfveer. Zo iemand gaat vaak net iets verder."

Dat merken wij in het waterpolo ook. Die jongens uit de oude Balkan geven soms net een tandje extra. Door hun sport onttrekken ze zich aan de armoede in hun land. Dat kan het verschil maken.
,,Wij hoorden dat vroeger over de mensen uit de voormalige DDR. Om wat plezier uit het leven te halen, moesten ze op sportgebied excelleren. Ze kregen een betere flat en misschien een Trabantje. Dan ben je waarschijnlijk bereid om er extra hard voor te gaan.
Heel veel mensen hebben talent. Maar kan je het opbrengen om 350 dagen in het jaar in de anonimiteit te trainen, zes dagen in de week? Als het tegenzit, word je niet eens voor een EK, WK of Olympische Spelen geselecteerd. Het is attitude, de instelling. Die is nog belangrijker dan het talent dat een sporter heeft om hard op het ijs te schaatsen. Talent is slechts een ondergrens. Maar hoe ga je om met tegenslagen?"

Jorien ter Mors uit jouw shorttrackploeg bleek ook talent voor langebaanschaatsen te hebben.
,,Toen ze in 2013 voor het eerst aan het NK allround meedeed, trainde ze één keer per week op de langebaan en had ze nog nooit een 500 meter gereden. Toch heb ik tegen haar gezegd dat ze in het eerste interview dat ze zou hebben meteen moest roepen dat ze kampioen wilde worden. We hadden geen idee of dat er inzat. Bluf maar, leg die druk op jezelf. Want die druk zou er in het jaar daarop, het Olympisch jaar, toch wel zijn, met veel aandacht, veel media. Dan kan je er maar beter aan wennen. Jorien werd uiteindelijk Nederlands kampioen en won drie van de vier afstanden."

Heeft het meedoen aan twee disciplines door Jorien gebracht waar je op had gehoopt?
,,Jazeker. Bij shorttrack zat het niet mee. Op de relay werden we gediskwalificeerd en op de drie individuele afstanden werd ze vierde, vijfde en zesde, dus net geen medaille. Die haalde ze daarna wel op de langebaan, goud op de 1500 meter. Vooral de manier waarop ze dat deed, was pure klasse. Ze werd hier en daar als arrogant betiteld, net als Sven Kramer. Maar die atleten zijn gewoon zo overtuigd van hun kunnen."

'Usain Bolt is heel snel, maar heeft laten zien dat hij niet de beste voetballer is.'

Er zijn mensen die zich daar dan aan storen, maar ik vind het juist mooi. Die categorie sporters durft zich ten minste uit te spreken. Ik vraag me ook af waarom er in Nederland voor Olympische Spelen zo voorzichtig wordt gedaan met het uitspreken van het verwachte aantal medailles. Het is altijd de vorige score plus één. Zeg nou gewoon dertig.

Oké, dan haal er je 22 of 26 medailles. Nou en? De wereld vergaat niet. Iedereen doet daar zo moeilijk over.
,,Bij de Winterspelen in Sotsji haalde Nederland afgezien van één shorttrackmedaille er 23 op de langebaan. Een prachtige score, maar de twee Spelen ervoor waren het acht en negen medailles en daar waren we destijds óók tevreden mee. Daar begreep ik niets van. Tot de ijsbaan in Turijn werd gebouwd, hadden we in Nederland meer overdekte banen dan in de hele rest van de wereld. Dan mag je toch verwachten dat we bij het langebaanschaatsen veel beter presteren dan andere landen? Spreek uit waar je voor komt! Weg met dat gelimiteerde denken.
Een van de mooiste momenten in mijn tijd als coach maakte ik in 2016 mee bij het WK in Zuid-Korea, in het hol van de leeuw. We hadden een jong meisje bij ons, 18 jaar, Suzanne Schulting. Ze moest in de kwartfinale tegen de nummer één en twee van het vorige WK, pittige loting dus. Kwam ik in de kleedkamer, zij heel enthousiast. Nee Suus, je zit in de zware tweede rit. Nou, dat vond ze prachtig en ze had er zin in. Ik wist niet wat ik hoorde. Uniek, zo'n instelling. Ze schakelde ook een van die twee toppers uit en haalde de halve finale."

'Heel veel mensen hebben talent. Maar kan je het opbrengen om 350 dagen in het jaar in de anonimiteit te trainen?'

Heb je weleens last van de vele aandacht voor het langebaanschaatsen?
,,Nee. Ik vind dat wij gezegend zijn met zo'n grote broer. Natuurlijk werden we lange tijd niet als gelijke beschouwd. Dat is nu redelijk rechtgetrokken. Het Nederlandse publiek heeft shorttrack ontdekt als een gave sport. Daar hebben we heel veel voor gedaan. Om in het begin zendtijd te kunnen krijgen van de NOS hebben we van alles aangepast.
Net zoals er landen in het langebaanschaatsen tegen Nederland opkijken, keken wij bij shorttrack tegen Korea op. Er was het gevoel dat we alleen maar voor de spek-en-bonen plekken reden. Dus heb ik een Koreaanse wereldkampioen, Kwak Yoon-gy, uitgenodigd om met ons mee te trainen. Ik wilde hem gebruiken om de Koreanen van hun voetstuk te halen. Hij was in 2013 acht weken bij ons en onze sporters zagen toen dat hij ook gewoon zijn zwakke punten had. Dat besef was heel belangrijk."

Wat is er in de organisatie nog meer veranderd?
,,We hebben drie RTC's gekregen, regionale talentencentra. Met coaches, die zelf in de top hebben gereden. Het is net zoals in jouw sport. Je kunt misschien wel heel hard zwemmen, maar als je niet weet waar je moet gaan liggen om de bal te krijgen, dan heb je er niets aan.
Pieter van den Hoogenband zal niet automatisch een goede waterpoloër

zijn geweest. Usain Bolt is heel snel, maar heeft laten zien dat hij niet de beste voetballer is.
Dat is bij shorttracken ook zo. Je moet het spel herkennen, weten wanneer je moet inhalen en wanneer je moet verdedigen. Als je dan pas, zoals vroeger op je negentiende in een goed trainingsprogramma terechtkomt, is dat te laat. Nu krijgen we de talenten veel eerder binnen. Dat scheelt enorm."

Jij bent een van de pioniers van het shorttrack. Wanneer ben je er zelf mee begonnen?
,,Ik was 15 jaar. Eerst deed ik aan langebaanschaatsen. Mijn eerste EK en WK waren in 1983. In 1988 was shorttrack een demonstratiesport op de Winterspelen van Calgary. We kregen nul aandacht, geen officiële kleding van NOC*NSF en ook mochten we in tegenstelling tot shorttrackers bij andere landen niet meelopen bij de openingsceremonie. Daar had ik toen zo de pest over in dat ik niet, zoals de bedoeling was, ben gestopt. Jongens, we gaan door tot 1992. Ik studeerde economie en wilde eigenlijk op de beurs gaan werken.
We verloren met de relay vijf jaar geen wedstrijd, maar bij het enige Olympische kwalificatietoernooi in 1991 werden we gediskwalificeerd en gingen niet naar de Spelen in Albertville. Ik werd zesde op een individueel nummer, dat was bij NOC*NSF aanvankelijk genoeg voor een startbewijs, maar later weer niet.
Ik ben toen meteen gestopt en gaan coachen. Ik was pas 27 jaar. Ik heb zes jaar in de Verenigde Staten gezeten, ben onder meer prestatiemanager van het Belgisch Olympisch Comité geweest en had later een eigen internationale ploeg, met mensen uit België, Israël, Letland, Oostenrijk en Nieuw-Zeeland. Iedereen wilde met ons samenwerken. Blijkbaar heeft dat te maken met de manier waarop Nederlanders de zaken aanpakken en welke uitstraling dat team toen had. Wij zijn open."

'De hele kwestie heeft Yara 140.000 euro gekost. Dat geld had ze natuurlijk niet en moest bij elkaar worden geschraapt.'

Je kreeg te maken met het dopinggeval van Yara van Kerkhof, dat later een wassen neus bleek te zijn. Hoe ben je daar binnen je groep mee omgegaan?
,,Heel lang wist niemand het. Pas de dag voordat we naar Azië zouden gaan voor de Winterspelen van 2018 heb ik het team ingelicht. Ik was bang dat als de uitspraak openbaar zou worden gemaakt er allemaal journalisten op het vliegveld in Tokio zouden staan met vragen. Maar we zaten in de bus naar Schiphol toen we de mededeling kregen dat de zaak was

geseponeerd. Yara haalde daarna in Pyeongchang zilver op de 500 meter en brons op de relay.
Maar daarmee was het dus nog niet voorbij. De ISU (Internationale Schaatsunie, rvg) had tot 15 april de gelegenheid om in beroep te gaan, maar we wisten al dat ze dat niet zouden doen. Maar het was 15 april min een uur en ineens stelde WADA, het anti-dopinginstituut, wel een hoger beroep in. Ja, dat meisje heeft heel wat te verduren gehad. De hele kwestie heeft Yara 140.000 euro gekost. Dat geld had ze natuurlijk niet en moest bij elkaar worden geschraapt. Ze had het prijzengeld van de Spelen, haar ouders sprongen bij, NOC*NSF hielp een beetje mee en ze had gelukkig voor een bepaald bedrag een rechtsbijstandverzekering.
Er is met verschillende onderzoeken aangetoond dat het lichaam van Yara anders reageert omdat door haar hartafwijking nog steeds bloedvaatjes

langs haar longen gaan in plaats van erdoorheen. Dat hadden ze dus even over het hoofd gezien en in oktober trok WADA het beroep terug. Maar Yara heeft uiteindelijk maar 3.000 van de 140.000 euro teruggekregen. Dat is belachelijk!”

En dan het ongeluk van Sjinkie Knegt, die zware verbrandingen opliep. Dat had ongetwijfeld ook een grote impact op de groep.
,,Het gebeurde de dag voor het EK in Dordrecht. Ik werd ’s morgens gebeld door zijn vrouw. Ze zat bij hem in ambulance op weg naar het ziekenhuis. Dat het ernstig was, was duidelijk, maar verder waren er nog geen details bekend. Wanneer zeg je dan wat tegen de atleten? Ik ben eerst het ijs opgegaan en heb met ze getraind. Ik kon ze nog niet vertellen hoe de situatie precies was, dus moest ik ze er dan wel mee belasten? Ik overwoog zelfs om het over het EK heen te tillen.
Maar toen kwamen de eerste tweets al. Sjinkie komt uit een dorpje en als daar een traumahelikopter landt, weet iedereen het. En ze hebben daar ook een dorps-app. Bovendien werd Sjinkie herkend in het ziekenhuis. Ik moest het dus wel naar buiten brengen. Ik heb mensen als Maurits Hendriks en de voorzitter van de schaatsbond ingelicht en ook de groep bij elkaar gehaald. Het was natuurlijk een grote schok, er werd gehuild. Ik heb ze voorgehouden dat we twee dingen konden doen, blijven hangen in ons verdriet of bij het EK het publiek laten zien hoe sterk we waren. Dat hebben we goed opgepakt.

‘Tot de ijsbaan in Turijn werd gebouwd, hadden we in Nederland meer overdekte banen dan in de hele rest van de wereld.’

Het heeft grote impact als iemand als Sjinkie, onze kopman, er plotseling niet meer bij is. Afgezien dat we zijn snelheid op het ijs misten, was dat ook het geval met zijn aanwezigheid daarbuiten. Sjinkie is het alphamannetje, hij is de kleinste van het stel, maar heeft de grootste mond. Hij ziet alles, heeft een groot observatievermogen. Zo iemand mis je dan heel erg. Het was verdomd lastig allemaal.”

Ook op zo’n moment heb jij een belangrijke rol.
,,Voor de jongere atleten ben ik soms een vaderfiguur, voor de anderen misschien een oudere broer en soms moet ik ook de boeman zijn. Ik vind die verschillende rollen wel mooi, uitdagend.”

Welke rol vind je het mooiste?
,,Beslissingen nemen, knopen doorhakken.”

Hoe lang wil je nog doorgaan als coach?
,,Toen ik als coach bij de Amerikanen begon, was ik 27 jaar en waren er maar twee sporters ouder dan ik. Nu ben ik natuurlijk veel ouder dan iedereen. Als ik zou voelen dat ik daardoor de binding met de ploeg ga verliezen, zou ik van de ene op de andere dag stoppen. Het belangrijkste is en blijft om als coach een voedingsbodem en een sfeer te creëren die toereikend zijn om de atleten het uiterste uit zichzelf te laten halen.”

*Na deze baan zou je bijvoorbeeld aan een rol als prestatiemanager bij NOC*NSF kunnen denken?*
,,Misschien wel. Ik kijk wel graag naar andere sporten en ben erg geïnteresseerd in innovatie in de sport. Niet alleen op gebied van materiaal, maar ook op de manier van trainen. We moeten zonder beperkingen durven denken.”

HOOFDSTUK 10

LOUIS VAN GAAL

‘Ik weet dat veel mensen het in twijfel trekken, maar de trainer is in het hele teambuildings-proces toch echt belangrijker dan zijn spelers, want hij bepaalt de richting.’

Louis van Gaal (8 augustus 1951)

Carrière als speler:

1972-1973	Ajax
1973-1977	FC Antwerp (Bel)
1977-1978	Telstar
1978-1986	Sparta
1986-1987	AZ

Carrière als coach:

1986-1988	assistent coach AZ
1988-1991	assistent coach Ajax
1991-1997	Ajax
1997-2000	FC Barcelona (Spa)
2000-2002	bondscoach Nederland
2002-2003	FC Barcelona (Spa)
2003-2004	technisch directeur Ajax
2005-2009	AZ
2009-2011	Bayern München (Dui)
2012-2014	bondscoach Nederland
2014-2016	Manchester United (Eng)

Louis van Gaal is zonder twijfel een van de beste voetbalcoaches die Nederland ooit heeft gekend. Kijk naar zijn erelijst en je weet genoeg. Hij is ook een van de meest besproken coaches aller tijden. Vaak botste hij met de media en dat leverde dan weer spraakmakende televisie op. Spreek voetballers die met Van Gaal werkten en je hoort louter positieve verhalen. Dan vallen er termen als vakman, strateeg, niets aan het toeval overlatend, duidelijk en oog voor details. Natuurlijk maakte mij dat als zijn collega al eerder nieuwsgierig. In 2009 was ik een dag te gast bij hem in Alkmaar bij AZ en twee jaar later ben ik hem gaan opzoeken bij Bayern in München. Louis gaf me bij beide clubs een rondleiding en legde me open en eerlijk uit wat er goed ging en wat niet.
Wat me van beide keren vooral is bijgebleven, is zijn perfectionisme. Louis dacht aan alles en probeerde overal direct of indirect invloed op uit te oefenen. Het waren voor mij heel inspirerende gesprekken en dus was het niet meer dan logisch dat ik hem heb gevraagd mee te werken aan dit boek. Na mijn per mail verstuurde verzoek kreeg ik binnen 24 uur een positief antwoord terug met als enige vraag of het onderhoud in Noordwijk kon plaatsvinden. Dat was natuurlijk een kleine moeite en zo kwam er in de lounge van hotel Huis ter Duin een zeer boeiend, twee uur durend gesprek op gang.

Louis, mijn vader is 76 en heeft al 62 jaar een seizoenkaart van Sparta. Ik ging in de jaren tachtig als klein ventje met hem en mijn opa mee naar Spangen. Daar zag ik jou voetballen en het beeld dat ik heb, is dat jij tot de beteren bij Sparta behoorde.
,,Ik was in ieder geval een bepalende speler. Ten eerste was ik aanvoerder, ik coachte in het veld de spelers en ik was een creatieve middenvelder, die onze aanvallers van steekpassjes en dieptepasses voorzag. We speelden met Sparta om de vierde plaats in de eredivisie, haalden Europees voetbal. Het was mijn mooiste tijd als voetballer."

'Omdat ik vrij overtuigd ben van de dingen die ik doe, ken ik als persoon niet veel dilemma's.'

Daarna werd je een zeer succesvolle coach. Kan je vertellen over de dilemma's die je in die hoedanigheid hebt meegemaakt?
,,Het eerste dilemma kwam al snel in mijn eerste jaar als hoofdcoach van Ajax in 1991. Ik had het van Leo Beenhakker overgenomen, won mijn eerste wedstrijd tegen Sparta, maar daarna liep het een stuk minder. Dan gaat het bij een club als Ajax meteen bewegen. Er werd om Cruijff geroepen. We speelden in de derde ronde van de UEFA Cup tegen het Spaanse Osasuna, waarvan wij natuurlijk niet mochten verliezen. Toen zijn we meer verdedigend gaan spelen, tegen alle principes van Ajax in. In een 1-4-4-2-systeem stelde ik Bergkamp op als buitenste rechtermiddenvelder en Winter op 10, als controlerende, maar ook aanvallende middenvelder. Terwijl Dennis Bergkamp juist door mij op 10 was komen te staan. Bij Cruijff stond hij altijd rechtsbuiten en bij diens opvolger, Linder, speelde hij helemaal niet. Toch heb ik Bergkamp toen even weggehaald van 10.
Zo schopte ik bij Ajax tegen heilige huisjes aan, best een dilemma dus. We wonnen gelukkig met 0-1 en gingen naar de kwartfinale. En wie maakte het doelpunt? Bergkamp!"

Soms pakken dat soort dingen goed uit. In het zo succesvolle vorige seizoen van Ajax kwam Tadic in de spits te staan. Was dat toeval?
,,Nee, dat zie je verkeerd. Wat is toeval in de sport? Als Dolberg uit vorm is en Huntelaar eigenlijk over the hill, ga je als coach nadenken hoe je dan het beste kunt spelen. Ik vind dat geen toeval. Tadic daar neerzetten, was logisch. Dat had de coach goed gezien. Zo speelde Johan Cruijff ook altijd, bij Ajax én Barcelona. Hij was, zoals we dat noemen, de eerste valse spits."

Bij welke club speelden voor jou de meeste dilemma's?
,,Omdat ik vrij overtuigd ben van de dingen die ik doe, ken ik als persoon niet veel dilemma's."

Maar je hebt op z'n tijd toch wel twijfels?
,,Nee, twijfels heb ik ook niet. Ik zeg niet dat ik helemaal zonder twijfels ben, maar als het weleens voorkwam, had ik altijd nog mijn assistenten en de spelersgroep en namen wij nog eens de voors en tegens door. Ik luisterde dan naar hun argumenten. En als ik uiteindelijk mijn beslissing nam, deed ik dat zonder twijfel."

Andere clubs, andere landen, dus ook andere dilemma's?
,,Ja, dat staat buiten kijf. Maar voor mij geldt wel dat spelers zich overal aan de regels dienen te houden. Die hebben we vooraf met elkaar afgesproken en daar moet iedereen zich aan houden. In zuidelijke landen worden de vedetten vaak anders behandeld, bij mij niet als het binnen het teambuildingsproces valt. In het totale mens-principe probeer ik wel de individuele mens op mijn en zijn beste manier te benaderen.
Bij Barcelona zette ik Rivaldo niet op 10, maar op 11 (linksbuiten, rvg). Hij vond dat niet leuk, maar deed het wel. Totdat hij tot wereldvoetballer van het jaar werd gekozen en hij mij vroeg of hij de spelersgroep mocht toespreken. Dat vond ik prima. Ik dacht dat hij zijn medespelers wilde bedanken voor hun aandeel in de prijs die hij had gekregen. Maar nee, hij zei in een paar woorden dat hij in het vervolg niet meer op 11, aan de buitenkant, zou spelen.
Ik had de voorgaande twee seizoenen met Rivaldo pittige discussies gehad. In het eerste jaar vocht ik die voor de groep uit, in het tweede jaar individueel. Dat kwam omdat ik me in cultuurdimensies had verdiept en vervolgens die kennis wilde toepassen. Eigenlijk was dat tegen mijn principes in, want het betreft hier een teamsport en dan vind ik dat je zaken altijd met de hele groep dient te bespreken.
Maar oké, als Rivaldo wilde laten zien dat hij het op 10 aankon, mocht hij dat in het tweede team doen. Ik wil mijn elftal wel aan een speler aanpassen, maar dan moet hij zich wel waarmaken op die positie. Ik vond Rivaldo geen goede 10. Hij had te weinig oriëntatie om centraal op het middenveld te spelen. Toen heb ik mijn grootste fout gemaakt om hem na twee wedstrijden toch weer terug te halen en in het midden te zetten.

'Ook moet de VAR de baas zijn en niet de scheidsrechter.'

Het probleem was dat de andere spelers Rivaldo zo belangrijk vonden dat ze zonder hem met minder overtuiging speelden. Terwijl hij met zijn weigering om op 11 te spelen geen respect voor het team had getoond en het teambuildingsproces op zijn kop zette met zijn actie. Hij zei geen respect voor mij te hebben, omdat ik niet zou weten wat in hem als topvoetballer omging. Ik had namelijk zelf niet op zijn niveau gespeeld! Dat laatste klopte, maar dat wil niet zeggen dat ik niet wist met welke druk hij op links speelde. Daar had ik al twee jaar met hem over gesproken. Maar het gaat bij mij altijd om het teambelang en het teambuildingsproces.
Al met al heb ik het dus slecht opgelost, want het was qua voetbal ons beste jaar bij Barcelona, maar we wonnen niets. Voor de verkiezing van Rivaldo tot voetballer van het jaar door France Football waren we koploper in de Spaanse competitie en stonden we in de halve finale van de Champions League en de nationale beker. Dat hebben we toen allemaal verspeeld."

'Dat was dus wel een dilemma voor me. Moest ik mezelf een beperking opleggen over de manier waarop ik de dag wilde indelen?'

Je had het over cultuurdimensies. Vertel daar eens iets meer over.
,,Kijk, mij verdiepen in de mens deed ik al. Je weet dat ik het totale mens-principe toepas. Ik communiceer altijd met spelers. Wat die cultuurdimensies betreft heb ik een stoomcursus van de zoon van voormalig bondscoach Frantisek Fadrhonc gekregen. Dat heb ik proberen toe te passen, maar soms moet je jezelf gewoon te veel beperken. Je moet dan uitkijken dat spelers zich niet te belangrijk gaan voelen, omdat je zoveel aandacht aan een speler in het bijzonder geeft. En voetbal is toch echt een teamsport, geen individuele sport. Ik weet dat veel mensen het in twijfel trekken, maar de trainer is in het hele teambuildingsproces toch echt belangrijker dan zijn spelers, want hij bepaalt de richting."

Guardiola is een van de spelers uit jouw tijd bij Barcelona.
,,Hij was mijn captain. Ik weet zeker dat bij hem als trainer speldiscipline ook een heel belangrijke factor is. Voetballers spelen zoals hij wil spelen, en niet andersom. Dan zijn er altijd spelers die je als trainer niet kunt overtuigen. Guardiola heeft bij Manchester City ook spelers gehaald die nooit of bijna nooit spelen. Dat komt waarschijnlijk omdat ze niet openstaan voor zijn visie. Neem bijvoorbeeld dit jaar Sané of Mahrez. Het is ook belangrijk dat karakters bij elkaar passen."

Hoe kom je daar voordat je spelers aantrekt achter?
,,Je kunt eerst een soort psychologisch onderzoek doen. Dat deed ik voor het eerst bij Ajax, in een gesprek voordat een speler werd aangetrokken, en vooral bij AZ met meer psychologische kennis. Dat was daar ook mogelijk omdat ik door mijn directe verbinding met Marcel Brands en Toon Gerbrands alles onder controle had. Vaak ben je niet in de gelegenheid om spelers uit te testen, omdat de transfermarkt een heksenketel is geworden. Buiten de medische testen is er ook veel druk door de moordende concurrentiestrijd tussen clubs."

Waar kijk je dan bij een speler naar, of hij gretig en gemotiveerd is?
,,Niet alleen of hij gretig is, maar ik praat ook over zijn toekomstige positie in het elftal en wat ik van hem verlang. Ik kijk ook hoe hij op bepaalde situaties reageert, daarin daag ik hem gewoon uit. Daar ben ik wel goed in, hahaha."

En als een speler in zo'n kennismakingsgesprek aangeeft dat hij iets wil?
,,Dan luister ik en ga ik eventueel in discussie met hem. Dat is een belangrijk leermoment, voor de speler, maar zeker ook voor mij. Hoe reageert hij op mij als ik het niet met hem eens ben? En als ik hem meedeel dat wij hem willen kopen voor een andere positie dan hij gewend was bij zijn vorige club? Het gaat dus niet alleen over discipline en regels, maar ook over hoe wij zien waar hij belangrijk kan zijn voor ons elftal. Eventueel laten we videobeelden zien om direct onze visie over te brengen."

Een speler wordt niet alleen door jou als trainer beïnvloed, maar ook door zijn omgeving, zijn ouders, zijn zaakwaarnemer.
,,Dat kan allemaal wel, maar volgens mij is de speler altijd verantwoordelijk voor zichzelf. Ik heb me altijd afzijdig gehouden van makelaars en agenten. Alleen als ik een dubbelfunctie, trainer én technisch directeur, had, mochten ze met me komen praten. Anders dus niet. Ik sprak alleen met de speler. Als die dan vroeg of ik een keer met zijn agent wilde praten, dan deed ik dat, maar alleen met de speler zelf erbij. Ik ben zo open als een boek, communiceer waarschijnlijk meer dan welke andere trainer ook. Iedere speler die bij mij komt spelen, weet waar hij aan toe is. En dan moet hij zich gewoon aan de door ons afgesproken regels houden, dat is toch niet zo moeilijk?"

Maar als hij dat niet doet, heb je een probleem.
,,Voor mij niet, dan is het exit. Dan vind ik het als mens wel erg, maar als trainer wordt dat van je verwacht. En hoe goed is een speler als hij niet doet wat wij van hem vragen? Als het geen teamspeler is, heb je er niets aan. Daar heb ik het laatst in een interview in El Pais over gehad. Dat heeft veel teweeggebracht. Rivaldo reageerde erop door weer eens te benadrukken dat hij zo'n geweldige speler was en ik als speler niets voorstelde. Ik zou jaloers op hem zijn geweest, of zoiets. Dan houdt het op, hè."

Iets heel anders. Heb je in de zomer genoten van het vrouwen-WK?
,,Nee. Want ik vind dat Nederland onder zijn niveau heeft gespeeld. Ook in de finale. Jammer, want dat is het hoogste podium. Als team hebben ze wel fantastisch gepresteerd en daar zijn ze ver mee gekomen. Dat bedoel ik als ik zeg dat voetbal een teamsport is. Dit is dus een voorbeeld dat de spelers individueel niet hun hoogste niveau halen, maar als team wel tweede van de wereld worden."

De VAR heeft ook bij het WK vrouwen een grote rol gespeeld. Wat vind je van die video-assistentie, wordt het voetbal daardoor eerlijker?
,,Natuurlijk is het zo eerlijker. Alleen wordt de verkeerde structuur toegepast. Ik vind dat de VAR de regels moet interpreteren. Maar er zitten daar in Zeist scheidsrechters en die hebben minder vermogen om het spelletje te doorzien. Daar moet je dus ex-spelers of ex-coaches voor gebruiken.
Ze hebben het zelf allemaal meegemaakt op dat veld.
Ook moet de VAR de baas zijn en niet de scheidsrechter. Die moet in een vol stadion naar de kant om de beelden te bekijken en dan soms tegen het oordeel van de videoscheidsrechter ingaan. Dat kan toch niet?"

Als je naar de coach van de vrouwen, Sarina Wiegman, kijkt, wat zie je dan?
,,Ik heb het gevoel dat ze aan haar principes vasthoudt. Ze geeft veel vertrouwen aan speelsters, want ze laat ze heel lang staan. Ik had zelf in bijna alle wedstrijden op het WK eerder gewisseld. Ik wisselde af en toe zelfs al spelers voor de rust. Het kan natuurlijk zo zijn dat er bij de vrouwen een groot verschil in kwaliteit was tussen de basisspelers en de reserves. Dat kan ik niet beoordelen. Maar wat ik van die Roord en Beerensteyn heb gezien, was dat ze wel wat toevoegden."

In het waterpolo mag je onbeperkt wisselen en haalde ik er wel spelers al na vijf minuten uit, zodat mijn beste mensen aan het einde van de wedstrijd nog fit waren.
,,Jij hebt het een stuk makkelijker gehad dan voetbaltrainers. Ik had ook wel vliegende wissels willen hebben."

'Social media leiden kinderen op tot individuen.'

Het is zeker een beperking als je, zoals in het voetbal, maar drie wissels hebt. Als je doorlopend mag wisselen en soms een van je spelers even naar de kant kan halen, kan je ook van de media geen kritiek krijgen over een in hun ogen verkeerde wissel.
,,Ik denk dat de media hier geen rol in spelen, maar het teambuildingsproces. Maar ook ik heb te maken gehad met spelers die boos keken als ze eruit moesten en het daar niet mee eens waren. Ze vergeten altijd dat de coach al duidelijk vertrouwen in hen heeft uitgesproken, want zij mochten aan de wedstrijd beginnen."

Zou Sarina Wiegman hoofdcoach kunnen zijn van, bijvoorbeeld, de mannentak van ADO Den Haag?
,,Ik denk het wel. Waarom niet?"

Het is natuurlijk niet gebruikelijk dat een vrouw in het voetbal een mannenteam coacht. Maar als iemand het doorbreekt, is het over een aantal jaren misschien ook wel normaal.
,,Het is niet niks als je zoals Sarina Europees kampioen en tweede van de wereld bent geworden. Als je hoort hoe al die speelsters over het team spreken, is dat ook haar verdienste. Dat heeft ze op een geweldige manier gedaan."

Er was duidelijk een vertrouwensrelatie tussen speelsters en de coach.
,,Dat is knap, hoor. Want ze heeft de tijd tegen. Social media leiden kinderen op tot individuen. Vroeger had je het gezin en de vriendjes op school en op straat, dat was het. Nu heb je via je telefoon contact met de hele wereld. Dat is tegen de principes van het teamgebeuren in. Tegenwoordig denken spelers steeds meer vanuit zichzelf."

Rinus Michels selecteerde voor het EK van 1988 vanaf nummer 15, 16, 17 spelers waarvan hij wist dat ze zouden accepteren als ze geen minuut zouden spelen en niet voor gezeur zouden zorgen.
,,Dat heb ik ook gedaan. Kijk, iedereen wil toch graag spelen. Maar ik koos inderdaad voor die posities spelers die achter het team zouden blijven staan. Dat heb je nodig, want je gaat zes, zeven weken op elkaars lip zitten."

Hoe heb jij zo'n periode ervaren rond het WK van 2014?
,,Ik vond het prachtig. Het is niet makkelijk. Ik was de coach die voor het eerst familieleden in het hotel toeliet, weet je nog? Nu wordt het door iedereen gedaan. Maar toen kon het allemaal niet wat die Van Gaal weer deed."

'Ik heb het verwijt gekregen dat ik bij dat WK verdedigend speelde, maar dat was grote onzin.'

Wat was het gevolg dat je dat zo deed? Kreeg je daarvoor iets terug van de spelers, meer vertrouwen, meer krediet?
,,Daar doe je het niet voor. Je doet zoiets omdat je denkt dat de spelers daardoor rustiger en meer ontspannen worden. Ik deed het een dag voor de wedstrijd tegen wereldkampioen Spanje en haalde vrouwen en kinderen erbij om spanning weg te nemen. Voor dat WK was de berichtgeving alleen maar negatief, dat kregen de spelers ook mee en dus was er nog meer druk."

Wat vond je er het meest lastige aan om zes, zeven weken dicht op elkaar te zitten?
,,De keuzes, hè."

De keuzes van wie er speelden, of die van het systeem? Ik herinner me dat je met vijf verdedigers speelde.
,,Nee! Ik speelde afwisselend met vijf of drie verdedigers, afhankelijk van de kwaliteit van de tegenstander en de afgesproken tactiek. Ik heb het verwijt gekregen dat ik bij dat WK verdedigend speelde, maar dat was grote onzin. Misschien in de eerste helft tegen Spanje, maar die ploeg was ook zeer talentrijk en ingespeeld. We waren bij het WK elke wedstrijd gewoon de betere ploeg. Ik was het totaal niet eens met wat de media toen over ons zeiden en schreven, maar dat deden ze omdat ze zich moesten verantwoorden voor hun negatieve berichtgeving vooraf. Zo is misschien het idee blijven hangen dat we verdedigend speelden. Ik had het systeem dat we het meest speelden, 1-3-4-1-2, weken geoefend."

'Hij was ook al een oudere speler en mijn vrienden van de media zeggen dat ik met die categorie niet kan omgaan.'

1-3-4-1-2, en dan was Wesley Sneijder die 1?
,,Nee, dat hebben we omgegooid. Ik zette Nigel de Jong daar neer. Ik had hem aanvankelijk niet meer geselecteerd, maar toen raakte Strootman geblesseerd en viel af voor het WK. Heb ik toch Nigel er weer bijgehaald, ondanks dat ik eigenlijk een ander type speler zocht. Hij liet zich toen zo zien op de trainingen dat ik vond dat ik voor hem een plaats in het elftal moest vrijmaken. Dus heb ik de driehoek in het midden veranderd en niet met de punt naar voren, maar met de punt naar achteren laten spelen. Nigel was geweldig, ook als mens, een voorbeeld voor anderen. Eigenlijk heeft hij me bij dat WK het meest verrast.
Maar daardoor kwam Sneijder wel op een andere positie terecht. Op 10 had hij een veel vrijere rol gehad, nu stond hij op 8 (linkermiddenvelder, rvg) en moest hij veel meer lopen en ondergeschikt zijn aan het elftal. Ik heb hem inderdaad niet gebruikt waar hij het beste in is, maar dat wisten hij en ik van tevoren. Als vedette heeft Wesley toen op het WK geweldig in het teambelang gespeeld."

Is het toeval dat alle spelers uit die WK-selectie destijds hebben gespeeld in Brazilië?
,,Dat was geen toeval. Ik heb willen laten zien dat iedereen belangrijk was. Als je achterstaat, is het wel moeilijk om spelers, die op de bank zitten, speeltijd te geven. Maar we hadden daar maar één keer een achterstand. Tegen Mexico."

En die keeperswissel voor de penaltyserie tegen Costa Rica, had je daar van te voren over nagedacht en was het lastig voor je om Cillessen eruit te halen?
,,Ik wist het al drie maanden voor het WK."

Je had bedacht dat als dat zou gebeuren je het zo ging doen?
,,Bedacht is niet het juiste woord. Het was simpelweg analyseren. Cillessen had in zijn carrière nog geen penalty gestopt, dan is het voor mij niet zo moeilijk. Voor hem was het natuurlijk wel moeilijk. Dat wist ik ook. Daarom heb ik er vooraf niet over gesproken."

Wat heb je toen na afloop gedaan om Cillessen weer klaar voor de volgende wedstrijd te krijgen?
,,Ik heb daarna met hem gesproken en hem ook verteld dat hij niet goed op die wissel had gereageerd. Volgens mij hebben we het toen samen uitgesproken. Hij heeft de volgende wedstrijd ook gewoon weer gespeeld, want ik vond hem als keeper in het algemeen beter dan Krul."

Heb je er achteraf spijt van dat je in de halve finale tegen Argentinië niet weer die wissel voor de strafschoppen hebt toegepast?
,,We waren die wedstrijd veel beter. Ondanks dat bij hun Messi meedeed. Ik zette als laatste wissel Huntelaar in, omdat ik dacht dat hij het verschil zou maken. Achteraf kan je natuurlijk zeggen dat ik een plekje voor Krul had moeten vrijhouden. Maar dat is nu makkelijk praten. Dat is hetzelfde met dat Rivaldo-verhaal. Als ik het over zou mogen doen, had ik hem nooit uit het tweede elftal terug moeten halen.
Maar dat met die wissel tegen Argentinië was dus geen dilemma voor mij. Ik zag dat wij beter waren en een doelpunt konden maken."

'Ik kijk ook hoe hij op bepaalde situaties reageert, daarin daag ik hem gewoon uit. Daar ben ik wel goed in, hahaha.'

Hield jij met het oog op eventuele strafschoppenseries bij hoe de spelers van de tegenstanders eerder hun penalty's hadden geschoten?
,,Ja, natuurlijk. De keepers werden ook geïnstrueerd. Dat was voor die wedstrijd tegen Costa Rica nog een punt, want moesten we dat dan ook met Cillessen doen? Wij wisten al dat hij zou worden gewisseld."

Hoe heb je dat toen gedaan?
,,Je kunt een keeper natuurlijk ook nog vlak voor zo'n penaltyserie op het veld instrueren. Maar Krul hadden we wel van tevoren helemaal ingelicht."

Na Oranje kwam Manchester United. Heb je daar nog met dilemma's te maken gehad?
,,Jazeker. In mijn tweede jaar stonden we op een gegeven moment op de tweede plaats in de Premier League. Daarna hadden we een blessuregolf en verloren we drie keer achter elkaar. En dan wordt het mechanisme van spelersbelangen in werking gesteld en komen de door mij aangestelde aanvoerders Rooney en Carrick langs. Dat was voor mij een teleurstellende

ervaring. Ze vonden op dat moment mijn werkwijze veel te strak, discipline, regels. Hun verzoek was of het niet wat losser kon allemaal. Argumenten hadden ze niet, ja, ze zeiden dat ze tussen de middag weleens met hun vrouwen wilden lunchen. Ik zei dat ze weinig kans maakten, maar dat ik er over wilde nadenken.
Dat was dus wel een dilemma voor me. Moest ik mezelf een beperking opleggen over de manier waarop ik de dag wilde indelen? Aan de andere kant realiseerde ik me dat het niet heel veel zou uitmaken als de spelers wat minder met elkaar zouden eten. Bovendien stond er in die periode in de media al dat ik zou worden ontslagen. Ik heb toen de spelers wat meer vrijheid gegeven. Ze mochten thuis ontbijten en als er geen evaluatie was, mochten ze het ook 's middags zelf bepalen. Dat pakte goed uit, want we

wonnen de FA Cup. Dus een verstandige beslissing om iets van mijn filosofie opzij te zetten. Maar het was slechts een tegemoetkoming, met het teambuildingsproces en voetbaltactiek zelf had het niets te maken. Want als wij een evaluatie inplanden, moesten we toch met elkaar praten. En dat gebeurde toen natuurlijk regelmatig."

Werd daardoor de sfeer beter?
,,Nee, die was al goed. Ik kan de spelers achteraf niet zo veel verwijten, hoor. Het was niet echt een heel talentvolle groep en dat in ogenschouw genomen waren de prestaties helemaal niet slecht. We werden in de competitie gedeeld vierde en wonnen dus de beker. In de finale kwamen we met tien man te staan, en haalden het in de verlenging binnen. Dat gebeurt niet als de spelers er niet vol voor waren gegaan."

Hoe voelde het om toe te geven aan je principes, al was het maar een kleine aanpassing?
,,Nou, ik heb er lang over nagedacht. Het was niet zo dat die spelers bij me kwamen en ik de volgende dag de regels al meteen aanpaste. Maar ik wilde de ploeg tot het einde van het seizoen betrokken houden. Er was door die verhalen over een ontslag mediadruk en dan weten spelers precies wanneer ze bij je op de stoep moeten staan. Rooney en Carrick hadden in het eerste jaar ook al dit soort verzoeken gedaan, maar toen was het nee."

Ik las dat Rooney jou de beste trainer vindt die hij in zijn carrière heeft gehad.
,,Leuk dat hij dat zegt, natuurlijk. Hij was ook al een oudere speler en mijn vrienden van de media zeggen dat ik met die categorie niet kan omgaan. Onzin dus. Alles wordt bepaald of een speler, jong of oud, voor jou openstaat. Rivaldo is na Barcelona naar Olympiakos in Griekenland gegaan en heeft niets meer op dat niveau gepresteerd. Niets! We hebben nooit meer wat van hem gehoord, toch? Dus wie heeft gelijk? Je kunt niet zo maar afwijkend gedrag vertonen."

'Van trainers die gestudeerd hebben, denk ik dat ze beter hun visie kunnen overbrengen aan een spelersgroep, waarin mensen met verschillende karakters zitten.'

De beste spelers zijn later lang niet altijd ook de beste trainers. Wat missen ze meestal? Jij en ik hebben bijvoorbeeld een achtergrond in het onderwijs.
,,Het belangrijkste is dat een trainer teamoriëntatie heeft. Guardiola kon als speler al voor de hele ploeg denken, Danny Blind ook, Frank de Boer ook, Phillip Cocu ook. Dat kunnen meestal spelers die in het centrum van het veld hebben gespeeld, als middenvelder of als verdediger. Dan moeten ze natuurlijk als mens ook nog goed in elkaar zitten en kunnen communiceren met spelers en andere stafleden. Daarom is het belangrijk om eerst op een ander niveau of als assistent ervaring op te doen, zoals Frank de Boer en Phillip Cocu hebben gedaan. Zo heeft Mark van Bommel bij PSV eerst de A1 getraind. Dat was slechts één jaar, maar daarin kan je al heel veel leren.
Van trainers die gestudeerd hebben, denk ik dat ze beter hun visie kunnen overbrengen aan een spelersgroep, waarin mensen met verschillende karakters zitten. Soms moet je afdalen naar een bepaald niveau. Trainers die zelf hoog hebben gevoetbald, hebben daar weleens problemen mee. Marco van Basten gaf dat eerlijk toe. Weet je trouwens wie iedereen begrijpt? Erik Scherder, de hoogleraar neuropsychologie. Het is fantastisch om naar die man te luisteren."

Tot slot. Na Manchester United heb je geen land of club meer getraind. Dat had je je vrouw zo beloofd. Is dat een dilemma voor je?
,,Nee. Ik denk dat iedere speler waarmee ik heb gewerkt en ook mijn vrouw zal zeggen dat ik me altijd aan mijn afspraken gehouden heb. Maar eigenlijk heb ik dat met Truus niet helemaal gedaan. Toen ik naar Barcelona ging, heeft zij haar baan opgezegd en heb ik haar beloofd dat ik er op mijn 55e mee zou ophouden. Dat heeft uiteindelijk tien jaar langer geduurd. Ik kan nog steeds overal werken, maar dat kan ik naar haar toe niet meer maken."

HOOFDSTUK 11

RAEMON SLUITER

‘Wij kunnen wel twee weken aan haar techniek werken, maar als het mentaal niet goed zit, is dat zinloos. De tandwieltjes steken allemaal in elkaar, maar het bovenste is toch echt het mentale aspect.’

Raemon Sluiter (13 april 1978)

Carrière als sporter:
1996-2008 proftennisser

Carrière als coach:
2013-2015 jeugd KNLTB
2015-2019 privécoach Kiki Bertens

Raemon Sluiter is in mijn ogen een zeer talentvolle coach, die het in zich heeft om uit te groeien tot een absolute topper. Als topcoach moet je je, denk ik, focussen op 'specifieke kennis', vooral technisch en tactisch gezien, maar belangrijker is misschien nog wel de mensenkennis die je toont. En juist op dat gebied – het leveren van maatwerk voor het individu – proef ik een sterke ontwikkeling bij Raemon.
Ik merkte in ons gesprek zijn nieuwsgierigheid en ook zijn oprechte twijfels. Belangrijke eigenschappen van een lerende coach, die het maximale eruit wil halen. Niks routinematig werken, niks blij zijn met jezelf, gewoon hard werken en met een vernieuwende blik de wereld inkijken.

Raemon, jouw pupil, Kiki Bertens, heeft een geweldige opmars gemaakt en ruim de top-10 van de wereld bereikt. Soms lijkt alleen faalangst haar nog parten te spelen. Is dat ook aan het veranderen?
,,Ik heb er een hekel aan als er opmerkingen worden gemaakt als: Je moet gewoon even een knop omzetten. Zo werkt dat bij niemand. Je kunt alleen proberen om die knop iets terug te draaien. Dat is wat we bij Kiki doen. Je moet iemand ervan overtuigen dat het probleem dat ze heeft, niet zo groot en raar is. Als ze steeds maar hoort dat ze die knop moet omzetten, heeft ze heel logisch het gevoel dat ze ver weg zit. Maar dat hoeft helemaal niet."

Helpt het om Kiki te laten zien dat anderen er ook last van hebben?
,,Dat zeker. Zelfs Rafael Nadal heeft het af en toe. Dat hij, als hij in een mindere periode zit, bij de *big points* inhoudt. En dat is een gozer die alles gewonnen heeft wat er te winnen valt. Dan is het leerzaam om daarna even bij hem op de training te gaan kijken om te zien wat hij doet om dat gevoel om te draaien."

Dat kan per speler natuurlijk verschillend zijn. De een gaat harder trainen, de ander zoekt meer ontspanning.
,,Dat laatste is bij Kiki het geval. Het is goed om, als ze niet lekker in haar vel zit, haar even twee dagen niets te laten doen. Daarentegen is Rafa iemand die heel snel schakelt en bij wijze van spreken een uur na een nederlaag alweer staat te slaan. Niet zeiken, gewoon die ballen goed raken, anderhalf uur lang. Zo werkt hij zich terug en wint hij het volgende toernooi gewoon weer. Maar hij is een extreem voorbeeld, hoor."

'Ik heb altijd het idee gehad dat ik, als ik er volle bak voor zou gaan, iemand verder kon helpen in zijn of haar carrière. Maar dat trekt dan wel een zware wissel op de thuissituatie.'

Ongelooflijk zo'n jongen, die met zijn 32 jaar nog 45 weken per jaar de hele wereld over reist. Daar moet je op een gegeven moment toch genoeg van hebben?
,,Ik was het al op mijn 26e zat. Wat doe je dan? Je gaat eerst twee, drie toernooitjes minder spelen, maar dat kon ik me eigenlijk niet permitteren. Een speler als Roger Federer kan dat makkelijk. Hij komt in de toernooien waarin hij wel speelt meestal minstens in de halve finale en pakt zijn prijzengeld toch wel mee. Dat lag bij mij even anders."

Je werkt nu vier jaar met Kiki. Dat schept een vertrouwensband. Hoe is die bij jullie gegroeid?
,,Ik heb het eerste half jaar niet veel tegen haar gezegd en alleen maar geobserveerd. De eerste zes weken dat ik mee was naar de toernooien, won ze welgeteld één partij. Als ik voetbaltrainer was geweest, had ik toen al snel weer thuis gezeten. Na die eerste periode zei ik tegen Kiki dat ik het toch zes geweldige weken had gevonden. Het was er alleen nog niet uitgekomen bij de uitslagen. Ze zat me toen aan te kijken van: 'Die gozer is niet helemaal jofel.'
Het moet haar wel het gevoel hebben gegeven dat ik er niet alleen was voor de resultaten, maar om te helpen. Achteraf is dat wel belangrijk geweest. Ik zei vooral op gevoel dingen tegen haar. Zo zit ik in elkaar. Het bleken wel de opmerkingen te zijn die bij haar bleven hangen. Nu is het anders en hoef ik haar maar aan te kijken en ze begrijpt het. Ze ziet aan mijn kop wel hoe ik er over denk."

Er zijn toernooien dat de coach tussendoor wel naar zijn tennisser op de baan mag, maar dat is niet altijd.
,,Bij de Grand Slams mag het niet, bij de WTA-toernooien wel. Ik zet wel vraagtekens bij die regel. Bij de heren mag het bij alle toernooien niet en daarmee zeg je eigenlijk dat de dames het nodig hebben. Een ander punt is dat je graag wilt dat tennissers hun eigen problemen oplossen, maar dat krijg je op deze manier niet voor elkaar. Ik heb momenten dat ik Kiki graag

wat meer – om in termen van jouw sport te praten – zou laten spartelen, maar dan roept ze mij erbij. Ik vertel haar dan dingen waar ze waarschijnlijk zelf ook wel achter was gekomen. En dat zou beter zijn geweest. Ik heb ook periodes dat ik tegen haar zeg dat ik de baan even niet opkom. Zo train ik haar om dingen zelf op te lossen, want bij de Grand Slam-toernooien moet ze het ook zelf doen."

Want je mag tijdens een Grand Slam als coach vanaf de tribune toch ook geen dingen roepen?
,,Dat mag niet, maar iedere coach doet het wel. 'Iets dichter bij de baseline spelen', dat soort kreten. Op het moment dat de scheidsrechter het opmerkt, krijg je een officiële waarschuwing. En als het dan nog een keer gebeurt, heb je een strafpunt te pakken. Dus je moet er wel mee uitkijken."

'Die gozer is niet helemaal jofel.'

Ben jij voor je periode met Kiki eerst jeugdtrainer geweest?
,,Ja. Ik ben in 2009 zelf met tennis gestopt. Het was een zware periode, niet alleen in het tennis, maar ook privé. Het dochtertje van mijn broer overleed, ze was vier. Ze had een tumor in haar hersenstam. Daar zijn we met z'n allen een paar jaar van naar de kloten geweest. Ik was depressief en heb lang de weg naar boven niet kunnen vinden. Nadat ik ben geholpen door een psychiater heb ik twee jaar bij de tennisbond gewerkt, met de jeugd. Dat vond ik waanzinnig leuk. Ik reisde zo'n tien, vijftien weken per jaar met die kids mee naar toernooien. Alleen kon ik mijn ei niet helemaal kwijt. Ik geloof niet in het systeem dat een talent voor de helft onder de hoede staat van de tennisbond en de andere helft bij de eigen privéschool. Zo komt er te veel ruis op de lijn."

Daarna heb je ervoor gekozen om een toptennisster fulltime te begeleiden.
,,Ik heb altijd het idee gehad dat ik, als ik er volle bak voor zou gaan, iemand verder kon helpen in zijn of haar carrière. Maar dat trekt dan wel een zware wissel op de thuissituatie. Het is zwaar voor mij, maar ook zwaar voor mijn vriendin (ex-hockeyster Fatima Moreira de Melo, rvg). Ik ben toch 35 weken weg, gelukkig kan zij een week of tien mee. Dan blijven er nog wel 25 weken over. Maar Fatima zag ook dat ik dit heel graag wilde doen. Er waren zo'n zes tennissers in Nederland die ik dacht te kunnen helpen."

Het werd dus Kiki Bertens. Hoe gaat zoiets? In mijn sport word je gebeld door de bond met de vraag of je bondscoach wilt worden. Maar hier gaat om een individuele speler en door hem of haar word je ook betaald.
,,Daar zit meteen een heikel punt."

Een flink dilemma, denk ik. Hoe hard pak je iemand aan die ook jouw salaris betaalt?
,,Fatima en ik hebben het geluk dat we het financieel aardig gedaan hebben. Ik ben er dus niet afhankelijk van. Ik zie wel een hoop trainers om me heen die de lieve vrede bewaren om hun salaris niet in gevaar te brengen. Dat snap ik wel als je voor een gezin met twee kinderen moet zorgen. Ik ben sowieso niet een figuur die meteen de botte bijl hanteert. Ik heb een hekel aan mensen die ergens binnenkomen en even roepen dat iets niet goed is. Dus áls ik er na een half jaar een keer hard in ga, dan weten ze dat dat serieus is en goed doordacht.
Ik heb ook geluk gehad met Kiki. Ze heeft een stabiele familie om zich heen die zich niet gek laat maken door anderen. Daardoor kan ik altijd zeggen wat ik wil. Maar als er vier, vijf vrienden en bekenden omheen zouden hangen die stemming maken en misschien tegen de tennisser over de coach gaan klagen, heb je echt een probleem.
Ook heeft Kiki in het tennis een opleiding gehad waarin ontwikkeling altijd centraal stond. Dat klinkt logisch, maar is het niet. Veel tennisscholen zijn zeer commercieel ingesteld en vinden het interessant om een Nederlands kampioen tot 12 of 14 jaar in huis te hebben. Daar kan het nogal eens fout gaan. Bij Kiki heeft er altijd iemand voor haar neus gestaan die zei: 'Hartstikke leuk Nederlands kampioen tot 16 jaar worden, maar we gaan vandaag echt aan je forehand werken.' De persoon die haar voor mij heeft getraind, heeft bijna alles op techniek gedaan. Zo is zij dus opgegroeid en dat is heel prettig."

Kiki heeft het al heel ver geschopt, is nu al de beste Nederlandse tennisster aller tijden. Heeft ze het in zich om ook nog de nummer één van de wereld te worden?
,,Het enige dat haar misschien nog in de weg zit, is het gebrek aan zelfvertrouwen. Ze zou wel wat meer van zichzelf mogen uitgaan, omdat ze inmiddels wel bewezen heeft hoe goed ze kan tennissen. Aan de andere kant zorgen die onzekerheid en twijfel er ook voor dat je je elke dag rot werkt. Daar zit dus ook iets positiefs in."

'Daar zijn we met z'n allen een paar jaar van naar de kloten geweest.'

Hoe werk je als coach aan dat zelfvertrouwen bij een sporter?
,,Het is bij Kiki belangrijk om altijd het positieve te blijven benadrukken, ook als het niet meteen tot winst leidt. Iets negatiefs benaderen, doet zij zelf al in haar hoofd. Ik moet het tegenovergestelde zijn van die papegaai in haar hoofd die steeds maar roept van: Het lukt toch niet, je kan het niet. Oké, het lukt ook niet elke keer, maar dat is ook niet het geval bij Nadal en Federer."

Kan je je voorstellen dat jullie verbond een keer uitgewerkt is?
,,Ik heb weleens geroepen dat het hoogste dat ik misschien met Kiki kan bereiken, is dat ze op een bepaald moment zegt dat ze met iemand anders aan de slag gaat."

Waarom?
,,Omdat ze in haar onzekerheid denkt dat ze eerst afhankelijk was van haar vorige trainer en nu weer van mij. Dat ze niet zonder mij kan. Als zij naar me toe zou komen en zegt dat ze het met Darren Cahill, die met Agassi en Halep de top heeft bereikt, als coach wil proberen, dan heb ik mijn werk fantastisch gedaan. Dat zou bijna het grootste compliment zijn dat ik kan krijgen."

Misschien is dat wel zo, maar je zal toch wel even twee keer moeten slikken neem ik aan?
,,Ik zit het nu ook zo doodleuk te vertellen, maar als ze het morgen tegen me zegt, zou ik ook zoiets hebben. Toch is het het grootste compliment. Op dat moment krijgt ze een dikke knuffel van me en wens ik haar alle succes."

Als het jou niet lukt, denk je dan dat er een andere coach is die met Kiki de laatste stap zou kunnen maken?
,,Dat is niet aan te geven. Het is een gevoel dat een sporter moet hebben. Ik ben al blij dat ze me niet meer elke minuut van de dag nodig denkt te hebben. Dat is voor zo'n 85 procent weg. Alleen die laatste vijftien procent nog. Als het echt spannend bij haar wordt, dan ben ik nog steeds diegene van wie ze wil horen wat ze het beste kan doen."

'Ik kon misschien wel té goed tegen mijn verlies. Misschien heb ik in mijn carrière zoveel verloren dat ik er aan gewend raakte, hahaha.'

Zou je kunnen voorstellen dat jij de samenwerking verbreekt? Omdat bijvoorbeeld die vele weken van huis je echt gaan tegenstaan.
,,Of als ik een andere uitdaging vind. Of als ik zou constateren dat ze door de geborgenheid die ze bij mij vindt, geen stap verder meer komt. Ja, dan denk ik dat ik sterk genoeg ben om te zeggen dat ze maar naar een andere coach moet uitkijken. Een volgende vraag voor mezelf is dan of ik weer een vertrouwensband met een tennisser zou willen opbouwen. Want dat kost weer drie, vier jaar. Zo'n relatie is echt heel intens. Je ziet elkaar meer dan je eigen verloofde of vriendin."

Wanneer kan je tijdens zo'n druk jaar aan nieuwe dingen werken?
,,Die momenten zijn best wel spaarzaam, want het tennisseizoen duurt van januari tot eind oktober, begin november. Dan zijn er twee, drie weken vakantie en daarna heb je zo'n zes weken, waarin je naar het nieuwe jaar kan toewerken. We blikken in die periode terug en vragen ons af waar we eventueel dingen hebben laten liggen en wat we moeten verbeteren. Daar komt die onzekerheid van Kiki ook weer om de hoek kijken, want waarom zou je in haar optiek gaan sleutelen aan iets dat best goed loopt?"

Wat doe jij tussen de toernooien door aan conditietraining? Zijn er momenten dat je haar op dat gebied hard aanpakt?
,,We kennen Kiki inmiddels door en door en weten dat we een dag of drie, vier voor een Grand Slam er best nog wel een paar pittige trainingen in kunnen gooien. Daar heeft ze mentaal ook wel een stapje in moeten maken. Als ze 's ochtends een zware training heeft gehad en ze 's middags een oefensetje tegen een goede speelster speelt, dan zit de verzuring in de benen en kan ze er zomaar met 6-1 afgaan. Maar dat moet dan in het hoofd geen tik geven. Ja, lieve schat, je hebt keihard gewerkt en nu lopen je benen snel vol. Logisch. Het heeft ook best veel tijd gekost om haar aan dat soort situaties te laten wennen."

Uit alles blijkt dat bij Kiki vooral de mentale component superbelangrijk is.
,,Daar begint alles. Wij kunnen wel twee weken aan haar techniek werken, maar als het mentaal niet goed zit, is dat zinloos. Sterker nog, je maakt nog meer kapot dan dat je opbouwt. De tandwieltjes steken allemaal in elkaar, maar het bovenste is toch echt het mentale aspect."

Nou ben je geen psycholoog, maar wat doe je met dat gedeelte van de begeleiding?
,,Wij hebben met een mental coach gewerkt. Dat heeft zes maanden geduurd en ging op zich prima. Maar het gevoel van Kiki was dat het nog meer de nadruk legde op de problemen die ze had dan dat het iets oploste."

'Wij zijn in het tennis een stelletje verwende nesten, zitten altijd in vijfsterrenhotels en dan kan het tegenvallen als je tijdens de Spelen in een appartementje zit met allemaal andere sporters.'

*Bij NOC*NSF coachen ze momenteel juist de coaches op mentaal gebied, zodat je daar met de sporters verder mee kunt werken. Daar geloof ik wel in.*
,,Ik ook, honderd procent. Ik heb er veel van opgestoken, vooral wat betreft het empathisch vermogen. Ik voel hoe Kiki zich voelt en kan op bepaalde momenten de juiste dingen tegen haar zeggen. Ik heb echt waanzinnig veel geleerd van die vrouw, waarmee we hebben gewerkt. Ik lees ook veel dingen, kijk naar andere sporters, probeer me nog steeds verder te ontwikkelen.
Het is dan lekker dat als wij bij de US Open op trainingsbaan 5 oefenen, op baan 4 Djokovic staat, op 3 Nadal en op 2 Serena Williams. Als Kiki dan even pauze heeft, kijk ik goed uit mijn ogen en geeft me dat inspiratie en ideeën voor nieuwe oefeningen. Niemand heeft de wijsheid in pacht, hè. Mijn ego is ook niet dusdanig groot dat ik het allemaal zelf wil uitvinden."

De buitenwereld ziet jou als een topcoach, voel je dat je stappen aan het zetten bent? Waarschijnlijk coach je nu ook anders dan vijf jaar geleden.
,,Absoluut. Ik ben zelfbewuster en zekerder. Mijn kracht, maar ook weer mijn zwakte is dat ik voordat ik iets als coach wilde zeggen honderd keer nadacht over de toon en over het moment. Want ik wilde dat de boodschap goed zou overkomen. Die honderd keer is nu vijftig keer geworden. Ik denk dat ik veel spelers zou kunnen helpen, omdat ik empathisch goed ben. Én ik ben helemaal lijp van het tennisspelletje. Als ik net thuis ben van een trip en de volgende dag spelen Djokovic en Nadal in de finale, dan wil ik dat natuurlijk ook weer zien."

Gelukkig heb je thuis iemand die daar begrip voor heeft.
,,Het is fijn dat Fatima ook weet wat topsport inhoudt en zelf als hockeyster alle fases van dat leven heeft doorlopen."

'Het is dan lekker dat als wij op trainingsbaan 5 oefenen, op baan 4 Djokovic staat, op 3 Nadal en op 2 Serena Williams.'

Mijn belangrijkste klankbord de laatste jaren is mijn vrouw, Marjan op de Velde, die zelf 200 interlands speelde voor de waterpolovrouwen tussen 1990 en 2000. Ik denk dat jij ook goed met Fatima kan sparren.
,,Sterker nog, er zijn momenten geweest dat ik iets op 783 verschillende manieren uit Kiki heb geprobeerd te halen en dat ze het dan tegen Faat op precies de manier zegt zoals ik het wilde horen. Fuck, denk ik dan. Dat heeft toch met vertrouwen te maken, misschien vrouw tegen vrouw. Fatima heeft dus zeker ook een aandeel."

Voor de meeste sporten zijn de Olympische Spelen het belangrijkste evenement, maar voor tennis niet.
,,Dat vind ik wel jammer."

Past Tokio 2020 in jullie plannen?
,,Eigenlijk niet. Maar het gaat erom hoe Kiki erover denkt. We botsen er niet over, maar we zijn hierin wel anders. Dat is ook logisch. Ik heb altijd Davis Cup gespeeld en nooit een top 10-klassering weten te halen. Kiki heeft de laatste jaren niet meegedaan aan de Fed Cup. Bij de laatste Olympische Spelen in Rio zat het tennis in de eerste week en meteen daarna begon een groot toernooi in Cincinnati en twee weken daarna de US Open."

Wat doe je dan? Dat is best moeilijk.
,,Ik denk dat bijna iedere speler zal zeggen dat hij liever een Grand Slam wint dan Olympisch goud. Dat staat in het tennis toch hoger aangeschreven en ik denk dat die 3,8 miljoen dollar die je ermee kunt winnen, ook wel meespelen. Bij de Spelen is het alleen de eer, die is waanzinnig groot, maar als er vlak daarna een Grand Slam op het programma staat, moet je toch keuzes maken.
Wat ook meespeelt: wij zijn in het tennis een stelletje verwende nesten, zitten altijd in vijfsterrenhotels en dan kan het tegenvallen als je tijdens de Spelen in een appartementje zit met allemaal andere sporters."

Ik snap je helemaal maar je kan het ook anders bekijken. Het is ook geweldig, al die toppers uit verschillende sporten en culturen bij elkaar. Een bijzondere ervaring die je maar één keer in de vier jaar kan meemaken. De US Open is ieder jaar.
,,Die charme van de Olympische Spelen valt voor de tennissers een beetje weg, omdat ze meteen weer door moeten naar het volgende toernooi en dus weinig of geen tijd hebben om bij andere sporten te kijken en andere sporters te ontmoeten. Dan zijn de Spelen dus eigenlijk gewoon maar weer een toernooi. Waanzinnig jammer."

'Daar kan ik echt tranen in mijn ogen van krijgen. Dat blijft ook echt mijn grootste doel voor Kiki, dat ze plezier op de baan beleeft. Maar misschien is dat onhaalbaar.'

Tot slot: plezier versus werk? Dit leven drukt een wissel op jullie, maar het is ook hobby.
,,Het begrip plezier is een prachtige afsluiting van dit verhaal. Want ik hoop zo dat Kiki een keer echt plezier tijdens de wedstrijden kan hebben. Ik had dat zelf als speler zeker wel. Als ik me lekker voelde, dan kon ik heel veel lol op de baan hebben. Ik kon misschien wel té goed tegen mijn verlies. Misschien heb ik in mijn carrière zoveel verloren dat ik er aan gewend raakte, hahaha.
Ik heb ook tegen Federer en Nadal gespeeld en daar deed ik het best behoorlijk tegen, maar ze waren gewoon te goed. Het is nooit leuk om tijdens een partij tennisles te krijgen, maar ik probeerde het toch positief te bekijken. Dat gun ik Kiki ook. Dat ze na een verloren wedstrijd zegt: Dit was toch een goede partij, meer kon ik er niet uithalen. Zo nu en dan is een tegenstander gewoon beter.
Kiki kan soms zelfs na een gewonnen wedstrijd niet blij zijn. Dan is er alleen maar de opluchting dat het er opzit. Dat is zo jammer. Daar kan ik echt tranen in mijn ogen van krijgen. Dat blijft ook mijn grootste doel voor Kiki, dat ze plezier op de baan beleeft. Maar misschien is dat onhaalbaar."

Neem Robin van Persie. Hij heeft echt genoten van zijn laatste jaren als voetballer. Dat besef komt vaak naarmate je ouder wordt.
,,Toch hebben vrouwen dat over het algemeen minder. Er zijn tennissters geweest die op hun 27e, 28e hun eerste Grand Slam wonnen en daarna stopten. Raar toch? Eindelijk hadden ze hun top bereikt, maar blijkbaar nam de druk toen alleen maar toe voor ze. Ik ben op zich niet zo'n fan van Serena Williams, maar als je ziet wat zij jarenlang heeft gepresteerd. De druk moet ongelooflijk groot zijn geweest, toch won ze 23 Grand Slams, ja, 23! Bizar."

HOOFDSTUK 12

BEN CRUM

‘Maar het allerbelangrijkste is de vriendschap. Ik zeg wat ik denk, ben vrij direct. Dat is in eerste instantie soms vrij ongemakkelijk voor mensen, maar als het ijs gebroken is, kunnen we met elkaar lachen.’

Ben Crum (24 juli 1941)

Carrière als speler:
1949-1983 DKOD

Carrière als coach:
1978-1993 bondscoach Nederland
1991-1995 PKC
1995-1997 DKOD
1998 Nic. (interim)
1998-2002 Deetos
2002-2004 DVO
2007-2016 PKC
2016-…… bondscoach China

Als je het in Nederland over korfbal hebt, dan noemt iedere sportliefhebber meteen de naam van Ben Crum. De man is een levende legende. Ontzettend leuk om hem te ontmoeten en met hem te filosoferen over het leven, de ontwikkeling van de sport, de liefde die je als coach moet koesteren voor je spelers en nog veel meer. Met zijn 78 jaar is Ben de oudste topcoach in dit boek, maar in ons gesprek merkte ik nog zoveel vitaliteit dat het mij niet zou verbazen als hij 'gewoon' nog een paar jaar doorgaat. Als ambassadeur van zijn geliefde sport is hij nu onder anderen bondscoach van China, maar dat kan over een paar jaar zomaar van een ander land zijn. Elke sport zou zo'n coryfee willen en moeten hebben om 'm te promoten en nog groter te maken dan dat die nu al is. Een mooi gesprek met een groot inspirator.

Ben, om bij het begin te beginnen. Jij hebt zelf als korfballer van je achtste tot je 42e bij dezelfde club gespeeld, DKOD. Waar komt die loyaliteit vandaan of was dat toen een heel normale situatie?
,,Dat was toen zo. Alleen heb ik wel momenten gehad dat ik dacht: ik moet gaan voetballen. Dat kon ik ook goed. Maar mijn vier broers en ik mochten niet op zondag sporten. Zelfs de radio mocht niet aan. Dat deden we dan wel stiekem, heel zacht, zodat mijn vader het niet hoorde, en dan konden we toch naar het verslag van Nederland-België van Leo Pagano en Ad van Emmenes luisteren.
Korfbal was eigenlijk de enige sport die wij in het protestantse Heelsum konden doen. Want DKOD (betekent De Korf Ons Doel, rvg) is een christelijke club en speelt dus op zaterdag. Ik ging naar de kweekschool in Ede, daarna militaire dienst in Schaarsbergen en de academie voor lichamelijke opvoeding in Arnhem. Ik ben heel lang in de omgeving van Heelsum blijven wonen en DKOD altijd trouw gebleven."

Maar 34 jaar DKOD…
,,Die club had, mede door ons, mijn broers en ik, banden met de CALO in Arnhem, de academie voor lichamelijke oefening. Zodoende haalden we de betere studenten naar Heelsum. Wij betaalden niet, maar ze moesten in het weekend toch in deze buurt blijven en konden dan hier op hoog niveau korfballen. Later kwam ook het CIOS in Arnhem en gingen die meisjes en jongens eveneens bij ons spelen. Heelsum is een klein dorp met een bescheiden korfbalclub, maar wel met een eerste team dat tot diep in de jaren negentig bijna altijd in de hoogste klasse van de KNKV speelde."

Daarna ben jij ook DKOD gaan coachen en was je tegelijkertijd bondscoach. Die dubbelfunctie zorgde, zo heb ik begrepen, voor de nodige ophef.
,,Het was, denk ik, in 1983. Het bondsbestuur had bij de verlenging van het contract met mij afgesproken dat ik zelf niet langer in de hoogste klasse zou korfballen. Maar een speler van DKOD 1 werd de avond voor een wedstrijd ziek en toen heb ik mezelf toch maar opgesteld. Kreeg ik in hetzelfde weekend een telegram van het korfbalverbond dat ik was ontslagen. Toen stond de pers massaal op de stoep. Dat telegram heb ik altijd bewaard. Het duurde een half jaar, voordat ik weer werd herbenoemd. Ik had één interland gemist."

'Als je zelf niet in de top van het voetbal heb gespeeld, word je niet makkelijk geaccepteerd in die kringen.'

Ik heb in het waterpolo ook weleens een dubbelrol gehad. Ik werd bondscoach, maar maakte het seizoen af bij de club. Dat was dus een tijdelijke situatie. Je krijgt er altijd gezeur over. Als ik teveel spelers van UZSC opstelde, zeiden ze dat die werden voorgetrokken en als ik ze te hard aanpakte, kreeg ik ook weer kritiek.
,,In die tijd kon zo'n dubbelfunctie eigenlijk ook niet. Maar het internationale korfbal was toen nog heel klein en er waren niet veel interlands. Het werd, denk ik, in tien landen serieus gespeeld, tegenwoordig in meer dan 60. Het bondscoachschap is later een fulltime baan geworden met fulltime spelers."

Welke gedachten overheersen als je terugkijkt op je vijftien jaar als bondscoach?
,,Het klinkt een beetje eigenwijs, maar ik denk dat korfbal onder mij een echte teamsport is geworden. Ik heb binnen het team de rollen verder ontwikkeld door er een positionele structuur in te brengen. Sindsdien spreken we in het korfbal als het om aanvallende posities gaat over patronen 4-0, 3-1 en 2-2. Ik heb ook het voorverdedigen geïntroduceerd. Ik had goed naar

andere sporten gekeken. Toen ik begon was er maar één systeem: mannen waren de aanvallers en de vrouwen de aangevers.”

Jij hebt er toch ook voor gezorgd dat het middenvak uit het korfbal verdween?
,,Ik had daar in 1978 voor gepleit in een interview in de Volkskrant. Ik was net een maand bondscoach, moest bij de voorzitter komen en beloven dat ik nooit meer zulke uitspraken zou doen. Maar ik wist toen al dat het onvermijdelijk was dat dat middenvak eruit zou gaan. Het had alleen een pedagogische reden. Dan konden er op de scholen meer kinderen meedoen. Dat middenvak was heel lang voor veel mensen heilig.”

Wanneer is het eruit gegaan?
,,Pas in 1988. Tien jaar later dus.”

‘Korfbal is dé mixed gender teamsport en kent daardoor de laatste decennia een enorme groei.’

Je werd vrij snel bondscoach.
,,Ik volgde Adri Zwaanswijk op. Hij was de eerste CIOS-jongen die als korfbaltrainer werd opgeleid. Swan, zijn bijnaam in het buitenland, heeft veel voor het internationale korfbal betekend. Als ik terugkijk, heb ik persoonlijk ongelooflijk veel aan die man te danken. Hij heeft de route voor me vrijgemaakt. In die tijd had je alleen Nederland-België en een soort EK met weinig deelnemers. Een beetje zoals het vrouwenwaterpolo vroeger ook was, denk ik.”

Pas toen het vrouwenwaterpolo in 2000 Olympisch werd, kwam de concurrentie om de hoek kijken.
,,Korfbal is nog steeds geen Olympische sport. Toch kent ook korfbal sinds de jaren tachtig een opleving. Die begon toen Adri Zwaanswijk de korf plantte in landen als India, Taiwan, Australië en Nieuw-Guinea en zelfs in Amerika. Nu is korfbal een sport die in alle continenten beoefend wordt. Korfbal is dé mixed gender teamsport en kent daardoor de laatste decennia een enorme groei. Korfbal blijkt vooral populair als universiteitssport en start in andere landen, zoals ook oorspronkelijk in Nederland, als schoolsport.”

In jouw tijd won Nederland drie keer de World Games, werd drie keer wereldkampioen, maar verloor ook een keer de finale van België. Word je daar nog weleens aan herinnerd?
,,Vaak. Vooral als ik in België kom. Weet je nog wel toen…”

Beschouw je dat als een smetje op je cv?
,,Zo voel ik het wel. Ik kan er nu ook om lachen, maar als de Belgen het weer aanstippen, doet het altijd even pijn. Dan reageer ik met: ‘Maken jullie je nou maar druk om je huidige niveau’. Want dat is stil blijven staan. Neem een voorbeeld aan het Belgische hockey. Dat gaat geweldig en komt omdat ze hebben durven investeren. Dat gebeurt in het korfbal daar niet.”

‘Zodra korfbal Olympisch wordt gaan landen pas echt goed investeren.’

Jullie misten in die verloren WK-finale in 1991 in de laatste minuut een strafworp.
,,Ja, die jongen (Hans Heemskerk, rvg) lijdt er nu nog onder. Hij wordt er vaker aan herinnerd dan ik.”

In die tijd waren de verschillen in de finales veel kleiner dan nu.
,,België had toen een goede korfbalgeneratie en er werd daar veel getraind. Sindsdien is het korfbalspel sterk verbeterd en dat geldt zeker voor Nederland. Dat heeft te maken met wijzigingen van materiaal, zoals de korf van kunststof, en regels, zoals de invoering van de schotklok, en natuurlijk vooral met de intensiteit, waarmee in Nederland de spelers in de Korfbal League trainen. De spelers van toen waren lang niet de vaardige atleten van nu. Een bewijs hiervan is dat België in 1991 die WK-finale met een uitslag van 11-10 won. Dit jaar versloeg Nederland België met 31-18.”

Hoe komt dat?
,,De internationals zijn nu fulltime sporters. Ze trainen veel, met een betere begeleiding. De topspelers van nu zijn veelzijdig en excelleren in alle rollen. Ze benutten tegenwoordig gemiddeld één op de drie kansen.”

Nederland is al sinds mensenheugenis oppermachtig in het korfbal. Elke tegenstander wordt met grote cijfers verslagen. Gaat dat ooit nog veranderen?
,,Zodra korfbal Olympisch wordt.”

Hoe groot is de kans dat dat gaat gebeuren?
,,Er wordt flink gelobbyd. We proberen zo veel mogelijk in contact te komen met IOC-leden. Helaas heeft Nederland na het gedwongen vertrek van Camiel Eurlings geen mensen meer in het IOC. Gelukkig is Jan Fransoo, de Nederlandse voorzitter van de internationale korfbalfederatie, goed ingevoerd in de sportwereld.”

Het IOC is toch gek op al die mixed onderdelen, mannen en vrouwen samen? Je hebt bijvoorbeeld al estafettezwemmen met twee mannen en twee vrouwen.
,,Dit soort gemengde vormen heet team mixed relays. De prestaties van de mannelijke en vrouwelijke deelnemers die afzonderlijk in estafettevorm presteren, worden bij elkaar opgeteld. Voor korfbal is het belangrijk dat het IOC inziet dat het de echte 'mixed gender teamsport' is. Zodra korfbal Olympisch wordt, gaan landen investeren."

Wat is je eigen rol om deze sport internationaal sterker te krijgen?
,,Ik ben actief in de internationale coachopleiding. Ik geef één of twee keer per jaar ergens in de wereld een cursus. Dat doe ik met Jan Sjouke van den Bos, ook een voormalig bondscoach. We proberen zo veel mogelijk kennis over te dragen."

Waar gebeurt dat?
,,Overal. Zuid-Afrika, China, Indonesië, Taiwan, heel Europa, noem maar op."

Wat is de reactie van de mensen?
,,Ze vinden het een geweldige sport en noemen het niet, zoals sommige oubollige mensen in Nederland, een mietjessport. Met name bij studenten slaat het aan. Niet zo gek op die leeftijd, want het is een mixed sport, mannen en vrouwen samen. Er worden in Nederland ook altijd opmerkingen gemaakt over gemengd douchen. De tentoonstelling van het jubileum van de KNKV in 2003 heette 'Gemengd douchen, 100 jaar korfbal'.
Er wordt natuurlijk niet echt gemengd gedoucht, maar het trekt wel de aandacht. Die mix in het korfbal is heel puur. Wat gebeurt er als je bijvoorbeeld in het volleybal teams van drie mannen en drie vrouwen laat spelen? Dan slaan die mannen de vrouwen over. Dat kan bij korfbal dus niet. Je mag je niet verplaatsen met de bal en wordt gedwongen om samen te spelen. In elk vak staan van elk team twee mannen en twee vrouwen. Dat is geniaal bedacht door Nico Broekhuysen, de uitvinder van het korfbal."

'Als je me nou vraagt wat me uit mijn carrière nog steeds dwarszit, dan is het dat. Nog meer dan het verlies tegen België.'

Broekhuysen was een Nederlander?
,,Ja, een onderwijzer. De kinderen in Amsterdam en Haarlem moesten meer gaan bewegen en daarom ging Broekhuysen voor een cursus naar Zweden. Daar kwam hij twee Amerikaanse vrouwen tegen die ringbal, een soort basketbal, introduceerden. Zo werd Broekhuysen geïnspireerd en heeft hij terug in Nederland op een braakliggend terrein naast zijn school een rieten mand aan een paal gehangen."

Korfbal bestaat dus officieel al vanaf 1903. Waarom werd het toen niet al een Olympische sport?
,,Het was een demonstratiesport bij de Spelen van 1928 in Amsterdam. Dat viel toen letterlijk in het water, omdat het veld van het Olympisch Stadion een modderpoel was. Vier jaar later stond het in Antwerpen weer op het programma, maar heeft korfbal het op de een of andere manier niet gered. Ik denk dat dat kwam omdat sport met vrouwen nog niet voor vol werd aangezien.
Korfbal was destijds in Nederland een sport van de socialisten en daarmee bedoeld voor de arbeiders. Onder anderen Willem Drees, minister-president na de Tweede Wereldoorlog, had een korfbalachtergrond. De voorloper van de PvdA, de SDAP, hield jeugdkampen in Vierhouten en daar werd volop gekorfbald."

'Ik beoordeel mensen graag op hun manier van training geven. Dat houdt Scholtmeijer nogal geheim.'

Wat je in sommige sporten ziet, is dat ze nieuwe, meer dynamische vormen creëren. Beachwaterpolo is de laatste trend en drie tegen drie basketbal is populair. Gebeurt zoiets ook in het korfbal?
,,Daar zijn we mee bezig. Wij noemen het urban korfbal, vier tegen vier. Op een harde vloer, een cirkel met de korf in het midden."

Daarmee heb je misschien een grotere kans om een plek op de Olympische Spelen te krijgen.
,,We moeten dat goed introduceren. Zet goede jonge atleten in het veld en laat ze het uitproberen en experimenteren. Een voordeel is dat je veel minder ruimte nodig hebt. Daar gaat het tegenwoordig ook om."

Het moet vooral aanslaan bij de jeugd. Skateboarden wordt Olympisch, muurklimmen wordt Olympisch. BMX is dat al. Vier tegen vier korfbal op een plein met lekkere muziek erbij, dat valt op.
,,Het gaat om de goede keuzes maken. Ik heb op de laatste vergadering van de internationale federatie het beachkorfbal weggehoond. Waarom? Korfbal is een dynamische sport. Je moet kunnen springen, snel kunnen draaien, balgevoel hebben. En als de bal dan in het zand valt, is hij dood. Dan komt deze sport niet tot zijn recht."

Je bent momenteel dus ook nog bondscoach van China en werd bij het afgelopen WK vierde. Hoe gaat dat in zijn werk in die voor ons vreemde cultuur? Hiërarchie is daar bijvoorbeeld heel belangrijk. Ik begrijp dat een hoge baas ineens naast je op de bank kwam zitten.
,,Ja, dat gebeurde tijdens het WK in Durban. Een belangrijke meneer van de ambassade. Ik heb me er niet aan gestoord. Ik denk dat hij niets van het spel snapte. Hij was dus ook niet lastig.
Wel lastig is dat de spelers bijna niet in het Engels kunnen communiceren. Gelukkig zijn er een paar meisjes die het wel redelijk spreken. Hen laat ik op de training alles vertalen. Ik ken inmiddels een aantal belangrijke korfbaltermen in het Chinees en kan daardoor het spel redelijk sturen. Chinezen zijn zeer leergierig en in de omgang zijn ze erg vriendelijk. Ze staan altijd voor me klaar. Ik word daar elke keer als een prins ontvangen. Ze hebben er alles voor over."

Een dilemma: iemand is goed in twee sporten. Korfbal en een Olympische tak van sport. Wat zou jij hem of haar adviseren?
,,Mijn advies is: kies voor de sport waar je hart ligt. Als het om geld verdienen gaat, dan zou je echt voor een Olympische sport moeten kiezen. Ik vind ook dat je topsporters goed moet belonen, zodat ze zich helemaal op de sport kunnen richten."

*De echte toppers in het korfbal hebben de A-status bij NOC*NSF en krijgen bij hun club ook nog wel wat, een autootje of een vergoeding.*
,,De eerste twaalf à zestien spelers in Nederland hebben ook niets te klagen. De bondscoach heeft het ook goed."

Hoe doet Wim Scholtmeijer het in jouw ogen?
,,Voor zover ik het kan beoordelen, doet hij het goed. Er gebeuren wel dingen die ik niet zou doen. Bijvoorbeeld de fysiotherapeut de warming-up laten doen. Dan denkt hij te veel aan de spieren. In mijn ogen is een warming-up meer dan dat. Heb je laatst de warming-up van de Nederlandse volleybalsters gezien? Leuk hoor, er werd gedanst. Maar focus je je op de wedstrijd door te dansen? Het gaat toch echt om de ballen die tegen de grond moeten worden geslagen."

'Wij noemen het urban korfbal, vier tegen vier. Op een harde vloer, een cirkel met de korf in het midden.'

Ik heb het gezien. Ik vond het wel leuk, maar moest ook aan zo'n Zumbales van mijn sportschool denken.
,,Een fysio moet blessures behandelen en zorgen dat de spelers fit worden.

Ik of mijn assistent moet de warming-up doen. Bij voetbal beginnen ze het nu ook te leren dat bij de warming-up niet alleen moet worden gelopen, maar dat ze bijvoorbeeld in een man-meersituatie de vrije man moeten vinden. Een warming-up is de voorbereiding op wedstrijdtaken."

Nog even terug naar Scholtmeijer. Nederland wint altijd, dus puur op de prestaties valt niets aan te merken. Je moet hem dus op andere facetten beoordelen.
,,Ik beoordeel mensen graag op hun manier van training geven. Dat houdt Scholtmeijer nogal geheim. Verder beoordeel ik hem op zijn strategie. Daar hoor ik van spelers over en zie het zelf ook. Dat doet hij zondermeer goed. Jij maakt toch ook altijd onderscheid tussen coachen en trainen?"

'In elk vak staan van elk team twee mannen en twee vrouwen. Dat is geniaal bedacht door Nico Broekhuysen, de uitvinder van het korfbal.'

Dat zijn twee aparte vakken. Laat ik het zo zeggen: Ik heb heel goede coaches gehad die slechte trainers waren, en andersom.
,,Je coacht wat je traint. Wat je op de training geoefend hebt, mag je ook van je spelers in de wedstrijd verwachten. Maar ze komen ook situaties tegen die ze niet hebben geoefend. Dan moet je als coach hopen dat de spelers door hun spelinzicht een oplossing vinden. En er is ook nog een time-out. Ook kan er tijdens de wedstrijd weleens onverwachts een conflict ontstaan tussen coach en spelers. Maar als er in het teambelang wordt gedacht, is dat na afloop snel bijgelegd."

Is dat de vertrouwensrelatie waar Ton Boot het vaak over heeft?
,,Het gaat verder dan een vertrouwensrelatie. De coach houdt van zijn spelers met hun eigenaardigheden."

Wat doe jij als een speler niet wil dat jij van hem of haar houdt?
,,Dan verbreekt hij dus de relatie. Daar heb ik wel voorbeelden van."

Bij 'houden van' denk ik aan mijn vrouw of mijn eigen kinderen.
,,Ik denk meer aan vriendschap. Ik heb veel voor mijn spelers over. Als ze me bellen, en dan hoeft het niet over korfbal te gaan, sta ik klaar. Mensen die me niet goed kennen, kunnen me haten, mensen die me goed kennen, zijn meestal gek op mij. Ik heb nog steeds contact met voormalige spelers van me."

Ik heb ook altijd teams gehad met spelers met wie ik een vertrouwensrelatie had en van wie ik, in jouw bewoordingen, hield. Maar ook spelers met wie het contact moeizamer verliep.
,,Ging dat op den duur niet over? Brak je daar dan niet doorheen? Is dat niet het geval, dan moet je kijken hoe belangrijk die speler voor het team is. Zou je hem kunnen missen? Ik vind in ieder geval dat je erg voorzichtig moet zijn om spelers te straffen. Dat helpt toch niet. Vaak bereik je het tegenovergestelde van wat je had gewild."

Ik heb gelezen dat in 1997 de spelers van DKOD niet meer met jou wilden werken. Wat gebeurde er?
,,Daar ben ik nog steeds niet precies achter. Het ging over patronen in het veld. Zij wilden niet op de manier spelen die ik wilde. Ik hield vol. Ik heb geprobeerd om het uit te leggen, maar kwam er niet door bij ze. Toen hadden we ruzie en was het over. Als je me nou vraagt wat me uit mijn carrière nog steeds dwarszit, dan is het dat. Nog meer dan het verlies tegen België."

'Het klinkt een beetje eigenwijs, maar ik denk dat korfbal onder mij een echte teamsport is geworden.'

Waren er daarvoor andere dingen gebeurd, dat dit misschien de druppel was?
,,Nee. Maar ik was in die tijd te ambitieus en veeleisend en dus zeker geen gemakkelijke coach."

Dat geldt voor bijna iedere succesvolle coach.
,,Er wordt in de sport vaak gezegd dat de training leuk moet zijn. Natuurlijk, óók leuk, maar niet alleen dat. Ik wil vooral dat er geleerd wordt tijdens de trainingen."

Je hebt veel clubs getraind, soms in uithoeken van het land. Verhuisde je dan naar die plek?
,,Nee. Ik ben altijd in Oosterbeek blijven wonen. Dat betekende dat ik vroeg van huis weg moest. Soms om vier uur 's ochtends en dan was ik 's avonds om tien uur pas weer thuis. Toen kon je nog met je ogen dicht over de A15 rijden. Ik heb ook een tijdje samen met Jan Sjouke van den Bos gereden. Trainde ik PKC in Papendrecht en hij Deetos in Dordrecht. En omgekeerd."

Terwijl jullie concurrenten waren.
,,Maar we waren ook vrienden. Hij heeft bij mij bij DKOD gespeeld. We spelen nu nog wekelijks een rondje golf."

Heb je de kans gehad om in een andere sport te werken?
,,Ik heb lang bij de KNVB gewerkt, bij opleidingen. Ik heb er weleens over gedacht om me in te schrijven voor de opleiding coach betaald voetbal. Maar dan ga je dwars door alle tradities heen. Als je zelf niet in de top van het voetbal heb gespeeld, word je niet makkelijk geaccepteerd in die kringen."

'Hockey is toch geen tv-sport? Dat balletje is veel te klein.'

Buitenstaanders zijn niet echt welkom in het voetbal. Hoewel het door het goede werk van mensen als Toon Gerbrands en Robert Eenhoorn wel aan het veranderen is.
,,Vooral Gerbrands is een uitermate positieve uitzondering, maar zelfs een vakman als Bert van Lingen, die vrouwenbondscoach is geweest en bij de KNVB veel jeugdtrainers heeft opgeleid, werd niet helemaal gepruimd door de betaald voetbal-trainers, omdat hij zelf niet op professioneel niveau had gespeeld."

Net als waterpolo is korfbal weinig op televisie. Hoe kunnen we dat veranderen?
,,Zendtijd kopen. Of een sponsor vinden die zendtijd voor de sport koopt. Hoe denk je dat ze dat met de eredivisie van het vrouwenvoetbal doen? En hockey? Hockey is toch geen tv-sport? Dat balletje is veel te klein. De uitzendingen worden gekocht door de sponsor. Bij het korfbal doen we het vooral op eigen kracht.
Alle wedstrijden in de Korfbal League worden gestreamd en kunnen via YouTube en binnenkort via een eigen streamkanaal overal op de wereld worden bekeken. We weten ook dat in ieder geval de finale op de Nederlandse televisie komt en nog minstens zes competitiewedstrijden."

Die Korfbal League is ook wel goed neergezet. Ik ben een paar keer uitgenodigd, het is een avondje-uit. Qua niveau is de competitie ook heel sterk.
,,Door deze topcompetitie blijft het korfbal in Nederland een klasse apart en zullen andere landen er voorlopig niet bijkomen."

Elke sport heeft helden nodig om aandacht te trekken. Hockey had zijn hockeybabes, korfbal had Mady Tims. Ze is een mooie verschijning, stond in de Playboy. Dat heeft de korfbalsport wel goed gedaan.
,,Mady durfde uit haar comfortzone te komen. Ze heeft inderdaad veel voor het korfbal betekend. En nog steeds. Ze zit onder anderen in het bestuur van De 144, een genootschap van prominente sporters en ex-sporters."

'Alle wedstrijden in de Korfbal League worden gestreamd en kunnen via YouTube en binnenkort via een eigen streamkanaal overal op de wereld worden bekeken.'

Je hebt een heel lange carrière in het korfbal achter de rug. Welke periode vond je het mooiste?
,,Ik heb veel moois meegemaakt. Onder meer de laatste periode bij PKC. Toen ik binnenkwam, stonden ze derde van onderen. Gelukkig waren er een paar talenten, die ik snel kon brengen. Ik had ook nog Mady. En Leon Simons. Met hun hulp heb ik het toen gered. Uiteindelijk stond er in 2015 weer echt een topteam, het beste van Nederland."

Wat zie je als je naar het mooiste korfbal kijkt?
,,Spelers die alles kunnen, die met elkaar de taken verdelen en elkaar aanvullen in doelgerichte rotatie. Spelers die verrassen door hun vaardigheden, schieten, passen en afvangen, maar ook door hun inzicht de bedoelingen van tegenstanders en medespelers lezen. Met het elkaar in een *split second* begrijpen tijdens complexe wedstrijdsituaties hebben we in het korfbal een geweldige ontwikkeling en vooruitgang gemaakt."

Je viert dit jaar eigenlijk een jubileum: 70 jaar actief in het korfbal. Je begon in 1949 als spelertje. Wat heeft het je gebracht?
,,Alles, veel vrienden, gezondheid. Ik had het geluk dat ik nooit afscheid van de sport heb hoeven nemen. Na de ULO zei mijn vader dat ik maar eerst een vak moest leren. 'Ga jij maar naar de kweekschool'. Tegen mijn zin in, maar het was in Ede, zodat ik kon blijven korfballen. Daarna hetzelfde tijdens de militaire dienst. Korfballen is behoorlijk veelzijdig, ik kon daardoor ook goed uit de voeten in andere sporten. Ik zie de structuren, kan het spel lezen.
Maar het allerbelangrijkste is de vriendschap. Ik zeg wat ik denk, ben vrij direct. Dat is in eerste instantie soms vrij ongemakkelijk voor mensen, maar als het ijs gebroken is, kunnen we met elkaar lachen."

HOOFDSTUK 13

GERTJAN VAN DER LINDEN

‘We zijn drie minuten bij de NOS op Nieuwsuur geweest, 550.000 kijkers, geweldig, maar dat komt wel omdat we er zelf achteraan zijn gegaan. Snap je? Het begint altijd bij jezelf.’

Gertjan van der Linden (4 november 1966)

Carrière als zwemmer:
1977-1981 nationale selectie

Carrière als rolstoelbasketballer:
1978-1990 Rowic Dordrecht
1990-1996 BC Verkerk Zwijndrecht
1996-1997 OSC Osnabrück (Dui)
1997-1998 Antilope Utrecht
1998-1999 OSC Osnabrück (Dui)
2000-2003 Eastwood Tigers Oosterhout
2004-2007 CBV Binnenland Barendrecht
525 interlands

Carrière als coach:
1998-2007 CBV Binnenland Barendrecht (v)
2005-2014 bondscoach Nederland rolstoelbasketbal (m)
2007-2009 BC Verkerk (rolstoelbasketbal) (v)
2007-2009 DAS Delft (v)
2017-2018 Batouwe Bemmel (v)
2012-…… bondscoach Nederland rolstoelbasketbal (v)

Toen ik Gertjan leerde kennen viel mij direct zijn eerlijkheid, openheid en zelfverzekerdheid op. Waar mensen met een lichamelijke handicap nog weleens 'zielig' gevonden worden of een 'zachtere' aanpak genieten, is Gertjan wars van dit alles. Hij is recht voor zijn raap, noemt man en paard en wil behandeld worden als ieder ander mens. Geen speciale behandeling!
Als het doorslaat wordt het natuurlijk vervelend, maar op zich zijn zelfkennis, zelfreflectie, zelfvertrouwen en zelfverzekerdheid goede kenmerken van een topcoach. De manier waarop Gertjan mij in ons gesprek probeert te overtuigen van zijn kwaliteiten, vind ik mooi en geeft aan dat we hier te maken hebben met een bijzonder mens. Want noem mij nog iemand in de sport die meer dan 500 interlands speelde en 500 interlands coachte. Dus genoeg stof voor een diepgaand gesprek.

Gertjan, kan je eerst vertellen wat er met je is gebeurd, waardoor je geen onderbenen hebt?
,,Op mijn vierde is er een stalen bint van 450 kilo op mijn benen gevallen. Dat was in Ridderkerk bij een pijpleidingenbedrijf. Die binten stonden opgestapeld, gingen bewegen en ik kwam net aanlopen. Ik weet me er niets meer van te herinneren. Ik ben naar het Clara-ziekenhuis in Rotterdam gebracht. Tevergeefs hebben ze geprobeerd mijn benen te redden. In de huidige tijd was dat, met alles wat ze kunnen, wel gelukt."

Ondanks je handicap, wilde je sporten.
,,Ja, altijd. Dat was al vanaf mijn vijfde, zesde jaar. Op de school ben ik vroeger best wel wat gepest. Het zou kunnen dat ik daarom als een topsporter ben gaan leven. De sport was mijn drive."

Gepest?
,,Er was een groepje dat altijd dingen naar me riep, 'houten poten' of iets dergelijks, en mijn tas weggooide."

Dat is toch ongelooflijk. Hoe hard kunnen kinderen zijn? Het zou toch logisch zijn dat ze je juist zouden willen helpen.
,,Dat was toen niet. Er waren ook kinderen van de goede kant, zeg maar. Met hen heb ik nu weer contact via social media. Zij hebben het helemaal niet doorgehad dat er destijds een paar etters rondliepen."

Wat voor sport ben je gaan doen?
,,De overbuurman had een beenamputatie en hij nam me mee naar het zwemmen en het basketbal."

Je bent een topper in het rolstoelbasketbal geworden, maar je moet toch ook talent voor zwemmen hebben gehad, want je hebt eerst in die sport aan de Paralympische Spelen meegedaan.
,,Ik vond zwemmen eigenlijk niets. Ik zie het nu aan mijn dochter, die ligt vier ochtenden in de week al om zes uur in het zwembad. Heel knap van haar, maar daar had ik op een gegeven moment echt geen zin meer in. Ik was pas dertien toen ik aan die Spelen meedeed en op de estafette goud won. Ik ben nog steeds de jongste medaillewinnaar ooit. Toch leuk. Het wordt waarschijnlijk ook nooit meer verbeterd, want tegenwoordig moet je veertien zijn om mee te mogen doen."

Is je dochter serieus met het zwemmen?
,,Ze traint zes, zeven keer per week. Ze is twaalf. Mijn zoon is zestien en kan aardig voetballen. Als ik niet gehandicapt was geweest, had ik elke dag gevoetbald. Ik ga liever naar een voetbalwedstrijd dan naar een basketbalwedstrijd. Dat zit in de genen. Mijn vader is ook gek van voetbal. Ik heb ook wel gevoetbald, maar ik werd geschorst omdat ik met mijn prothese iemand had geschopt. Jouw sport, waterpolo, deed ik ook, heb ik twee jaar op gezeten."

Maar daar heb je toch juist sterke benen voor nodig?
,,Ik zette gewoon mijn stomp erin, bam. Ze waren allemaal bang voor me"

Knap dat je met je handicap toch aan al die sporten hebt gedaan. Uiteindelijk heb je voor rolstoelbasketbal gekozen.
,,Ik kwam in 1982 voor het eerst in het Nederlands team. Inmiddels heb ik meer dan duizend interlands achter mijn naam staan, 525 als speler en nu bijna 500 als coach. In die laatste rol heb ik twee jaar dubbel getraind en gecoacht, heren en dames."

De Paralympics zijn altijd na de Olympische Spelen, maar zou het niet beter zijn om dat om te draaien? Dan zou je toch meer aandacht krijgen?
,,Nee. Dat moet je niet willen. Ik denk dat het juist averechts zou werken. De aandacht voor de Paralympische Spelen wordt steeds groter. Dat komt omdat er steeds meer pers na de Olympische Spelen ter plekke blijft. Ook zijn er bij de start van elke Olympische Spelen problemen, omdat de accommodaties nog niet klaar zijn en er zich kinderziektes voordoen. Als de Paralympics het eerst zouden zijn, zit je met 5.000 rolstoelers in de rotzooi. Nee, dan kan je er maar beter zijn als alles is gebruikt en getest.
Ze moeten ook nooit de Olympische Spelen en Paralympische Spelen samen laten gaan. Dat hoort niet. Veel mensen vinden het raar dat ik zeg dat die Oscar Pistorius (paralympische hardloper uit Zuid-Afrika, rvg) wat mij betreft niet aan de valide Spelen had mogen meedoen. Hij loopt op veren, dat zijn hulpmiddelen en die mogen valide sporters ook niet gebruiken. Zelfs een extra zooltje in de schoen mag niet. Daarom ben ik blij dat Pistorius niet heeft gewonnen. Hou je lekker bij je eigen sport. Je hebt nu eenmaal die handicap."

Wij waren in Rio ook bij de Paralympische Spelen vrij succesvol.
,,We hebben in Nederland de mogelijkheden om goed te trainen. Maar die successen zullen toch wat minder worden, omdat de andere landen ook beter worden. Wij moeten André Cats, onze voormalige chef de mission, dankbaar zijn. Hij heeft heel veel voor de paralympische sport betekend en ervoor gezorgd dat er een echt topsportklimaat is ontstaan, onder meer door fulltime coaches aan te stellen. Daar zitten ook valide coaches bij. Je ziet dat die toch anders met sporters met een beperking bezig zijn."

Noem eens wat.
,,Zij weten uit ervaring niet hoe ver ze met hun sporters kunnen gaan. Kijk naar Cees van Rootselaar, mijn collega bij de mannen van het rolstoelbasketbal. Hij komt zelf uit de valide sport, maar ik heb meteen tegen hem gezegd: 'Ook hier kan alles'. Natuurlijk blijft het oppassen. Als een speler bijvoorbeeld een doorzitplek krijgt, kan je hem zomaar voor een half jaar kwijt zijn. Schouders zijn ook heel kwetsbaar. Daar doen mensen met een beperking aan hun benen alles mee. Ik heb zelf ook al twee jaar last van een frozen shoulder. Het herstel bij mij duurt langer dan bij een valide persoon.

Ik ben daarnaast een hypochonder. Dat is iemand die bij het minste geringste denkt dat hij ernstig ziek is. Als ik een steek in mijn borst voel, denk ik meteen aan een hartinfarct, bij een raar plekje aan kanker. Daar kom ik nooit meer vanaf. Maar het helpt als ik het met mensen deel en erover praat. Bij mij is, zo blijkt, het ontstaan toen mijn dochter vijf jaar was en ik onbewust bang was dat zij hetzelfde zou beleven als ik op die leeftijd. Ik heb alles herbeleefd, ben ook onder hypnose geweest. Ik heb veel aan een psycholoog gehad. Ook als coach. Ik adviseer het al mijn collega's om een half jaar naar een psycholoog te gaan."

'Op de school ben ik vroeger best wel wat gepest. Het zou kunnen dat ik daarom als een topsporter ben gaan leven. De sport was mijn drive.'

Wat gebeurt er dan met je?
,,Je leert wie jezelf bent. Hoe kan je nou als coach mensen goed begeleiden als je eigenlijk niet weet hoe je zelf in elkaar zit?"

Wat heb jij over jezelf geleerd?
,,Dat ik niet iedereen met mezelf moet vergelijken. Ik was ras-topsporter en eiste heel veel van mezelf. Dat kan je niet van iedereen verwachten. Natuurlijk stel ik wel altijd de vraag waarom iemand niet in zichzelf investeert om de beste van de wereld te worden. Dat zal ik ook nooit snappen."

Dat heb je altijd binnen een ploeg. Sommige spelers staan er om te winnen, sommige om in zichzelf te investeren, sommige om vooral plezier te hebben. Je hebt zoveel verschillende drijfveren, waar dan ook weer ander gedrag bij hoort. Wat heb je gedaan voordat je je geld als coach ging verdienen?
,,Ik heb sportrolstoelen verkocht. Dat is de reden waarom ik ben gestopt met het dragen van protheses. Omdat ik besefte dat ik eerder een rolstoel zou verkopen als ik er zelf in één kwam binnenrijden in plaats van dat ik zou lopen. Dat ging heel goed. Ik kreeg daardoor ook contact met bedrijven, waar mijn teams weer van konden profiteren."

Wat is volgens jou de definitie van een topcoach?
,,Het begint bij gepassioneerd zijn en elke dag openstaan voor verbetering. Durf jezelf een spiegel voor te houden."

Voor mij is een topcoach iemand die minimaal tien jaar in het vak zit en zich heeft bewezen in minstens drie verschillende teamprocessen. Ik weet bijvoorbeeld nog niet of Giovanni van Bronckhorst een topcoach is.

Hij is met Feyenoord kampioen geworden, maar dat zou voor een deel geluk kunnen zijn geweest.
,,Frank de Boer was met Ajax vier keer op rij kampioen. Ontzettend knap, maar bij andere clubs lukte het nog niet, hoewel het nu in Amerika wel goed gaat, geloof ik. Wat moet je dan van hem vinden? Ik vind dat lastig. Je moet ook een beetje geluk hebben. Het draadje is soms heel dun. Ik vind het heerlijk om naar andere coaches te kijken en te luisteren. Maar ik vraag me dan ook altijd af hoe het er bij die mensen in de kleedkamer aan toegaat."

Wat gebeurt er bij jou in de kleedkamer? Je bent dit jaar Europees kampioen geworden. Waren er moeilijke momenten?
,,Heel moeilijke momenten. We hadden te maken met blessureleed en ik heb geen grote vijver waaruit ik kan putten."

Heeft Duitsland dat bijvoorbeeld wel?
,,Ja. En Engeland. Dat heeft 17.000 rolstoelbasketballers. Wij hebben er 380! Duitsland 3500, 4000."

Jij hebt zelf ook in Duitsland gespeeld, toch? Waarom ging je daar naartoe?
,,Voor het geld, simpel. Die ploeg, Osnabrück, was net gepromoveerd naar de eredivisie. Een oud-international van Nederland, Frits Wiegmann, was daar speler-trainer en had de opdracht van de sponsor om meteen landskampioen te worden. Dus vroeg hij mij om bij hem te komen spelen."

En werden jullie kampioen?
,,Ongeslagen. Alles gewonnen."

Wat ving je daar nou voor?
,,Ik kreeg voor het hele jaar 15.000 gulden. En ik had ook gewoon mijn baan nog. Bij uitwedstrijden reed ik naar de grens en pikte de sponsor me op in zijn Porsche of BMW. Reden we met 200, 250 kilometer per uur over de Duitse snelwegen."

Als je geld wilt verdienen als rolstoelbasketballer moet je dus naar het buitenland?
,,Ja, in Nederland krijgen ze niets."

Dus moeten ze naar Duitsland en Engeland.
,,In Turkije is momenteel het meeste te verdienen. Maar inderdaad ook in Duitsland en Engeland, en in Italië en Spanje. In die landen pakt een goede speler zo'n 30.000 euro per jaar."

Dat geld hebben we hier niet. Dat geldt ook voor het waterpolo.
,,We hebben wel een platform, Sitness, opgestart, waarop de rolstoelbasketballers van de nationale teams in de picture worden gezet en kunnen worden geboekt voor een clinic of presentatie. Daar hebben we een sponsor voor gevonden, SKO uit Oldenzaal, dat in kantoormeubilair doet. Dat bedrijf gebruikt onze internationals om haar klanten te adviseren hoe ze gezond moeten zitten. Dat levert weer geld op voor onze programma's."

Ga nog even terug naar de dilemma's die je had tijdens het laatste EK.
,,Het EK was vlak na de competitie en daarom hadden we maar drie weken voorbereidingstijd. Toen kreeg ik ook nog twee speelsters uit mijn basis geblesseerd binnen. Zij hebben een zware beperking. In hun klasse zijn ze de besten van de wereld en het niveauverschil met de meiden daaronder was heel groot. Daarom liet ik ze toch meedoen, met een spuit erin en ondanks dat ze weinig tot niet hadden getraind. De druk voor die meiden was enorm. We speelden thuis én waren de wereldkampioen, maar de nummers twee en drie van het WK kwamen ook uit Europa, Engeland en Duitsland, en deden dus ook mee aan het EK."

'Ik ben daarnaast een hypochonder. Dat is iemand die bij het minste geringste denkt dat hij ernstig ziek is.'

Hoe bereid je een team voor op een toernooi voor eigen publiek?
,,Ik had twee speelsters in mijn selectie die dat bij het WK in 2006 in Amsterdam al hadden meegemaakt. Die heb ik hun ervaringen aan de groep laten vertellen. Wat waren de valkuilen? Ik heb er bij de speelsters steeds op gehamerd dat ze, wat er ook zou gebeuren, niet met een chagrijnig gezicht op het veld moesten staan, omdat hun familieleden op de tribune zouden zitten en die hadden het mogelijk gemaakt dat zij dit konden meemaken. Dan moet je ook wel laten zien dat je er plezier in hebt."

Hoe is het op het EK met de geblesseerde speelsters gegaan?
,,Ik heb ze ingezet en er steeds op tijd weer uitgehaald. Alleen voor de finale hadden we afgesproken dat we geen rekening met de blessures meer zouden houden. Vol erin, daarna drie maanden vakantie en allemaal opereren. Er zijn er drie onder het mes gegaan. Van een speelster is een gedeelte van haar voet geamputeerd, een is geopereerd aan de pols, een aan de elleboog.
We wonnen de finale tegen Engeland uiteindelijk met tien punten verschil. Dat hadden er 25 kunnen zijn, maar een van mijn doelen is altijd om, als het kan, iedereen te laten spelen. Wat is er mooier om een speelster ervaring te laten opdoen tijdens een EK-finale? Dat weegt niet op tegen trainen in een zaal op Papendal."

Je bent als coach onder meer vier jaar assistent-bondscoach geweest bij de valide vrouwenploeg. Kan je je voorstellen dat je daar nog eens hoofdcoach wordt?
,,Als ze kampioen willen worden, moeten ze mij nemen! Dat geloof heb ik echt. Ik ben heel eigenwijs, hoor. Ik denk dat als je me voor een voetbalelftal neerzet, we ook gaan winnen."

Maar heb je genoeg verstand van voetbal dan?
,,Van voetbal wel, van waterpolo niet."

Om een goede coach te zijn, heb je mensenkennis en specifieke inhoudelijke kennis van de betreffende sport nodig.
,,Ik durf die uitdaging bij het voetbal wel aan. Heel belangrijk is dan dat je goede mensen om je heen verzamelt. Als ik als bondscoach van het valide damesteam zou worden aangesteld, zou ik als eerste Meindert van Veen bellen. Ik was zijn assistent bij de dames en ik zou hem vragen dat bij mij te worden. Ik heb in vier jaar zoveel van die man geleerd."

Maar de grote Meindert van Veen, die bij jouw assistent wordt…
,,Waarom niet? Hij is nu assistent bij Groningen. Dat kan hij als geen ander. Ik ben er van overtuigd dat de beste hoofdcoaches ook een heel goede assistent kunnen zijn. Dat geldt voor jou ook."

'Bij de laatste EK en WK werd ik voor elke wedstrijd heel misselijk en kon ik bijna niets meer zeggen.'

Dat denk ik ook wel. Als je jonger bent, wil je als coach het zelf voor het zeggen hebben en successen op je naam schrijven, maar nu is die ambitie inderdaad anders geworden. Dan wil je ook best helpen bij een mooi project, terwijl je niet dé verantwoordelijke man bent. Ik bied momenteel bijvoorbeeld al de helpende hand bij Excelsior. Het liefst doe ik dat helemaal achter de schermen. Dat zal bij Meindert van Veen ook zo zijn. Hij staat niet meer in de krant, maar dat hoeft hij waarschijnlijk ook niet meer. Daarom is het inderdaad niet raar om oudere, ervaren coaches te vragen assistent te worden.Heeft het trouwens met je handicap te maken dat je nog niet bent gevraagd als bondscoach van de valide vrouwenploeg?
,,Dat weet ik niet. Niets ten nadele van Hakim Salem, de huidige bondscoach, maar ik geloof er in dat als ze daar op een andere manier gaan werken, er een grotere kans op succes is. Zoals het nu gaat, halen ze met het vijf-tegen-vijf basketbal de Olympische Spelen niet. Nooit."

Hoe moet het dan?
,,Hoe ben jij met de waterpolosters op de Spelen gekomen? Met welke speelsters?

Met een jonge generatie en een paar oude toppers. En fulltime trainen.
,,Dat bedoel ik. Dat gebeurt niet bij de valide basketbalsters. Als jij de top wilt halen, moet je die meiden bij elkaar zetten en dagelijks gaan trainen en over de hele wereld wedstrijden spelen. Dat is anders dan bij mannen. Bij hen kan je al in zes à acht weken een team creëren."

Nu is 3 tegen 3-basketbal populair. Wat vind je daarvan?
,,Daar zijn we misschien voor even goed in, maar dat blijft niet zo. De andere landen worden wakker. Het is een superleuk spelletje. Als je als Nederland daar succesvol in wilt blijven, moet je het als aparte sport beschouwen. Net als zaalvolleybal en beachvolleybal twee verschillende takken van sport zijn. Hakim, de bondscoach, doet nu allebei. Dat kan eigenlijk niet."

Net als ik heb jij met vrouwen en mannen gewerkt. Heb je een voorkeur?
,,Bij vrouwen kan ik mijn ei beter kwijt. Mannen spelen echt voor zichzelf, de vrouwen voor de coach. Als je het voor elkaar krijgt dat ze voor jou door het vuur gaan, dan win je."

Hoe doe je dat?
,,Openstaan voor ze. Ik heb goede gesprekken met mijn spelers. Ik ga ook weleens tekeer. Dat doe ik niet bij elke ploeg. Bij de dames van Bemmel, die ik een jaartje heb getraind, bijvoorbeeld niet. Dat was pappen en nathouden. Ik was daar een tussenpaus en voor even binnengehaald om te helpen. Dan moet je niet aan de clubcultuur komen, vind ik."

2020 is het jaar van de Olympische en Paralympische Spelen. Wat zijn de vooruitzichten voor jouw ploeg?
,,Het zou mooi zijn als we de gouden medaille zouden winnen, daar gaan we ook voor, maar ik ga er geen grote druk op gooien. We zijn weliswaar de wereldkampioen, maar er staat straks in Tokio een andere ploeg op het veld. Ik ga er met zes, zeven nieuwe meiden in de selectie heen. En als jij nooit eerder aan de Spelen hebt meegedaan…"

Toch hoeft dat geen excuus te zijn. Van de dertien speelsters die bij mij in 2008 Olympisch kampioen werden, waren er elf debutant op de Spelen.
Als je een paar wedstrijden wint, dan kom je in een bepaalde flow en stijg je boven jezelf uit. Dan is alles mogelijk. Dat onvoorspelbare is ook het mooie van sport.
Misschien was het niet realistisch om te hopen dat wij in Peking goud zouden winnen, maar soms gebeurt er iets in een ploeg, dat je niet kan sturen.

Dat overkomt je gewoon. Als ik zou weten wat ik zou moeten doen om in een flow te komen, was ik de best betaalde coach ter wereld. Want daar is geen recept voor. Op een gegeven moment vallen de puzzelstukjes ineens in elkaar.
,,Je hebt inderdaad ook echt geluk nodig."

Op welk gebied kan jouw ploeg nog progressie boeken richting Tokio?
,,We hebben ervaren meiden, wereldtop, en we hebben speelsters die er nog niet zo lang bij zitten en er aankomen. Die laatste groep moet op hoog niveau leren spelen. Mijn internationals spelen in de competitie bij de heren en dat doen ze daar op de plek, waarop ze ook in het nationale team staan."

Dat moeten die clubs ook maar willen. Misschien hebben ze voor die positie wel betere mannen.
,,Ik heb met de clubs gesproken. En als een speelster niet op haar positie kan spelen, moet ze gewoon naar een andere club. Dit is nu eenmaal belangrijk voor de voorbereiding op Tokio."

Kan jij je een leven zonder rolstoelbasketbal voorstellen?
,,Ja, hoor. Ik zou weleens een topteam in het valide basketbal of in een andere sport willen coachen. Ik weet nog niet wat ik na 2020 ga doen. Er wordt als coach van het rolstoelbasketbal voortdurend aan me getrokken door het buitenland."

Waar zit bij jou nog de rek als coach?
,,Ik ben ervan overtuigd dat ik van collega's uit andere sporten nog veel kan leren. Daarom wil ik graag overal in de keuken kijken."

*Dat is het mooie van die NCP's van NOC*NSF. Daar hoor je de ervaringen van elkaar. Bijna iedereen heeft dezelfde soort dilemma's. Nuttig om te horen hoe anderen bepaalde zaken oplossen. Dat zet je aan het denken.*
,,Ik ben heel erg bezig geweest met het feit dat een team in het jaar na een succes, in ons geval een wereldtitel, vaak een dip heeft. Maar wij hadden wel het EK op het programma staan."

Hoe heb jij die dip weten te voorkomen?
,,Ik heb het binnen het team bespreekbaar gemaakt en aangegeven dat het EK echt een hoofddoel was, vooral omdat we voor eigen publiek speelden. Als we willen blijven winnen, moeten we elke training en elke wedstrijd daarvoor gebruiken."

Een dilemma is ook altijd wat je doet als je een goede, ervaren speler hebt die het op den duur niet meer kan opbrengen om het fulltimeprogramma op de gewenste intensiteit mee te draaien. Wanneer neem je afscheid? Ik ben niet zo van de concessies. Die maken je in de topsport alleen maar zwakker, denk ik. Maar soms heb je de overtuiging dat je de betreffende speler nog wel nodig hebt.
,,In mijn sport is het helemaal erg, want wij hebben met die niveaus van beperkingen te maken. Dan staat er niet voor iedere speler meteen iemand anders klaar. Wij zijn zeer afhankelijk van bepaalde speelsters. Als de speelster die die elleboogblessure heeft niet herstelt, zijn we straks in Tokio ineens geen medaillekandidaat meer."

Hoe zit dat met dat puntensysteem?
,,Met de vijf spelers op het veld mag je maximaal veertien punten hebben. Iedere speler krijgt naarmate zijn of haar beperking een cijfer, één, anderhalf, twee, tot en met vierenhalf. Ik ben bijvoorbeeld zelf met mijn twee-benenamputatie een vier. Het rolstoelbasketbal heeft niet zoals het zwemmen tientallen klassen. Wij waren in Rio wel de duurste medaille."

Dat is een teammedaille altijd. Maar het zijn wel de mooiste medailles. Iedereen heeft het nu nog over ons waterpologoud uit 2008, over de Lange Mannen in 1996.
,,Dat is het wij-gevoel dat je daarmee opwekt. Oranje!"

'Als ze kampioen willen worden, moeten ze mij nemen! Dat geloof heb ik echt. Ik ben heel eigenwijs, hoor.'

Je hebt bij het EK veel aandacht gekregen van de media.
,,Daar hebben we ook hard ons best voor gedaan. Ik lees dan op social media van collega's uit bijvoorbeeld het zitvolleybal: 'Zo Ziggo, komen jullie de volgende keer ook bij ons?' Maar zij weten niet dat we zelf 30.000 euro hebben neergeteld om bij Ziggo op televisie te komen. Het gaat echt niet vanzelf. We zijn drie minuten bij de NOS op Nieuwsuur geweest, 550.000 kijkers, geweldig, maar dat komt wel omdat we er zelf achteraan zijn gegaan. Snap je? Het begint altijd bij jezelf."

*Ik heb destijds met de waterpoloërs zelf iets commercieels opgezet en nu worden we door NOC*NSF als voorbeeld gebruikt. Veel bonden klagen dat ze te weinig geld en aandacht krijgen, maar je moet eerst zelf iets opstarten, dan komt NOC*NSF daar wel achteraan. Het is te makkelijk om alleen maar je hand op te houden.*
,,Zo staan wij er ook in. Ik ben er met collega Toine Klerks en assistent-coach Irene Sloof 24 uur per dag mee bezig. Dat geldt ook voor een vriend van mij, Wim Steen. Ik zit zelf trouwens wel met iets vervelends. Bij de laatste EK en WK werd ik voor elke wedstrijd heel misselijk en kon ik bijna niets meer zeggen."

Was dat een uur of twee uur voor de wedstrijd?
,,Nee, twee minuten. Ik word ook steeds emotioneler. Terwijl we alles winnen."

Wordt het misschien veroorzaakt door de druk om te moeten winnen?
,,Dat heb ik dus helemaal niet, maar mogelijk is dat in mijn onderbewustzijn wel het geval. Weet je, als we geen Europees kampioen waren geworden, was dat natuurlijk jammer geweest, maar voor mijn ploeg misschien juist weleens goed. Je moet ook eens een keer verliezen."

Ik voelde qua spanning wel het verschil tussen wedstrijden die je eigenlijk moest winnen en die tegen ploegen die op papier sterker waren. Misschien geeft het moeten winnen bij jou inderdaad onbewust een bepaalde spanning. Het is een mindset. Jouw misselijkheid helpt jouw ploeg niet. Je zal het toch een plek moeten geven. Ga weer eens terug naar die psycholoog, zou ik zeggen.
,,Ja, ik moet er wel wat mee."

Als speler was je zo'n beetje de Michael Jordan van het rolstoelbasketbal. Hoe goed was je geworden met benen?
,,Dan was ik niet gaan basketballen, maar voetballen."

Dan had je ook niet geweten hoe goed je als valide basketballer zou zijn geweest.
,,Het leven kan raar lopen. Of eigenlijk rollen… Toen ik 25 jaar geen benen had, heb ik een feest gegeven. Ik had door een vriend voor op de uitnodiging een tekening laten maken, waarop een stalen bint te zien was, met aan de ene kant een paar voeten en aan de andere kant een rolstoel. '25 jaar gescheiden en dat gaan we vieren.'
Kwam ik ermee bij mijn ouders en die zeiden dat als ik de uitnodigingen zo zou versturen, ze niet zouden komen. Ik heb het uiteindelijk maar niet gedaan. Maar op het feest kwam er iemand met een stukje bint aanzetten, ik kreeg een taart met benen, dat soort dingen. Volgend jaar ben ik 50 jaar mijn benen kwijt en dat wordt ook weer een groot feest."

Jij kan er grappen over maken, maar voor je ouders blijft het moeilijk.
,,Ik ben ook nog eens enig kind. Zij hebben het schilderij dat ik kreeg toen ik de duizend interlands haalde, aan de muur hangen. Ze zijn apetrots op wat ik heb bereikt."

Als speler heb je met de Nederlandse ploeg onder meer goud gewonnen op de Paralympische Spelen van 1992. Jullie verloren de finale van Verenigde Staten, maar bij de Amerikanen werd een speler op doping betrapt. Dat moet een vreemde gewaarwording zijn geweest.
,,We hoorden 's avonds op het eindfeest dat er mogelijk een Amerikaan doping had gebruikt. Het bleek ook nog een van mijn beste vrienden te zijn. We trainden vaak samen."

Wat had hij genomen?
,,Hij had pillen geslikt tegen zenuwpijnen. Toen werd in zo'n geval nog het hele team gestraft. De zaak kwam voor bij het CAS in Zwitserland en uiteindelijk kregen wij pas negen maanden later onze gouden plak. Van de twaalf Amerikaanse spelers hebben maar elf hun medaille ingeleverd. Bij ons gaven er twee het zilver niet terug. Ze wilden niet op zo'n manier goud winnen. Die jongens werden geschorst."

Hoe lang was jij eigenlijk geworden als je benen had gehad?
,,Ongeveer 1.95 meter…"

HOOFDSTUK 14

PETER BLANGÉ

‘Bij ons zorgde een balletje in of uit op de training nog net niet voor een massale vechtpartij. Ik geloof absoluut niet in rustig trainen. Je moet de spelers combat-gereed maken.’

Peter Blangé (9 december 1964)

Carrière als speler:

1974-1981	Tonegido
1981-1983	PVC/Blokkeer
1983-1986	Starlift
1986-1988	Brother Martinus
1990-1991	Catania (Ita)
1991-1996	Parma (Ita)
1996-1997	Moerser SC (Dui)
1997-1999	Treviso (Ita)
1999-2001	Vrevok

500 interlands

Carrière als coach:

2002-2006	ORTEC Rotterdam-Nesselande
2006-2010	bondscoach Nederland (m)

Als ik de naam Peter Blangé hoor, moet ik meteen denken aan het moment dat we elkaar voor het eerst ontmoetten. Ik was bij de Olympische Spelen van 2000 in Sydney aanwezig als supporter van mijn vrouw Marjan op den Velde, die meedeed met de waterpolovrouwen. In Down Under bezocht ik zoveel mogelijk sportwedstrijden en ging ik elke avond naar het Holland Heineken House. Aan het eind van de Spelen kwam ik daar Peter Blangé tegen.
Hij was toen het boegbeeld van de Nederlandse volleybalploeg en speelde in Sydney zijn 500e en laatste interland, een record dat nog wel even zal blijven staan, denk ik. Zoals een goed supporter betaamt, vroeg ik hem natuurlijk om samen met mij op de foto te gaan. Toen had je nog geen smartphone of selfies en dus was het doordraaien geslagen met het Fuji-toestel en aan iemand vragen om voor fotograaf te spelen.
Om de tijd te doden tot de foto genomen werd, zei ik tegen Peter: 'Gefeliciteerd met het bereiken van je 500e interland, wat een mijlpaal!' Ik was oprecht onder de indruk. Het enige dat de lange spelverdeler daarop zei, was: 'Ik had liever een medaille gewonnen' om vervolgens chagrijnig door te lopen. Het tekent de ratio en de winnaarsmentaliteit van Peter Blangé, die ik later veel beter leerde kennen en die nu directeur is geworden van Rotterdam Topsport in de mooiste stad van Nederland.

Peter, de eerste naam die mensen over de hele wereld noemen als het over de Nederlandse sport gaat, is Johan Cruijff. Dat is heel bijzonder. Je kunt zo veel andere namen noemen, maar ze hebben het allemaal over Cruijff. Hij is het beste Nederlandse exportproduct, terwijl hij al dood is. Daarna natuurlijk Peter Blangé…
,,Nou, niet echt. Als ik in Italië kom, word ik wel veel herkend, maar is het toch overal Cruijff, Gullit, Van Basten. Wel grappig, vorig jaar liep ik op de Vesuvius, het jaar daarvoor op de Etna en steeds was er herkenning. Italië is een land met zo veel sportkennis en liefde voor de sport. Ze zien een lang iemand en weten dan meteen wie het is."

Waar ben jij achter gekomen in jouw periode als coach?
,,Dat het niet zo zeer om het spelletje zelf gaat. Vooral de omgang met mensen is belangrijk en dat daardoor een team in zijn geheel beter kan functioneren. Een team boven zichzelf laten uitstijgen, dat is een machtig interessant proces. Maar tot op de dag van vandaag heb ik niet een abc-tje ontdekt hoe je dat het beste kunt aanpakken.

'Eigenlijk moet je spelers tot een bepaald niveau ontwikkelen en daarna loslaten.'

Soms had het team in de ene samenstelling op papier de beste vooruitzichten, maar ging het in de praktijk met een andere samenstelling beter. Ik kon daar heel slecht tegen. Dat je het gevoel had: Fuck, er zit meer in, maar dat het niet lukte om bij bepaalde spelers het vuurtje te ontsteken. Ik denk daar nog vaak aan. Ik heb de irritante eigenschap dat ik niet snel dingen die niet goed gingen, vergeet."

Vertaal dat eens naar je eigen toptijd als speler van het Nederlands team. Hadden Arie Selinger, Joop Alberda en Toon Gerbrands antwoord op die vraag? Hoe ontsteek je bij iedereen het vuur?
,,Arie Selinger heb ik alleen in mijn jonge jaren meegemaakt en bij hem was er voor mij niet echt ruimte om met de coach te sparren."

Hij was de grote baas.
,,Hij was de generaal en wij waren de soldaten. Zo lagen de verhoudingen heel duidelijk. Misschien had hij met bepaalde spelers nog wel overleg, maar met mij in ieder geval niet."

Heeft het hem misschien dwarsgezeten dat jij als spelverdeler zijn eigen zoon Avital uit het team verdrong?
,,Ik denk wel dat dat een hels dilemma voor hem was. Bij de Olympische Spelen in Barcelona raakte ik in de kwartfinale geblesseerd en kwam Avital

in de ploeg. Dat was een geschenk voor Arie. Joop Alberda heeft dat dilemma later gefixt door Avital niet meer te selecteren. Dat was een bewuste keuze. Joop maakte daarmee heel duidelijk dat als ik fit was, ik de eerste man zou zijn.”

Opmerkelijk is dat Ronald Koeman in dit boek hetzelfde zegt. Dat Rinus Michels voor het EK 1988 voor de posities 16 tot en met 20 in de selectie spelers koos die hun rol als reserve accepteerden en niet liepen te zeuren.
,,Taak- en rolacceptatie is binnen een selectie essentieel. Ik bekijk het nu op mijn 54e en zelf met een aantal jaren als coach door een andere bril. Als speler was ik aan de ene kant blij met de erkenning. Ik werd door Joop ook nog eens aanvoerder gemaakt. Aan de andere kant besefte ik wel dat Avital met zijn ervaring, kennis en inzet nog wel een plek in de selectie verdiende.
Op dat moment was het Bankrasmodel al ter ziele. Een aantal spelers, onder wie Avital, deed toch nog verwoede pogingen om het toch nog overeind te houden. Alberda had geen zin meer in die discussies. Dat was ook een van de redenen dat hij duidelijk voor mij als eerste spelverdeler koos. Iedereen moest nu wel met mij spelen.”

‘Ik heb de irritante eigenschap dat ik niet snel dingen die niet goed gingen, vergeet.’

Terug naar dat vuurtje. Klikte je met de ene van de genoemde bondscoaches beter dan met de andere?
,,Voor mijn gevoel klikte ik met alle drie, maar ik ben heel erg van de ratio. Arie was een man van dromen schetsen. *Ok, guys, do you want to go to the top? Follow me. I know the way. A dream comes true.* Dat werk. Ik ben daar niet zo gevoelig voor. Ik geloof het allemaal pas als ik het op het scorebord zie. Ik kan me de eerste training bij het Nederlands team nog herinneren. ‘Ik ben Peter Blangé, spelverdeler’. Arie schudde zijn hoofd. *Impossible, middle blocker.* Middenaanvaller.
Ik heb dus eerst twee jaar in het midden gestaan. Ik ben daarvoor gewoon minder behendig. Je moet fysiek heel sterk zijn en ik heb ook nog een telgangerspas. Dat houdt in dat ik rechtshandig ben, maar mijn voetenwerk reageert alsof ik links ben. Dat ziet er een beetje apart uit. Maar voor een spelverdeler was dat voetenwerk weer heel goed.
Als middenaanvaller heb ik eerst geprobeerd mijn passen te veranderen en ook om met links te gaan slaan, maar dat was een drama. Na één jaar moest ik ook weg, niet goed genoeg. Tot dat befaamde kwalificatietoernooi voor de EK in 1987 in Hongarije. We waren al gekwalificeerd, de laatste wedstrijd tegen Bulgarije was niet belangrijk meer. Daar zette Arie ineens dat heel jonge team erin en wonnen we met mij als spelverdeler met 3-0. Ik zou een dag na dat toernooi een contract tekenen bij Zonhoven in België, bij mijn oude coach Pierre Mathieu. Arie wist dat en het kwam er na die wedstrijd tegen de Bulgaren op neer dat hij wilde dat ik toch zou blijven. En dat is gebeurd. Ik was ook trots, leuk om een paar knaken in België te verdienen, maar dit was wel het Nederlands team. Daar bleek ik toch gevoelig voor.”

Hoe ging het verder?
,,Arie Selinger vertrok zelf als eerste. Hij ging in Japan zijn pensioen veiligstellen. Het werd gebracht als: Jullie zijn zo goed, jullie hebben mij niet meer nodig. Voor mij voelde dat als verraad. Harry Brokking was assistent en werd naar voren geschoven om dezelfde filosofie voort te zetten. Maar dat ging mis. Het gaat er toch om wie de boodschap brengt.
Ik ben toen met drie andere spelers naar een club in het buitenland gegaan. Wij werden ook meteen uit Oranje verwijderd. In de krant stond dat de rotte appels eruit waren. Prettig om dat te lezen uit de mond van mensen, waarmee je jarenlang lief en leed had gedeeld. Ze wisten de reden niet eens. Ik zat thuis voorafgaande aan weer een lange trainingsdag met trillende handen een kop koffie te drinken. Nu zouden ze het een burn-out noemen. Ik was er gewoon klaar mee. Dag in, dag uit maandenlang hetzelfde doen. Het leek soms wel of die grote klok in de zaal stilstond. Dat was niet aan mij besteed. Ik moest naast de trainingen lekker één of twee wedstrijden in de week kunnen spelen.”

Maar toen ben je dus wel weer teruggekomen bij Oranje.
,,Nederland wist zich in 1991 via het EK niet te kwalificeren voor de Olympische Spelen. Dat kostte Brokking de kop en vervolgens keerde Arie in mei ’92 terug. Als eerste heeft hij Posthuma, Zoodsma en mij teruggehaald. Maar het was verre van een team. Arie zei tegen de spelers die waren gebleven iets denigrerends over ons, de dissidenten, en tegen ons iets over de andere groep. Het was onprettig. We werden op de Spelen in Barcelona vierde in de poule en we hadden zoiets van: Nog één potje in de kwartfinale tegen Italië en dan zijn we van die ellende af. Ron Zwerver was steeds in tranen en flink de weg kwijt. Anderen waren overtraind.”

En toch win je uiteindelijk zilver.
,,Daar gaan we dus weer. Niets meer te verliezen, de beerput was open, gooi alle schroom van je af en ga lekker spelen. Toen ging het los!”

Wat leer je daar nou van? Willen wij als coaches te veel onze stempel drukken, maar als je het loslaat, kan het ineens wel goed vallen?
,,Het antwoord is dus ja. Er leiden meerdere wegen naar succes. Maar je moet vaak door het ene proces heen om het andere te laten gebeuren.

Ik weet inmiddels dat het ultieme van coachen is om het team op een bepaald moment los te laten. Het is ook niet vreemd om de spelers het zelf te laten oplossen. Zij staan in het veld, zij zijn de experts."

Dat hoor je wel vaker, zelfsturende teams. Geloof je daar in?
,,Ik durf te stellen dat onze ploeg in 1996 in Atlanta een groot zelfsturend vermogen had. Zeker in de wedstrijden. Achteraf, inmiddels 23 jaar later, kan je constateren dat Joop Alberda het daar heeft losgelaten. Ondanks dat hij graag de controle houdt."

Hij moest dat misschien wel doen om te overleven.
,,Het was ook zijn vierde jaar en we wisten dat na Atlanta de wegen gingen scheiden. Joop heeft geweldig werk verricht. Wat ik miste onder Arie Selinger was de eigen verantwoordelijkheid binnen de lijnen. Dat ik bij wijze van spreken ook eens iemand verrot kon schelden als hij aan het verzaken was. Onder Selinger kon dat niet. Als ik tegen een speler riep: 'Verdomme, kom op', vroeg hij wie mij dat recht gaf om zo tekeer te gaan. Dan kreeg je discussies en kreeg ik weer te horen: '*Peter, you're out of the national team.*' Dan pakte ik mijn tas en haalde hij mij meestal op het parkeerterrein weer terug. Er was een periode dat dat regelmatig gebeurde. Ik was ook niet de makkelijkste… Misschien benoemde Joop me daarom ook wel als aanvoerder, het lastige jongetje van de klas. Ik had wel meteen een grote mate van loyaliteit naar de coach toe."

Dus een slimme keuze van Joop.
,,Zeker. Ik snapte hem ook wel. Daar zal hij zelf ongetwijfeld een heel mooi verhaal over vertellen, waarom hij het allemaal zo had bedacht. Maar het heeft in ieder geval gewerkt."

Kon je later, toen je zelf coach was, het team loslaten? Of was je net als Selinger ook een drilmeester?
,,Ik zat er zelf ook te veel bovenop."

Het is toch een valkuil, waar veel coaches intrappen. Je wilt de regie hebben, je stempel drukken. Maar eigenlijk moet je spelers tot een bepaald niveau ontwikkelen en daarna loslaten.
,,Als eerste ben ik ORTEC Nesselande gaan coachen en kreeg daar een leuk team. Met een aantal jongens waarmee ik in mijn nadagen zelf nog had samengespeeld. De ploeg had een paar talenten, maar hoofdzakelijk jongens van midden twintig, die vooral een goede werkattitude hadden. Dat soort teams zijn prettig voor de coach, want die werken hard en strijden om elk punt. Ik had één echte leider, Marko Klok, die ook nog in het Bankrasmodel had gezeten. Er was een heldere hiërarchie en een goede mix. Dat team ging als de brandweer."

Wat ik zelf heb meegemaakt, is dat de oudere jongens door hun leeftijd minder gaan presteren en dan automatisch in de hiërarchie zakken. Wat doe je dan? Wanneer zet je iemand op de bank, wanneer neem je afscheid?
,,Als je succesvol met een team bent, dan komt er van buitenaf interesse voor spelers. Niet dat dat lekker is, want je kan niet doorbouwen, maar je wordt zo ook wel geholpen in het natuurlijk verversen van je ploeg. Klok kon, op zijn 33e of 34e, bijvoorbeeld weer naar Rusland en daarom moest er een ander leidersfiguur komen. Ik heb er toen een paar jongens met meer talent bijgehaald. Alleen kwam een aantal van hen met een ietwat verknipt zelfbeeld binnen bij ORTEC."

'Vooral de omgang met mensen is belangrijk en dat daardoor een team in zijn geheel beter kan functioneren.'

Leg eens uit.
,,Nou, ze hadden het idee dat ze aanmerkelijk beter konden volleyballen dan in werkelijkheid het geval was. Ze kwamen in die gemixte groep met een aantal ouderen en werden af en toe flink op hun plek gezet. Ik had een al wat oudere spelverdeler, Dirk-Jan van Gendt. Het zag er bij hem niet altijd even vloeiend uit, maar hij was wel een winnaar, een bijtertje, die niet over zich heen liet lopen. Zo iemand is essentieel voor een team."

Je hebt lang in Italië gespeeld. Hoe werkt het daar bij een team, doen ze het anders dan in Nederland?
,,De professionele component zit er daar vanaf dag één in. Het gaat maar om één ding: presteren. Daar zetten ze een aantal individuen bij elkaar en hoe je het met elkaar doet, doe je het, als de resultaten maar goed zijn. Je moet het op het scorebord kunnen terugzien. Daar word je voor betaald en dat maakt het leven eenvoudig."

Dat is dus totaal anders dan in Nederland. Wij moeten het ook nog gezellig en leuk hebben met elkaar.
,,Dat was het in Italië ook wel, hoor. Maar ze gaan daar anders met de passie en de trots om. Ik heb als bondscoach meegemaakt dat spelers mij meldden dat ze niet wisten of ze wel voor het Nederlands team wilden uitkomen omdat dat niet in hun planning paste. Ik kreeg felle reacties van de managers van de Italiaanse clubs, waarvoor deze spelers uitkwamen. Eentje zei: 'Ik vermoord hem'. Bedanken voor de nationale ploeg is daar heiligschennis. Ze zijn ongelooflijk trots om voor een land of een stad te spelen. Als we met Parma hadden gewonnen, moest ik voor het kopen van een brood minimaal een uur uittrekken. Iedereen wilde met je praten. Dat is wat ons uiteindelijk het succes met het Nederlands team heeft gebracht. Voorbeeld doet volgen. Wij speelden bijna allemaal in Italië en

hebben componenten van daar meegenomen naar de nationale ploeg. Ook het trainen, op het scherpst van de snede, grote weerstand. Als wij in de wedstrijden onder druk kwamen, matchpoint tegen, waren we dat gewend."

Hoe ben jij als coach?
,,Ik ben een rationalist. Ik heb na een overwinning of een nederlaag, ook niet na de Olympische finale in Atlanta, nooit een traan gelaten. Zo sta ik in de sport. Maar dat is niet in het hele leven zo. Ik zou mezelf ook geen botte lul willen noemen. Bij de geboorte van onze kinderen had ik die emoties wel.
Als ik als coach een besluit over een speler moest nemen, haalde ik er meestal de statistieken bij. Gevoel plus ratio. Negen van tien keer klopte dat. Maar ik zat er ook weleens naast. Van spelers waarmee je een klik had, zag je soms minder snel de fouten, en andersom. Ik vroeg mijn technische staf of ze mij in zulke situaties wilden corrigeren. Daar had ik onder anderen Redbad Strikwerda voor. Goeie vent, loyalist, veel kennis van zaken."

Over data gesproken. Dat kan ook een dilemma zijn. Dat gevoel en statistieken verschillen.
,,Sport draait net zoals het hele leven op criteria als gevoel, emotie, passie. Ze zijn leidend in de keuzes die je maakt. Als je daar een meetbare component aan kunt toevoegen in de vorm van analyses en cijfers maakt dat je plan gefundeerder en completer. De statistieken zijn voor mij dus niet leidend, maar wel een goede ondersteuning. Want als je zaken wilt verbeteren, moet het ook meetbaar zijn. Dat praat makkelijker. Als spelverdeler wist ik ook welke speler ik in een bepaalde situatie het beste kon aanspelen om de meeste kans op een score te hebben. Dat hoefden ze mij ook in stressvolle situaties niet meer te vertellen.
Neem onze time-out op matchpoint tegen in de Olympische finale van 1996. Joop probeerde de boel bij elkaar te krijgen, maar daar was de situatie niet naar. Iedereen was met zichzelf bezig. Kijk maar eens terug op YouTube. Maar we waren er klaar voor en wisten ook precies wat we moesten doen. Daar had Joop die time-out niet meer voor nodig.
De Italianen gingen na onze gelijkmaker tot twee keer toe *choken*. Terwijl ze ook een heel ervaren ploeg hadden. Maar onder druk wordt alles vloeibaar. Vandaar dat een team ook zonder ervaring zijn eerste finale kan winnen. Kijk naar jullie, de waterpolosters, in Peking."

Wij hadden in die finale het voordeel dat de druk volledig bij Amerika lag. Zij waren de wereldkampioen, hadden al lang niet meer verloren en móesten winnen. Wij konden onbevangen spelen en waren al blij met zilver. Ik kon het als coach ook loslaten. 'Meiden, geniet van de finale en gooi lekker de beuk erin.' Ik maakte tijdens de line-up nog een grap en ze gingen ontspannen de wedstrijd in. Later heb je wel je stressmomenten, op 6-6, 7-7, 8-8, vlak voor tijd een bal op de paal. Dan moet je een beetje mazzel hebben.
,,Dan zitten er 27 engeltjes op je schouder. Ik heb jullie daar zien spelen. In de poule verloor je nog een paar wedstrijden."

Wij wonnen in de kwartfinale van Italië met penalty's en toen waren we los.
,,Wij kregen in Barcelona 1992 de geest in de halve finale tegen Cuba. We wonnen met 3-0 en speelden geweldig. De mazzel was wel dat de wedstrijd in de ochtend was. Dan zijn ze in de Caribbean nog niet echt wakker. Toen kreeg je de ontlading dat we wisten dat we een medaille hadden en al die ontberingen in de Bankrashal niet voor niets waren geweest. Het gevolg was dat we ons niet meer optimaal konden opladen voor de finale en onze oren werden gewassen door de Brazilianen. Kansloos, 0-3.
Vier jaar later, halve finale tegen de Russen. Die timmerden we met 3-0 de zaal uit, natuurlijk waren we blij, maar geen gejank en geen juichpartijen op de grond. Bas van de Goor, onze rookie, werd na afloop geïnterviewd en hij zei nuchter: 'We weten waarvoor we hier zijn gekomen.' Dat gaf de volwassenheid van de ploeg aan, de opdracht was helder."

'Het echt slagen van mijn hele carrière, waarin je honderdduizenden set-ups heb gegeven, werd bepaald door dat ene balletje.'

Nederlanders focussen zich vaak op het bereiken van de finale. Ik betrapte Ajax daar vorig seizoen ook weer op in de Champions League. Maar dan mag het niet stoppen. Het doel moet zijn om de finale te winnen.
,,Het kenmerk van de absolute topper is de drang om elke dag de beste te zijn. Zonder het doel steeds te benoemen. We hebben in Atlanta niet één keer gezegd dat we goud gingen winnen. Je moet het wedstrijd voor wedstrijd bekijken. De kwartfinale is altijd ellende, want dat is meestal het begin van de knockout-fase."

Dat is dé cruciale wedstrijd. Tegen wie speelden jullie in Atlanta in de kwartfinale?
,,Tegen Bulgarije. Dat was echt met de hakken over de sloot. Onze middenas liep totaal niet. Bassie eruit, Henk-Jan Held eruit. Jan Posthuma kwam erin. Hij had toen al een chronische schouderblessure. De eerste bal timmerde hij erin, de tweede bal timmerde hij erin, daarna lag zijn schouder eraf. Ik ben naar Zwerver toegelopen en heb gezegd: 'Ron, ik heb je nodig.' Het enige dat hij zei, was: 'Laat maar komen.' Dus kreeg hij weer

net als vroeger heel veel ballen aangespeeld en was het klimmen en rossen. Dat liep uitstekend.”

In de finale tegen Italië ging het uiteindelijk om één bal. Je had ‘m ook kunnen verliezen.
,,Het echt slagen van mijn hele carrière, waarin je honderdduizenden setups heb gegeven, werd bepaald door dat ene balletje. 14-15 achter, matchpoint en service voor Italië, wat ga je doen? Ik had maar één houvast. Wie levert het meeste rendement op in deze situaties? Dus balletje naar Bas in het midden. Als de bal goed is, is hij daar niet af te stoppen. Ik had geen twijfel.”

Je zoekt als coach altijd naar positivisme, naar een goede flow, maar het mag ook weleens stormen. Bij de Olympische Spelen die we met de waterpolosters wonnen, brak na de eerste wedstrijd de pleuris uit. Toen hebben we een groepsgesprek gehad van tweeënhalf uur. Iedereen gaf de keepster de schuld. Ik moest haar beschermen, want ze was pas 19 jaar. We zijn er redelijk goed uitgekomen en het enige dat we op dat moment nodig hadden, was de volgende wedstrijd winnen. Als je toen tegen me had gezegd dat we twee weken later Olympisch kampioen zouden worden, had ik je voor gek verklaard. Blijkbaar heb je zo’n bommetje nodig.
,,Bij ons barstte in Atlanta de bom na die moeizame kwartfinale. Dat ging onder meer over de lifestyle van spelers. De oudjes hadden geen partners meegenomen naar de Spelen, want daar had je toch geen tijd voor. De meeste jonkies wel en dan was er weer gezeik dat ze geen dagpas voor het Olympisch dorp voor hun vriendin konden krijgen. Dan heb je vrouwen die dan meteen in de gordijnen gaan hangen en stennis maken. Dat leidt alleen maar af, dat moest er dus even uit. In de halve finale tegen Rusland liep het als een trein, ik denk onze beste wedstrijd van het toernooi. Dus helemaal mee eens. Ellende zou je bijna moeten organiseren.”

Dat is een goede les voor een beginnende coach. Zou je die ellende zelfs moeten manipuleren als het niet vanzelf komt? Dat is ook weer gevaarlijk.
,,Ik had die ellende het liefst op een moment dat het de minste schade kon berokkenen. Soms word je daarin geholpen, bijvoorbeeld door een moeizame partij in de poulefase. Dat is dan nog niet dodelijk. Anders kan je het op de training organiseren. Laat ze er maar even opklappen. Bij ons zorgde een balletje in of uit op de training nog net niet voor een massale vechtpartij. Prima toch? Ik geloof absoluut niet in rustig trainen. Je moet de spelers combat-gereed, klaar voor de strijd, maken. Als coach moet je ook niet te aardig willen zijn.”

Soms moet je een rotzak zijn.
,,Het is niet voor niets dat zachte heelmeesters stinkende wonden maken. Topsport is eten of gegeten worden. Soms pakte ik bewust een speler aan. ‘Jij hebt toch zo’n grote mond, laat het dan maar eens zien’.”

Dat moet dan wel iemand hoog in de hiërarchie zijn, niet een wisselspeler. Dat is te makkelijk.
,,Dat heeft ook met de ervaring van de coach te maken. Ik ben zelf ook weleens de Kop van Jut geweest. In Italië heb ik op dat gebied veel geleerd. Ik heb bij Parma vijf jaar met een Braziliaanse topcoach, Bebeto, gewerkt. Ik kwam daar als vervanger van de Amerikaan Jeff Stork, een grote naam in het volleybal. Ik was dissident van het Nederlands team en had nog geen indrukwekkende palmares.
Bebeto was zelf spelverdeler geweest, een harde werker, Spartaans. Als het in een set cruciaal werd, vroeg hij een time-out aan en vertelde mij wat ik moest doen. Dat irriteerde mij, want ik wilde graag de beslissingen zelf

nemen, goed of fout, daar leerde ik van. Vanwege die irritatie speelde ik soms een andere bal en als die er dan werd ingeslagen, keek ik hem alleen maar even aan. Hij had natuurlijk ook zijn trots en dus moest ik bij de manager komen. Dat was een strijd. Ik heb zelfs een keer geïrriteerd tijdens een wedstrijd op het veld mijn shirt uitgedaan en gevraagd: Wie wil het, voor mij hoeft het zo niet meer? Daar zijn we doorheen gekomen en uiteindelijk zelfs kampioen geworden.
Ik heb later als coach mijn spelverdelers ook met te veel informatie opgezadeld. Ik kon er met mijn kop niet bij dat vaak tactisch de verkeerde keuzes werden gemaakt. Maar dat heb ik toen niet goed gedaan, Ik had het anders moeten oplossen, veel meer met het schetsen van droombeelden en niet met cijfers en ratio."

'Joop Alberda heeft dat dilemma later gefixt door Avital niet meer te selecteren. Dat was een bewuste keuze.'

Wat kan je beginnende coaches meegeven? Je moet maatwerk leveren, inschatten wat een speler wel en niet kan.
,,Voor mij begint het altijd met de kernvraag: wat moet het opleveren? Je wilt ontwikkelingen en resultaten zien. Stel doelen, eventueel met tussenstations. En wat heb je daarvoor nodig op speltechnisch gebied en op het menselijk vlak? Je moet er dan voor zorgen dat je de snaren raakt die je wilt raken. Welke rol geef ik iedereen daarin? Heb ik leiders, heb ik dienaars? Je moet duidelijk bepalen waar je piketpalen staan.
Een andere tip is: weet dat je fouten gaat maken. Accepteer dat als een positief proces. Juist van wat er fout gaat, krijg je de meeste feedback. Weet ook dat je bakken bagger over je heen krijgt. Als je wint, zijn de spelers goed, als je verliest, is de coach waardeloos. Weet dat spelers je het leven zuur kunnen maken en dat het met name in de top een 24/7-job is. Daar moet je je van bewust zijn en voor jezelf weten dat je dat er ook daadwerkelijk voor over hebt. Kom je er achter dat dat niet het geval is, trap dan tijdig op de rem. Anders kan je er kapot aan gaan."

Tot slot, over data en wetenschap. Hoe kijk jij terug op jouw rol bij de KNVB als innovatiemanager? Heb je er achteraf spijt van dat je er bent ingestapt?
,,Totaal niet. De KNVB is een prachtige organisatie om in te werken. Later hoor je opmerkingen als: Je was de juiste man op het verkeerde moment. De voetballerij is echter een onveilige wereld met een afrekencultuur. Hoe vaak ik niet de term voetbaljungle hoorde. Maar ook daar gaat het om één ding: de resultaten. Als die goed zijn, is het rustig. Anders is het oorlog. Wat ik onderschat heb, is dat ik dacht dat ik die voetbalwereld met mijn ervaringen vanuit ORTEC wel redelijk kende. Ik was al bij alle clubs binnen geweest. Ik kwam in Zeist toen er grote onrust was. Technisch directeur

Hans van Breukelen lag enorm onder vuur en was al na drie maanden weg. Ik wist dat het eerste jaar moeilijk zou worden, maar dacht dat het daarna wel zou verbeteren. Toen kwam er inderdaad een nieuwe directeur, maar ook een andere organisatiestructuur en kreeg ik de mededeling dat mijn functie kwam te vervallen. Het lag allemaal niet aan mij, blabla, maar het is het bewijs dat relaties niet zoveel voorstellen. Ze hadden ook kunnen zeggen: Peter, eerste stormen overleefd, ga lekker in relatieve rust met de vrouwen en de jeugd werken."

Er is nu toch wel een denkwijze in de sport ontstaan, die stelt dat er met wetenschappelijke ondersteuning veel te winnen valt.
,,We hebben toen ook het EK vrouwen benut om daarop het onderzoek 'Gouden Standaard Voetbalvrouwen' toe te passen. Daar zijn geweldige datastromen en inzichten verzameld die zelfs tijdens het toernooi al geïmplementeerd zijn. Ik kijk daar ook met een goed gevoel op terug. Alleen is het jammer dat het zo kort heeft geduurd. Ik ben niet naar Zeist gegaan om na anderhalf jaar weer buiten te staan.
Er is nergens meer IT en technologie voorhanden dan in het voetbal. Maar dan zit je met de praatprogramma's en de bekende personen. Die fikken het net zo makkelijk af. Ik begrijp niet dat de voetballerij de pootjes naar deze mensen laat hangen. Ze kunnen straffeloos hun ongenuanceerde meningen verkondigen. Het verbaast me echt dat niet af en toe iemand een goede draai om zijn oren krijgt.
Het getuigt niet van sterk leiderschap in het voetbal dat niemand er tegenin gaat en het een halt toeroept. Het heeft vooral met eigenbelang te maken. Ik merkte dat er intern bij de KNVB ook stromingen waren die mij er zo snel mogelijk probeerden uit te werken. Oké, be my guest, dan is het klaar."

HOOFDSTUK 15

HENK GROENER

‘Als je nou praat over dilemma’s en je wilt dat iemand zichzelf ontwikkelt, moet je ze ook de ruimte geven.’

Henk Groener (29 september 1960)

Carrière als sporter:
1968-1987 Swift Arnhem
1987-1989 TV Emsdetten (Dui)
1989-1990 Wacker Thun (Zwi)
1990-1991 TV Aldekerk (Dui)
1991-1993 Swift Arnhem
208 interlands

Carrière als coach:
1993-1996 E&O (mannen)
1996-2002 TV Emsdetten (Dui) (m)
2002-2005 bondscoach Nederland (m)
2006-2007 SG HBR Ludwigsburg (Dui) (m)
2009-2016 bondscoach Nederland (v)
2018-…… bondscoach Duitsland (v)

Een leven lang actief in je eigen sport, eerst als speler en daarna als coach. Het overkomt meerdere mensen, maar zelden zo succesvol als Henk Groener in het handbal. Bijna een halve eeuw geleden scoorde hij zijn eerste doelpunt, niet wetend dat er zo'n rijke carrière uit zou voortvloeien. Als speler bereikte hij de internationale top en speelde hij tien jaar voor Oranje, maar ook als coach behaalde hij fantastische resultaten met verscheidene ploegen. Voor zo'n loopbaan heb ik groot respect.

Henk, noem eens een dilemma waar jij mee te maken hebt gehad als coach.
,,Wat is de rol van de coach nog als je spelers zo hebt opgeleid dat ze er volledig van overtuigd is dat ze het allemaal alleen kunnen? Dat hij of zij daar staat, goud wint en zegt of denkt: Dat heb ik gedaan. Ik! Als hij inderdaad volkomen onafhankelijk van jou is, dan zit in wezen jouw werk erop en ben je eigenlijk je baan kwijt. Dat vind ik best een dilemma. Op zo'n moment ben je zoekende naar je eigen rol."

Wat verwacht je dan van je assistenten?
,,Eerlijke, pro-actieve feedback. Ik heb in mijn staf graag mensen die zelfstandig kunnen werken en niet wachten totdat ze van mij een opdracht krijgen. Zo heb ik ook de hele periode bij het Nederlands team met Peter Portengen, Jokelyn Tienstra en Debbie Klijn gewerkt."

Volgens mij was Peter Portengen geen doorsnee-assistent?
,,Ik ken Peter al heel lang. Ik heb met hem gespeeld, ik heb hem als speler getraind en ik heb dus samen met hem gecoacht. We zitten met onze kijk op handbal voor een groot gedeelte op één lijn. En hij was toen ook al zo'n vijftien jaar een succesvol hoofdtrainer bij clubs."

Botsten jullie nooit?
,,Jawel hoor, maar ik vind het wel prettig dat mijn assistenten een duidelijke eigen mening hebben. Dan heb je discussie en kom je meestal met elkaar tot de beste beslissing. Ik ben natuurlijk eindverantwoordelijk, maar vind het fijn als de anderen ook initiatief tonen."

Mijn beeld van jullie was, kijkend naar de Olympische Spelen van Rio, waar jullie met de vierde plaats een topprestatie leverden, dat jij de rustig analyserende coach was en Peter een soort motivator voor de speelsters. Klopt dat?
,,We hadden een taakverdeling. Hij coachte tijdens de wedstrijden vaak de aanval en ik de dekking. Het temperament van ons is anders. Ik ben doorgaans een rustige coach. Als ik ineens ga schreeuwen en blèren, zou dat raar overkomen. Peter is emotioneler. Dat is goed voor een begeleidingsteam, coaches met verschillende karakters.
In het begin is het zoeken. Hoeveel ruimte geef je elkaar, hoe werk je het beste samen? Het belangrijkste is dat je daar veel samen over praat. Dat heb ik met Peter gedaan, en zoals ik al zei, ook met keeperstrainers Jokelyn Tienstra en later Debbie Klijn. Op de wisseling na van Jokelyn vanwege haar ziekte en Debbie hebben we zes jaar in dezelfde samenstelling gewerkt. Je moet elkaar de ruimte geven en ook ik als hoofdcoach moet weleens meegaan in de mening van de anderen. Dat gold trouwens voor het gehele begeleidingsteam. Iedereen werkte op zijn of haar vakgebied vanuit de eigen verantwoordelijkheid. Dan is een goede communicatie belangrijk. We hebben ook wel het voordeel gehad dat we met het team alleen maar stappen naar boven maakten."

Wat trof je aan toen je in 2009 bij de nationale vrouwenploeg begon?
,,Ze waren bij het WK van 2005 vijfde geworden, maar bij het EK het jaar erna verloren ze drie keer achter elkaar en was het klaar. Daarna plaatsten ze zich een aantal keren niet voor een eindtoernooi. Ik had nog nooit vrouwen getraind, alleen maar mannen. Toen Sjors Röttger (destijds technisch directeur en tijdelijk bondscoach, rvg) mij vroeg, dacht ik in eerste instantie ook van: Poeh, wat is dit? Ik heb toen met Sjors het Holland-toernooi en de WK-prékwalificatie meegelopen.
Ik zag een ploeg met ambitie, waar ook kwaliteit en ambitie in zat. Maar nog niet iedereen had de echte keuze voor topsport gemaakt. Ik ben er toen ingestapt. We haalden het WK 2009 niet en daarop ben ik gaan doorselecteren. Ik heb er onder anderen speelsters van de Handbalacademie op Papendal bijgehaald, én Nycke Groot in april 2010. Zij speelde al in Denemarken en daar ging het hartstikke goed. Je zoekt vooral mensen die absoluut topsport willen bedrijven."

Hoe zie je dat spelers er echt voor willen gaan?
,,Door de keuzes die ze maken, wel of niet in het buitenland willen spelen, dat soort zaken. Om zich in het handbal verder te ontwikkelen, moet een speler wel naar het buitenland, omdat de Nederlandse competitie niet sterk genoeg is. Als mensen dan toch kiezen voor hun maatschappelijke carrière of voor hun vriendenkring, haal je het niet. Iedereen moet zijn eigen keuze maken, hoor. Heel legitiem allemaal. Maar dat heeft dan wel consequenties. Daarom ben ik na drie jaar als coach bij de mannenploeg gestopt. Bij de vrouwen lag dat dus anders. Die Handbalacademie heeft daar een belangrijke rol in gespeeld."

Bemoeide jij je met de keuze voor een bepaalde club die een speelster maakte?
,,Je geeft wel advies, maar ook de ouders spelen er een rol in, en de zaakwaarnemer. Sommigen hebben wat mij betreft verkeerde keuzes gemaakt. Maar ik wilde me er ook weer niet te veel mee bemoeien. Ik vond het belangrijk dat ze eigen keuzes maakten en daarvoor verantwoordelijkheid namen."

Hoe leer je ze dat?
,,Door ze ruimte te geven. Sommigen vonden dat lastig. Als je nou praat over dilemma's en je wilt dat iemand zichzelf ontwikkelt, moet je ze ook de ruimte geven. Hoe moeilijk dat misschien ook is. Maar als ik er bovenop ga zitten, werkt het niet. Aan de andere kant, bemoei je je er weer te weinig mee, kan het ook verkeerd gaan. Die afwegingen moet je dus voortdurend maken."

Hoe vaak zie je niet dat coaches te veel dingen voor spelers willen bepalen?
,,Dat heb ik ook gezien en geconstateerd dat dat niet werkt. Ik heb zelfs in time-outs tijdens wedstrijden dingen bewust niet verteld. Omdat ik wilde dat ze in het veld echt eigen keuzes maakten. Mede daardoor stond er op den duur bij de vrouwen een stabiele ploeg die niet zo snel zijn hoofd verloor."

'Je moet je altijd afvragen of je elkaar nog kunt inspireren en nog kunt groeien.'

Jij hebt ze dus naar de wereldtop gevoerd. Wat vind je van het proces na de Spelen van Rio, toen je was vertrokken?
,,Er moesten wel wat dingen veranderen, dat was duidelijk. Als ik was doorgegaan, waren we ook zeker door een conflictfase heengegaan."

Waarom?
,,Omdat toch niet alles liep zoals we wilden. Dat was van de kant van de spelers ook zo, hè. Na de Spelen gingen we meteen uit elkaar, tijd om fatsoenlijk te evalueren was er niet. Pas later ga je je realiseren wat er allemaal is gebeurd."

Welke conclusies trok jij over Rio?
,,Ik vind dat we daar als ploeg, mentaal gezien, nóg beter hebben gepresteerd dan op het WK, waar we tweede werden. Op het WK liep het als een tierelier, maar hadden we in het begin zwakke tegenstanders en tot aan de finale misschien maar twee echt zware wedstrijden. Bij de Spelen moesten we beginnen tegen Frankrijk en verloren we. Dan sta je meteen met beide benen op de grond. De verwachtingen waren na het WK hoog, ook in de hoofden van de spelers zelf. Er werd maar geroepen: We gaan voor goud. Mooi, maar op basis waarvan? We waren nog nooit op de Olympische Spelen geweest."

Wat gebeurde er met de ploeg na die snelle nederlaag?
,,Dat was natuurlijk niet leuk. We hadden bij het WK van Frankrijk gewonnen en op het Olympisch kwalificatietoernooi wederom, nota bene thuis bij hun. Die nederlaag in Rio kwam dus hard aan. Daarna kregen we Argentinië en krabbelden we wat overeind, maar dat werd gevolgd door twee moeizame gelijke spelen, tegen Zweden en Zuid-Korea. Werden we vierde in de poule.
Het betekende dat we moesten kruisen tegen Brazilië, winnaar van de andere poule en ook nog eens het thuisland. Dan zitten daar dus 12.500 man en bij wijze van spreken maar drie Hollanders. Dat werd onze beste wedstrijd van het toernooi en die wonnen we. Ook in de halve finale, weer tegen Frankrijk, ging het niet slecht, maar daar heb je de pech van de laatste bal op de binnenkant van de paal. Ik denk dat je na zo'n matige start tevreden mag zijn met de vierde plaats, op je eerste Spelen. De weerbaarheid en de veerkracht van de ploeg waren groot. Alleen de klap van die halve finale zijn we niet te boven gekomen in de wedstrijd om de bronzen medaille."

Hoe had je dat misschien wel voor elkaar kunnen krijgen?
,,Ik weet niet of daar een recept voor is. We hebben het in de ontspanning gezocht, want de sfeer was down. Je had weinig tijd voor herstel en bovendien een kleinere groep dan bij een WK en EK, geen zestien, maar veertien speelsters. En je moest ook nog tegen een ploeg, waarmee we het altijd moeilijk hadden, Noorwegen. Dat hebben we toen gewoon niet voor elkaar gekregen."

Verwijt je jezelf daarin achteraf iets?
,,Nee, Ik denk niet dat we er op andere manier meer hadden uitgehaald.

Ik heb het daar nog met de Noren over gehad. Hoe hebben jullie dat gedaan? Zij waren de gedoodverfde kampioen, maar verloren in de halve finale van Rusland. Mijn Noorse collega vertelde dat hij niets had hoeven doen. Dat doet mijn ploeg zelf. Ook dat heeft dus met ervaring te maken. Hij zei ook dat zij nooit naar een toernooi gingen om goud te winnen, maar voor een medaille. En wij met Nederland gingen ergens toch alleen voor goud. Zo'n sfeer hing er. Er waren ook mensen die na de verloren halve finale zeiden dat brons ze niet interesseerde. Pardon?"

Wat gebeurde er daarna?
,,Dan ga je toch met elkaar praten en concludeer je dat als je samen verder wilt, er dingen op tafel moeten komen."

'Duitsers kijken vaak met veel meer bewondering naar Nederland, dan andersom.'

Welke problemen had je dan moeten oplossen?
,,Problemen, problemen, ik weet niet of je dat zo moet betitelen. Ik had voor Rio nooit nagedacht over de periode erna. Dat was anders met het WK, dan ben je ook al bezig met de Spelen. Als ik was aangebleven, had ik dat toch weer voor een Olympische cyclus van vier jaar moeten doen en had ik moeten kijken hoe ik de verwijdering met de speelsters, die ik wel degelijk voelde, zou oplossen."

Is dat een natuurlijk proces? Is er een bepaalde houdbaarheidsdatum? Jij werkte met bepaalde speelsters alweer zeven jaar.
,,Dat vind ik een lastige. Ik zie ook coaches die lang met een groep werken en nog steeds iets opbouwen. Er wordt wel heel snel over houdbaarheid geroepen, vaak door journalisten. Ongeacht de tijd moet je je altijd afvragen of je elkaar nog kunt inspireren en nog kunt groeien."

Heeft dat ook met goed leiderschap te maken, aanvoelen wanneer het moment is gekomen om uit elkaar te gaan?
,,Ik denk dat het belangrijk is om jezelf constant een spiegel voor te houden. Ik heb na de Spelen snel gehandeld. Al in de eerste week van september was er contact met de speelsters en met de bond. Aan de hand daarvan heb ik besloten om de regie in eigen hand te nemen en om niet te verlengen. Mijn contract liep eigenlijk tot het einde van het jaar, met nog een te spelen EK en toen heb ik gezegd dat dat met een coach waarvan je al weet dat hij vertrekt, een flut-toernooi zou worden. Mijn opvolger moest gewoon dat EK doen. Direct stoppen was de beste oplossing."

Is jouw opvolgster, Helle Thomsen, op jouw lijn doorgegaan, of is ze een andere weg ingeslagen?
,,Een ploeg speelt zoals hij speelt. Maar een nieuwe coach geeft altijd een nieuwe impuls en nieuw elan. Net als op het WK zijn ze bij het EK van 2016 als tweede geëindigd. Met een spannende finale, waarbij Nederland in mijn ogen een beetje werd benadeeld en ze er zeker een verlenging hadden kunnen uitslepen. Dat was voor mij wel het bewijs dat we de juiste keuze hebben gemaakt. De coach van Spanje stopte ook, maar deed nog wel het EK en dat werd voor hen een dramatisch toernooi."

Wat heb jij toen gedaan?
,,Werk zoeken. Ik heb sollicitaties gedaan, buiten de sport, op het gebied van coaching. Dat werd niets. Ze dachten blijkbaar: Wat moeten we met zo'n sportman? In april 2017 kwamen er aanvragen uit China en Duitsland. Voor de internationale handbalbond is het belangrijk dat een land als China ook kan meekomen en daarom had voorzitter Hassan Moustafa mijn naam genoemd als mogelijke trainer. De Chinezen waren zelf al met een Deen bezig, maar voelden zich toen min of meer verplicht om dan ook met mij te praten. Dat is gebeurd, zelfs de contracten gingen al over en weer, maar ik voelde toch dat we voortdurend langs elkaar heen aan het praten waren. Ik ben ook in China geweest. Fantastische omstandigheden, maar ze kennen het spelletje niet, ze begrijpen het niet en de hiërarchische structuur die daar heerst, maakte het ook lastig om dingen te veranderen. Ze lijken het in de gesprekken allemaal met je eens te zijn, geweldig, geweldig, geweldig, maar als het op papier wordt uitgewerkt, blijkt het toch allemaal anders te zijn. Bovendien is er sprake van risicoloos gedrag. De baas van de baas en diens baas weer moeten het er allemaal mee eens zijn.
Op een gegeven moment heb ik aangegeven dat het zo geen zin had. Mijn mededeling kwam daar midden in de nacht aan, maar ik had binnen een uur antwoord. Ze vonden het héél jammer, maar toen werd binnen een dag wel die Deen aangesteld. Het is wel duidelijk dat ze met mij hebben gepraat en onderhandeld om hun gezicht niet te verliezen ten opzichte van de internationale voorzitter. De echte intentie om er met mij uit te komen, was er gewoon nooit."

'Er waren ook mensen die na de verloren halve finale zeiden dat brons ze niet interesseerde. Pardon?'

En toen?
,,Ik was ook in gesprek met Duitsland en dat voelde meteen goed. Ik ken het land en de taal is geen probleem. Na het WK van 2017 in hun eigen land, waar ze er met mijn voorganger al in de achtste finales uitgingen, stopten elf van de zestien internationals. Je begint dan wel met veel spelers

die nauwelijks ervaring hadden of er jaren niet hadden bij gezeten. Maar dat ging meteen wonderwel goed. We haalden het EK en eindigden daar in de middenmoot. We zijn duidelijke stappen aan het zetten."

Wat zijn de grootste verschillen tussen Duitsland en Nederland?
,,In Duitsland heerst er toch een cultuur van: Ik heb een baas en die vertelt me wat ik moet doen. Nederlanders zijn gewend toch meer eigen initiatief te nemen. Dat merk je ook in het handbal. Ik ben ook clubtrainer in Duitsland geweest en de eerste drie maanden doet iedereen alles wat jij zegt. En alleen als jij heel rare dingen doet, komt na die beginperiode misschien de aanvoerder aarzelend naar je toe om er iets van te zeggen.
In Nederland bemoeien ze zich er meteen vanaf de eerste dag mee. Als jij zegt: naar links, dan vertellen zij dat rechts ook kan, óf door het midden. Iedereen heeft een idee hoe het zou moeten. Dat is soms lastig, maar ook wel prettig. Er zit leven in. Je moet dan wel meteen duidelijk en doortastend zijn."

Is het dus makkelijker om in Nederland een zelfsturend team te creëren?
,,De zelfsturing is zeker meer aanwezig in Nederland, maar een team ergens volledig voor laten gaan, is in Duitsland weer makkelijker. Presteren heeft daar een andere klank. Ronald Koeman heeft gezegd dat de Duitsers pas zijn verslagen als ze in de bus naar huis zitten en daar zit wel wat in. Nederlanders gaan afwegen. We kunnen het toch niet meer halen, dus als we het rustig aandoen, hebben we volgende week meer kans. Dat soort overwegingen kom je in Duitsland niet tegen."

Hoe ervaar je die cultuur?
,,Die vind ik wel prettig. De gedrevenheid, het tot het gaatje gaan, bevalt me goed. Maar ik heb ook in Nederland meestal lekker gewerkt."

Merk je ook daar iets van die eeuwige rivaliteit tussen Duitsland en Nederland?
,,Veel minder. Dat komt vooral omdat Nederland de kleinste van de twee is. Duitsers kijken vaak met veel meer bewondering naar Nederland, dan andersom. Zo'n klein landje krijgt toch veel voor elkaar. De Duitsers vinden ons ook lekker los. Zelf zijn ze over het algemeen serieuzer."

Je hebt mannen en vrouwen gecoacht. Zijn er grote verschillen?
,,Op fysiek gebied natuurlijk wel, maar qua gedrevenheid niet."

En de afmetingen? Bij ons is het veld bij waterpolomannen dertig meter lang, bij de vrouwen 25 meter. Bij het volleybal hangt het net bij de vrouwen lager.
,,In het handbal is alleen de bal kleiner, de veldafmetingen zijn hetzelfde.

Dus lijkt het veld bij de vrouwen groter en is er meer ruimte. Dat geeft een ander soort handbal. Bij de vrouwen wordt er meer vanuit de snelheid en de passing gespeeld, bij de mannen is het fysieker. Logisch. Als die grote mannen rond de cirkel staan, is het vol en probeer dan maar eens een gaatje te vinden."

'Om zich in het handbal verder te ontwikkelen, moet een speler wel naar het buitenland, omdat de Nederlandse competitie niet sterk genoeg is.'

Ga je met een groep vrouwelijke sporters anders om dan met een mannenteam?
,,Het grote verschil is dat een vrouwenploeg zich sneller committeert aan een gezamenlijk doel en bij de mannen het individu, het ik-zijn, een grotere rol speelt. Misschien is dat laatste gewoon een hormonale kwestie.
Bij de vrouwen spreken ze af welk shirt ze voor een training aandoen en als iemand dan iets anders aanheeft, is dat meteen een ding. Als je, bijvoorbeeld, een speelster vertelt dat ze is afgevallen voor de selectie, dan weet de rest het binnen een mum van tijd ook. De communicatie gaat veel sneller. Bij de mannen wordt er, vind ik, meer risico genomen. Meer moed om dingen uit te proberen. Aan de andere kant lijkt het perfectionisme bij de vrouwen weer groter. Het is bij hun eigenlijk nooit goed genoeg.
Er zijn dus best duidelijke verschillen, maar ik denk toch dat er meer overeenkomsten zijn. In Rio hadden we in het atletendorp op onze eerste etage een krachthonk en daar zag ik dat de vrouwen niet onderdeden voor de mannen. Dan zie je aan beide kanten de professionaliteit, die verschilt niet."

Wat past er beter bij jou, een vrouwen- of een mannenploeg?
,,Dat weet ik niet. Ik vind het allebei leuk, heb eigenlijk geen voorkeur. Duitsland is overigens pas mijn tweede vrouwenploeg."

Hoe zie je je toekomst?
,,Weet ik niet. Ik heb bij Duitsland een contract tot Tokio 2020. Ik merk dat ik deze keer al wel bezig ben met de periode na de Spelen. Het zou kunnen zijn dat ik in Duitsland blijf. Dat hoeft niet af te hangen of we de Spelen halen of niet. Dat hebben ze ook tegen me gezegd. Het vrouwenhandbal is op de Olympische Spelen maar een klein toernooi, dus is de kans dat je je niet kwalificeert groter dan dat dat wel gebeurt."

De huidige bondscoach van Nederland, Emmanuel Mayonnade, heeft een dubbelrol. Hij traint in Frankrijk ook nog een clubteam, Metz. Wat vind je daarvan?
,,Ik zou het nooit zo doen. Ik hou er niet van. Ik heb nu onder meer de gelegenheid om goed naar speelsters in de competitie te kijken. Als ik ook een club zou trainen, heb ik daar geen tijd voor. Ik denk dat je dan dingen mist. Het heeft natuurlijk allemaal met financiën te maken. Soms moet een bond inderdaad zo'n constructie wel accepteren, omdat ze een coach niet fulltime kunnen betalen. Mijn opvolgster, Helle Thomsen, heeft het ook gecombineerd met een club."

Verraste het jou dat Thomsen niet is doorgegaan in Nederland?
,,Ik wist dat het niet allemaal soepel liep. Zij is ook een gedreven coach en vond dat sommige zaken niet snel genoeg gingen. Maar ik sprak haar op het EK en had toen het gevoel dat het allemaal wel goed was. Daarom verraste mij haar vertrek wel. En nu is er dus een Fransman, een aardige vent. We gaan het zien. Nederland moet verder zonder Nycke Groot en Yvette Broch. Qua leeftijd stond er geen ploeg waarvan we uitgingen dat hij na

Rio uit elkaar zou vallen. Het idee was dat we in deze samenstelling ook in 2020 nog naar Tokio hadden gekund."

Gelukkig hebben ze voor de opvolging de Handbalacademie op Papendal.
,,Daar komen altijd wel goede meiden vanaf, ja. Ze zijn in Duitsland aan het kijken of ze voor de vrouwenkant een paar centra kunnen opzetten met een vergelijkbare aanpak. Daar zit nu nog een groot verschil in. In Nederland gaan talentvolle meiden met 15, 16 jaar naar de Academie en hebben ze al de keuze gemaakt voor topsport. Wij maken in Duitsland mee dat spelers uit de jeugd komen en met hun twintigste pas gaan nadenken of ze er echt voor willen gaan. Dan loop je vooral in beleving dus vijf jaar achter. Voor de mannen hoeft er bij de Duitse bond op dat gebied niets te worden gedaan. De clubs zijn zo professioneel, die regelen de opleiding zelf wel."

Is het een kwestie van tijd dat dat bij de vrouwen ook die kant opgaat?
,,Het wordt heel lastig om in Duitsland de vrouwensport op hetzelfde niveau te krijgen als de mannen. Dat is anders dan in Nederland. Wij zijn in veel opzichten ook een behoorlijk geëmancipeerd land. Sport is in Nederland in vergelijking met andere landen voor vrouwen heel toegankelijk.
In het internationale clubhandbal is er nog wel een groot verschil in betaling bij de mannen en de vrouwen. De beste speelster, die bij een club in Roemenië zit, heeft een vergoeding van 30.000 euro per maand, denk ik. Dat zijn bij de mannen heel normale bedragen. De beste handballer zit bij een Franse club tegen het miljoen per jaar aan. Helaas zijn die bedragen in deze sport in Nederland natuurlijk nog volstrekt ondenkbaar."

HOOFDSTUK 16

JAN LAMMERS

‘Mensen willen begrepen worden.
Als je dat lukt, haal je het beste in iemand
naar boven.’

Jan Lammers (2 juni 1956)

Carrière als coureur:

1973	debuut in groep 1 Toerwagens
1978	Formule 3 Europees kampioen
1979	Formule 1 team Shadow
1980	Formule 1 team ATS-Ford
1981	Formule 1 team Ensign
1982	Formule 1 team Theodore
1983	Sportscars
1988	winnaar Le Mans met SilkCut Jaguar
1992	Formule 1 comeback March-team
2002	FIA World Sportscar Champion met Racing for Holland-team
2005-2008	A1 GP team
2010-2014	Dakar

24 keer deelgenomen aan de 24 uur-race van Le Mans

De autosport in Nederland is populairder dan ooit. Ongetwijfeld het Max Verstappen-effect. Maar wat maakt hem nou zo goed? Is het simpelweg talent en hard werken of laat Max zich ook coachen? Is coaching in de autosport überhaupt normaal, of valt daar nog winst te boeken? De belangrijkste Nederlandse ambassadeur van de autosport die we bijna wekelijks op tv zien, is Jan Lammers. Zelf al decennia lang een zeer succesvol coureur en straks het boegbeeld van de Formule 1 Grand Prix in Zandvoort, die na 35 jaar in 2020 weer op het programma staat. Het zal de populariteit van de autosport nog verder doen toenemen en dat is naar mijn mening een prima ontwikkeling.

Jan, is coaching belangrijk in de Formule 1? Je hoort wel het een en ander over de fysieke training, maar zelden iets over het mentale gedeelte. Terwijl er volgens mij best wel voorbeelden zijn van coureurs met problemen op dat vlak, zoals Grosjean, Bottas en Gasly.
,,Het belangrijkste is dat iemand zich laat coachen. Je hebt van die recidivisten die steeds weer dezelfde fout maken. Ik kan me niet voorstellen dat er niet iemand in hun omgeving is die daar iets over zegt. Diegenen die er wel gevoelig voor zijn, hebben meestal maar kortstondig een coach nodig, want als je hen een paar keer iets aangeeft, is het meteen duidelijk."

Heb jij je laten coachen door iemand?
,,Nee, niet echt. Het autorijden op zich is me grotendeels door Rob Slotemaker geleerd. Maar daarna viel er weinig te coachen, omdat ik in Nederland zo'n beetje de baanbreker was. Je had in de Formule 1 Gijs van Lennep, dat ging goed, maar hij reed incidenteel een Grand Prix. Ik zat gelijk een heel seizoen bij een team. Weinig mensen in Nederland hadden toen eigenlijk meer verstand van Formule 1 dan ikzelf. Ik was dus de pupil die meteen les moest gaan geven."

'Ik stoor me er mateloos aan dat bij iedere coureur secondanten staan die alles in de gaten houden.'

Terugkijkend op je eigen carrière, waar heb je het meest van genoten?
,,Ik geniet vooral van het nu. Gisteren en morgen zijn illusies. Ik ben heel erg van het mooiste uit elk moment halen. Nu concentreer ik me op dit interview, en vanmiddag weer op het balletje slaan op de golfbaan met mijn broer. Zo is het met racen ook. Je hebt alleen te maken met de situatie waarin je op dat moment verkeert. Dit is wat het is en van daaruit moet je navigeren.
Natuurlijk zijn mooie momenten voor mij de 24 uur-races van Le Mans en mijn vierde kwalificatietijd bij de Grand Prix van Long Beach in 1980. Dat record heeft, totdat Max zich aandiende, in Nederland 36 jaar standgehouden. Was dat dan meteen ook de gelukkigste periode uit mijn leven? Dat ook weer niet. Ik ben gewoon happy over mijn hele leven tot nu toe. Heel belangrijk is dat mijn kinderen gezond en gelukkig zijn. Als straks blijkt dat ik een goede vader ben geweest, is mijn leven geslaagd."

Jij hebt een talentvolle zoon van 11 jaar in het karten. Ben jij een coach voor hem?
,,Ik probeer het wel te zijn. Mijn grootste doel is dat hij zich qua kennis en advies niet tot mij beperkt. Ik heb hem een keer simpel verteld dat als hij de startlijn is gepasseerd, moet proberen om zo snel mogelijk terug te komen. Hoe hij dat moet doen, is een kwestie van gevoel. De basis moet van hemzelf komen. Ik kan hem wel geheugensteuntjes geven die voor rust kunnen zorgen. Ik zei laatst bijvoorbeeld voor een wedstrijd tegen hem: 'Probeer de wereldstart die je in je hoofd hebt te maken, lukt dat niet, gelijk accepteren en je race rijden.' Met inhalen ook, ik zeg altijd: 'Als je denkt dat je het kan, moet je het doen.' Hij staat daar open voor. Het is fijn om te zien dat hij naar me luistert."

Het lijkt me moeilijk om aan de ene kant zijn vader te zijn, maar hem ook te willen coachen en managen.
,,Dat doe ik misschien wel, maar in mijn optiek ben ik gewoon altijd zijn vader. Ik heb hem ook niet gepusht. Integendeel. Eigenlijk heeft hij mij gemotiveerd. Ik had een kart voor hem gekocht, gewoon leuk, puur recreatie, maar zijn moeder, mijn vriendin, ging hem toen wel een beetje pushen. Ik dacht nog: Doe nou kalm aan, straks sta ik weer elk weekend op het circuit. Maar hij bleek erg gedreven en heeft mij enthousiast gekregen om

hem te ondersteunen. Ik probeer vooral niet hard te zijn, wel duidelijk. Of hij nou eerste of laatste wordt, we houden toch wel van hem. Voor de grap zeggen we weleens dat dat toch iets meer is als hij wint."

Voormalig F1-coureur Alexander Wurz was coach bij het team van Williams, maar daar hoor je ook niets meer over.
,,Misschien werkte het niet. Ik zou ook niet weten wat ik ermee moet als ik ineens een coach toegewezen zou krijgen."

Zoiets zou ook van de coureur moeten komen, denk ik. Net zoals in het tennis spelers hun coach kiezen en in dienst nemen, zoals Kiki Bertens met Raemon Sluiter.
,,Dat is logisch. De sporter moet zich goed bij iemand voelen en zich aan hem of haar uit handen durven geven. Kunnen loslaten is cruciaal in het leven."

Teambazen beweren vaak dat ze een hechte ploeg hebben, maar sommige coureurs noemen hun teamgenoot juist hun grootste concurrent. Hoe kijk jij daar tegenaan?
,,Dat een teamgenoot de grootste concurrent is, vind ik onzin. Hij is een referentiepunt. Dat kan handig zijn. Als Max Verstappen harder gaat dan Albon, dan weet Albon hoe hard de auto kan. En stel dat Bottas zesde wordt en Hamilton zevende, moet hij dan tevreden zijn? Nee toch? Dan heb je allebei lopen prutsen. Je bent verkeerd bezig als die ploeggenoot, waar je misschien een bloedhekel aan hebt, jouw bron van motivatie zou zijn. Je moet gewoon winnen, klaar. Altijd de snelste willen zijn."

Maar als jouw auto nou niet snel genoeg is om eerste te worden, wat dan?
,,Dan kan je nog winnen, maar binnen je eigen mogelijkheden. Je moet er van overtuigd zijn dat, als jij uit je auto stapt, er niemand op de hele wereld een meter harder mee had kunnen rijden. Je hebt geen invloed op alle omstandigheden, maar je kunt wel je eigen mindset beheersen."

Hoe doen jullie dat?
,,Jullie? Ik zie een heleboel mensen die dat niet doen. Als er iets ergs gebeurt, ben ik niet iemand die meteen opgewonden reageert en opspringt. Dat lijkt misschien emotieloos, maar het is een kwestie van beheersing. Je moet de situatie proberen te overzien en duidelijk je plan trekken."

Tegenwoordig lijkt de race-engineer via de boordradio bijna alles voor de coureur te bepalen. Vroeger had je alleen een pitbord. Wat vind jij daarvan?
,,Dingen worden nu veel meer structureel bepaald. Waar ik een beetje jeuk van krijg, maar dat zegt misschien meer iets over mijn leeftijd en generatie, is dat als je iemand vraagt of hij veel traint, hij vertelt dat hij een personal trainer heeft. Dat vraag ik dus niet. Al dat moeilijke gedoe. Ga lekker op het strand hardlopen en ga door totdat je moet kotsen. Ik ben van het avontuurlijke en de grenzen bij jezelf opzoeken. Leer je reserves aanspreken, natuurlijk wel op een verantwoorde wijze.
Aan de ene kant is het mooi dat de apparatuur zo is verbeterd en dat er voor de coureurs een heel lesplan is om te top te bereiken, maar het maakt het ook allemaal wel klinisch. Dat is een beetje jammer. De verschillen in type coureurs zijn ook heel klein. Alles is tegenwoordig gecontroleerd, voorgekauwd. Ik stoor me er mateloos aan dat bij iedere coureur secondanten staan die alles in de gaten houden. Als iemand 95 jaar is, begrijp ik dat hij moet worden vastgehouden, anders valt hij. Maar die coureurs zijn gezonde kerels. Laat ze hun persoonlijkheid hebben, laat ze af en toe iets verkeerds zeggen."

'Als jij altijd maar met een paraplu achter je kinderen aanrent, denken ze dat het nooit regent.'

Wat ik, als iemand uit een andere sport, zo bijzonder vind aan de Formule 1 is dat de coureurs zich een kwartier voor de start nog laten interviewen. Hoe werkt dat met de focus en concentratie? Als die niet optimaal zijn, kan dat letterlijk fataal worden.
,,Het heeft alles met de mentale voorbereiding te maken. Je moet jezelf de avond van tevoren of op de ochtend van de race concentreren. Je programmeert als het ware de chip even. Ik liet het dan los, al het werk was gedaan en dan maakte het niet uit of er tien minuten voor de start nog iets aan me werd gevraagd."

Wat moet er gebeuren zodat meer renstallen om de winst kunnen strijden?
,,Er moet gewoon goed worden gewerkt."

Force India leek vorig jaar aan te haken, maar is nu weer weggezakt.
,,Dat is inderdaad een mooi voorbeeld. Het is nu misschien wel het team met het meeste geld. Ik was ook heel benieuwd. Maar het is er nog niet uitgekomen. Toch kost goed nadenken niks. Helaas vermoordt het soms de creativiteit als je veel geld hebt."

Wat maakt de Formule 1 eigenlijk zo aantrekkelijk voor bedrijven? Ik zie die namen regelmatig in beeld, Heineken, Shell, Exact, Jumbo. Dat kost ze miljoenen.
,,Het is de associatie met de top. De Formule 1 is het hoogste en daar willen ze graag gezien worden. Er zijn ook bedrijven die min of meer verplicht zijn om in de Formule 1 actief te zijn. Er is weleens het gerucht geweest dat Ferrari eruit zou stappen. Maar dat kan toch niet? Ferrari heeft de Formule 1 net zo hard nodig als andersom."

Ik ben naast BMW-liefhebber ook gek van Porsche. Gaan die nog een keer terugkomen in de Formule 1?
,,Dat zou zo maar kunnen. Dat hangt natuurlijk van de conjunctuur af en de staat van het bedrijf. Ik denk wel dat Formule 1 betaalbaarder wordt. Veel technieken, materialen en software zijn gewoon beschikbaar op de markt."

Zijn de autoklassen onder de Formule 1 ook aantrekkelijk om te sponsoren? Ze krijgen veel minder aandacht, komen minder op tv.
,,Het ligt eraan wat bedrijven ermee willen. Als het puur om de exposure gaat, is de Formule 2 wellicht minder interessant. Maar is het om je netwerk te onderhouden en uit te breiden, dan kan het aantrekkelijk zijn. Met de Formule 2 in het voorprogramma van de Formule 1 heb je wel een heel mooi decor dat je je relaties kunt aanbieden."

'Autoracen is het managen van snelheid, het ene moment ga je met 350 kilometer op een bocht af en het volgende moment moet je weer tachtig kilometer rijden, Max beheerst dat.'

Wij hebben bij de waterpolomannen een aantrekkelijk, afwijkend pakket aangeboden. Sponsors mochten mee op reis, zelfs tijdens de voorbespreking mee de kleedkamer in. Je wilt onderscheidend zijn. Hoe deed en doe jij dat?
,,Ik laat bijvoorbeeld weleens de naam van een sponsor op mijn helm staan, ook al is het contract afgelopen. Waarom niet? Zolang ik geen nieuw bedrijf voor die plek heb, kan dat makkelijk. Soms gaat het met zo'n bedrijf even niet goed en hebben ze geen geld. Nou, zij waren er voor mij toen ik ze nodig had en nu kan ik op die manier wat terugdoen."

Zijn er parallellen tussen het leiden van een renstal en het leiden van een bedrijf?
,,Die zijn er heel veel. Eigenlijk is dat in één woord te bevatten: empathie. Je kunt met de harde hand en de zweep leiding geven. Doe even dit en doe even dat! Waarom? Omdat ik het zeg. Dat is natuurlijk uit het jaar kruik. Dat werkt allang niet meer en zo heeft het waarschijnlijk ook nooit gewerkt. Iedereen zit anders in elkaar en zit in zijn eigen situatie. Daar moet je op inspelen. Mensen willen begrepen worden. Als je dat lukt, haal je het beste in iemand naar boven."

Max Verstappen is heel hot in Nederland. Heb jij daar een rol in?
,,Nee, eigenlijk niet. Ik ben gewoon een collega-autocoureur, inmiddels een oude knar. Hij doet nu wat ik mijn hele leven heb geprobeerd. Ik heb er ook van geproefd en mijn mooie momenten gehad. Maar juist omdat ik het vak goed ken en weet wat er voor nodig is om te slagen, heb ik zo'n bewondering voor wat Max presteert. Ik ben ook in staat om dat te waarderen. Dat is anders dan de mensen die nu ineens van de Formule 1 en de autosport zijn gaan houden. Prima, maar dan heb je een oppervlakkige kennis van zaken, terwijl sommigen wel doen alsof ze er veel vanaf weten. De nuances waarom Max zo goed is, zien ze niet."

Probeer het toch eens te omschrijven. Wat onderscheidt Max Verstappen van de gemiddelde coureur?
,,Autoracen is het managen van snelheid, het ene moment ga je met 350 kilometer op een bocht af en het volgende moment moet je weer tachtig kilometer rijden. Wanneer rem je, hoe rem je, enzovoort? Alles wat je doet, moet op de grens zitten en je moet de baan ook maximaal gebruiken om de optimale snelheid er in te houden. Dat beheerst Max. Hij wint Grand Prixs, maar hij ligt ook weleens over de vangrail en dan blijft hij ook goed overeind. De media-aandacht is gigantisch, maar hij snoert net zo makkelijk de BBC de mond."

Dat is toch bijzonder als je ziet hoe jong hij nog is.
,,Aan de ene kant zou je het inderdaad ongelooflijk kunnen noemen, aan de andere kant is het eigenlijk heel simpel: Je moet gewoon jezelf zijn."

Heeft hij dat van nature meegekregen?
,,Dat denk ik. Vader Jos draaide er zeker niet omheen. En je hebt ook nog zijn moeder, Sophie. Je ziet dat hij oprecht is opgevoed."

Heb jij daar wat aan bij het coachen van je eigen zoon?
,,Nee, nee… Voor mij is dat vanzelfsprekendheid. Als jij altijd maar met een paraplu achter je kinderen aanrent, denken ze dat het nooit regent. Zonder verwarring word je niet wijzer, dus is het prima als ze af en toe ergens over tobben. Daar komen ze dan sterker uit."

Je hoort dat Max bedreven is in het sparen van zijn banden.
,,Dat zit er bij een topper als hij automatisch in. Messi heeft ook een efficiente manier van voetballen."

Waar kan Max nog beter in worden?
,,Hij moet het beste materiaal hebben. Honda is er bijna, nog een klein eindje, en als er daar vorderingen worden gemaakt, gebeurt dat met Max ook. Als je vol gas een bocht uitkomt en er zit vijftien pk meer onder dat gaspedaal, dan scheelt dat. Dat kan net het verschil maken. Het is een technische sport. Max heeft al laten zien dat hij zelf alle aspecten beheerst."

Kan Red Bull samen met Honda die stap naar het niveau van Mercedes nog maken? Er zijn ook mensen die roepen dat Max naar Mercedes moet.
,,Ik ga er niet over wat Max moet doen. Je zou kunnen zeggen dat Mercedes al zo lang aan de top staat dat dat statistisch een keer minder moet worden. Dat weet je niet. Alles kan."

De Formule 1 komt naar Zandvoort!
,,Dat was hoofdzakelijk het initiatief van prins Bernhard en zijn compagnons. Hij is met de lobby bij Ecclestone begonnen en de gemeente Zandvoort is daar goed op ingehaakt. Dat was dus een tweesporenbeleid. Max was door zijn prestaties natuurlijk de grote aanjager van dat alles. En Heineken als belangrijke sponsor was er ook bij betrokken.
Er ontstond dus een grote Nederlandse enclave, die steeds meer in de melk te brokkelen kreeg bij de Formule 1-organisatie. Uiteindelijk krijg je dan een optie waar een prijskaartje aan hangt en dan moet je mensen hebben die het risico durven nemen. Het geld is er altijd geweest, maar ga je het dan ook daadwerkelijk doen? Toen verbonden de zes partners zich eraan, Heineken, Pon, Jumbo, Talpa, CM.com en Volker Wessels."

Klopt het dat er een miljoen mensen kaarten hebben aangevraagd? Hoeveel toeschouwers kan je kwijt?
,,Driemaal 105.000. De totale capaciteit bedraagt dus 315.000. Er wordt nog gekeken of dat nog iets kan worden uitgebreid."

Wanneer zou de Grand Prix van Zandvoort voor jou geslaagd zijn?
Ik denk dat we pas op de maandag na de race goed kunnen beoordelen wat de plussen en minnen waren. Hopelijk zijn er dan veel plussen en dat de minnen te overzien zijn. Gaan we het jaar daarna proberen om die ook weg te poetsen.
De verkeersdrukte is geen probleem. Daar bedoel ik mee, die heb je bij elk groot evenement. Dat is dus logisch. Het circuit van Assen ligt aan de A28 en daar sta je na de TT ook uren in de file. Omdat we met Zandvoort aan de kust liggen, gaat dat hier niet makkelijker zijn. We moeten de mensen er goed op voorbereiden. Zeventig procent heeft al aangegeven op een andere manier te willen komen dan met de auto."

Wat zal straks jouw rol zijn als directeur sportief?
,,Sport moet verbroederen."

Wat verbind je dan met elkaar?
,,Ik zal hoofdzakelijk uitleggen. Als er vragen zijn, van de media, het publiek. Ik zal proberen zo duidelijk en helder mogelijk antwoord te geven. En als ik kan helpen ergens iets op te lossen, doe ik dat."

Jij bent duidelijk de grootste ambassadeur van de autosport in Nederland en je komt op tv, staat in bladen. Vind je dat leuk of is zelf racen toch leuker?
,,Ik ben al 63. Racen was voor mij altijd het leukste dat er is. Nu vind ik een aantal races per jaar rijden prima, maar ik heb het niet zo op al die nieuwe regeltjes. Als je vroeger problemen had met een collega dan sloeg hij bij wijze van spreken jou op je gezicht of andersom. Ik bedoel: Dat loste je zelf op. Ik word gek van dat overmatige reguleren van nu.
Ik vind dat de sporters zelf zich wel meer mogen roeren. Nu worden de regels bepaald door mensen die zelf nog nooit in een raceauto hebben gereden. Ik zeg niet dat Formule 1 onveiliger of gevaarlijker moet worden, maar er mogen van mij wel maatregelen worden genomen zodat het allemaal wat enerverender wordt."

HOOFDSTUK 17

GERTJAN VERBEEK

‘Een van die wetten in het voetbal is dat een trainer voor, tijdens en na de werkzaamheden verantwoording aan de buitenwereld moet afleggen. Bij een bedrijf hoeft dat niet.’

Gertjan Verbeek (1 augustus 1962)

Carrière als speler:

1982-1984	Achilles ‘12
1984-1986	SC Heerenveen
1986-1987	Heracles Almelo
1987-1994	SC Heerenveen

Carrière als coach:

1994-2001	assistent-coach SC Heerenveen
2001-2004	Heracles Almelo
2004-2008	SC Heerenveen
2008-2009	Feyenoord
2009-2010	Heracles Almelo
2010-2013	AZ
2013-2014	FC Nürnberg (Dui)
2014-2017	VfL Bochum (Dui)
2017-2018	FC Twente
2019-……	Adelaide United (Aus)

Wat mij aantrekt in Gertjan Verbeek is dat ongepolijste, die norse blik, *what you see, is what you get*, niet dat diplomatieke gezeur, maar gewoon rechttoe rechtaan. Dat beeld werd ook bevestigd in het gesprek dat ik met hem had op een terrasje in Utrecht. Een interessant gesprek, waarin hij geen blad voor de mond neemt en op zijn manier zegt wat hij van bepaalde dilemma’s vindt. Zijn kijk op bestuurders, coaches, organisaties, werkwijzen en sportculturen in binnen- en buitenland is anders dan gemiddeld en laat dat nou net de insteek zijn van dit boek.
Sinds juli is Gertjan werkzaam in Australië en over de omstandigheden daar heb ik hem later nog een aantal vragen kunnen stellen.

Gertjan, hoe vind jij dat voetbalclubs in Nederland worden geleid?
,,Het is mij duidelijk dat de hele voetballerij, van amateurs tot profs, een gebrek heeft aan goed kader. Dat jij, komend uit een andere sport, gevraagd bent als bestuurslid bij Excelsior, vind ik niet goed of fout, maar duidt er wel op dat er behoefte is aan kennis van topsport.
Je ziet weliswaar vaak bestuurders met veel ervaring, maar topsport kent zijn eigen wetten. Er komt vooral veel emotie bij kijken, gevoed door de media, columnisten, praatprogramma’s en journalisten die alles simplificeren, de feiten negeren en hun eigen waarheid hebben. In het voetbal kunnen mensen zich ook ongestoord opwerken tot voorzitter of directeur, zonder dat iemand daar iets tegen kan doen. Dat is met name zo bij clubs met een stichtingsvorm. Iemand die goed kan netwerken, komt daar een heel eind.”

Dat is een dilemma.
,,Zo’n man of vrouw hoeft dus niet eens uit de voetballerij te komen, maar komt daar andere dingen tegen dan in het bedrijfsleven. Een van die wetten in het voetbal is dat een trainer voor, tijdens en na de werkzaamheden verantwoording aan de buitenwereld moet afleggen. Bij een bedrijf hoeft dat niet. Daar is van buitenaf nauwelijks interesse voor.
In het voetbal bemoeit iedereen zich met je. Als trainer krijg je dan te maken met mensen die dat niet gewend zijn en niet weten hoe ze een club moeten besturen en met de emotie moeten omgaan. Daar ben je dan wel van afhankelijk. En op het moment dat je je daar tegen verzet, je eigen plan trekt en je niet afhankelijk opstelt, krijgt je het stempel dat je eigenwijs en niet flexibel bent.”

‘Dat jij, komend uit een andere sport, gevraagd bent als bestuurslid bij Excelsior, vind ik niet goed of fout, maar duidt er wel op dat er behoefte is aan kennis van topsport.’

Hoe zou dat opgelost kunnen worden? Zou er bij de KNVB een opleiding moeten komen voor directeuren en bestuurders?
,,Nu heb je geen papieren nodig en kan bij wijze van spreken iedereen technisch directeur van een voetbalclub worden. Eigenlijk zou je aan de licentie van een club moeten verbinden dat er een bepaalde mate van kennis en kunde aanwezig is bij de leiding.
Ik heb vorig seizoen vlak voordat trainer Mitchell van der Gaag wegging bij NAC met hem gesproken, omdat ik zelf bij FC Twente in hetzelfde schuitje heb gezeten. Hij stond er alleen voor. Wat je dan ook doet, maakt niet meer uit. Je bent radeloos.

Ik was bij de uitwedstrijd van NAC bij De Graafschap en ik voelde dat Van der Gaag op drijfzand stond en niemand hem een reddingsboei zou toewerpen. Hij moest het zelf allemaal maar uitzoeken. Op dat moment kon alleen een overwinning hem misschien nog redden. Hij verloor en dan weet je al dat het einde verhaal is.
Als mensen in je omgeving in de gaten krijgen dat er twijfel is bij de leidinggevenden en er onrust heerst, dan ben je aan de goden overgeleverd. Eigenlijk hoorde Mitchell door de verantwoordelijke mensen binnen die club, die hem weloverwogen hebben aangesteld, te worden gesteund. Maar ook hier bleek weer: geen visie, geen stabiliteit, geen consistentie. En jij wordt als trainer, een passant, geslachtofferd."

Daar moet dus iets veranderen.
,,Als een van de buitenstaanders in het voetbal kom jijzelf nog uit de topsport. Toon Gerbrands natuurlijk ook. Met zulke mensen kan ik in ieder geval een gesprek voeren over zaken als mentale weerbaarheid, communicatie en groepsprocessen. Maar met iemand die niets van voetbal en sport weet, gaat dat niet. Hij kan misschien wel een goed bestuurder zijn, maar daar moet je dan iemand naast zetten die wel verstand heeft van technische zaken en die op gelijkwaardig niveau beslissingsbevoegd is. Dus een technisch directeur en geen technisch manager."

'Op het moment dat je je daar tegen verzet, je eigen plan trekt en je niet afhankelijk opstelt, krijg je het stempel dat je eigenwijs en niet flexibel bent.'

Zijn er clubs in Nederland waar het allemaal wel goed geregeld is?
,,AZ."

Waarom is dat een goed voorbeeld?
,,Toon Gerbrands heeft daar de wortels voor geplant. Voor zijn tijd was AZ ook een en al onrust. Hij heeft gezorgd voor stabiliteit en duidelijkheid en hij heeft een cultuur weten te creëren, waarin ontwikkeling voorop staat. De huidige leidinggevenden stonden al op een lijstje om bij vertrek van Toon als algemeen directeur en Earnest Stewart als technisch directeur de taken te kunnen overnemen en de gekozen visie uit te dragen en de cultuur te bewaken.
Ik weet nog dat ik pas 37 jaar was toen ik voor het eerst door Heracles Almelo als trainer werd gevraagd. Dat heb ik toen nog niet gedaan. Wie namen ze toen? Fritz Korbach. Dus in plaats van een jonge, beginnende trainer een heel ervaren iemand. Dat is toch raar? Zo ook laatst bij Feyenoord. Ze wilden Advocaat en halen Jaap Stam. Dan vraag je je af wie dat bedenkt. Je hebt toch een profielschets? Als je in plaats van Advocaat een andere ervaren trainer aantrekt, Hiddink, Van Gaal, oké, dat zou kunnen. Maar dit is een vreemde switch."

'In het voetbal kunnen mensen zich ongestoord opwerken tot voorzitter of directeur, zonder dat iemand daar iets tegen kan doen.'

Je kwam daarna toch bij Heracles Almelo terecht.
,,Het eerste halve seizoen liep het voor geen meter. We trokken amper 1500 toeschouwers per wedstrijd. Voorzitter Jan Smit wilde op dat moment versneld drie ton, die voor het volgende seizoen bestemd waren, opnemen om de ploeg te versterken. Als ik als jonge trainer op dat moment alleen aan mezelf had gedacht, had ik meteen ingestemd. Dan eindig je misschien drie, vier plaatsen hoger.
Maar ik ben toch iemand die wat meer naar de lange termijn kijkt, ook toen al. Ik heb gezegd dat we het geld moesten opsparen. Ik vond ook dat er in de ploeg nog rek zat en rekende er op dat we sowieso op de ranglijst nog wat zouden kunnen stijgen. Bovendien is in de winterstop versterking halen ontzettend moeilijk. Zo hebben we het ook gedaan en het seizoen erop werden we inderdaad vierde of vijfde en wonnen we de eerste periode. Het derde jaar misten we op een haar na promotie, het seizoen daarop gingen ze naar de eredivisie.
Ik wil er maar mee zeggen dat een club zijn beleid nooit van de trainer moet laten afhangen. Hij is een passant. Een club zelf moet een sterke toekomstvisie en strategie voor de komende drie tot vijf jaar opstellen, de cultuur bewaken en zich daar aan houden. En daar ontbreekt, zoals ik al zei, dus vaak de kennis voor."

Bij Excelsior is Adrie Poldervaart vorig seizoen vlak voor het einde van de competitie zelf opgestapt. Van ons als directie en bestuur had dat niet gehoeven. Wij hadden volledig vertrouwen in hem, maar hij had het gevoel dat hij de spelers niet meer kon raken.
,,Het gaat om de boodschap die je uitstraalt. SC Heerenveen had in het een na laatste jaar van Foppe de Haan na negen wedstrijden één punt. Toen werd er een persconferentie belegd en iedereen dacht dat hij zou worden ontslagen of dat in ieder geval zou worden aangekondigd dat hij aan zijn laatste seizoen bezig was. Maar tot ieders verbazing maakte Riemer van der Velde bekend dat het contract van Foppe met één jaar werd verlengd. Dat was nooit eerder zo vroeg in het seizoen gedaan. Dan is het klaar, houdt het gezeur op, de spelers weten waar ze aan toe zijn en je gaat aan het werk."

Terug naar Toon Gerbrands. Wat doet hij zo goed?
,,Buiten de visie en stabiliteit zorgt hij dat alles besproken en gecommuniceerd wordt. Heel belangrijk is dat hij luistert naar mensen en er ook iets mee doet. Dat zijn in mijn ogen cruciale zaken om een organisatie goed te kunnen leiden. Toon heeft het altijd over de eerste tachtig dagen bij een club, waarin er veranderingen kunnen worden doorgevoerd. Daarna ga je aan de rust en stabiliteit werken. Als club heb je een doel op het gebied van presteren, maar ook hoe je wilt dat de mensen je zien. Wat is je handelsmerk, waarin wil je als club onderscheidend zijn? PSV is gemoedelijk en lekker provinciaal, Ajax staat voor technisch verzorgd voetbal en vindt zichzelf de beste.
Feyenoord is de club van het volk, van de harde werkers. Dat moet je dan ook uitstralen, met spelers die er alles aan doen en medewerkers die dag en nacht in touw zijn voor de club. Ik heb in mijn begintijd bij Feyenoord aan het eind van de dag een aantal keren opgesloten gezeten, omdat iedereen al thuis zat en de poort gesloten was. Ik kon er gewoon niet meer uit!"

Was het destijds jouw opdracht bij Feyenoord om een topsportcultuur te creëren?
,,Ze wilden een aantal veranderingen, want ze waren de aansluiting met de top-2 aan het verliezen. SC Heerenveen, FC Groningen en AZ waren Feyenoord eigenlijk al voorbijgestreefd. Ze wilden een grote verbouwing doorvoeren, want wat er stond, was niet meer uit deze tijd. We zaten in kleedkamers waar maar zestien man in konden. Het krachthonk en de medische ruimte waren ook veel te klein en de staf had geen kantoor. Dan heb je het over een club die kampioen van Nederland wilde worden.
Het was helemaal niet eenvoudig om dingen te veranderen. Je kunt ook gerust stellen dat het bij Feyenoord toen niet is gelukt. Als leidinggevenden hadden we veel beter moeten communiceren. Met de medewerkers, met de supporters, met de media. Ook hadden we meer naar de omgeving moeten luisteren en daar ook daadwerkelijk iets mee moeten doen. Als je de cultuur wilt veranderen, moet je elkaar eerlijk feedback durven geven.
Maar daarvoor moet je elkaar kunnen vertrouwen en dezelfde taal spreken. In de pers verscheen destijds onder meer het bericht dat ik ruzie had met de wasvrouw. Dat klopte niet, maar er was bij haar wel ongenoegen omdat ze langere dagen moest draaien. Want we gingen twee keer per dag trainen. Er was weliswaar een extra wasvrouw bijgekomen voor het extra werk, maar er werd niet verteld wie wanneer aanwezig moest zijn. Dat hadden wij moeten regelen. Hetzelfde gold voor de materiaalman en de mensen van de medische staf.
We hebben dat onderschat. Je krijgt dan onvrede, gezeur en jij als hoofdtrainer wordt daar verantwoordelijk voor gehouden. In de media kreeg ik dus de schuld. Als je dan een paar keer achter elkaar verliest, dan ben je de Kop van Jut. Op zulke momenten moet je bok staan, staf, directie, raad van commissarissen. Ondanks alle geruchten die er waren, kreeg ik op de nieuwjaarsreceptie te horen dat ik het volgende seizoen ook trainer van Feyenoord zou zijn. Twee dagen later werd ik op non-actief gesteld…"

Je hebt geen water bij de wijn willen doen in je werkwijze.
,,Ik wijk niet af van mijn kernwaarden. Natuurlijk leer je van eerder opgedane ervaringen, ontwikkel je je en pas je je aanpak aan. Maar aan politiek correct zijn, doe ik niet. Dat is misschien niet altijd even slim, maar ik zit nu eenmaal zo niet in elkaar. Ik ben duidelijk in wat ik wil en niet wil.
Ik ben altijd hele dagen met mijn vak, de sport, bezig geweest. Die mentaliteit wil ik overbrengen. Soms heb je bij een club zware weken, met doordeweekse wedstrijden en zo. Maar dan kan je nog steeds twee keer per dag iets doen. Dat hoeft niet altijd op het veld te zijn. Je kunt ook videoanalyses doen, tactische situaties doornemen, mentale weerbaarheid trainen, het brein op een andere manier prikkelen door oog- en voetcoördinatie te trainen en je reactievermogen te verbeteren.
Ik heb me bijvoorbeeld verdiept in het boeddhisme en vooral het zoeken van rust in jezelf vind ik interessant. De meditatie met het accent op de ademhaling, de tijd nemen om je gedachten te ordenen en zo je hoofd tot rust brengen en de oefeningen te doen die daar bij horen om de souplesse te verbeteren. Dat helpt een voetballer om beter te worden. Topsport is eigenlijk het volbrengen van het onmogelijke, iedereen wil de beste zijn, de nummer 1."

'Ik heb in mijn begintijd bij Feyenoord aan het eind van de dag een aantal keren opgesloten gezeten, omdat iedereen al thuis zat en de poort gesloten was. Ik kon er gewoon niet meer uit!'

Je zit nu bij een club in Australië, Adelaide United. Ik ben zelf twee keer in dat land geweest en trof er een enorme sportcultuur aan, met sporters die vaak zonder morren tot het gaatje gaan. Klopt dat beeld wat jou betreft?
,,Het is inderdaad een sportland, hoewel er ontzettend veel mensen te dik zijn en er ook heel veel fastfoodrestaurants zijn. Er wordt veel gegeten en gedronken. De sporten waar bijna iedereen mee opgroeit, is Australisch football, hier *footy* genoemd. Op de tweede plaats komt rugby, dat is echt een religie. Ook cricket staat hier in hoog aanzien, en daarna komen pas sporten als tennis, zwemmen én voetbal aan de orde.
In het voetbal lopen ze technisch en tactisch achter, omdat er van jongs af aan te weinig mogelijkheden zijn om op niveau te spelen. Ook geografisch is dat bijna onmogelijk. Het lidmaatschap van een voetbalclub is ook behoorlijk duur, zeker omdat het footy voor de jeugd gratis door de clubs

wordt aangeboden. In die AFL League gaat veel geld om en ze zien in voetbal een gevaar. Vandaar sponsoren ze de jeugdopleidingen.
Mijn spelers zeuren niet, maar doen gewoon wat ze wordt opgedragen en gaan inderdaad tot het uiterste. Ze doen hun werk vol overtuiging. Een sprint over 60 meter wordt gewoon op maximale snelheid afgewerkt.”

Is de sfeer rondom het voetbal heel anders dan in Nederland?
,,Bij ons is voetbal een traditie, bijna iedereen heeft er wel mee te maken of krijgt er iets van mee. Vooral tegenwoordig met social media ben je als je in het Nederlandse voetbal werkzaam bent al snel publiek bezit. Dat is in Australië absoluut niet zo. De A-League bestaat nog maar vijftien jaar en voetbal is geen populaire sport. De kranten staan vol met andere sporten, over voetbal hebben ze meestal één keer in de week een berichtje. Ik ben dus niet echt een bekende Adelaider, wel lekker rustig.”

Wat doen ze er eraan om het voetbal populairder te maken?
,,Om de concurrentie van de meer populaire sporten te ontlopen, is het voetbal in de Australische A-League een zomersport. Daardoor is het vaak wel 35 en soms zelfs veertig graden. Vanwege de grote afstanden gaan we altijd met het vliegtuig naar de uitwedstrijden en om de kosten te drukken, nemen we meestal maar zestien spelers mee.
Aan het einde van de reguliere competitie spelen de bovenste zes ploegen play-offs. De hoogst geëindigde clubs hebben dan thuisvoordeel, maar de behaalde punten worden niet meegenomen, dus als je verliest, lig je eruit. Adelaide eindigde in 2016 als zesde, maar werd toch kampioen. Dan moet je deelnemen aan de Aziatische Champions League. Daarin valt niets te verdienen, het kost alleen maar geld en je krijgt een reisschema dat bijna niet op een verantwoorde manier te combineren valt met de eigen competitie.”

‘De sporten waar bijna iedereen mee opgroeit, is Australisch football, hier footy genoemd. Op de tweede plaats komt rugby, dat is echt een religie. Ook cricket staat hier in hoog aanzien, en daarna komen pas sporten als tennis, zwemmen én voetbal aan de orde.’

Hoe is het niveau?
,,Kwalitatief is de competitie te vergelijken met de Keuken Kampioen Divisie. Er is vooral veel strijd en de teams doen niet veel voor elkaar onder. Hoge scores komen ook bijna niet voor door een gebrek aan creativiteit.

De beste Australische spelers voetballen in Europa, de tweede garnituur voor netto geld in Azië. Hier worden de clubs aangevuld met buitenlanders die het avontuur zoeken. Voor de financiën ga je er niet heen. Er wordt gewerkt met een *salary cap*, een salarisplafond, en daardoor kunnen de clubs voor transfers van Australiërs onderling geen afkoopsom vragen. Dit seizoen is er in A-League een club bijgekomen en zijn het er nu elf. Elke ploeg speelt 27 wedstrijden en daar is een ingewikkeld systeem voor bedacht.”

Hoe is het dagelijkse leven daar?
,,Het bevalt me goed, vooral nu vrouw en dochter er ook zijn. We wonen op een prachtige plek met uitzicht op zee en we lopen zo het strand op. De mensen zijn erg vriendelijk, iedereen groet elkaar. *How are you mate? How are you doing?* Voor ons komt dat oppervlakkig over, want ze verwachten geen antwoord. Het is meer bedoeld als begroeting.
Mensen waarmee ik te maken heb, zijn erg behoudend in het geven van hun mening. Ze hebben moeite met zwart of wit, het is meer grijs. Ze willen je het wel naar de zin maken, doen moeite om je te leren kennen en vragen je snel mee om wat te gaan eten of drinken. Australiërs zijn harde werkers, een papa-dag kennen ze niet.”

Mijn inschatting is dat jij met jouw 'no nonsens-aanpak' daar goed past. Is dat zo?
,,Ik weet nog niet zo goed of ik hier pas. Omdat ik toch anders in het leven sta als de doorsnee-Australiër. Ik ga de confrontatie aan en zie graag dat mensen hun eigen verantwoordelijkheid nemen. Daar horen in mijn optiek ook de tegenstellingen bij, ergens voor staan, een mening hebben en die ook durven verwoorden. Zeker in de topsport kun je niet iedereen te vriend houden.
Tot nu toe merk ik wel dat ze het prettig vinden dat ik de vinger op de zere plek durf te leggen. Ze willen zich als club graag ontwikkelen en hebben daarbij iemand nodig met ideeën, die hen verder kan helpen. Het zal onder meer veel geduld vergen. *Don't worry!*"

Hoe zijn de faciliteiten, enigszins vergelijkbaar met Nederland?
,,We hebben een echt voetbalstadion, met een capaciteit van 16.500 toeschouwers. Gemiddeld komen er 11.000. Er zijn weinig extra faciliteiten, geen skyboxen, geen spelers- en supportershome. De kleedkamers zijn groot, maar eenvoudig. De kantoren zijn te klein en daardoor erg rommelig en kneuterig. Ze zouden een flinke opknapbeurt kunnen gebruiken, maar aan de andere kant hangt er wel een fijne familiaire sfeer en is de toegankelijkheid groot.
Onze trainingsaccommodatie ligt aan de andere kant van de stad, de drie velden liggen er prima bij. De overige faciliteiten daar zijn ook sober, maar alles is er en we hebben ruimte genoeg."

'Melbourne is de dichtstbijzijnde stad, waar ook professioneel wordt gevoetbald en ligt op 900 kilometer.'

Wat zijn de doelen?
,,Een club als Adelaide moet de play-offs halen, ver reiken in de beker, en als we in de play-offs komen, kampioen willen worden. Daarvoor ben ik ook naar Australië gegaan, met minder neem ik zelf geen genoegen. Verder is mij gevraagd om de club verder te professionaliseren, een topsportcultuur te ontwikkelen om spelers beter te maken en mensen op te leiden die deze processen gaan bewaken."

Ben je al op dilemma's gestuit?
,,Het grootste dilemma is de kwaliteit van de spelersgroep. De beste twee spelers van afgelopen jaar zijn vertrokken naar Azië. Een van hen is Craig Goodwin die hier veel doelpunten en assists achter zijn naam had staan. Hij heeft in Nederland bij Sparta gespeeld, maar is daar niet geslaagd. Dat zegt iets over het verschil in niveau.

Ze doen hier niet aan scouting. Om talenten te zien, volgen de clubs de nationale jeugdteams, dat is alles. Naar de amateurcompetitie wordt niet gekeken en de buitenlanders worden getipt door zaakwaarnemers, die allen hun eigen belangen hebben. De opleiding bij Adelaide begint pas met spelers vanaf 15 jaar. De jeugdteams spelen in een seizoen veel te weinig wedstrijden. En dan ook nog tegen de middelmaat, omdat de afstanden zo groot zijn. Melbourne is de dichtstbijzijnde stad, waar ook professioneel wordt gevoetbald en ligt op 900 kilometer van Adelaide….."

HOOFDSTUK 18

PETER MURPHY

‘Het gaat er niet om dat je met jouw visie gelijk hebt, maar dat je in staat bent om door verschillende brillen te kijken.’

Peter Murphy (17 december 1947)

Carrière als speler:

1965-1971	Goudse Verzekeringen
1971-1972	EVV Geldrop

Carrière als coach:

1971-1972	Energo Beers (v)
1972-1974	Corbulo (v)
1974-1976	Chicopee/SEC (m)
1980-1981	Quick/Orion Doetinchem (m)
1980-1981	Nederland-B (m)
1982-1986	bondscoach Nederland (v)
1985-1986:	Brother/Martinus (m)
1986-1990	technisch directeur volleybalbond
1990-1994	bondscoach Nederland (v)
1994-1995	assistent-coach Nederland (m) en coach team Universiade (m)
1996-2010	prestatiemanager NOC*NSF
2010-2013	adviseur coaches Rabobank Cyclingteam
2011-2017	adviseur trainersstaf Ajax
2018-2019	adviseur techniektrainers PSV

Peter Murphy mocht natuurlijk niet ontbreken in dit boek. Voor mij is hij een soort leermeester, oppercoach of magiër. Die uitstraling heeft hij als je hem ontmoet, maar de man bezit ook zoveel kennis over coaching en training, dat is gewoon beangstigend. Tijdens ons gesprek, maar ook bij eerdere ontmoetingen, heb ik me vaak afgevraagd: Hoe kan één coach zoveel kennis hebben, en hoe onthoudt hij dat in vredesnaam allemaal? Zijn boek 'Totaalcoachen' is een 'must have' en ik heb het zo'n drie keer moeten lezen om het echt goed te begrijpen. Action Type is inmiddels een ongeëvenaard begrip in de sportwereld en heeft duizenden coaches geïnspireerd en naar een hoger niveau gebracht. Mij ook. Het heeft me geleerd om als coach veel meer maatwerk te leveren, omdat iedereen nou eenmaal anders in elkaar zit. Ik beschouw Peter als dé coach van de coaches.

Peter, je bent zeven jaar bij Ajax werkzaam geweest. Wat heb je daar gedaan?
,,Ze waren geïnteresseerd in specifieke voetbalprofielen voor hun spelers en staf, via Action Type, en ze wilden ondersteuning bij de vorming van de teamstructuur. Dat was geweldig om mee te maken. Ondanks dat het een teamsport is, zijn bij Ajax trainers actief die spelers één op één begeleiden. Er wordt maatwerk geleverd. Ze kijken hoe een speler het beste tot zijn recht komt, niet alleen cognitief, maar ook emotioneel en motorisch. Voetbal is mijn tweede sport. Daarom kon ik leveren wat zij vroegen. Anders had ik het ook niet gedaan.
Tegenwoordig is duidelijk dat de motoriek van een persoon een grote rol speelt in de wisselwerking met cognitie en emotie. Dat is in de lichaam-geest-verbinding een drie-eenheid."

Je ziet coaches die geloven in de kracht van de herhaling, maar ook trainers die vinden dat elke oefening iets nieuws moeten bevatten, het differentieel leren. Dat doet me denken aan die nieuwe paden in het hoofd waar jij het over hebt.
,,Ik kwam ergens midden jaren zeventig een Engels artikel tegen, waarin ze het over de variatie in oefenvormen hadden. Ook las ik over *knowledge of performance* en *knowledge over result*. Ik raakte er van in de ban. Intentie, waarnemen en dan handelen in een bepaalde context, dat is waar het om gaat. Beter een oefening met duizend variaties doen dan duizend oefeningen zonder variatie. Bij mij is geen training hetzelfde. Nooit. Destijds zeiden ze dat ik gek was."

'Evolutionair was er eerst bewegen, toen spreken en daarna pas denken.'

Door de variatie moeten hersens en motoriek zich continu aanpassen.
,,Je wordt uitgedaagd om steeds een nieuwe oplossing te vinden. Dat stijve herhalen is het inslijpen van een beweging, maar geen enkele beweging is precies hetzelfde. Dat is dus weggegooide tijd. Een grote valkuil is het streven naar perfectie bij een beweging. Bewegen kun je zien als het oplossen van problemen en daarbij spelen individuele voorkeuren een rol. Zo is in de jaren negentig ActionType ontstaan. *Move to your next level*, door je voorkeuren in het leren en bewegen in te zetten. Ik doe dus wel basisoefeningen, maar met duizend variaties. Laat de speler maar uitvinden hoe hij het oplost. Dat houdt hem scherp."

Heb je een voorbeeld uit jouw tijd bij Ajax met Frank de Boer als trainer dat een speler beter werd door het kijken naar zijn profiel?
,,Ik zag vrij snel dat Christian Eriksen passes kreeg die niet aansloten bij

zijn handelingsvoorkeuren. Eriksen is wat wij een horizontale voetballer noemen. Hij speelt graag tussen de linies. Hij gaat niet direct voor de intentie, weegt eerst af waar op dat moment de ruimte ligt, meer naar links of meer naar rechts. Hem zie je eerst zoeken. Horizontaal. Eriksen moet dan wel op de juiste manier worden aangespeeld. Met een meer horizontale pass kan hij meteen, links of rechts, de keuze maken om daarna het spel naar voren te versnellen. Toen is de coachstaf voor Eriksen dus op de gewenste passlijnen gaan trainen. Zo kwam hij veel beter tot zijn recht."

'Ondanks dat het een teamsport is, zijn bij Ajax trainers actief die spelers één op één begeleiden.'

Noem eens een voorbeeld van een verticale speler.
,,Cristiano Ronaldo. Dat blijkt uit alles, observeer hem en je ziet het. Hij heeft het overzicht wel, maar wil vol energie zo snel mogelijk naar zijn intentie toe. Hij kan daarin uitblinken. Maar spelers met een lagere vaardigheid die op deze manier met de bal gaan lopen, noemen ze niet voor niets doodlopers. Daar kan een coach met profielkennis natuurlijk op inspelen. Het zit hem onder meer in waar je druk zet om de gewenste ruimte te creeren. Zo hebben verticale spelers een probleem als hun eigen team hoog druk zet en ze daardoor te weinig ruimte voor zich hebben. Ze komen in hun kracht bij een verticale pass, die ze op een bepaald punt kunnen oppikken en dan meteen de actie naar voren kunnen maken. Als je weet dat de tegenstander zo'n speler heeft, kan je je daar ook tactisch op instellen."

Zo had ik er nog niet naar gekeken.
,,Dat geldt voor waterpolo ook."

Hoe zou jij Cristiano Ronaldo trainen in relatie tot zijn voorkeur?
,,In de essentie gaat het om twee dingen, de passing-game van het team en het positioneren van, in dit geval, Ronaldo. Dat is voor zijn spel cruciaal. Medespelers dienen in de gaten te krijgen hoe ze hem het beste kunnen aanspelen. Ronaldo's voorkeur is dat hij als kopper bij corners en vrije trappen gebaat is bij een directe, iets ruime balbaan. In het volleybal heb je bijvoorbeeld ook dergelijke voorkeuren bij de set-up. Een meer ronde of een meer strakkere balbaan naar de aanvaller."

Wat doe je als de spelverdeler meer van het verticale houdt en de speler meer van het horizontale?
,,Dan moet de spelverdeler zich aan de aanvaller aanpassen. Hoe die de bal in zijn natuurlijke kracht wil ontvangen, staat centraal. Ongeacht zijn eigen voorkeur moet de spelverdeler dus beide soorten set-ups beheersen. Dat samenspel is cruciaal voor de prestatie van een team."

Kan je een voorbeeld geven van, zoals jij dat noemt, een 'overvalteam'?
,,Een verticaal overvalteam was Real Madrid van een paar jaar geleden. Ze zetten laag druk, lieten de tegenstanders komen en kwamen er vervolgens met een paar verticale passes razendsnel uit. Ronaldo en de meeste andere spelers waren verticaal. Barcelona was destijds met Messi, Xavi, Iniesta en Busquets vooral horizontaal. Ze zetten juist hoog druk en hun kracht was tussen de linies spelen, want daar ligt de meeste links-rechts ruimte. Zo speelde Barcelona zijn beroemde tiki-taka voetbal. Met die cruciale verschillen in speelstijl heb je, als je niet oppast, een vergroot risico dat dure aankopen niet uit de verf komen."

Wat is de belangrijkste functie van Action Type?
,,Het is een middel om iemands voorkeuren te leren begrijpen. Op sportgebied niet alleen cognitief en emotioneel, maar ook motorisch. Evolutionair was er eerst bewegen, toen spreken en daarna pas denken."

Zou het kunnen dat je een speler hebt geanalyseerd en geobserveerd, maar dat hij in de praktijk toch anders blijkt te zijn?
,,Er zijn in de loop van de jaren duizenden mensen getest met vragenlijsten. En daar zag je dat er nogal wat missers in zaten, door de persoon zelf ingevuld. Dat was mede de reden geweest om op basis van de individuele motorische inzichten eenvoudige fysieke testjes te ontwerpen die zeer accuraat zijn. Een nieuwe vinding is ook het opsporen van iemands diepe motivationele drijfveren. Ook die verschillen per persoon en vragen om maatwerk."

Kan jij een voorbeeld geven van iemand die een heel andere drijfveer bleek te hebben dan je had ingeschat?
,,Ik wil geen namen noemen. Wat ik wel kan zeggen, is dat we er in de topsport automatisch vanuit gaan dat de drijfveer strijd leveren en winnen is. Dat is gewoon niet waar. Ik ken toppers, échte toppers, bij wie dat niet zo blijkt te zijn. Zij hebben heel andere behoeften om gemotiveerd te zijn en te blijven. Van daaruit schakelen ze vanzelf wel naar een competitieve houding, maar coach deze sporters er niet rechtstreeks op. Ze worden gek als er iemand naast ze staat die altijd fanatiek voor de overwinning gaat."

Maar dat botst dan toch? Dat het bijvoorbeeld Peter Blangé puur om het winnen gaat en dat de drijfveer van een ander in het team de ontwikkeling van hem als speler is.
,,Als die competitie-man begrijpt dat zijn ploeggenoot anders in elkaar zit dan hij, is er niets aan de hand. Maar als hij dat niet weet, krijg je wrevel. Dus moet je ze dat uitleggen en duidelijk maken dat ze beiden een andere route bewandelen naar hetzelfde eindpunt. De kracht van teams is om de spelers complementair te laten zijn. Als dat lukt, kunnen ze tot zeer grote hoogte stijgen.

Je kunt als coach ook veel leren van diversiteit. Ik heb jarenlang Anky van Grunsven (dressuur paardensport, rvg) bijgestaan. Zij is precies het tegenovergestelde van mezelf en mijn voorkeuren. Ik kon haar stukjes meegeven van mezelf die haar konden helpen. Maar ik moest eerst haar wereld begrijpen en van daaruit heb ik laten zien: Hé, ik heb ook nog iets anders voor je."

Anky is getrouwd met haar trainer, Sjef Janssen.
,,Dat geeft het voordeel dat je makkelijk dingen uitwisselt. Maar er is wel het risico dat ze vanuit hun eigen wereld iets zinvols van buitenaf niet opmerken. Dan heb je dus iemand nodig die dat aandraagt. Anky en Sjef zijn geweldige paardenmensen en vernieuwers in hun sport. Ze hebben zich naar mij altijd opengesteld en veel van buiten de paardensport binnengehaald. Toen zijn er gigantische stappen gemaakt."

'Dat is in de lichaam-geest-verbinding een drie-eenheid.'

Peter, wat ben je eigenlijk zelf voor een type?
,,Horizontale voorkeur en binnen een groep vooral van de relatie en de ontwikkeling. In mijn beginperiode als coach werd er altijd maar over winnen gesproken en ík wilde vooral beter worden met mijn ploegen. Ik sprak destijds nooit over winnen. Natuurlijk draait het daar om in de topsport, maar we gaan eerst maar eens kijken hoe we daar gaan komen. Dat vonden mensen best wel een beetje raar. Ik liet zien dat er meerdere wegen te bewandelen zijn naar succes.
Ik zeg ook altijd tegen coaches: Het gaat er niet om dat je met jouw visie gelijk hebt, maar dat je in staat bent om door verschillende brillen te kijken. Dan krijg je een rijk palet van mogelijkheden en zie je op een bepaald moment wel wat voor jou de beste weg is. Dat was het mooie aan het werken met Anky. Ik kwam in aanraking met iemand die totaal anders in de werkelijkheid staat. Praktisch, concreet, hier en nu. Dat is niet geheel mijn wereld. Ik ben wel een praktijktrainer, maar houd ook van de theorie erachter."

*Ben je in jouw tijd als volleybalcoach en later als een soort coach der coaches bij NOC*NSF grote dilemma's tegengekomen?*
,,Het dilemma is altijd: Hoeveel geef je aan je omgeving van jezelf prijs? Ik was als jonge coach niet de beste communicator. Ik praatte toen niet zo maar over mijn gevoel. Waarom was dat nodig? Ik bouwde een schild om me heen. Inmiddels ben ik totaal omgedraaid. Dat heeft met je eigen ontwikkeling te maken, die stopt nooit. Je verzamelt de juiste mensen om je heen en leert van hen.

Bij het nationale vrouwenteam hadden we in 1991 psycholoog Leo Oostrom mee op een survivalkamp in de Ardennen. Hij zei tegen mij dat ik mijn stijl moest aanpassen. Ik was te los geworden, het moest meer directief. We wilden naar de Olympische Spelen, daar waren we nog nooit geweest. Ik heb de groep toen toegesproken: 'Ik zeg het eerlijk, een aantal van jullie geeft alles wat je hebt, maar een aantal ook niet.' Het was stil, emotioneel. Ik was dat zelf ook. Het gesprek zorgde wel voor een doorbraak. Uiteindelijk hebben we er veel plezier van gehad. De onderlinge band werd nog beter.
We hadden meteen daarna een drieweekse stage in Japan en trainden daar heel stevig. Ik gaf ze een opdracht en zo lang ze die niet volbrachten, was er geen wisseling van posities in de oefening. Er werd gevloekt, niet naar mij, maar onderling. Dat was onvoorwaardelijk trainen. Ze konden hun armen niet meer optillen. We vlogen terug en een dag later gingen we meteen naar een trainingskamp in Duitsland, met de auto en met een enorme jetlag. De Muur was net gevallen, de weg er naartoe was verschrikkelijk, via Hamburg naar Rostock. Die meiden waren scheel van vermoeidheid en het liep net niet helemaal uit de klauw."

Het was je tweede periode als bondscoach.
,,Over een dilemma gesproken. Ik was technisch directeur van de volleybalbond en had Wuqiang Pang, afkomstig uit Sjanghai, aangesteld als bondscoach. Toen kwam na een paar jaar Ingrid Piersma bij me en vertelde dat voor een aantal speelsters Pang niet meer de ideale coach was om de Olympische Spelen te halen. Ze wilden dat ik weer bondscoach zou worden."

'Dat stijve herhalen is het inslijpen van een beweging, maar geen enkele beweging is precies hetzelfde. Dat is dus weggegooide tijd.'

Hoe heb je dat toen aangepakt?
,,Ik ben met Wuqiang gaan praten en heb hem de situatie uitgelegd. *What can we do?* Ik heb hem gevraagd of hij bereid was bij de mannen van Arie Selinger een van de assistent-coaches te worden. Dat wilde hij wel, dus een nette oplossing. En ik ben de vrouwen weer gaan doen.
Toen kwam dilemma twee. Moest ik spelverdeelster Heleen Crielaard, die door Pang was weggestuurd, weer terughalen? Ik heb met een afvaardiging van het team gesproken. Ik vertelde dat ik dacht dat we zonder Crielaard de Spelen van 1992 niet zouden halen. We hadden nog iemand met dat dominante karakter en dat gif nodig. En dan zou ik er wel voor zorgen dat Heleen zich op de tegenpartij zou afreageren en niet op haar teamgenoten. Dat vonden de speelsters oké, ze stonden achter me.

Crielaard was verbaasd, maar wilde wel. Ik heb haar daarna wel drie maanden het leven zuur gemaakt, als test. Soms ging ik net iets te ver, kijken of ik haar irritatie kon opwekken. Wel met respect en vertrouwen, maar ik moest even een nieuwe realiteit creëren. Ik kan wel zeggen dat Heleen een van de redenen is geweest dat we voor het eerst op de Olympische Spelen terechtkwamen.
We moesten ons bij het EK van ’91 voor Barcelona kwalificeren. We werden eerste in de poule en kwamen in de halve finale tegen Italië, het thuisland. In Rome, met een afgeladen hal. Ik kom daar binnen en het leek net of ik daar opgetild werd en een helicopterview kreeg. Ik was heel rustig. We kwamen met 2-1 in sets voor. In de vierde set serveerden we door de spanning vijf keer achter elkaar fout, maar bleven toch bij. Op matchpoint gaf Henriëtte Weersing op linksvoor die bal toch een klap, maar die kwam in het Italiaanse blok terecht. In plaats van dat de bal bij ons binnen de lijn neerkwam, ging hij met een pisboog over Henriëtte heen en over zijlijn uit. Afgelopen, 3-1 gewonnen en hup naar de Olympische Spelen. Ik ben ’s avonds om elf uur de beroemde Trevi-fontein ingelopen…”

Waarom deed je dat?
,,Het was mijn manier om de Olympische kwalificatie te vieren. Ik wilde die fontein ook gewoon weer netjes uit, stond daar ineens politie. Allemaal mensen eromheen, een enorme drukte. Mijn vrouw was er ook en die had gelukkig schone kleren bij zich, want ik was totaal doorweekt. Ik werd in zo’n Fiatje geduwd, maar ben er aan de andere kant weer uitgesprongen en gaan rennen. Hebben ze me weer weten te pakken. Ik werd in een cel gezet met allemaal rare figuren. Daar heb ik drie uur gezeten. Een politieman haalde me eruit. Hij wist dat ik Murphy van het volleybal was en kende mannen als Blangé en Zwerver van de Italiaanse competitie.

‘Ik zag vrij snel dat Christian Eriksen passes kreeg die niet aansloten bij zijn handelingsvoorkeuren. Eriksen is wat wij een horizontale voetballer noemen.’

Toen mocht ik gaan, om drie uur ’s nachts, wel nadat er bij de officier van justitie foto’s en vingerafdrukken waren genomen. Deed ik de deur open, stonden daar de voorzitter van de volleybalbond, én Jan-Willem Rus, een radioverslaggever van Langs de Lijn. Hij had bij de fontein al tegen de politie geschreeuwd dat hij mijn advocaat was. *I am a lawyer from the Netherlands.* Dat was hij ook echt. Maar de politie had daar geen boodschap aan.
De volgende ochtend zat ik om acht uur gewoon aan het ontbijt, de speelsters wisten allemaal niet wat er was gebeurd. Kwam de Russische coach Karpol ineens tevoorschijn met gekruiste handen en was iedereen op de hoogte. De finale tegen Rusland die dag werd niets meer, we verloren dik, maar dat was niet belangrijk meer.”
Nog even een ander dilemma, in dit geval voor de coach van de Italianen. Drie weken voor dat EK hadden we in Perugia een oefentoernooitje met Italië, Rusland en Duitsland. Onze wedstrijd tegen de Italianen was in het kleinste zaaltje dat ze daar hadden, een soort gymzaal. Die afmetingen waren wij wel gewend. Boersma en Weersing sloegen ook al die ballen erin, niet normaal meer. We timmerden Italië helemaal weg. Zij gingen met de staart tussen de benen de kleedkamer in. Maar wat deed de Italiaanse coach? Hij vond blijkbaar dat hij na die afstraffing iets moest doen en veranderde in één klap zijn patronen, zijn veldposities. Ik denk dat dat zo kort voor het EK niet verstandig is geweest.”

Hij was blijkbaar in paniek geraakt. Toch zie je dat soort dingen wel vaker in de sport. Dat coaches ineens op tactisch gebied een noodgreep doen, terwijl ze zichzelf achteraf waarschijnlijk afvragen waarom ze dat hebben gedaan.
,,Die Italiaanse coach had na dat dikke verlies nog drie weken de tijd om

ons een loer te draaien. Maar hij paste iets aan waar juist onze kracht lag. Ik had tijdens het EK meteen door dat ze anders stonden. Toon Gerbrands, in die tijd coach van Jong Oranje en mijn scout, zat bij de andere poule, noteerde de opstelling van Italië en liet mij die zien. Ja verrek, ze staan op drie posities anders. In de halve finale waren wij er dus op voorbereid.
De Russen deden het in de Olympische mannenfinale van 2012 anders. Ze stonden tegen Brazilië met 2-0 in sets achter en zetten toen ineens hun middenman van 2.14 meter, Muserski, op de diagonaal neer, de positie van zeg maar Olof van der Meulen en Henriëtte Weersing. Rusland won de derde set met 31-29, en daarna ook de vierde en de beslissende vijfde. Die vent deed het geweldig op die positie. Bizar, hè. En zo kom je aan Olympisch goud."

'Een verticaal overvalteam was Real Madrid van een paar jaar geleden.'

Dit pakt geweldig uit, maar we moeten de rol van de coach ook niet overschatten.
,,Nee joh, je bent een doorgeefluik."

Je probeert als coach slimmer te zijn dan je collega, maar als je gewoon de beste spelers hebt, zou je ook bovenaan moeten eindigen.
,,Je moet geen onzin verkopen en weten waar je naartoe wilt."

Het gevaar is dat je jezelf als coach te belangrijk maakt. De kunst is toch om het simpel te houden?
,,Een voorbeeld. We hadden bij die Spelen van 1992 de eerste wedstrijd van Brazilië verloren en moesten daarna tegen China, de nummer twee van de wereld. Die ploeg was eigenlijk veel te sterk voor ons. Maar we verloren de eerste twee sets met klein verschil. Het ging best lekker, ontspannen. Gewoon doorspelen, er komt een moment voor ons, zei ik steeds. In de derde set komen we met 11-4 achter, dodelijk zou je zeggen met de puntentelling toen nog tot vijftien. Maar we winnen met 15-13. Vierde set 16-14, 2-2. Een enorme verrassing.
In de vijfde set stonden we ook ineens weer met 6-1 voor. De Chinezen raakten helemaal in paniek. Ze trainden acht uur per dag! Toen maakte ik bijna de grootste fout van mijn leven. De ego-show, ik wilde twee speelsters wisselen, lekker China *killen*. Gelukkig voelde ik op dat moment Heilige Piet op mijn schouder tikken. 'Wat ben je aan het doen, egotripper?' Ik had alles kunnen verstoren. De ploeg was aan het zweven, dus moest ik toch alles gewoon laten staan? We wonnen de beslissende set uiteindelijk met 15-6."

Hoe is het in Barcelona toen afgelopen?
,,We werden zesde, maar er waren maar acht deelnemers. Het was al mooi dat we de Spelen hadden gehaald."

En daarna?
,,De bond zat financieel in de problemen, veel shit allemaal. Ik liet in die tijd veel trainingen aan mijn assistent, Bert Goedkoop, over. Bert is een goede veldtrainer. Kreeg ik later het verwijt dat ik niet meer gemotiveerd was. Dat voelde als een dolksteek. We werden zevende bij het EK, tien keer niets. Terug in Nederland kwam ik er pas achter dat de speelsters en de rest van de staf op de laatste dag zonder mij hadden vergaderd. Dat had de staf en vooral Bert natuurlijk niet mogen toestaan.
Ik had op het vliegveld van Praag een slotpraatje gehouden en merkte dat de speelsters mij glazig aankeken of wegkeken. Later begreep ik dus waarom. Mijn vrouw zei meteen: Stoppen ermee! Vertrouwen weg, einde oefening. De bond wilde dat niet, die wilde dat ik bleef. Maar ik was er klaar mee en heb gezegd dat Goedkoop het maar moest overnemen."

Was dat je laatste klus als volleybalcoach?
,,Nee, ik ben in 1994 en 1995 assistent geweest van Joop Alberda bij de mannen. Dat was leuk, we haalden de WK-finale. Aansluitend ook nog met de Universiade-ploeg naar Fukuoka in Japan geweest. In 1996 ben ik bij NOC*NSF als technisch adviseur en later prestatiemanager aan de slag gegaan en heb ik onder meer de Masters in Sports-leergang helpen ontwikkelen, daar vorm aan gegeven en de begeleiding van de bondscoaches op mij genomen."

HOOFDSTUK 19

MARJOLEIN VAN UNEN

‘Nu de sportschool is verkocht, heb ik voor het eerst van mijn leven geen duidelijke plannen. Dat is heel vreemd.’

Marjolein van Unen (7 december 1962)

Carrière als judoka:
1978-1986 nationale selectie

Carrière als coach:
1986-1997 Sportcentrum Van Unen/De Korte Sportinstituut
1997-2015 bondscoach Nederland (v)
2017-2019 official EJU

Bij de gezamenlijke bijeenkomsten voor bondscoaches heb ik Marjolein van Unen leren kennen als een topcoach die bij diverse sporters het maximale eruit haalde. Niet dat het vanzelf ging, want zoals ze zelf zegt, ze had best met veel gecompliceerde topsporters te maken. Toch is het volgens mij geen toeval dat er de laatste twintig jaar veel is gewonnen in het judo. Met name aan de vrouwenkant werd de ene wereldtopper na de andere afgeleverd op het hoogste niveau. Wat is het geheim achter die successen? Wat zijn volgens Marjolein de succesfactoren? Tijd voor een diepgaand gesprek.

Marjolein, werd je als vrouw met open armen ontvangen in de mannenwereld van de coaches?
,,Ik voelde argwaan, maar niet eens omdat ik een vrouw ben. Het was meer van: Wie komt daar nou binnen? De clubcoaches hadden liever iemand anders gehad als bondscoach van de vrouwen. Ik had dan ook sterk het gevoel dat ik tegengewerkt werd. De dames, de judoka's, werden tegen me opgezet. Ze moesten zich maar niet door mij laten coachen."

Wie deed dat dan?
,,Onder anderen de assistent van de toenmalige bondscoach en coaches die zelf dachten voor de functie in aanmerking te komen. Maar ik denk dat dat ook was gebeurd als ik een man zou zijn geweest. Het was een politiek spel."

Deborah Gravenstijn, een van je oude pupillen, zegt: Judo is politiek. Dat is in zekere zin ook met waterpolo zo. Je moet ingangen hebben, mensen kennen. Maar uiteindelijk gaat het erom dat je resultaten boekt.
,,Ik kreeg bij binnenkomst te maken met clubcoaches die de macht hadden. Ik kwam zelf bij Hoogvliet van Chris de Korte vandaan, maar verder had je Cor van der Geest, Willem Visser en Peter Ooms. Iedereen had zijn contacten met bepaalde bestuursleden. Als iemand wat wilde, kreeg hij het via die weg voor elkaar. Tegen die cultuur moest ik vechten. Ik heb destijds drie keer gesolliciteerd naar de functie van bondscoach. Er werden gewoon spelletjes gespeeld."

Is dat nu nog zo in judo?
,,Nee, ik durf wel te stellen dat het er tegenwoordig niet meer zo aan toegaat. Ik denk dat het huidige bestuur van de JBN werkt zoals het hoort. Het is allemaal transparanter geworden."

'Ik voelde argwaan, maar niet eens omdat ik een vrouw ben. Het was meer van: Wie komt daar nou binnen?'

Waarom heb je in jouw lange tijd bij de judobond bijna geen mannen onder je hoede gehad?
,,Dat komt omdat er destijds echt een duidelijke scheiding werd gemaakt, een coach voor de vrouwen en een coach voor de mannen."

Wie deed toen de mannen?
,,In mijn beginperiode was dat Louis Wijdenbosch. Ik weet nog dat op een gegeven moment zijn contract niet werd verlengd en de juniorenbondscoach ook weg was, dus zat ik daar alleen. Ik had zelf ook maar een dienstverband voor 0,3 fte. Toen heb ik er een half jaar ook maar even de mannen bij gecoacht."

Hoe was dat?
,,Ik vond het heerlijk."

Waarom?
,,Het was allemaal minder gecompliceerd, denk ik. Dat komt misschien ook omdat ik het bij de mannen maar tijdelijk deed."

Buiten je werk als bondscoach bestierde je ook nog samen met je zus een eigen sportschool in Brielle. Was dat niet te zwaar? Je moet zestig, zeventig uur in de week bezig zijn geweest.
,,Ik moest het er om financiële redenen wel bij doen. Wat kreeg ik toen bij de bond? 600 gulden in de maand ofzo. Ik vertelde dat laatst nog tegen een van mijn vroegere judoka's, Elisabeth Willeboordse, en die geloofde me niet. Toen Cor van der Geest als technisch directeur kwam, heeft hij er voor gezorgd dat de mannencoach, Maarten Arens, en ik een fulltime aanstelling kregen. Maar dat was pas in 2008.
De sportschool kon ik er destijds bij doen omdat mijn zus het van me overnam als ik in het buitenland was. Ze wist dat ik die passie had en gunde het me. Vanaf 2006 deed ik bijna niets meer op de sportschool. Ik was er

soms wel, maar dan gaf ik meestal een uurtje spinning, omdat ik dan zelf ook kon meedoen.”

Je hebt de sportschool inmiddels verkocht. Maar je had destijds zestien mensen in dienst. Kon je je ervaringen die je met het runnen van een eigen bedrijf had opgedaan, gebruiken als bondscoach?
,,Er waren veel overeenkomsten. Het zijn in beide gevallen teams waarmee je werkt en dan is communiceren heel belangrijk. Ik zie dat nu in de topsport nog weleens misgaan.”

Je hoort vaak dat een goede communicatie cruciaal is. Maar waarom doen we dat dan niet?
,,Omdat veel mensen een te groot ego hebben en het voor het zeggen willen hebben. Bij mijzelf ging dat goed. Ik had een fantastisch begeleidingsteam om me heen.”

In judo was er het dilemma, of trainen bij de clubs, onder meer in Hoogvliet en Haarlem, of centraal trainen. Het heeft jaren geduurd voordat werd besloten om naar Papendal te gaan. Wordt er daar nu gewerkt, zoals iedereen voor ogen had?
,,Ik vind het moeilijk om daar al een oordeel over te geven.”

‘Ze kan het niet goed meer terughalen. Het lijkt wel of ze toen in een soort flow heeft gezeten.’

Ze zitten nu drie jaar op Papendal.
,,Ja, na de laatste Spelen in Rio is de overstap gemaakt. Maar er is een behoorlijk aantal judoka’s dat nog gedeeltelijk een eigen programma draait. Juul Franssen is er zelfs voor naar de rechter gestapt.”

Roy Meyer, die brons won bij het laatste WK, is, heb ik begrepen, ook niet fulltime op Papendal bezig.
,,Hij doet de krachttraining ergens anders, bij Hans Kroon. Roy is ook nog van die oude garde.”

De jonge generatie groeit wel op met het trainen op Papendal.
,,Dus kan je daar pas over vier jaar over oordelen of het werkt. Beide systemen hebben lastige kanten. Op Papendal heb je alles bij de hand, fantastisch, maar bij de clubs zie je de animo duidelijk teruglopen. Waarom? Daar liepen vroeger Henk Grol en Marhinde Verkerk rond en kon je als talentvolle judoka met hen sparren en werd je er beter van. Maar die toppers zijn er niet meer. De talenten gaan wel om de zoveel tijd naar Papendal, alleen kost dat wel meer tijd en geld.”

Ik kom bij Excelsior regelmatig een van je voormalige judoka’s tegen, Deborah Gravenstijn. Zij werkt bij de maatschappelijke tak van de club en doet geweldig werk.
,,Deborah kreeg ik fulltime bij me toen ze de Olympische Spelen van 2008 dreigde te gaan missen. Ze zat al geruime tijd tussen haar clubcoach Jan de Rooij, een fantastische opleider, en mij als bondscoach in. Jan was ook een vader voor haar. Maar ze kwam niet meer verder. Uiteindelijk hebben we met de hakken over de sloot de Spelen weten te halen. Dat ze zich toch nog plaatste, betekende voor mij een enorme overwinning.”

Hoe lang had ze met haar clubcoach gewerkt?
,,Heel lang. Ik denk dat ze vier, vijf jaar was toen ze bij Jan terechtkwam.”

Dat moet voor haar een pittig dilemma zijn geweest om te beslissen om volledig met jou verder te gaan?
,,Het was ook superknap dat ze die stap zette.”

Hoe vond haar clubcoach het?
,,Dat was voor Jan heel moeilijk. Ik heb hem gezegd dat we alleen iets met Deborah konden bereiken als ik zijn steun zou krijgen. Ik wilde dat hij erbij zou blijven, omdat hij op bepaalde vlakken heel belangrijk voor Deborah was. Daardoor heeft ze ook dat laatste stapje kunnen maken. Ik heb er veel respect voor hoe Jan er destijds mee is omgegaan.”

En toen won ze zilver in Peking.
,, Deborah had zware jaren achter de rug. Ze had haar moeder én haar zusje verloren. Ik kan er nog emotioneel van worden als ik daar aan terugdenk. Ik weet nog dat ik aan het begin van haar Olympische wedstrijddag in Peking niet de normale Deborah zag. Dat gaat niet goed, dacht ik. Ze was een judoka die veel op gevoel deed, maar het leek wel of ze dat die dag helemaal had uitgeschakeld. Toen ben ik haar heel strak gaan instrueren. ‘Je houdt je hand daar, je doet dit, je doet dat’. Zo won ze potje voor potje, als een soort robot. Het was een totale metamorfose. Tactisch judo was normaal niet haar sterkste kant.”

Heb je het daar later nog met haar overgehad?
,,Ze kan het niet goed meer terughalen. Het lijkt wel of ze toen in een soort flow heeft gezeten.”

Ik begrijp dat jij ook op het menselijke vlak erg begaan bent met je judoka’s. Edith Bosch noemt jou ‘empathisch betrokken’.
,,Ik zou niet anders kunnen werken. Ik kan niet iemand goed coachen die gevoelsmatig ver van mij afstaat. Het gevaar is dat als je er bij een judoka teveel onder gaat zitten, hij of zij dat niets vindt en misschien wel stopt. Ik heb dat met iemand meegemaakt.”

Dat is herkenbaar. Als je echt diep gaat graven…
,,Het kan zo ver gaan dat je er achter komt dat iemand een psycholoog of psychiater nodig heeft. Dat is best tricky."

Dan ben je misschien een goede sporter kwijt, maar komt zo iemand er als mens beter uit. Uiteindelijk is dat, als je heel eerlijk bent, het belangrijkste. Dat mensen goed in de maatschappij terechtkomen. Ik ken ook sporters die in een zwart gat vallen en daar met heel veel pijn en moeite zijn uitgekomen. Vind je trouwens dat jij op bepaalde momenten als coach hebt gefaald? Dat je dingen anders had moeten aanpakken?
,,Ik zal ongetwijfeld ergens gefaald hebben. Maar ik kan dat niet benoemen, nee. Ik had misschien wel situaties eerder moeten inzien. Je noemde net Edith Bosch. Ze had op een bepaald moment geen lol meer in het judo. Ze had dat weleens gezegd, denk ik, maar we zijn daar eigenlijk toch heel laat achter gekomen. Ze heeft dat gevoel lang verstopt, omdat een topsporter altijd maar dient door te gaan. Ik schrok er ook van dat ze dieper had gezeten dan ik doorhad."

Verwijt je jezelf dat je het niet hebt gezien? Had je het moeten weten, had je het kunnen weten?
,,Verwijten niet, maar het verbaast me wel. Ik ben iemand die veel met haar sporters praat en dus vraag ik me af waarom ik dat bij Edith niet naar boven heb gekregen."

'Het kan zo ver gaan dat je er achter komt dat iemand een psycholoog of psychiater nodig heeft. Dat is best tricky.'

Ik heb dat soort situaties ook wel meegemaakt. Maar jij werkte één op één met sporters en hebt heel lang met Edith gewerkt. Dan zou je denken dat het, als je met z'n tweeën ergens aan de andere wereld zit, naar boven moet zijn gekomen.
,,We hebben ook veel gepraat, maar misschien heeft Edith zich er niet voor opengesteld. Misschien vond ze dat niet bij een topsporter horen. Ik wil het daar nog weleens met haar over hebben. Waarom heb ik daar toen niet doorheen kunnen prikken?"

Vanaf de buitenkant gezien lijkt Edith Bosch mij ook wel een gecompliceerde persoonlijkheid. Dat geeft ze zelf trouwens toe.
,,Zij was heel professioneel en heel gedreven, daar kunnen heel veel mensen wat van leren. Trainde altijd keihard, moest soms afgeremd worden. Ze schoot in haar emoties af en toe door, was soms gewoon onhandelbaar. Maar Edith was niet de enige gecompliceerde. Dat hadden bijna alle vrouwen in het topjudo. We zeiden weleens: Als het te aardige vrouwen zijn, dan klopt er iets niet. Ze moeten wel die mat op. Begrijp je?"

'Ik had dan ook sterk het gevoel dat ik tegengewerkt werd. De dames, de judoka's, werden tegen me opgezet. Ze moesten zich maar niet door mij laten coachen.'

Dat moet niet makkelijk geweest zijn met al die opgewonden standjes.
,,Ik vergeet nooit dat Edith en Deborah ruzie kregen tijdens een stage in Heerlen. Dat was op een terras midden in het centrum. Je wilt niet weten wat daar aan opmerkingen over en weer vlogen."

Daarna wilde je technisch directeur worden, maar dat is niet doorgegaan. Waarom niet?
,,De eerste keer dat ik daar oren naar had, zat ik met een aantal judoka's met wie ik het hele traject had doorlopen. Ik heb toen besloten om ze niet in de steek te laten tijdens nog een cyclus van vier jaar. Daar wilde ik mijn ambitie wel voor uitstellen. De tweede keer kreeg ik te maken met het politieke spel rondom de verhuizing naar Papendal. Ik weet zeker dat ik toen heel bewust ben gepasseerd. Ben Sonnemans (voormalig topjudoka, rvg) moest gewoon technisch directeur worden."

Wat was de politiek daarachter?
,,Het enige dat ik kan bedenken, is dat Ben als nieuwkomer nog te sturen was door de mensen van de judobond en NOC*NSF. Waarschijnlijk vonden ze dat ik te duidelijk voor mijn eigen mening uitkwam. Misschien lijk ik een volger, maar dat ben ik lang niet altijd."

Dat is toch juist prettig?
,,Ja, maar er zijn momenten dat het niet uitkomt als er iemand met een eigen mening rondloopt."

Je werd het dus niet. Hoe ben je daar toen mee omgegaan?
,,In dezelfde periode dat Ben werd aangesteld, kwam Kim Polling met de vraag of ik haar wilde begeleiden. Ik moest toen de keuze maken of ik nog als coach wilde doorgaan. Dat heb ik gedaan, maar daarna werd het me toch een puinhoop binnen de bond. Iedereen rende langs en over elkaar heen."

Wat ging er fout?
,,Alles eigenlijk. Er werd een begeleidingsteam samengesteld en de nieuwe mensen wilden de macht van Maarten Arens en mij pakken. Iedereen

binnen het team rolde over elkaar heen. Daarbij was Ben Sonnemans geen leiderstype. Hij zei niet: Tot hier en niet verder. Dat had hij wel moeten doen.”

Ben was toen vrij snel weer weg. Hoe lang heeft hij er gezeten?
,,Twee jaar, tweeënhalf jaar.”

Wie kwam er toen?
,,Henry Bonnes nam het over. Fantastische vent. Ik was heel argwanend in het begin, want hij kwam niet uit het judo. Maar na ons eerste gesprek wist ik meteen dat ik met hem erbij wel wilde doorgaan. Hij was duidelijk en transparant.”

Wie is er nu technisch directeur?
,,Tjaart Kloosterboer (onder meer voormalig schaatscoach, rvg).”

‘Dat hadden bijna alle vrouwen in het topjudo. We zeiden weleens: Als het te aardige vrouwen zijn, dan klopt er iets niet.’

Hoe kijk je terug op je bondscoachschap? Heb je buiten de behaalde medailles iets achter willen laten en is dat gelukt?
,,Het is moeilijk van mezelf te zeggen, maar ik denk dat ik het vrouwenjudo naar een hoger niveau heb getild. Volgens mij zullen de judoka’s dat wel beamen. Ik heb de trainingen professioneler aangepakt. Dat was mede dankzij de mensen om mij heen, Chris de Korte, Hans Kroon, het medisch team. Toen ze op Papendal begonnen, hadden ze zogenaamd wat nieuws ontdekt: werken met hartslagmeters. Maar dat deed ik dus in mijn tijd al. Het is onvoorstelbaar dat dat blijkbaar opnieuw moest worden uitgevonden. Ik heb op het gebied van training geven veel van mijn oude coach, Chris de Korte geleerd. Ik vind hem nog steeds de beste judocoach van Nederland. Van Cor van der Geest heb ik ook het nodige meegekregen. Hij is vooral duidelijk in de communicatie. Dat vond ik heerlijk toen Cor technisch directeur was. Er niet eromheen draaien, gewoon zeggen wat je te zeggen hebt.”

Maar wat jij achter had willen laten, is niet echt gelukt.
,,Nee, nee. Ik hoor dat meiden het nog steeds hebben over mijn manier van werken. En dan ben ik al ruim drie jaar weg.”

Dat is toch een compliment.
,,Het verbaast me vooral.”

Hoe ziet jouw toekomst eruit?
,,Ik weet niet hoe het met jou is nu je weg bent bij de waterpoloërs, maar nu de sportschool is verkocht, heb ik voor het eerst van mijn leven geen duidelijke plannen. Dat is heel vreemd.”

Het is ook wel lekker.
,,Het is in ieder geval goed dat ik nu tijd heb om het in mijn hoofd rustig te laten worden.”

Het is een soort sabbatical.
,,Ik denk ook dat het me meer gaat opleveren dan als ik was blijven doorrennen. Maar de topsport blijft me trekken.”

Jij bent geschapen voor het topjudo. Volgens mij kan het niet anders dat je toch weer iets in het judo gaat doen. Zou dat bijvoorbeeld bij een club kunnen zijn?
,,Nee.”

Is dat niet professioneel genoeg?
,,Ja. Ik moet wel weer stappen kunnen maken. Het clubleven is hartstikke mooi, maar de echte topsport in het Nederlandse judo vindt tegenwoordig op Papendal plaats. Het zou mooi zijn om daar nog betere randvoorwaarden te kunnen scheppen voor judoka’s en coaches.”

Hoe ben je omgegaan met de generatie judoka’s die na Edith Bosch, Deborah Gravenstijn, Marhinde Verkerk, Carola Uilenhoed en Elisabeth Willeboordse kwam. Dat lijkt een ander type sporters.
,,Er zijn inderdaad generatieverschillen. Edith riep tijdens de trainingen soms tegen de jongere judoka’s: ‘Loop toch eens wat harder’! Marhinde Verkerk, die er nog steeds bij is, geeft vaak aan dat er nu minder een sfeer heerst dat ze elkaar aansporen en inspireren.”

‘Het is onvoorstelbaar dat dat blijkbaar opnieuw moest worden uitgevonden.’

Het lijkt wel of de sporters van rond de 20 jaar introverter, minder open, in zichzelf gekeerd zijn.
,,Dat komt door de tijd waarin we leven met social media. Juist daarom denk ik dat er veel aandacht moet worden besteed aan de communicatie. Met praten kan je veel bereiken, hè. Vooral bij vrouwen. Jij weet er zelf alles van. En Marc Lammers ook. Maar hoeveel coaches zijn er momenteel die in de topsport echt goed met vrouwen kunnen werken?”

Alyson Annan, Sarina Wiegman, maar verder… Ze zijn misschien op één hand te tellen.
,,Je kunt mensen niet opleiden om puur vrouwen te coachen, maar je kunt wel mensen eruit pikken van wie je ziet dat ze de eigenschappen hebben om met vrouwen succesvol te zijn. Aan hen kan je misschien handvaten bieden om zich verder te ontwikkelen."

Er zijn heel veel goede coaches bij de mannen, die niet met vrouwen kunnen en ook niet willen werken.
,,Chris de Korte was ook een trainer die zeker niet met alle vrouwen goed kon werken. Ik was de eerste die destijds bij hem kwam. In één of ander blad stond de uitspraak van hem: 'Vrouwen janken alleen maar'. Ik ben met dat artikel naar Chris toegegaan en heb hem gevraagd waarom hij dat zo had gezegd. Ja, zei hij, dat was voor jouw tijd. We hebben het er nog weleens over. Ik baal ervan dat ik dat artikel niet meer heb. Dat had ik voor hem willen inlijsten. Sinds ik bij hem kwam, heeft hij met veel vrouwen de top gehaald. Chris en ik vulden elkaar later als coaches heel goed aan. Hij was de man van hardheid, weinig communiceren."

'Edith Bosch was heel professioneel en heel gedreven, daar kunnen heel veel mensen wat van leren. Trainde altijd keihard, moest soms afgeremd worden. Ze schoot in haar emoties wel af en toe door, was soms gewoon onhandelbaar'

Een coach heeft de macht om een sporter te vormen, soms zelfs te breken. Hoe zie jij dat?
,,Ik heb die macht gebruikt. Onder anderen bij een judoka die bij een kleine club zat en zich daar heel veilig voelde. Maar ze was een behoorlijk talent en kon veel meer dan ze toen liet zien. Ik zag dat ze een wereldtopper kon worden. Ik heb haar een keer meegenomen naar Hoogvliet en gezegd dat ze keuzes moest maken als ze topsport wilde bedrijven. Ze wist het even niet meer, zat te huilen. Toen heb ik haar 24 uur gegeven om tot een besluit te komen. Best hard. Ze besloot de overstap te maken, dus heb ik er nooit spijt van gehad. Ik weet niet of dit nou echt een kwestie van macht gebruiken is, maar het is soms wel noodzakelijk om processen te forceren."

In het mannenwaterpolo adviseren we de topspelers om in het buitenland te gaan spelen. Daar kunnen ze echt beter worden. Niet iedereen is bereid die stap te maken. Maar ik zei toen ik bondscoach was dat, als ik twee gelijkwaardige spelers zou hebben, voor diegene zou kiezen die de stap naar buitenland had durven maken. Dus ze zagen dat ze die weg wel moesten inslaan, anders zouden ze niet meer worden geselecteerd. Zo gebruik je je macht om spelers bijna te dwingen. Misschien was dat niet helemaal eerlijk, maar sommigen hadden zo'n zetje nodig.
,,De centrale bondstrainingen bij ons waren op woensdag en zondag. Dan hadden sommigen natuurlijk geen zin om op zondag naar Nieuwegein te komen. Maar als dat gebeurde, hoefden ze van mij op woensdag ook niet meer te komen. Daar was ik duidelijk in."

Op welk vlak van training en coaching liggen jouw grootste kwaliteiten?
,,Ik denk op het mentale gedeelte, communiceren, motiveren."

Wat doe je dan?
,,Allereerst heel goed kijken. Ik zag op het laatste WK in Tokio Marhinde Verkerk de mat opstappen. Ik zat maar op een klein schermpje te kijken, maar aan haar gezichtsuitdrukking en manier van ademhalen kon ik al zien dat het niet goed zou gaan."

Volgens mij is dat één van de belangrijkste kenmerken van een goede coach: observeren en ingrijpen als het nodig is.
,,Ik maakte met Elisabeth Willeboordse op de Olympische Spelen van 2008 mee dat ze de kwartfinale verloor en zei: 'Ik doe de herkansing niet meer'. Ze was helemaal kapot. Ik reageerde met: 'Wat maak je me nou? Je hebt vier jaar keihard getraind, ik heb al die tijd achter je aangehobbeld en nu stop je ermee?' Els is een heel lieve vrouw, maar ik moest even keihard zijn. 'Ik ga daar op de tribune zitten. Als je me nodig hebt, kom je me maar halen!' Ineens kwam ze toen weer tot zichzelf, ging er weer voor en won uiteindelijk een bronzen Olympische medaille. Mooi! Op zulke momenten moet je als coach op gevoel reageren."

'In één of ander blad stond de uitspraak van hem: 'Vrouwen janken alleen maar''

Daar is geen handboek voor.
,,Je kunt vooraf niet zeggen of voorschrijven wat je moet doen als dit of dat gebeurt. Als er teleurstelling of angst bijkomt, kan de situatie ineens heel anders zijn."

*NOC*NSF gaat er nu voor dat niet de sporter naar een mentale coach gaat, maar dat de mentale coach de coach traint en hem vaardigheden leert die hij kan gebruiken om de sporter te begeleiden. Dat vind ik wel goed, want*

een mentale coach heeft geen vertrouwensband met de sporter, maar de coach wel.
,,Dat lijkt mij goed, want jij weet ook dat een sporter die bij een mentale coach komt, zijn eigen verhaal gaat vertellen."

Iets anders: jij bent lange tijd coach geweest van Kim Polling. Zij heerste in haar gewichtsklasse, won een toernooi of tien achter elkaar, maar bleek niet tegen de druk bestand op de belangrijkste wedstrijden, Olympische Spelen en WK. Zie je haar nog terugkomen aan de top?
,,Ja. Ze maakt een periode door waarin ze moet leren omgaan met de stress van haar lichaam. Ik heb het gevoel dat dat langzaam aan het gebeuren is. Ik spreek haar nog af en toe. Bij het laatste WK werd ze gediskwalificeerd, omdat ze een staande armklem zou hebben gemaakt. Dat was vervelend, want ik weet zeker dat ze een medaille had kunnen winnen. Kim is op de goede weg. Zij zou straks in Tokio zo maar de grote verrassing kunnen worden."

Je hebt zelf door je eigen loopbaan als judoka grote fysieke ongemakken opgelopen. Zou je iemand toch adviseren een carrière in het topjudo te beginnen? Of komen die klachten meer door de stress van het coachen?
,,Een combinatie. Ik heb een breuk in mijn nek gehad en heb nu heel veel slijtage door mijn hele lijf heen. Knie, pols…"

Gezond die topsport.
,,Er is wel een groot verschil tussen aan topjudo doen nu en in mijn tijd, de jaren tachtig. Coaches en medici gaan er nu zoveel beter mee om. Ik deed zelf ook onverantwoorde dingen. Voor mijn gevoel trainde ik nooit hard genoeg. Ik ging maar door en er was niemand die me tegenhield. Vroeger was het toch ook zo? Hoe harder je trainde, hoe beter je werd. Rusten was een vies woord. Water drinken tijdens de training? Nee, dat doen we niet, hoor. Daarom ben ik zelf als coach zo hard aan de gang gegaan met het goed herstellen na zware wedstrijden en trainingen."

De voeding is ook anders geworden. Vroeger deed je maar wat. De Schijf van Vijf, dat soort dingen.
,,Mijn moeder zorgde altijd wel dat ik een biefstuk op mijn bord had, en verse groenten."

Je ongemakken komen ook door de stress van het coachen, zei je. Vertel eens.
,,Aan het begin van elk jaar hadden we tien toernooien in het buitenland achter elkaar. Donderdag het vliegtuig in, vrijdag van alles regelen, zaterdag en zondag de wedstrijden en soms zondagnacht of maandag weer terug. En een paar dagen later begon het weer opnieuw. Tijd om te rusten was er niet. Een teammanager had ik niet. Ik moest alles zelf regelen.

Dat was een aanslag op mijn lichaam. Daarbij komt ook nog het willen presteren. Dus er staat altijd een spanning en druk op. Ik ben ook zo gedreven, ik moet af en toe afgeremd worden. Ik was er altijd voor iedereen, ongeacht het moment. Ik besef nu dat dat mijn valkuil is geweest."

'Ik had in ieder geval anders willen afsluiten. Ik heb de laatste vier jaar al dat politieke gekonkel meegemaakt.'

Je hebt een judoka als Edith Bosch een jaar of vijftien begeleid. Dat is een heel lange tijd. Hoe bleef je vernieuwend? Ik merkte zelf hoe lastig het was om als je een ploeg zes jaar onder je hoede hebt, variatie in je trainingen te blijven brengen.
,,Ik keek om me heen en brainstormde met Chris de Korte. Als we internationale trainingskampen hadden, lette ik er op hoe andere coaches met hun judoka's omgingen. Ook heb ik profijt gehad van de gemeenschappelijke bijeenkomsten van NOC*NSF van de bondscoaches. De collega's waren weliswaar in andere, vaak niet met judo te vergelijken sporten werkzaam, maar toch pikte ik wel dingen op waar ik wel wat mee kon. Dat was voor mezelf ook een manier om fris te blijven. Een sporter heeft niets aan een inslapende trainer. Je moet ook blijven communiceren. Ik weet nog dat Edith met een lifestylecoach, Martijn, kwam aanzetten. Mijn eerste gedachte was: wat moet ik daar nou mee?"

Wat moest je ermee?
,,Edith had het plezier in judo verloren en hoopte dat mede door zo'n lifestylecoach weer terug te vinden."

Hoe heb je dat aangepakt?
,,Ik heb Edith haar verhaal laten doen waar Martijn bij zat. Hij heeft toen verteld hoe hij het zag. Ik realiseerde me dat het om Edith ging, en niet om mij. Als zo'n lifestylecoach een positieve uitwerking op haar heeft, wie ben ik dan om het te verbieden? Tenzij hij haar volledig zou opslokken. Mooie sier zou maken met zo'n bekende sporter. Maar ik kwam er al snel achter dat Martijn goede bedoelingen had. Voor mij was het nieuw om met iemand samen te werken die niet uit de topsport kwam."

Hoe kijk je daar achteraf op terug?
,,Ik zou een jongere sporter niet aan zo'n lifestylecoach koppelen. Dan kies ik liever voor die optie van NOC*NSF. Dat de coach van een mentale coach handvaten aangereikt krijgt. Maar in het geval van Edith pakte het zeker goed uit. Ze had er een lekker gevoel bij en kwam weer in de goede flow terecht."

Je ziet dat sommige bekende coaches op bepaalde leeftijd jongere collega's assisteren en zelf niet meer zo nodig op de voorgrond hoeven. Kijk bijvoorbeeld hoe in het voetbal Bert van Marwijk zijn schoonzoon Mark van Bommel bij PSV helpt. Ik merk zelf dat ik ook andere collega's wil helpen. Ik ben pas 47 jaar, maar heb mijn moment of fame al gehad en hoef niet zo nodig meer op die rots te staan.
,,Dat empathisch vermogen heb je altijd al in je gehad, denk ik. Ik vond het destijds bij de Olympische Spelen van Peking al leuk om te zien hoe jullie in het begeleidingsteam met elkaar omgingen. In de individuele sporten worden volgens mij minder dan in teamsporten elkaars kwaliteiten erkend. Probeer als coaches elkaar nou aan te vullen. Daar is echt nog veel winst te behalen. Helaas zijn veel coaches vooral met zichzelf bezig en vinden het belangrijkste hoe ze zelf het beste in beeld komen. Ik heb persoonlijk altijd de grote kwaliteiten van Chris de Korte erkend en maakte daar graag gebruik van."

Je hebt een en ander verteld over onder anderen Edith Bosch, Deborah Gravenstijn en Elisabeth Willeboordse. Heb je het maximale uit ze gehaald?
,,Dat denk ik wel. Ik had Elisabeth graag wat eerder bij me gekregen. Dat was ook een juweeltje, zo'n mooie judoka. Maar mentaal zwakker dan de anderen en veel te lief. Ze kwam in onderlinge concurrentiestrijd met eerst Daniëlle Vriezema en later Anicka van Emden. Ik was de persoonlijke coach van Elisabeth en Chris van Anicka. Daar gebeurde dus wel wat binnen de club, dat begrijp je wel."

En er mag per gewichtsklasse maar één judoka per land aan de Olympische Spelen meedoen. Dat is soms toch een onmogelijke keuze?
,,Verschrikkelijk. Eigenlijk zou je bij de Spelen hetzelfde moeten doen als bij het WK. Daar mag je per land maximaal negen mannen en negen vrouwen laten meedoen en kan je zelf bepalen of dat er soms twee in dezelfde gewichtsklasse zijn."

Een keuze tussen twee toppers maken, is toch een enorm dilemma? Kan je zoals in het geval van Roy Meyer en Henk Grol niet een half jaar voor de Spelen zeggen: jullie judoën drie potjes tegen elkaar en de beste gaat naar Tokio?
,,Nee, want je moet niet van die andere judoka uit jouw land winnen, maar van de buitenlandse concurrenten. Waar moet je als bondscoach dan naar kijken? Natuurlijk naar de resultaten op de internationale toernooien en van wie ze allemaal hebben gewonnen en verloren. Maar je kijkt ook wie er weleens voor een verrassing zou kunnen zorgen. Elisabeth kon dat, net als Deborah, die was soms net een duveltje uit een doosje. Ik vind dat er altijd tijdig een beslissing moet worden genomen wie er in geval van twee toppers in één gewichtsklasse naar de Spelen gaat. Anders judoën ze zichzelf de maanden ervoor kapot."

'Ik vind Chris de Korte (81) nog steeds de beste judocoach van Nederland.'

Ik zag trouwens dat je zelf een prachtige erelijst als judoka hebt, maar dat je nooit aan de Olympische Spelen hebt meegedaan.
,,Klopt. Ik ben twee jaar voordat het vrouwenjudo in 1988 voor het eerst op de Spelen stond gestopt. Ik had een scheur in mijn onderste lendenwervel. Vrouwenjudo was in Seoel demonstratiesport en mijn directe concurrente, Angelique Seriese werd daar kampioen."

Ben je toen meteen gaan coachen?
,,Ik heb eerst in de topsportcommissie gezeten en ben toen bij trainingen gaan helpen. Ik had toen dat bondscoachschap al een beetje voor ogen."

Nog even terug naar Edith Bosch. Ze vroeg zich af wat er echt in die tijd speelde. Marjolein was vaak gestrest, zei ze, maar je liet weinig los. Wat zal ze daarmee bedoelen?
,,Ik heb het idee dat ze altijd naar iets op zoek is geweest. Maar ik weet

niet waarnaar. Het kan hooguit zijn geweest dat ik altijd achter de schermen aan het strijden was. Ik zat vaak tussen twee kampen in, Cor van der Geest en Chris de Korte, het hele gedoe om de positie van de clubcoaches. Ik was onmachtig. Ik denk dat als je nu coach bent op Papendal, je al die problemen niet hebt."

*Het viel voor de judobond en NOC*NSF ook niet mee om door de muur van mensen als Cor van der Geest en Marjolein van Unen heen te breken en het project op Papendal door te voeren.*
,,Op bepaalde vlakken was ik echt wel voor Papendal. Ik vind het alleen jammer dat er geen tussenweg is gevonden waardoor de toppers nog steeds af en toe bij hun club rondlopen."

Tot slot: hoe kijk je al met al op jouw 18 jaar als bondscoach terug?
,,Ik had in ieder geval anders willen afsluiten. Ik heb de laatste vier jaar al dat politieke gekonkel meegemaakt."

Wanneer ben je vertrokken?
,,2015, een jaar voor de Olympische Spelen."

Het was natuurlijk logisch geweest als je na Rio zou zijn gestopt?
,,Ja, maar het ging echt niet meer. Ik was helemaal op. Dat kwam door de gevechten die ik intern heb moeten voeren. Ik herkende mezelf niet meer, viel in korte tijd acht, negen kilo af. Ik was zó boos over hoe er met mijn sporters en coachstaf werd omgegaan. Ik ben voor ze gaan staan en dat heeft me genekt. Dat had ik achteraf graag anders gedaan. Ik heb ook weinig steun gekregen, alleen het begeleidingsteam was er voor me."

En nu ben je dus al vier jaar uit het topjudo.
,, Ik heb nog even bij de EJU, de Europese judobond gezeten. Daar ben ik aan het begin van het jaar mee gestopt. Het was net niet wat ik wilde."

'Ik weet het niet, echt niet. Het verbaast me wel dat er niets wordt gedaan met iemand die 18,5 jaar ervaring heeft.'

Wat moest je doen?
,,Ik moest voor toernooien in het buitenland de hal testen en controleren of alles voorhanden was. Ik was namens de EJU de baas van de organisatie, moest onder meer ook de loting doen. Ik zat daar met mensen die nooit in de topsport hadden gewerkt. Ik moest tijdens de wedstrijden coaches terechtwijzen die aanmerkingen hadden op de scheidsrechter. Maar ik zag bijvoorbeeld een Rus tekeergaan die gewoon gelijk had met zijn protesten. En die moest ik dan van de mat sturen. Ik vond dat vreselijk."

Nogmaals: jij bent voor topjudo geboren en ik denk dat het zonde zou zijn als er geen gebruik meer zou worden gemaakt van jouw kennis en ervaring. Mensen bij de judobond zijn toch ook niet gek?
,,Ik weet het niet, echt niet. Het verbaast me wel dat er niets wordt gedaan met iemand die 18,5 jaar ervaring heeft."

HOOFDSTUK 20

JAN PETER BALKENENDE

‘De ondernemingen die moeilijke economische tijden doorstaan, zijn vaak de winnaars van daarna.’

Jan Peter Balkenende (7 mei 1956)

Carrière:

1982-1998	gemeenteraadslid Amstelveen
1998-2002	lid Tweede Kamer CDA
2001-2002	lijsttrekker Tweede Kamer CDA
2002-2010	minister-president van Nederland (4 kabinetten)
2010-……	hoogleraar Erasmus Universiteit in Rotterdam
2011-2016	partner EY (Ernst & Young)
2016-……	extern adviseur EY
2017-……	lid Raad van Commissarissen ING

Mijn eerste contact met Jan Peter Balkenende vond direct na de gewonnen Olympische finale van 2008 plaats. Het was een goed gebruik dat bij dit soort prestaties de minister-president zijn felicitaties per telefoon overbracht. Een week later werden we met de andere medaillewinnaars gehuldigd in Den Haag. Jan Peter nam voor iedereen de tijd, maar bleef bij mij wat langer stilstaan en vertelde mij in het diepste geheim dat hij hoogstpersoonlijk de ministerraad had opgeschort om de waterpolofinale live te kunnen zien. Na de winst stonden alle ministers te juichen en Jan Peter ging voorop in de polonaise. Geweldig toch?
Later zouden we elkaar nog regelmatig ontmoeten in het bedrijfsleven. Vaak was ik dan de spreker en zat Jan Peter in de zaal, maar soms was het ook andersom. Want je zou het misschien niet direct verwachten, maar achter deze boeiende man gaat een zeer begenadigd spreker schuil. Jan Peter neemt in dit boek een bijzondere positie in. Als enige van de geïnterviewden is hij niet actief in de sport. Maar hij is wel een groot sportliefhebber en was acht jaar lang als premier coach van heel Nederland. Daarom is hij hier zeer welkom en ben ik dankbaar en trots dat hij zonder aarzelen zijn medewerking heeft verleend.

Jan Peter, logische eerste vraag: wat kan het bedrijfsleven van de sport leren?
,,Dat zit hem in de typische kenmerken. Topsporters zijn gericht op resultaat, kunnen boven zichzelf uitstijgen, het beste uit zichzelf halen en kunnen zowel met de mooie als de moeilijke aspecten omgaan, winst en verlies. EY heeft heel lang NOC*NSF ondersteund. Dat deden we omdat we de sport een warm hart toedragen, maar ook om te kijken wat we inhoudelijk van topcoaches konden leren.
Je merkt dat mensen uit het bedrijfsleven het leuk vinden om de verhalen van de sporters te horen en er iets van op te steken. Ik was zelf een keer bij een conferentie in Brussel en daar kregen we als toegift te maken met een Engelse roeister. Ze had aan vier Olympische Spelen meegedaan, de eerste drie keer haalde ze zilver en was daarover bekritiseerd door de media.

Maar de laatste keer won ze wel goud, een briljant verhaal.
In Nederland hebben we onder anderen Marianne Timmer. Fenomenaal wat zij presteerde, Olympisch goud halen, dan vier jaar later niks en weer vier jaar verder toch weer goud. In het bedrijfsleven is het ook vaak een kwestie van overleven als het in een periode tegenzit. De ondernemingen die moeilijke economische tijden doorstaan, zijn vaak de winnaars van daarna. Het is nu een tijd van enorme veranderingen, met nieuwe inzichten en veel onderlinge competitie. Daarbij kunnen de genoemde elementen uit de sport zeker worden gebruikt.”

‘We kregen de wind van voren, werden een horrorkabinet genoemd.’

Jij houdt van autosport. Waar komt die liefde vandaan?
,,Op heel jonge leeftijd was ik net als veel kinderen al gefascineerd door snelle auto’s. Ik volgde op m’n twaalfde onder meer de London-Sydney Marathon. Daar reden twee Dafjes55 mee, het was een geweldig marketingproject van DAF. Twee jaar later won een Ford Escort de London-Mexico Rally. Ik heb toen een brief naar de Ford-fabriek in Engeland gestuurd om ze te feliciteren met de overwinning. Kreeg ik een foto terug, daar was ik heel trots op. Ik kom uit een warm gezin dat dingen met elkaar deed. Dus gingen we onder meer naar de AutoRAI.”

Wat fascineert je aan auto’s?
,,Het zijn niet alleen de auto’s zelf, maar ook de wereld eromheen. Het is economisch interessant, designs ontwerpen, zoeken naar zuinigere motoren, de veiligheidsaspecten. Toen ik premier werd, kreeg ik de vraag wat ik leuk vind. Auto’s dus. Dat zit bij mij diep en ik ben daar altijd open over geweest. Ik mocht drie keer de AutoRAI openen, heb rondgereden op circuits en meegereden in rally’s. Ik heb er uitbundig van genoten.
Een leuke anekdote is dat ik bij een verblijf in Peking op mijn hotelkamer kwam en er zeven Chinese autobladen op mijn nachtkastje lagen. Dat bleek de Nederlandse ambassadeur daar te hebben geregeld. Later bij de jaarlijkse conferentie van al onze ambassadeurs moest ik als premier een verhaal houden en ben ik begonnen om de ambassadeur uit Peking te bedanken voor de autobladen. ‘Dit is een ambassadeur die weet wat deze premier nodig heeft!’
Vanaf dat moment lagen er bij elke reis autobladen op mijn kamer. Op een gegeven moment werd het een beetje te veel. Dus heb ik er bij de volgende ambassadeursconferentie iets over gezegd. ‘Excellenties, enorm bedankt voor uw autobladen, maar het is goed om te weten dat ik ook van moderne kunst houd’.”

Volgend jaar is de Formule 1 terug in Zandvoort. Veel Nederlanders juichen dat toe, maar er zijn ook mensen die er tegen zijn en de nadelen ervan benadrukken.
,,Ik ben er in ieder geval blij mee. Het heeft allemaal met het Max Verstappen-effect te maken. Dat is enorm. Veel mensen die niets met autosport hebben, zijn door hem nu ook enthousiast geworden. Bij de Grand Prix van Oostenrijk waren er 30.000 Nederlanders, ongekend.
Natuurlijk zitten er straks in Zandvoort minder leuke aspecten aan, het milieu, de verkeerproblematiek. Maar dan zou je bijna niets meer kunnen organiseren. Ik vind dat je juist moet kijken wat je wél kunt doen. Ik heb weleens kritiek op het kabinet gehad. Ineens moesten we niet meer proberen om de Olympische Spelen binnen te halen, ook de Europese Spelen niet, de World Expo in Rotterdam niet en ook rondom de Grand Prix van Zandvoort was er geen steun van het kabinet. Dat is heel jammer. Ik vind dat we altijd voor projecten moeten gaan die goed zijn voor de uitstraling van Nederland. En waar een wil is, is een weg. Het publiek kan volgend jaar gewoon met de trein naar Zandvoort."

Vind je in het algemeen dat de overheid meer moet investeren in sport?
,,Als premier heb ik destijds gezegd dat ik er een groot voorstander van was om de Olympische Spelen binnen te halen. En waarom? Je werkt naar iets groots toe, hebt een focus. Dat is heel belangrijk. Er zijn meerdere redenen om de Olympische Spelen in Nederland te willen organiseren. We houden van sport, we zijn goed in sport, het zorgt voor verbinding en respect en topprestaties maken de mensen wakker en hebben een stimulerende werking."

'Ik vind dat we altijd voor projecten moeten gaan die goed zijn voor de uitstraling van Nederland.'

Ik vind het altijd moeilijk om zomaar te roepen dat sport meer geld moet krijgen, omdat onderwijs en zorg de financiële middelen ook nodig hebben. Natuurlijk praat je over andere bedragen, maar toch vind ik de verhouding vaak scheef in het nadeel van de sport.
,,We moeten af van dat hokjes denken. Ik ben voorzitter van de Noaber Foundation van Paul Baan en die organisatie ondersteunt nadrukkelijk projecten die te maken hebben met innovatie en zorg. Een gezonde leefstijl is daarvan een onderdeel. Ik houd ervan om dingen in samenhang te bekijken, bewegen, voeding, je mentale gesteldheid, alles heeft met elkaar te maken. Sport is daarin ook een belangrijk aspect."

Bestaat de kans dat de Olympische Spelen ooit nog naar Nederland komen?
,,Ik hoop dat het mogelijk is. Cruciaal is dat we het met z'n allen willen.

Toen Nederland het WK voetbal wilde binnenhalen, heb ik in de Trêveszaal de blaren op mijn tong staan praten tegen de mensen van de FIFA. Maar buiten deden Kamerleden zuur, was de media vervelend, omdat ze vonden dat het allemaal te veel geld zou kosten. Zo'n negatieve houding ontgaat de mensen van de organisatie niet en dan ben je eigenlijk al bij voorbaat kansloos."

Zou er een minister van Sport in het leven moeten worden geroepen?
,,Er wordt al snel gezegd dat er ergens een aparte minister voor moet komen, een minister van Jeugdzaken, een minister van Mobiliteit, een minister van Sport. Wellicht dat dat helpt, maar het is belangrijker om goede afspraken te maken. Je moet zorgen dat het helder in het regeerakkoord komt."

Hoe kijk je terug op je periode als minister-president? Welk gevoel overheerst er?
,,Ik ben blij dat ik deze functie heb mogen bekleden en ben trots op een aantal resultaten dat we hebben bereikt: hervormingen in de sociale zekerheid en zorg, versterking van innovatie, internationale prestaties, de aandacht voor respect in de maatschappij. Toen ik bij het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA ging werken, deed ik dat niet met het oog op een eventuele politieke carrière. Ik was inhoudelijk geïnteresseerd. Ik ben opgevoed met de gedachte dat je er niet alleen voor jezelf bent, maar ook voor anderen. Ik heb voor de Kamerverkiezingen van 2002 als lijsttrekker van het CDA geroepen dat we voor goud moesten gaan. Dat was geen grootspraak of omdat ik premier wilde worden, maar omdat ik vond dat Nederland sterker moest worden. We liepen op sommige terreinen wat achter. We haalden 43 zetels, de pers had het over een monsterzege, en ik werd premier."

Pim Fortuyn was net overleden. Dat moet een moeilijke tijd zijn geweest.
,,Afschuwelijk. Ik kende Pim goed en we hadden ook een goede band. Natuurlijk was er verschil in opvatting, maar we waardeerden elkaar en hadden plezier met elkaar. Ik moest zorgen dat Nederland na zo'n politieke moord overeind zou blijven. Ik vond ook dat de LPF in de regering moest, om recht te doen aan de kiezer. Het was een heel moeilijke periode. LPF had onervaren mensen, 26 mensen werden out of nothing Kamerlid en ze hadden de discussie over het leiderschap. Na 78 dagen was het kabinet demissionair. Maar die fase moesten we gewoon door na wat er was gebeurd met Pim."

En hoe heb je het daarna opgepakt?
,,Ik had geconstateerd dat Nederland op bepaalde gebieden achter begon te lopen. Dus was er bij mij een enorme drive om zaken in beweging te krijgen. We hebben toen een hervormingsbeleid ingezet, met WAO, met

ziektewet, bijstand, zorg. We moesten ombuigingen realiseren, meer doen op gebied van innovatie, discussie voeren over onze waarden en normen. De poging om in 2002 samen te gaan met de PvdA mislukte en toen hebben we een kabinet gekregen met CDA, VVD en D66. We kregen de wind van voren, werden een horrorkabinet genoemd. 'Jullie maken de economie kapot.' Maar we zijn doorgegaan. Er heerste binnen onze groep een grote teamspirit. We hebben uiteindelijk vier sociale akkoorden gesloten. Ik vond het geweldig."

'We hebben onder meer acht grote bedrijven bijeengebracht die zijn gaan samenwerken op het gebied van duurzaamheid, de Dutch Sustainable Growth Coalition.'

Wat mij moeilijk lijkt, in verkiezingstijd maken de partijen elkaar zwart, maar daarna moet je toch weer met elkaar samenwerken in een regering. Om in sporttermen te spreken: hoe moet je daar dan een team van maken?
,,In het tweede kabinet hadden we een stel bewindslieden dat er echt voor wilde gaan. Dat gaf kracht, het met elkaar tegen de stroom in zwemmen. Dat was in de regeringsperiode daarna ook zo, maar bij de totstandkoming van mijn laatste kabinet wilde Wouter Bos dat bepaalde hervormingen zouden worden teruggedraaid. Toen heb ik gezegd: 'Wouter, ik vind alles goed, maar ik ga niet mijn eigen hervormingen terugdraaien'. Je moet voor jezelf heel scherp weten waarvoor je staat en waar je grenzen liggen. Als je dat niet weet, heb je een probleem."

Wat zijn in de periode van 2002 tot 2010, waarin jij premier was, jouw grootste dilemma's geweest?
,,Dat zijn allereerst zaken die moeten gebeuren, zoals hervormingen of het terugdraaien van VUT en prépensioen, maar waardoor je als kabinet niet populairder wordt en je zelfs mensen tegen je krijgt. Je kunt er dan ook voor kiezen om alles bij het oude te laten. Maar ik kies er voor om tegen de stroom in te gaan en door te pakken.
Ook hadden we vraagstukken waar leven en dood in het spel waren. Gaan we wel of niet naar Afghanistan? Dat was een dilemma. We konden de makkelijkste weg kiezen: niet gaan. Maar ik vond dat we ons niet konden onttrekken aan onze verantwoordelijkheid. We wilden de mensen daar een beter leven bieden dan ze onder de Taliban hadden. Het is een moeilijke afweging geweest en het heeft inderdaad levens gekost."

Jij hebt met de ouders en partners van de overleden militairen gesproken. Dat zal niet makkelijk zijn geweest.
,,We hadden een bijeenkomst in het Catshuis en ik heb daar gezegd dat ik de verantwoordelijkheid voelde. Het waren heel bijzondere gesprekken. Het waren allen fantastische militaire persoonlijkheden, die wisten dat ze naar gevaarlijk gebied gingen, maar de mensen daar wilden helpen. Daar heb ik diep respect voor."

Nog meer dilemma's uit die tijd?
,,We hebben de financiële crisis gehad en ik moest toen ineens dingen doen die ik nog nooit eerder had gedaan. Dat je als staat een bank (Fortis, rvg) overneemt… Dat ging eigenlijk tegen mijn geweten in, maar het kon niet anders."

Wat als je het niet had gedaan?
,,Dat zou rampzalig zijn geweest voor het vertrouwen van het financieel stelsel in Nederland. Wat zou er met de andere banken zijn gebeurd? We hebben toen als kabinet een sterk verantwoordelijkheidsgevoel gehad. Het was echt noodzakelijk. Ik ben blij dat we het hebben gedaan. Daardoor hebben we kunnen bijdragen aan het behoud van de economische stabiliteit."

Is het, als mens, moeilijk om als premier niet altijd het achterste van je tong te kunnen laten zien?
,,Het is een politieke doodzonde als je iets vertelt dat niet klopt. Daar moet je dus erg voor waken. Informatie achterhouden mag ook niet, maar soms zijn bepaalde zaken gewoon vertrouwelijk. Als premier praat je bijvoorbeeld niet over het Koninklijk Huis, heel terecht.
Ik herinner me een debat uit 2004 in de Tweede Kamer over wat voor een post die Nederland zou kunnen krijgen in de Europese Commissie. De Kamer zei dat het niets zou worden, maar ik was bezig om een prachtige portefeuille, mededinging, binnen te halen voor Neelie Kroes. Wel vertrouwelijk, zelfs binnen het kabinet wist niet iedereen ervan. Ik kon dus even niets zeggen. Dat hoort er ook bij."

Dan ben je acht jaar minister-president geweest, en wat doe je daarna?
,,Ik kreeg allerlei verzoeken, commissariaten, andere functies. Ik ben me gaan afvragen wat ik eigenlijk wilde. Ik wilde in ieder geval hoogleraar worden, jonge mensen inspireren en zelf van hen leren. Ik geef nu gemiddeld zo'n twintig colleges per jaar. Daarnaast wilde ik bij een grote, goede organisatie werken met een portefeuille die me aansprak en waar ik mijn creativiteit kwijt kon. Toen diende EY, toen nog de naam Ernst & Young voerend, zich aan. Ze wilden het thema *corporate responsibility* (maatschappelijk verantwoord ondernemen, rvg) op een hoger plan brengen en hadden daar iemand voor nodig met een hoog profiel, die zou meedenken over de strategie van het bedrijf en verhalen kon houden bij conferenties en bedrijven.

Ik zag het als een soort groeimodel. Daar heb ik van genoten. We hebben onder meer acht grote bedrijven bijeengebracht die zijn gaan samenwerken op het gebied van duurzaamheid, de Dutch Sustainable Growth Coalition. Dat heeft tot verscheidene rapporten en initiatieven geleid. We houden elkaar en andere bedrijven constant scherp."

Wereldwijd wil je klimaatafspraken maken, maar dan zegt Donald Trump dat hij eruit stapt.
,,Ja, daar was ik heel ongelukkig mee. Maar wat zie je? Ondanks deze stap blijven dertig staten in Amerika en 230 grote bedrijven het klimaatakkoord uit 2015 toch steunen. De crux is om elkaar internationaal scherp te houden. China is het meest vervuilde land ter wereld, maar duurzaamheid staat daar inmiddels hoog op de agenda.
Ik wil niets idealiseren, hoor. De wereld is enorm verdeeld met *America First*, de Chinezen die oppermachtig willen zijn, India dat bezig is, de Russen die soms verdeeldheid proberen te zaaien en het terrorisme in het Midden-Oosten. Maar aan de andere kant leiden de *Sustainable Development Goals* van de Verenigde Naties (duurzame ontwikkelingsdoelen, rvg) tot saamhorigheid. Gezamenlijk willen we de kwaliteit van leven waarborgen, voor nu en later. Die agenda is er een van hoop."

In de sport is het heel normaal om een persoonlijke coach te hebben. Ik had er in mijn periode als bondscoach van de vrouwen zelf een, een klankbord, iemand van buiten het waterpolo. Heb jij ook zo iemand gehad?
,,Er waren in mijn tijd wel bewindslieden, die een persoonlijke coach hadden, maar ik zelf niet. Er zijn altijd wel een aantal mensen om je heen, waar je veel aan hebt. De politieke adviseurs, dat zijn je ogen en oren, de topambtenaren. In mijn geval had ik in de eerste plaats veel aan mijn echtgenote Bianca. Zij hield me altijd met beide voeten op de grond. Als ik te veel lof toegezwaaid kreeg of te veel kritiek, maakte ze altijd relativerende opmerkingen."

Net als in een begeleidingsteam van een nationale ploeg of een clubteam is het binnen een kabinet of politieke partij waarschijnlijk ook belangrijk om op één lijn te zitten.
,,Ik had uit de tijd van Ruud Lubbers geleerd dat je als eenheid moet opereren. Hij en Elco Brinkman gaven niet altijd hetzelfde geluid. Daarom wilde ik ervoor zorgen dat de hoofdrolspelers van het CDA op elkaar afgestemd waren. Dat helpt enorm. Ik had dan ook vooral veel contact met fractievoorzitter Maxime Verhagen en partijvoorzitter Marja van Bijsterveldt."

Wat is wat dat betreft je advies aan ondernemers en andere mensen die de leiding hebben?
,,Dat je altijd mensen moet hebben waarmee je kunt klankborden. Mensen die je kunnen inspireren en die je ook een spiegel voorhouden als dat nodig is. Daarom vind ik het interessant om coaches in de sport, zoals jij er een bent, bezig te zien. Zij zijn nadrukkelijk bezig om mensen beter en sterker te maken."

Toon Gerbrands zei in het interview voor dit boek dat leiderschap voor hem betekent mensen beter te laten functioneren en daarvoor ook tijd vrij te maken. Als je eigen agenda te vol is, werkt het niet, zegt hij.
,,Als premier lukt het niet om gaten in je agenda te creëren, want alles wordt voor je volgepland. Er gebeurde zo ontzettend veel. Maar ik heb destijds wel geleerd om niet alles achter elkaar te doen, maar soms even een kwartiertje adempauze te houden. Ik heb mijn hele leven keihard gewerkt, timemanagement is dan belangrijk, zaken afstemmen. In al die jaren heb ik maar drie, vier uur per nacht geslapen. Dat is veel te weinig, maar als je je werk met plezier en passie doet en geloof hebt in de dingen die je doet, dan kan je heel wat aan.
Weet je waar ik ook altijd veel energie van kreeg? Van de verhalen van andere mensen, ondernemers, vrijwilligers, topsporters. Ik heb genoten van die contacten. Dat geeft energie!"

HOOFDSTUK 21

ROBIN VAN GALEN

‘Ik heb echt een week niet geslapen.

Het was het grootste dilemma uit mijn carrière.’

Robin van Galen (20 februari 1972)

Carrière als speler:

1978-1988	RWV
1988-1993	ZV Rotterdam
1993-1995	DZV
1995-2002	DONK
2002-2006	GZC/DONK

Carrière als coach:

1988-1995	jeugdtrainer Kring Rotterdam (m en v)
1995-1997	DONK (m)
1997-2000	DONK (v)
1999-2002	De Robben (m)
2002-2006	bondscoach Jong Oranje (m)
2004-2006	bondscoach Nederland (m)
2005-2008	bondscoach Nederland (v)
2008-2010	GZC/DONK (m)
2011-2014	UZSC (m)
2013-2019	bondscoach Nederland (m)

Door Hans Klippus

Ik schudde Robin van Galen voor het eerst de hand op ongetwijfeld een van de gelukkigste dagen van zijn leven, 21 augustus 2008. Het was na de gewonnen Olympische eindstrijd in Peking. Dat we toen bij het Algemeen Dagblad geen vaste verslaggever voor het waterpolo hadden en mij werd gevraagd of ik misschien tijd voor die finale had, zegt genoeg. Maar na die gouden dag van de waterpolosters veranderde dat allemaal. Robin kreeg erkenning als topcoach en bleek ook een inspirerende spreker. Zijn lezingen en clinics zijn zeer gewild en populair.
Ondanks dat hij nog (lang) geen vijftig jaar is, heeft Robin, zelf als speler vanwege blessures vroeg gestopt, al meer dan dertig jaar ervaring als coach. De Olympische titel is zeker niet zijn enige succes. Hij werd met verschillende clubs in de Nederlandse competitie vier keer landskampioen en vijf keer bekerwinnaar.
Robin heeft altijd oog gehad voor het werk van collega's uit andere sporten en daar het nodige van opgestoken. Nu wil hij graag zijn eigen kennis en kunde overbrengen op coaches en andere leidinggevenden. Dat is de belangrijkste reden dat hij dit boek met boeiende interviews met twintig toppers heeft geschreven. Dit 21e en afsluitende verhaal is met de fanatieke auteur zelf. Hij vertelt uitgebreid en openhartig over zijn ervaringen.

Robin, heb jij altijd het laatste woord?
,,Haha, dat valt wel mee. Als coach ben ik altijd dominant aanwezig en als spreker heb ik ook alle aandacht, maar thuis bij mijn vrouw Marjan en de kinderen ligt dat toch iets anders. Daar help ik gewoon mee in het huishouden en sta ik af te wassen en te strijken."

Veel mensen kennen je als coach of spreker, maar hoe is Robin van Galen privé als mens?
,,Best wel anders, denk ik. Als vader probeer ik een goed voorbeeld te zijn voor mijn kinderen. Ik doe leuke dingen met ze, geef ze onder meer twee keer per week voetbaltraining. Maar ik help ze ook met hun krantenwijk. Elke week lopen we met z'n drieën folders in onze wijk in Reeuwijk. Ik heb daar een goed gevoel over. Vroeger hielp mijn opa mij, toen ik veertien was, ook met mijn krantenwijk in Rotterdam.
Ik koester die herinneringen en ik hoop dat mijn eigen kinderen daar later ook zo op terugkijken. Daarnaast probeer ik ook een goede echtgenoot voor Marjan te zijn, maar het blijft een constante uitdaging om de balans te vinden tussen werk en privé. Dat is voor de meeste collega's lastig en dus voor mij ook. In het hoofdstuk van Bart Bennema bespreek ik dat met hem, want ook voor hem was en is dat een behoorlijk dilemma."

'Als coach ben ik altijd dominant aanwezig en als spreker heb ik ook alle aandacht, maar thuis bij mijn vrouw Marjan en de kinderen ligt dat toch iets anders.'

Over dilemma's gesproken, waar dit boek vol mee staat, hoe denk je als coach over het managen van het team boven het individu?
,,Het is logisch dat de meeste mensen het met me eens zullen zijn als ik stel dat het team belangrijker is dan de individuele speler. Maar dat klinkt makkelijker dan het in werkelijkheid is. Regelmatig kom je als coach in heel lastige situaties, waarbij goede spelers jou op de proef stellen. Wat doe je dan? Zit je er bovenop en stel je een daad of laat je het gaan om de boel niet te laten ontploffen? In het algemeen wil ik de beginnende coach meegeven dat compromissen je niet beter zullen maken in het landschap van topsport. Dus bewaak goed je grenzen en schroom niet om hard in te grijpen als het moet."

Kan je daar een voorbeeld van geven?
,,Iedere coach kent momenten van twijfel. In het jaar 2000 had ik bij de vrouwen van DONK bijvoorbeeld een heel goede speelster die in haar derde seizoen voor zoveel irritaties zorgde dat ik gedwongen werd om

afscheid van haar te nemen. Het team had de twee jaar ervoor de nukken van deze speelster geaccepteerd, omdat ze exceptionele kwaliteiten had. Ze was echter zo op zichzelf gericht en eigenwijs in de acceptatie van haar rol dat ik niet anders kon dan het team boven haar te kiezen. Maar eigenlijk kan je stellen dat zij zichzelf had uitgeselecteerd met haar gedrag."

Over wat voor gedrag heb je het dan?
,,Egoïstisch gedrag. Jezelf belangrijker vinden dan het team. Dat zei ze natuurlijk niet letterlijk als je haar er op aansprak, maar dat was het in de praktijk wel. Tenminste, zo heb ik het ervaren en als de teamprestatie daar dan onder lijdt, moet je ingrijpen.
Ander voorbeeld. Met de gouden ploeg van 2008 hadden we drie jaar lang een fulltime programma in Zeist om ons voor te bereiden op de Spelen van Peking. We zaten vijf dagen per week, 45 weken per jaar, drie jaar lang bij elkaar in een jeugdherberg. We gingen steeds meer trainen, maar wat doe je dan als een ervaren speelster naar je toekomt en zegt dat ze iets minder wil doen, omdat ze haar privéleven ook belangrijk vindt? Terwijl je denkt dat je haar nodig hebt om je doelen te bereiken.
Ik herhaal: Doe geen concessies! Maar dat is soms dus moeilijk, omdat je toch aan het twijfelen wordt gebracht. In de zomer van 2006 heb ik de betreffende speelster een aantal toernooien niet geselecteerd om te kijken hoe de ploeg daarmee omging. Omdat het team toen zonder haar goed presteerde, was het voor mij wat makkelijker om afscheid van haar te nemen.
Toch is er die twijfel: is dit wel de juiste beslissing? Maar als de rest van de groep harder en sneller wil, laat je dan niet afremmen door één ervaren kracht. Zet direct een goede en duidelijke cultuur neer. Wees ook niet bang om door te selecteren.

'Het blijft een constante uitdaging om de balans te vinden tussen werk en privé. Dat is voor de meeste collega's lastig en dus voor mij ook.'

De jeugd heeft altijd de toekomst. Ik zeg vaak: 'Ervaring is belangrijk, maar routine is dodelijk'. Dus blijf zoeken naar de juiste balans. Heel vaak dacht ik in de situatie die ik beschreef, achteraf: 'Dit had ik toch eerder moeten doen.' Je denkt soms dat jongere spelers er nog niet aan toe zijn, maar mijn ervaring is dat ze je vaak positief verrassen en zich sneller dan verwacht aanpassen aan een hoger niveau. Bovendien zijn ze veel gretiger, waardoor er veel energie vrijkomt in de groep."

Is het noodzakelijk het conflictmodel te hanteren om tot prestaties te kunnen komen? Volgens mij heb jij met een aantal teams meegemaakt dat de situatie eerst behoorlijk moest escaleren voordat je succesvol kon zijn.
,,Noodzakelijk is een groot woord, maar het lijkt er wel op dat het conflictmodel een effectieve manier is om tot succes te komen. Ik heb er vaak met collega's over gesproken en het blijft altijd lastig. In dit boek praat ik er ook over met Peter Blangé. Ik moet zeggen dat ik bij die voorbeelden waar je op doelt van tevoren geen bedoeling had om het te laten escaleren. Het overkwam me eigenlijk. Als coach moet je zo'n moment wel herkennen en dat bommetje gebruiken om de ploeg naar elkaar toe te laten groeien en zich ergens tegen af te laten zetten. Tegen jou, de staf, de tegenstander of de media, dat maakt eigenlijk niet uit. Maar je moet niet de boel expres manipuleren en geforceerd iets bedenken. Daar prikken spelers of de buitenwereld zo doorheen."

'Iedere coach kent momenten van twijfel.'

Kan je iets specifieker zijn?
,,In 2007 in Rusland speelden we met de waterpolovrouwen ons Olympisch kwalificatietoernooi. In de tweede wedstrijd had ik in de ogen van een aantal speelsters een verkeerde aanwijzing gegeven. Dat werd duidelijk in de evaluatie na afloop. Ik vond het allemaal niet zo heel schokkend, maar het werd best een pittige discussie omdat mijn opmerkingen een aantal spelers in een verkeerde focus had gezet. Op zo'n moment voel je dat je als coach lijnrecht tegenover de mening van de spelersgroep staat. Zij zetten mij op scherp en ik heb ze ook best hard aangepakt en gewezen op hun verantwoordelijkheden en gezegd dat ze zich druk maakten om de verkeerde dingen.
Eigenlijk hebben we door die discussie elkaar op scherp gezet. Ik vertel het nu makkelijk, maar ik heb er toen wel even slecht van geslapen. Achteraf gezien hadden de speelsters best wel een punt, maar op dat moment toonde ik veel te weinig zelfreflectie. Door deze clash stond de boel wel dusdanig op scherp dat we boven onszelf uitgroeiden en ons als eerste Europese land voor de Olympische Spelen plaatsten. Een enorm succes dat helaas altijd wat onderbelicht is gebleven, want misschien was het wel ons beste toernooi ooit.
Ander voorbeeld. In 2008 was onze openingswedstrijd op de Spelen niet zo goed. We verloren van Hongarije en wat gebeurt er dan? Spelers gaan zoeken naar zondebokken in plaats van naar zichzelf te kijken en zelfreflectie te tonen. Al snel was onze keepster de schuldige, want die had een paar ballen doorgelaten die houdbaar waren. Toen heb ik het in de nabespreking voor haar opgenomen en de ploeg keihard aangepakt. Een lang gesprek volgde om de boel weer op de rit te krijgen en de negatieve focus te

doorbreken. Als je toen tegen mij had gezegd dat we twee weken later goud zouden winnen, had ik je voor gek verklaard. Maar het gebeurde wel. Derde voorbeeld. In 2010 stonden we met de mannen van GZC/DONK aan de vooravond van de play-offs. De jaren ervoor waren we al kampioen van Nederland geworden en ik merkte enige gemakzuchtigheid op de trainingen. Toen ook nog één van mijn beste spelers de kantjes ervan afliep, heb ik de training stilgelegd, hem de huid vol gescholden en hem vervolgens weggestuurd. Het was doodstil, zoiets had ik het hele seizoen nog niet gedaan. Een paar dagen later heb ik eerst met de betreffende speler en daarna met de rest van de groep gesproken en kwamen we er goed uit. Drie weken later prolongeerden we onze titel."

Als je de confrontatie zoekt, pak je dus altijd iemand die hoog in de pikorde staat?
,,Ja, anders heeft het veel minder impact. Ik zie te vaak coaches, die een makkelijk slachtoffer pakken. Dat vind ik zo slap. Voor mij is dat een aanwijzing dat het meestal geen topcoach is."

'Achteraf gezien hadden de speelsters best wel een punt, maar op dat moment toonde ik veel te weinig zelfreflectie.'

Heb je ook iets dergelijks met de waterpolomannen meegemaakt?
,,Irritaties steken meestal de kop op als je verliest. Zo ook bij de mannen in 2018 op het EK in Barcelona. We verloren een paar wedstrijden en ik merkte tijdens het eten dat een aantal spelers meer met geld en vergoedingen bezig waren dan met het spelletje. Ze hadden gehoord dat landen als Spanje en Duitsland veel hogere premies kregen dan wij. Wij moesten het doen met 200 euro per maand, de B-status bij NOC*NSF. Toen heb ik de groep bij elkaar geroepen en de spelers met dat gedrag geconfronteerd. De boel escaleerde behoorlijk, want ze waren onderling zelf ook behoorlijk verdeeld.
Na diverse gesprekken zijn we wel tot elkaar gekomen en uiteindelijk presteerden we goed en haalden onze doelstelling met een tiende plaats op het EK. Je zag hier ook weer dat door dit gedoe het team dichter naar elkaar toegroeide en beter ging presteren. Spelers werden in gesprekken meer open en eerlijker naar elkaar. Er werden dingen gezegd die ze daarvoor niet van elkaar wisten. Daar heb je weer die onderlinge verbinding die om de hoek komt kijken. Inhoud, Proces, Relatie."

Wat kunnen coaches van deze voorbeelden opsteken?
,,Dat het dus best goed is als er tijdens een toernooi iets gebeurt. Het zet de boel op scherp. Niet altijd natuurlijk, je krijgt geen garanties. Bij het EK van 1988 had Rinus Michels de voetballers een beetje opgehitst tegen de pers. Dat werkte en zorgde bij de spelers voor motivatie. Afgelopen zomer zag je tijdens het WK vrouwenvoetbal ongeveer hetzelfde gebeuren. De ploeg van Sarina Wiegman kreeg behoorlijk veel kritiek en dat vonden de speelsters niet altijd terecht. Dus zag je ze zich toch een beetje afzetten tegen de media. Dat werkte blijkbaar, want ze presteerden goed met een tweede plaats."

Hoe haal je in jouw ogen het maximale uit een team?
,,Eén: door heel goed met behulp van experts in te schatten wat een speler maximaal kan op technisch, tactisch, mentaal en fysiek vlak en dan door individueel maatwerk te leveren.
Twee: door op rolacceptatie te coachen. Het moet heel duidelijk zijn voor iedereen wat ieders rol binnen het team is met de bijbehorende taken en verantwoordelijkheden.
Drie: door op onderlinge verbinding te coachen. Probeer wederzijdse afhankelijkheid te creëren onder de teamleden. Maak van een groep mensen een team waar acceptatie in zit. Werk aan de relatie."

Hoe weet je als coach of je op de goede weg bent?
,,Resultaten vertellen meestal het verhaal, maar ook door het meten van data, je intuïtie te gebruiken en mensen die je vertrouwt vragen te stellen en te laten stellen. Soms is het handig om buitenstaanders als klankbord te gebruiken en niet je eigen stafleden, want die kijken meestal door eenzelfde soort bril als jij."

Jouw project met de waterpolomannen was in meerdere opzichten een bijzonder verhaal. Kan je nog eens vertellen hoe het is ontstaan en tegen welke dilemma's je bent aangelopen?
,,In 2013 was ik clubcoach van UZSC in Utrecht toen mij werd gevraagd of ik weer bondscoach van de mannen wilde worden. NOC*NSF hanteerde na de Olympische Spelen van 2012 het 'focus-beleid'. Dat was in het leven geroepen om de top-10 ambitie te realiseren. Daarvoor heb je harde medailles nodig en werd er flink geïnvesteerd in toppers als Dafne Schippers, Epke Zonderland en de hockeyvrouwen. Allemaal heel logisch en legitiem. Alleen is het wel een hard gelag als de focus niet op jou gericht staat. De waterpolovrouwen staan bij de eerste acht landen van de wereld, zijn dus kanshebber op een medaille en krijgen ongeveer een miljoen euro per jaar voor een fulltime high performance-programma. De mannen stonden in 2013 vijfenveertigste van de wereld en kregen helemaal niets. Je kunt er van alles van vinden, maar het was wel duidelijk. Maar wat doe je dan als je gevraagd wordt als bondscoach en er is dus geen geld, geen plan, maar alleen een groep spelers die graag wil? Trekken aan een dood paard is nooit mijn hobby geweest. Er moet wel enig perspectief zijn."

Waarom ben je er toen toch ingestapt?
,,Op de een of andere manier trok het me toch aan om mijn eigen ego aan de kant te zetten en erin te stappen. Ik had mijn *moment of fame* wel gehad met de gouden medaille van de vrouwen in 2008 en alles wat daaruit voortkwam. Dus leek het me echt heel leuk om met de mannen aan een soort mission impossible te beginnen. We hadden best een aardige groep mannen. Het belangrijkste dat ontbrak, was geld en daarom schreven Hans Nieuwenburg en ik niet alleen een sportief plan, maar ook een commercieel plan dat tot financiële armslag moest leiden om de faciliteiten te verbeteren. Ons grote doel was deelname aan de Olympische Spelen van Tokio in 2020."

'Dat we zo dichtbij waren gekomen, had niemand zien aankomen. Wijzelf niet, maar de concurrentie ook niet.'

Hoe zijn jullie op zoek naar steun te werk gegaan?
,,Na de gouden medaille met de waterpolovrouwen ben ik veel gevraagd om als spreker in het bedrijfsleven op te treden. Daardoor had ik een groot netwerk opgebouwd en kwam ik in contact met leidinggevenden en beslissers. Ik vertelde bij mijn prestaties niet alleen over de lessen die ik tijdens het proces bij de vrouwen heb geleerd, maar ook over de uitdagingen bij de mannen. Ik maakte duidelijk dat ik wel wat hulp kon gebruiken en dat leidde tot een groep enorm loyale sponsors, die zitting nam in een businessclub en waarmee we leuke dingen deden.
De grotere sponsors noemden we 'reisgenoten', want die gingen regelmatig met ons mee. Ze zaten dan ook heel dicht op de ploeg, in hetzelfde hotel, meet and greet-momenten en ze mochten af en toe zelfs de kleedkamer in om te horen hoe ik mijn ploeg motiveerde. Dat was leuk, creatief en onderscheidend, maar er lag ook een dilemma op de loer. Tot hoe ver ga je? De commerciële aspecten mogen natuurlijk niet de sportieve ambities in de weg staan.
Omdat ik me als een vis in het water voel in het commerciële gedeelte, was het toch een ander bondscoachschap dan normaal. Ik heb het eigenlijk als leuk ervaren om het product waterpolomannen te verkopen. Je kunt gerust stellen dat ons commerciële plan gelukt is. We haalden jaarlijks drie à vier ton aan sponsorgeld op, waardoor we veel professioneler konden werken en dertig plaatsen op de wereldranglijst stegen. En daardoor haakte NOC*NSF weer aan met geld voor de jeugdopleiding. We hebben anno 2019 een begroting van zeven ton, terwijl we in 2013 met niets begonnen."

Commercieel gezien was het een succes, maar gold dat sportief ook?
,,Ik vind van wel. Natuurlijk hoop ik dat 'we' het kunnen afmaken door ons in maart op het OKT in Rotterdam te kwalificeren. Maar ik ben nu al trots op wat we allemaal al in beweging hebben gezet. Vergeet niet dat we ook de verantwoordelijkheid kregen over alle Jong Oranje-teams van onder-de-13 jaar tot en met onder-de-20 jaar. Voor al die ploegen moest ook veel worden geregeld, zoals trainingsprogramma's, goede coaches, internationale wedstrijden en het ontwikkelen van een eensgezinde speelstijl. Daar is ook veel tijd in gaan zitten.
Ook ben ik trots op de Waterpoloacademy in Eindhoven, die we in 2018 zijn gestart. Twintig jongens tussen de 15 en 19 jaar worden fulltime voorbereid op de internationale top. Ze wonen daar, gaan er naar school en krijgen twee keer per dag training van de beste coaches. Ik heb dat natuurlijk niet alleen gedaan. Met veel mensen binnen de KNZB hebben we het voor elkaar gekregen. Dat gaat een enorme impuls geven aan de toekomst van het mannenwaterpolo. Ik ben zeer overtuigd van dit project, de organisatie in Eindhoven is zeer stabiel en er is duurzame ondersteuning van NOC*NSF.

De seniorenploeg heeft het ook goed gedaan. We hebben weer aansluiting gekregen bij de subtop van het internationale waterpolo. De eerste stappen gingen natuurlijk het snelst. Binnen drie jaar zaten we al tegen de subtop aan en we verrasten bijna vriend en vijand op het OKT van 2016 in Italië. We speelden een geweldig toernooi en wonnen van landen als Duitsland, Spanje, Kazachstan en Canada, die allemaal hoger op de wereldranglijst staan. Maar in de beslissende wedstrijd tegen Frankrijk speelden we 8-8, terwijl we in de reguliere tijd hadden moeten winnen. In de strafworpenserie misten we één keer teveel en gingen de Fransen naar Rio. Wij bleven met een kater achter.
Dat we zo dichtbij waren gekomen, had niemand zien aankomen. Wijzelf niet, maar de concurrentie ook niet. Dat gaf ons ondanks de teleurstelling toch ook wel de kracht om volle bak verder te gaan. Het is dus toch mogelijk om de Olympische Spelen te halen, realiseerde iedereen zich, terwijl het in 2013 nog zo'n onmogelijke missie leek te zijn. Het zorgde voor geloof, misschien wel de grootste winst. Niet alleen bij de huidige ploeg, maar ook bij de volgende generatie."

'De preek ging over het geloof in God en de maatschappij én ook over het geloof dat je moet hebben in je coach en je sporters om echt voor goud te gaan.'

Het woord geloof lijkt onlosmakelijk met jou verbonden. Ik weet nog dat het me opviel dat jij daar na de gewonnen finale in Peking de nadruk op legde.
,,Ja, dat woord is in vele opzichten belangrijk voor me gebleken. In eerste instantie probeer je als coach altijd geloof over te brengen op je ploeg. Ik zeg altijd tegen mijn sporters: 'Als je er geen geloof in hebt, dan heb ik liever dat je stopt'. Maar geloof heeft voor mij een dubbele betekenis. Ik ben Nederlands Hervormd opgevoed. Mijn opa was zelfs dominee. Dus als kind, puber en coach krijg je dat toch mee en word je er op een bepaalde manier door gevormd.
Ik ging op zondagmorgen regelmatig naar mijn opa luisteren in de kerk. Horen wat hij de gemeenschap wilde meegeven. Helaas is hij in 2002 overleden, maar toch ben ik altijd naar de kerk blijven gaan. Niet elke zondag, maar af en toe om te kijken of ik een vertaalslag kan maken van wat ik daar hoor naar de sportwereld toe, om mensen te motiveren.
Daarom ook wil ik graag het volgende waargebeurde verhaal met de lezer van dit boek delen. Twee dagen voor ons vertrek naar de Spelen van Peking stapte ik de kerk binnen aan de Melvill van Carnbeelaan in Driebergen. Bij de ingang kreeg ik de liturgie voor die ochtend in mijn handen geduwd en ik zag ik op de voorkant dat dominee Timmerman zou voorgaan. Ik kende hem niet en hij mij niet. Maar zittend in de kerkbank bladerde ik de liturgie verder door en werd mijn aandacht getrokken door de titel van de preek van die ochtend: 'Ga voor Goud'. Twee dagen voordat ik naar de Olympische Spelen zou vertrekken… De preek ging over het geloof in God en de maatschappij én ook over het geloof dat je moet hebben in je coach en je sporters om echt voor goud te gaan. Een prachtige metafoor, die mij altijd zal bijblijven."

Vind je dat dat geen toeval kan zijn?
,,Nee, daar geloof ik niet in. Vervolgens vloog ik twee dagen later met de waterpolovrouwen naar de andere kant van de wereld en verloren we de eerste wedstrijd van de Spelen. Daarna herpakten we ons en groeiden we in het toernooi. We kwamen zelfs in de finale tegen de sterke Amerikanen die al twee jaar min of meer ongeslagen waren. Wat zeg je dan tegen je ploeg? We hadden aan alles gedacht en toch voelde ik dat ik iets extra's moest doen als coach. Iets anders, iets bijzonders.
Toen heb ik de speelsters een paar uur voor de finale bij elkaar geroepen. Ze stonden om me heen, niemand zei wat, het was doodstil. Ik heb ze in tien minuten tijd iets verteld over mijn opa, over mijn geloof én dat ik er dus niet in geloofde dat het toeval was dat ik daar bij die kerkdienst in Driebergen was. Ik heb ze ook gezegd dat ik in hun kwaliteiten geloofde en dat de weg die we hadden afgelegd, een met hobbels en irritaties, de juiste weg was geweest. Ik zei ook te geloven dat een onverslaanbaar geachte ploeg als Amerika te verslaan was. Als we daar maar met z'n allen geloof in hadden. Op zo'n moment sta je al met 2-0 voor, voordat de wedstrijd is begonnen. Dat waren dus mijn laatste woorden voor de finale. De rest is sportgeschiedenis."

'De KNVB zocht iemand van buiten het voetbal en dacht dat ik daar het meest geschikt voor zou zijn.'

Een bijzonder verhaal. Heb je bij de waterpolomannen ook zoiets gedaan?
,,Je kunt niet hetzelfde doen, maar toch heb ik wel zoiets geprobeerd. Vlak voordat we in 2016 naar het OKT gingen, werd ik geïnterviewd door het sportblad 'Helden' en de redactie had bedacht, omdat ik het proces van de waterpoloërs nieuw leven had ingeblazen, een link te maken naar de schilders uit de renaissance van wie hun werken in het Rijksmuseum te zien waren. Renaissance betekent letterlijk wedergeboorte en dat vond men bij Helden wel toepasselijk. Dus ik naar het Rijksmuseum voor een fotoreportage en daar kreeg ik een persoonlijke rondleiding.
Op een gegeven moment stonden we bij een schilderij dat uit 1570 stamde en de man die mij rondleidde, vertelde dat daar Willem van Oranje en zijn leger op waren afgebeeld. In die tijd werd het Wilhelmus gezongen, voordat men ten strijde zou gaan. Toen ik dat hoorde, dacht ik meteen dat

ik dat weleens zou kunnen gebruiken in mijn teambesprekingen. Dus heb ik voor onze beslissende wedstrijd bij het OKT tegen Frankrijk dit verhaal verteld en dat ze het vooraf tijdens het spelen van het Wilhelmus moesten meezingen als strijdlied, op weg naar de oorlog met Willem van Oranje voorop. We wonnen die wedstrijd uiteindelijk niet, maar ik denk dat dit soort verhalen de spelers altijd zal bijblijven."

'Renaissance betekent letterlijk wedergeboorte en dat vond men bij Helden wel toepasselijk.'

Maar ben je niet bang dat spelers door zo'n verhaal vlak voor zo'n belangrijke wedstrijd juist worden afgeleid of zelfs emotioneel worden.
,,Je moet zo'n speech ook niet vijf minuten voor een wedstrijd houden. In de beide gevallen, die ik beschrijf, was het er een aantal uren voor. Het belangrijkste doel is dat de spelers voelen dat het een bijzondere dag kan gaan worden. Als je dus zoiets doet, doe het dan ruim van tevoren, zou ik andere coaches willen meegeven.
Ik ken ook voorbeelden van coaches die soortgelijke dingen deden vlak voor het beginsignaal met als gevolg dat de spelers met tranen in hun ogen aan de start verschenen, bijvoorbeeld omdat ze geëmotioneerd waren door een persoonlijke video van familieleden. Dat lijkt me niet wenselijk, want dan voeren de emoties de boventoon en niet het tactische plan."

Terug naar het proces met de waterpoloërs. Wat heb je na 2016 veranderd om de boel te verfrissen?
,,Best wel veel, maar eerst kreeg ik zelf met een behoorlijk dilemma te maken. Hans van Breukelen had me in de zomer van 2016 gebeld met de mededeling dat de KNVB mij wilde hebben als Prestatie Innovatie Manager (PIM). Dat was een nieuwe functie binnen het voetbal, waarin het teammanagerschap van het Nederlands elftal werd gecombineerd met het werken aan innovaties. Ze zochten iemand van buiten het voetbal en dachten dat ik daar het meest geschikt voor zou zijn. Na diverse gesprekken twijfelde ik enorm.
Aan de ene kant leek het me zeker wel een uitdagende job en kon ik veel meer geld verdienen dan in het waterpolo. Aan de andere kant had ik heel sterk het gevoel dat de waterpolomannen me nog nodig hadden en als ik ze zou loslaten het project als een kaartenhuis in elkaar zou storten. Dat laatste overheerste uiteindelijk en dus bleef ik de waterpolomannen trouw."

Je bent gek…
,,Waarom? Omdat ik niet koos voor het geld? In de gesprekken met de KNVB voelde ik gewoon dat er een hoop mensen niet openstonden voor iemand van buitenaf en ook de organisatie was niet op orde. Van Breukelen vond ik een toffe vent, maar voor de rest was ik niet overtuigd. Later bleek dat het een goede beslissing was, want bijna iedereen is bij de KNVB weg gereorganiseerd."

Dus door met de waterpoloërs. Welke veranderingen voerde je door?
,,Ten eerste ben ik op tal van vlakken gaan doorselecteren. De helft van de ploeg van het OKT heb ik vervangen door nieuwe jonge spelers die minimaal vier jaar hun leven in het teken van topsport zetten en professioneel in het buitenland gingen spelen, want daar ging de individuele progressie sneller dan in Nederland. Daarnaast kwam er een nieuwe medische staf bij, een nieuwe mental coach, een nieuwe videoanalist, een voedingsdeskundige en een embedded scientist die zich veel meer met data en onderzoek ging bezighouden. Allemaal nieuwe impulsen!
Daarnaast kwam in 2017 Harry van der Meer ons versterken als assistent-coach. Hij had twintig jaar in Italië gespeeld en daar ook vier jaar coachervaring opgedaan. Ik heb in een ver verleden nog met hem samengespeeld in Jong Oranje. Voor mij en voor het team was hij op dat moment de ideale man. Ik financierde hoogstpersoonlijk zijn komst door binnen de KNZB extra sponsors te werven. Het idee was dat Harry mij tot aan Tokio zou assisteren en daarna het stokje van mij zou overnemen. Een prachtig voornemen dat ik zelf had bedacht. Maar het zou allemaal net iets anders lopen. Alleen wist ik dat op dat moment natuurlijk nog niet."

'Ook was het boek 'Good to Great' van Jim Collins een enorme inspiratiebron voor mij.'

Wat dat doorselecteren betreft. Je hebt ook afscheid genomen van een van je beste spelers, Luuk Gielen.
,,Dat was inderdaad een hels dilemma. Ik vond dat Luuk zich boven de groep plaatste door verschillende acties en uitspraken in de media, die niets meer met onze normen en waarden te maken hadden. Ik ben in de zomer van 2016 naar hem toegereden en heb hem een brief gegeven met zes redenen erin waarom ik hem niet meer ging selecteren. Het gesprek duurde maar vijf minuten. Einde verhaal voor Luuk was mijn stellige overtuiging."

Maar het liep dus anders.
,,Een jaar later kwam Harry van der Meer bij de staf en hij overtuigde mij ervan om weer contact te zoeken met Luuk. Dat heb ik ook gedaan. Ik ben in oktober 2017 naar Berlijn gevlogen, waar Luuk woonde en speelde en we hebben toen veel zaken uitgesproken. Hij kwam goed en volwassen over, had spijt van zijn uitspraken en ik had spijt van mijn besluit om hem definitief uit de selectie te verwijderen. Achteraf bekeken, was die straf te

zwaar. Ik had hem beter tijdelijk niet kunnen selecteren. Maar ja, gedane zaken nemen geen keer.
We hielden contact en er volgden meerdere gesprekken, maar om een lang verhaal kort te maken: Luuk koos er uiteindelijk voor om zich te laten naturaliseren tot Duitser. Omdat hij denkt daarmee een grotere kans te maken om de Olympische Spelen van 2020 te halen. Dat was zijn goed recht, maar ik vind het wel jammer dat het allemaal zo gelopen is."

'Je voelt het gewoon als de echte chemie er niet meer is. Ik had na zes jaar mijn houdbaarheidsdatum bereikt.'

Hoe heb je buiten alle veranderingen geprobeerd de groep te inspireren om naar een hoger niveau te komen?
,,Ik probeerde de spelers op allerlei gebieden te raken. Zo heb ik ze allemaal het boek 'De Hand van Van Gaal' cadeau gedaan omdat aan de hand van het proces rondom het WK voetbal van 2014 heel goed werd beschreven hoe een groep spelers een beter team kan vormen dan een groep die in principe meer individuele kwaliteit in huis heeft. Ik vond dat zeer van toepassing op ons, want wij moesten om de Spelen van Tokio te halen ook teams verslaan die betere spelers hadden.
Ook was het boek 'Good to Great' van Jim Collins een enorme inspiratiebron voor mij. Het boek gaat over een onderzoek onder vijfhonderd Amerikaanse bedrijven die succesvol waren. 489 van hen krijgen het predicaat 'good' en slechts elf het predicaat 'great'. In het boek wordt in zeven hoofdstukken beschreven waarin die laatstgenoemde bedrijven onderscheidend van de andere waren, te weten dienstbaar leiderschap (niveau 5), het selecteren van de juiste mensen, zorgen voor vertrouwen, bepalen waar de kwaliteiten liggen, discipline doorvoeren in de organisatie, openstaan voor vernieuwing en innovatie en hard werken.
Ik heb geprobeerd deze zeven elementen te vertalen naar de sportwereld en naar mijn eigen team, want wij wilden ook de stap gaan zetten van 'goed' naar 'geweldig'. Regelmatig hadden we buiten het water sessies waarin ik eenn van deze onderwerpen toelichtte en besprak. Daar mag iedereen wat van vinden, maar het was mijn overtuiging dat het op de langere termijn zou bijdragen aan het verbeteren van het team, maar zelfs ook van het leven van de spelers na hun waterpolocarrière."

Maar het bleek uiteindelijk toch niet voldoende?
,,We presteerden op het EK van 2018 in Barcelona goed met een tiende plaats. Twee jaar daarvoor waren we nog twaalfde geworden en vier jaar daarvoor kwalificeerden we ons niet eens voor het EK. Toch voelde ik verdeeldheid in de ploeg en merkte dat niet iedereen op dezelfde manier naar de toekomst keek. Dan praat je met je staf, je aanvoerder en een aantal spelers. De echte waarheid kwam niet naar boven, vond ik. Dus heb ik aan André Cats, de technisch directeur van de KNZB, gevraagd of hij een uitgebreide evaluatie wilde maken om de vraagtekens boven water te krijgen. Die evaluatie maakte wel wat duidelijk, maar niemand durfde hardop te zeggen wat er tussen de regels door speelde. Achteraf gezien had ik dit zelf beter moeten interpreteren en na het EK in Barcelona moeten stoppen. Maar ja, het voelde als mijn project. Ik dacht ook dat ik er niet uit kon stappen, omdat alle sponsors door mij waren binnengebracht en dan misschien wel zouden stoppen. Er was ook geen speler die hardop zei: 'Robin moet weg' of 'Robin is een slechte coach', maar de koek was gewoon een beetje op.
De spelers hadden behoefte aan een nieuw gezicht voor de groep met nieuwe impulsen. Ze wisten ook dat het hele project financieel van mij afhing, dus wat doe je dan? Ze hadden wel aangegeven dat de werkwijze van Harry van der Meer verfrissend was en dat ze graag zagen dat hij meer verantwoordelijkheid kreeg. Het was vanuit mijn oogpunt een groot dilemma, maar natuurlijk ook vanuit de zwembond gezien."

Wat hebben jullie gedaan?
,,We hebben aan de hand van de evaluatie afspraken gemaakt en zijn doorgegaan. Op dat moment dacht ik oprecht dat dat de beste keuze was. Meer ruimte voor mijn assistenten Harry van der Meer en Ross Watson, ik meer in een managersrol en minder regie in de uitvoering. Maar dat voelde al snel niet lekker. Ik zat er niet meer echt bovenop en eigenlijk past me dat toch het beste. Ik ging er daardoor meer routinematig mee om, in plaats van met passie en bevlogenheid. Ik was ook al bezig met plannen voor na Tokio.
In december 2018 hadden we Toon Gerbrands als gastspreker in de businessclub en die zei in zijn presentatie in het algemeen dat, als je al bezig bent met wat je gaat doen na je contract, je niet meer optimaal gefocust bent. Hij zegt er ook wat over in zijn hoofdstuk in dit boek. En hij heeft honderd procent gelijk. Zonder dat Toon er erg in had, heeft hij mij toen aan het denken gezet. Maar moest ik dan zomaar stoppen? En wat is überhaupt een geschikt moment?"

En toen?
,,Op 12 maart 2019 speelden we in Spanje de laatste World League-wedstrijd van het seizoen en voelde ik daarna dat het echt over was. Je voelt het gewoon als de echte chemie er niet meer is. Ik had na zes jaar mijn houdbaarheidsdatum bereikt. Sommige spelers kende ik al tien jaar vanuit Jong Oranje of vanuit de clubs, waar ik heb gewerkt. Zij kennen de manier van training geven en coachen van Robin van Galen wel.
Ze bleken behoefte te hebben aan iets nieuws. Toen ik dat merkte en daar met Hans Nieuwenburg en André Cats over praatte, kwam de bevestiging ook van hun kant en dat voelde wel echt als een klap in mijn gezicht.

Ook al had ik het zien aankomen en ik heb het ook vaak geprobeerd weg te stoppen, maar het voelt slecht als het je overkomt. Je bent niet meer nodig. Raemon Sluiter zegt in dit boek dat je het moet zien als het grootste compliment. Maar in het begin voel je je toch echt afgewezen en dat doet pijn. Een week vol gesprekken volgde. Gesprekken met spelers, de teammanager, de technisch directeur, de algemeen directeur, met mijn vrouw, met goede vrienden. Je probeert alles te verwerken en op een rij te zetten. Ik heb echt een week niet geslapen. Het was het grootste dilemma uit mijn carrière."

Hoe voelde je je?
,,Heel erg teleurgesteld. Het was duidelijk dat er geen weg meer terug was en ik kwam zelf ook tot de conclusie dat het beter was om te stoppen. Het eerste 'Good to Great-principe' was voor mij actueler dan ooit. Dienend leiderschap of niveau 5 leiderschap is dus ook het moment aanvoelen, wanneer je moet loslaten en een stap opzij moet zetten. Hoe moeilijk dat ook is."

'Boeken schrijven is leerzaam en goed voor je eigen persoonlijke ontwikkeling.'

Wie kwam er toen op het idee om jou te vragen als commercieel directeur van de KNZB?
,,Een paar dagen nadat ik had besloten om als bondscoach te stoppen, belde Aschwin Lankwarden, de algemeen directeur van de KNZB, mij op. Hij zei letterlijk: 'Ik heb een idee om van de min een plus te maken en er samen sterker uit te komen'. Eerst wilde ik hem niet eens te woord staan, zo gekrenkt als ik was, maar mijn vrouw Marjan is op dit soort momenten het meest verstandig van ons twee en zei dat ik op zijn minst kon luisteren wat hij te vertellen had.
Zo gezegd, zo gedaan. Aschwin snapte dat ik teleurgesteld was en dat ik afwijzend had gereageerd. Maar volgens hem mocht ik heel tevreden terugkijken op wat ik had bereikt. We hadden een nagenoeg stilstaande trein weer aan het rijden gekregen. De waterpolowereld zag er volgens hem veel beter uit dan zes jaar geleden. Hij zou het jammer vinden als ik voor een andere bond of sport zou kiezen en vroeg me om commercieel directeur te worden van de KNZB. Dus niet alleen van de waterpolomannen, maar ook van de waterpolovrouwen, het zwemmen, schoonspringen, synchroonzwemmen, openwaterzwemmen en de paralympische zwemmers."

Heb je getwijfeld?
,,Ik had zelf heel snel een goed gevoel. Ik kreeg veel vrijheid om het in te vullen zoals ik zelf graag wilde. De commerciële kant heeft me altijd wel

aangetrokken en ik was nota bene in het vak afgestudeerd aan de Hogeschool in Rotterdam. Na wat bedenktijd en diverse gesprekken kwamen we eruit. Mijn belangrijkste voorwaarde was dat ik het niet fulltime wilde doen. Het leek me leuk, maar ik wilde ook twee keer per week bij Excelsior zijn, waar ik al twee jaar in het bestuur zit. Ook geef ik elke week presentaties in het bedrijfsleven en wilde ik wat meer thuis zijn om de schade van de afgelopen jaren te compenseren. Én ik wilde dit boek schrijven.
We kwamen een dienstverband overeen tot en met de Olympische Spelen van Parijs 2024 voor twintig uur per week. Wat mij betreft helemaal goed en het was natuurlijk wel een hele lekkere binnenkomer dat ik in mijn nieuwe rol meteen een nieuwe hoofdsponsor, Vasco Consult, voor de waterpolovrouwen binnenhaalde voor vijf jaar. Daarmee had ik meteen mijn eigen jaarsalaris voor de komende vijf jaar terugverdiend, hahaha."

Hoe kijk je naar de toekomst?
,,Inmiddels weer positief. De pijn van de afwijzing heeft plaatsgemaakt voor het plezier dat ik uit mijn, zeg maar, nieuwe leven haal. Het was niet alleen dat ik stopte als bondscoach, maar ik sloot ook een periode af van ruim dertig jaar coachen. Dat is nogal wat. Dit vak heeft zo lang mijn leven gedomineerd. Maar ik denk oprecht dat er een win-winsituatie is ontstaan. De waterpolomannen kunnen verder met een nieuwe coach en hebben hun gewenste frisse wind. Ik heb een leuke afwisseling van werkzaamheden, doe waar ik goed in ben en blijf behouden voor de KNZB.

In mijn nieuwe rol kan ik bovendien toch de waterpolomannen blijven helpen op commercieel en financieel gebied. Ik hoop ook oprecht dat we bij het OKT in maart 2020 in mijn eigen Rotterdam, waar ik toernooidirecteur mag zijn, het werk kunnen afmaken. Hoe mooi zou dat zijn. Het zou echt veel voor me betekenen.
Coachen heeft me veel gebracht. Het heeft me gemaakt tot de persoon die ik nu ben. Ik kijk met heel veel plezier terug op mijn loopbaan als coach, maar nu ook weer met heel veel plezier en positivisme naar de toekomst."

Betekent dat dat je nooit meer zal coachen. Je bent nog geen 50 jaar.
,,Zeg nooit nooit, maar in principe niet. Ik heb alle nationale teams gedaan, heb bij veel clubs gewerkt, zowel aan de mannen- als de vrouwenkant. Jeugdteams gedaan. Misschien ga ik ooit nog een keer naar het buitenland, dat zou ik wel mooi vinden. Maar het is waarschijnlijker dat ik in Nederland blijf en me verder ontwikkel als commercieel directeur. Daarna kan ik misschien ooit iets doen in een andere sport of bij NOC*NSF.
Ik laat alles op me af komen, maar ik moet ook zeggen dat ik heel veel plezier heb gehaald uit het schrijven van dit boek. Dus kan het zo maar zijn dat ik daar mee verder ga, want zoals Toon Gerbrands al in zijn hoofdstuk zei, boeken schrijven is leerzaam en goed voor je eigen persoonlijke ontwikkeling."

Het slotwoord.
,,Je las het al in het voorwoord. De bedoeling van dit boek is om de lezer de lessen van deze topcoaches mee te geven. Ik denk dat dat zeker zal lukken. Als dat onverhoopt niet zo is, mail me dan alsjeblieft je feedback, zodat ik het kan meenemen in een eventueel vervolg. Vind je het wel geslaagd? Zeg het voort!"